

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

▲▲▲ КНИГА СПОГАДІВ
про Віктора Огнев'юка

*Служити
Людині,
Троляді,
Суспільству*

▲▲▲ Київ — 2024

УДК 378:82-94

К53

Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 2 від 21.03.2024 р.)

Керівник проєкту

Турунцев О. П.

Укладачі:

Ангелова М. С., Руснак І. Є.

За загальною редакцією *Огнев'юк Л. Є.*

Книга спогадів про Віктора Огнев'юка. Служити людині, громаді,
К53 суспільству / керівн. проєкту О. П. Турунцев; уклад. М. С. Ангелова,
І. Є. Руснак ; за заг. ред Л. Є. Огнев'юк. — Київ : Київ. стол. ун-т ім. Б. Грін-
ченка, 2024. — 282 с.

ISBN 978-617-658-117-8

Книга про виняткову Людину, Особистість, Патріота, Ректора Київського
університету імені Бориса Грінченка — Віктора Олександровича Огнев'юка
(1959–2022).

Кожен спогад колег, однодумців, сподвижників, студентів — живе свідчення
про видатного українського освітянина, обдарованого педагога, знаного вчено-
го-філософа, вдумливого керівника, а також про добу, в якій йому довелося жити
й працювати. Це щира розповідь про ректора-новатора, котрому за короткий час
вдалося перетворити Університет Грінченка на один із найсучасніших і найпо-
пулярніших закладів вищої освіти в Україні зі справжнім академічним духом, ви-
сокою академічною доброчесністю, істинними корпоративними цінностями.

Видання приурочено 65-й річниці від дня народження В. О. Огнев'юка.

УДК 378:82-94

ISBN 978-617-658-117-8

© Ангелова М. С., Руснак І. Є., укладання, 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

ЗМІСТ

Віктор Огнев'юк. Біографічна довідка	5	Наталія Віннікова	123
РОЗДІЛ 1. Яким він був	9	Леонід Ємець	125
Любов Огнев'юк	11	Олексій Жильцов	127
РОЗДІЛ 2. Лідер української освіти	21	Леонід Новохатько	129
Олена Фіданян	23	Михайло Войцехівський	133
Василь Кремень	31	Зоя Гейхман	136
Леонід Губерський	42	Ольга Котенко	138
Анатолій Конверський	48	Валентина Якуба	144
Петро Саух	53	Тамара Прошкуратова	157
Володимир Луговий	58	Михайло Відейко	167
Світлана Сисоєва	61	Людмила Хоружа	187
Нелля Ничкало	69	Юрій Ковбасенко	193
Маршал Крістенсен	76	Валерій Ясиновський	199
Світлана Калашнікова	78	Ольга Тарасенко	206
Костянтин Липківський	80	Ігор Срібняк	209
Тетяна Гончарук	82	Тетяна Опришко	211
Тетяна Мигрин	88	Світлана Голоско	219
Олена Сагач	92	Надія Откідач	224
Людмила Чічановська	94	Антон Хаблов	227
Станіслав Шнайдрук	96	Віталій Кузьменко	232
РОЗДІЛ 3. Університет — це колективний Грінченко	101	Ангеліна Івашкевич	239
Олександр Турунцев	103	Тамара Федик	245
Лілія Гриневич	112	РОЗДІЛ 4. Віктор Огнев'юк. Розмисли вголос	247
		Мар'яна Ангелова	249
		Фотожиттєпис Віктора Олександровича	265

ВІКТОР ОГНЕВ'ЮК

Біографічна довідка

ТРУДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

- 1959 Народився у с. Вовчинці Козятинського району Вінницької області
- 1980 Закінчив Вінницький державний педагогічний інститут і здобув кваліфікацію вчителя історії та суспільствознавства
- 1980–1993 Вчитель історії та суспільствознавства, директор восьмирічної та середньої шкіл, завідувач Києво-Святошинського районного відділу освіти Київської області
- 1993–1996 Очільник Управління освіти Київської обласної державної адміністрації
- 1996–1997 Робота у Міністерстві України у справах сім'ї та молоді на посадах начальника Головного управління у справах молоді та заступника Міністра України у справах сім'ї та молоді
- 1997–1999 Керівник Головного управління середньої освіти Міністерства освіти України
- 1999–2000 Генеральний директор «Держінформ'юст» Міністерства юстиції України
- 2000–2006 Заступник Міністра освіти і науки України, перший заступник керівника Управління науково-технічного розвитку, завідувач сектору аналізу розвитку освіти, молоді, спорту та туризму Департаменту внутрішньої політики Секретаріату Кабінету Міністрів України; перший заступник голови Державного комітету України у справах національностей та міграції; заступник державного секретаря Міністерства освіти і науки України
- 2007–2022 Ректор Київського університету імені Бориса Грінченка

Мав досвід роботи на посадах професора Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, старшого наукового співробітника Інституту вищої освіти НАПН України, професора кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

- 1996 Захист дисертації на тему «Культуротворчий потенціал історії та виховання молоді» на здобуття вченого ступеня кандидата філософських наук (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)
- 1998 Присвоєно наукове звання доцента
- 2003 Захист дисертації на тему «Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку (світоглядно-методологічний аспект)» на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)
- 2005 Присвоєно звання професора
- 2006 Обрано членом-кореспондентом Академії педагогічних наук України
- 2010 Обрано дійсним членом (академіком) Національної академії педагогічних наук України
- Автор понад 100 наукових праць

ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Президент Всеукраїнської громадської організації «Українська академія акмеології».

Активний учасник Революції гідності. 30 листопада 2013 року Віктор Огнев'юк виступив зі зверненням до громадськості на підтримку волевиявлення студентства на Євромайдані та із засудженням насилля проти учасників мітингу. Звернення викликало значний суспільний резонанс.

Входив до добровольчого формування «Скіф» територіальної оборони Дмитрівської сільської територіальної громади Бучанського району Київської області.

ВІДЗНАКИ ТА НАГОРОДИ

- 1994 Нагрудний знак Міністерства освіти України «Відмінник освіти України»
- 2000 Подяка МОН України за активну участь в організації та успішне проведення підсумкової колегії
- 2004 Звання «Заслужений працівник освіти України»
Почесна грамота Міністерства освіти і науки України за багаторічну працю, значний особистий внесок у розвиток національної освіти України
- 2008 Нагрудний знак «Відмінник столичної освіти»
- 2009 Нагрудний знак «За особистий внесок у розвиток Університету»
Грамота Верховної Ради України «За заслуги перед Українським народом»
Орден «За заслуги» III ступеня
Подяка Головного управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації
- 2012 Пам'ятна медаль Київської міської державної адміністрації «На відзначення 1530-річчя Києва»
- 2017 Орден «За заслуги» II ступеня
- 2019 Медаль Національної академії педагогічних наук України «Володимир Мономах»
Нагрудний знак Міністерства освіти і науки України «За наукові та освітні досягнення»
Почесна грамота Київського міського голови
- 2021 Орден «За заслуги» I ступеня
- 2023 Медаль Бориса Грінченка «За служіння людині, громаді, суспільству» (посмертно)

kubg.edu.ua

Розділ

1

ЯКИМ ВІН БУВ

*Я — українець: з перших маминих
слів люблю українську мову, з перших
кроків закохався у рідну землю,
з першої почутої пісні в мені живе
українська душа.*

Віктор Огнев'юк

kubg.edu.ua

ЯКИМ ВІН БУВ

Найкращим, справжнім... Великим патріотом України. Завжди таким був, і в радянські часи, відстоював українську мову і по-максималістськи мріяв про вільну Україну. І коли почалася велика війна 24 лютого 2022 року, одним із перших пішов і записався до територіальної оборони, був готовий захищати батьківщину до останнього подиху.

Завжди допомагав людям, ніколи не проходив повз людські біди чи горе. Розумний, цілеспрямований, неординарний, бачив на кілька кроків уперед. Ніколи не боявся брати відповідальність на себе. Професіонал, за що б не брався. Лідер, який вів за собою, чудовий організатор і вимогливий керівник. І водночас веселий, ніжний, люблячий, турботливий, дотепний... Любив життя і вмів знаходити радість у його миттєвостях. У кожній квіточці, бджілці, у світанку й заході сонця, мандрівках і спілкуванні з онучками...

Він був як океан — глибокий, іноді лагідний, іноді штормовий... Такі люди не приходять у цей світ просто так. Вони назавжди залишають по собі слід. У досягненнях, у справах, у пам'яті, у душах.

Він був коханням всього мого життя...

СИН. Дуже любив своїх батьків, особливо маму. Вона була проста сільська жінка, природою і Богом наділена мудрістю. Дуже любила своїх трьох дітей, особливо найменшого, Віталіка (так вона називала Віктора). Раділа його успіхам, а коли він вступив до Вінницького педагогічного інституту, побажала йому стати професором і доктором наук.

Коли ми одружилися, мене дуже добре прийняли в сім'ю. Я називала його батьків татом і мамою та ніколи не відчувала себе невісткою. Коли раптово померла мама, мені здається, що це було найстрашніше горе для Віктора... Він дуже боляче переживав цю втрату. Ми з дітьми підтримували його, допомагали пережити це горе.

Із батьком у нього був не такий тісний зв'язок, як із мамою. Батько був з характером, іноді вони не знаходили спільної мови. І лише після смерті батька Віктор сказав, що більше почав розуміти його. Як важко батькові було в окупації під час Другої світової війни, потім у 18 років піти воювати, бути пораним снайпером у руку, яка так і не запрацювала, мати багато осколків в нозі й жити із цим болем... Батько був нагороджений Орденом Слави, і для Віктора це була найвища нагорода у світі, він цим пишався і беріг орден. Тато після смерті матері три зими жив із нами. Допомагав мені з дітьми, онуки його дуже любили.

Батьки пішли в кращі світи дуже рано: мамі було 59 років, батькові — 64. Віктор завжди говорив, що він живе так, як навчили його батьки, і що він у боргу перед ними все своє життя. Згадував їх із любов'ю та повагою:

«Мама. Дві пам'ятні дати: 14 січня 1929 року — день народження; 16 січня 1988 р. — день смерті, пам'яті, спогадів... Вона дала мені життя, а у хвилину, коли я повідомив, що став студентом, вона сказала: “Благословляю тебе, синку, щоб став доктором наук”. Дякую за життя і благословіння! До кінця днів своїх залишаюся в боргу...»

«Моя мама — ангел-охоронець, який супроводжує мене упродовж усього життя. Щодня я відчуваю її захист і материнську любов».

«Мама була моральною людиною і завжди вчила мене виявляти розуміння у стосунках з людьми. Бути людиною — найважливіший її заповіт. “Якщо просять тебе, а ти можеш — допоможи”, — говорила вона мені. “Ким би ти не став, пам'ятай, що завжди потрібно залишатися людиною”, — наставляла мене мама».

«День батька. 16 червня виповнилося 30 років, як припинився його земний шлях. Народився у 1925 р. Прожив неповних 64. Його вік вкорочували голодомор, злидні, фашистська окупація, під час якої перебував у викопаній землянці, щоб не бути відправленим на роботу до Німеччини, участь у боях за визволення України та Європи. Важкі поранення. Контузія. Інвалідом, з орденом Слави та медалями він повернувся з фронтів Другої світової війни. У важкі та голодні повоєнні сам будував хатину для своєї молодії сім'ї. Разом з мамою виховали доньку та двох синів. Мій батько був розумною і товариською людиною. Дякую, тату, за життя і правдиве ставлення до нього. Ти ніколи не кривив душею та не носив зерна неправди за собою...»

«Українцем мене виховав батько. Він умів ненав'язливо сказати те, що викликало роздуми й сіяло зерна сумніву щодо радянської влади» (2020 р.).

ЧОЛОВІК. У нас було студентське кохання. Навчалися на історичному факультеті Вінницького педагогічного інституту, він був тоді на третьому курсі, я — на другому. Історичний факультет в радянські часи відрізнявся від інших факультетів підвищив престижністю, можливістю робити партійну кар'єру, а також... великою кількістю хлопців. Я особливо не звертала на них уваги, бо в пріоритеті було навчання (перший курс закінчила на «відмінно»). Ми жили в одному з гуртожитків на різних поверхах. Мені здається, що я його бачила там, можливо, десь перетиналися і в інституті.

У жовтні 1978 року частину студентів запросили в кафе «Молочне» на якусь зустріч (зараз це назвали б студентською вечіркою). Там була музика, танці, смаколики. Я прийшла з подругами, нам було весело. І тут я почала відчувати на собі чийсь пильний погляд. Дивлюсь — високий, гарний, чорнявий старшокурсник не зводить з мене очей... Через деякий час він запросив мене на танець. Танцюючи, я відчула і запам'ятала на все життя, як він хвилювався і тремтів. Це було кохання з першого погляду.

Ми почали частіше бачитися і в гуртожитку, і в стінах інституту. Одного разу Віктор запросив мене на побачення, незвичне, на балет «Лебедине озеро». Саме в цей час у Вінниці, в Будинку офіцерів, проходили гастролі трупі Московського театру. Це було 2 листопада 1978 року. Ми назавжди запам'ятали цей день. У цьому (2023) році святкували б 45-річчя першого побачення...

Студентський період взагалі був найкращим в житті, безтурботним, веселим,

ми були такі молоді й дуже щасливі. Переглянули всі фільми в кінотеатрах, святкували всі свята, їздили на археологічні розкопки, в колгоспи збирати яблука, на практику в піонерські табори. Віктор хотів одружитися, коли ще навчався на четвертому курсі, я наполягала на тому, що мені потрібно закінчити інститут і лише тоді виходити заміж. Той останній рік без нього у Вінниці був важким для мене, та й Віктор, працюючи вчителем історії в Лісниківській школі Києво-Святошинського району, розривався між роботою, батьками і Вінницею, де була я.

А в травні 1981 року ми одружилися. Весілля було студентське, веселе...

Ми дуже рано стали батьками. Віктор в усьому мені допомагав, бо більше й не було кому. Брав відповідальність на себе. Пам'ятаю, коли забрав нас із пологового будинку, сина потрібно було скупати. Я боялася, та і сил не було, але Віктор зробив це впевнено, професійно: пам'ятав, як це робила мама, купаючи племінників. До цього часу зберігаю листи й записки з пологового (мобільних телефонів же не було!). Ці листи завжди надихали мене. В них скільки турботи, уваги, любові...

А ще я була в його житті Музою. Віктор присвятив мені багато віршів, на жаль, не всі збереглися через часті переїзди, але вони для мене, як джерело, з якого я черпаю сили.

Чи було легко жити з ним? По-різному, іноді важко. Але це були найкращі роки мого життя.

Віктор завжди був дуже відданий роботі, де б не працював. Справу, роботу ставив на перше місце. Сім'я, як він говорив, завжди була для нього надійним тилом. Віктор повсякчас брав відповідальність на себе за родину, дітей. Був період, коли він не працював (чергова відставка), і грошей на життя не вистачало. Вихід було знайдено — він сідав за кермо машини, їхав возити пасажирів. Привозив додому гроші й продукти, не хотів признаватися, звідки все це. Цим дуже мене здивував. І в цьому він увесь.

Віктор був великим мрійником, мав багато планів щодо освіти, розвитку університету, хотів більше подорожувати, висадити нові рослини, нові сади... На жаль, все обірвалося. Квіти відцвіли цього року без нього, сад порадував плодами теж без нього, але в моїй пам'яті Віктор завжди поряд...

БАТЬКО. Найкращим моментом нашого спільного життя було народження наших синів. Ми дуже рано стали батьками: мені був 21 рік, Віктору — 22. Він так їх чекав і радів! Знав впевнено, що першим буде хлопчик, задалегідь дав ім'я — Ярослав (1982 року святкували 1500-річчя заснування Києва, і ми — два історики все-таки!). Дуже радів, коли через два роки я народила знову хлопчика, якраз на випускний вечір у Шпитківській школі. Зі сцени клубу вітали 25-річного директора школи з народженням другого сина, Романа.

Хоч Віктор завжди був на роботі, за можливості старався проводити час із синами. Дуже рано навчив їх грати в шахи. Ми влаштовували сімейні турніри. Коли сини почали вигравати у Віктора, він іноді сердився і завжди хотів реваншу. Купив політичну карту світу, разом із синами

вчили країни і столиці, розстеливши її на підлозі.

Дуже рано ми дали дітям самостійність. Привчали їх до фінансової грамотності: в старших класах давали кишенькові гроші на тиждень, і вони вчилися ними розпоряджатися. Віктор приохочував синів до

праці, вони в усьому нам допомагали.

Роман дуже любить читати, як і батько любив. Вони могли довго розмовляти про прочитані книги, розмірковувати про життя. Ярослав успадкував від батька управлінські якості, вміння бачити на три кроки вперед, приймати складні й важкі рішення.

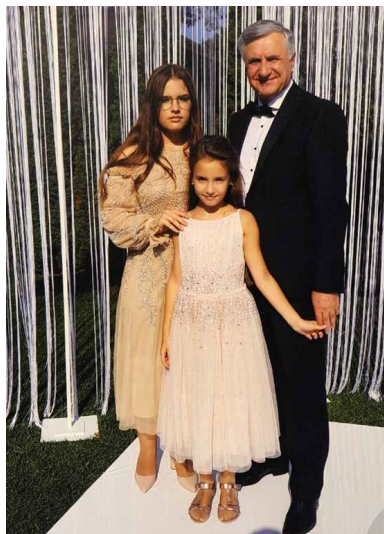
Віктор дуже любив своїх синів, пишався ними, був їм справжнім другом. Завжди був у курсі їхніх справ, перемог і невдач, і, коли було потрібно, підставляв своє плече...

Так склалася доля, що в нашому з Віктором житті з'явилися ще дві дорогі нам людини, сини наших студентських друзів. Їхні батьки померли ще дуже молодими.

Колюні було 15 років, коли він став сиротою і ми забрали його до себе. Назар тільки одружився, народилася донька. Коля жив із нами чотири роки, ми дали йому можливість отримати атестат, дуже гарно скласти ЗНО, вступити до престижного вишу. Віктор був названим батьком на двох їхніх весіллях, радів досягненням. Зараз у хлопців усе добре, вони успішні та працьовиті. У Назара четверо дітей, три дівчинки і хлопчик. Ми любимо їх, як своїх онуків. На жаль, сім'я втратила хату в Ірпені. Завжди їм допомагали чим могли. Ми не намагалися замінити їм батьків, лише дуже хотіли підтримати й допомогти.

Коли в нашій родині сталася ця страшна біда, Коля, Назар і їхні сім'ї дуже підтримали мене, постійно спілкуємося, вони телефонують, допомагають...

ДІДУСЬ. Я можу із впевненістю сказати, що Віктор був найкращим дідусем у світі. Так, як він любив своїх чотирьох онучок, рідко коли трапляється. Віктор любив їх купати, вкладати спати, читати їм, розмовляти і філософствувати з ними. Називав їх дуже ніжно — Сонічка, Веронічка, Меласічка, Усічка (Гусятко)... Прищеплював їм любов до України, української мови, всього українського. Кожній з онучок приділяв увагу, мав з ними секрети. Софійка була першою онучкою. Саме Віктор побачив мистецький потенціал Сонічки і радів, що їй це знадобилося для майбутньої професії.

Вона дуже любила заїжджати до дідуся в ректорат... Там завжди були зелені, жовті і червоні цукерки, любила спілкуватися з проректорами, ходити в їхні кабінети.

Веронічку Віктор навчав етапів розвитку людської цивілізації за Ювалом Ноем Харарі. Я думаю, вона запам'ятає їх на все життя.

З Меланією любив говорити про життя, філософствувати на різні теми, а з Улянкою — читати і слухати казки, гратися.

Для нього онучки завжди були моделями, яких він залюбки фотографував і фільмував. Він радів кожному їхньому успіху і досягненню. Всі онучки дуже любили їздити напередодні свого дня народження з дідусем та бабусею на шопінг. Балував їх.

Я впевнена, що онучки назавжди запам'ятають дідуся, вони важко перенесли втрату, кожна по-своєму. Сподіваюся, що дідусь завжди буде для них взірцем любові та мудрості.

Якось Улянка (найменша онучка) після смерті Віктора сказала: «Дідусь райдугою пішов у рай... Він же в раю? Я думаю, він у раю, адже робив людям лише добро...»

У кожної людини своя доля, свій шлях до Бога, людей і самого себе. Але я точно знаю, що в своєму житті я любила і була коханою. Дякую за кожен прожитий день, годину, хвилину з тобою, за синів, онучок, за любов, турботу і підтримку, за спорідненість душ. Ти — найкраще в мені.

Я дуже за ним сумую, мені його бракує. У болю довге коріння, і один спосіб вирвати його — це простити його і простити себе. Це важко, але це шлях, який я повинна пройти.

kubg.edu.ua

Розділ

2

ЛІДЕР УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Єдність — це спільний порив нашої громадянської свідомості, нашого непереможного духу для захисту України, зміцнення її обороноздатності, економіки і духовності. І як стверджував Борис Грінченко: «Україна. У цьому слові для мене все».

Віктор Огнев'юс

kubg.edu.ua

Олена Фіданя,

директор Департаменту освіти і науки
виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації),
кандидат наук з державного управління

ВІН Є ВИСОКИМ АВТОРИТЕТОМ ДЛЯ КИЇВСЬКИХ ОСВІТЯН!

Непересічну особистість Віктора Олександровича Огнев'юка можна охарактеризувати трьома, як на мене, дуже емними словами: Людина, Особистість, Творець. З великої літери. Світла Людина з чистою душею, готова підтримати тих, хто поруч. Невпинна Особистість, що підкорює одну вершину за іншою. Творець, здатний звести чарівний палац на майже порожньому місці. Творець власного життя, Віктор Огнев'юк ніколи не приходив «на готове». Він почав з учителя, був директором школи, працював на керівних посадах в управлінні освіти різних рівнів, потім — заступником Міністра освіти і науки України.

Одне з найкращих його творінь — Університет Грінченка. Після призначення Віктора Олександровича Огнев'юка на посаду ректора Київського міського педагогічного університету імені Б. Д. Грінченка у 2007 році Університет трансформувався в цілісний муніципальний комплекс. Він «виліпив» його, наче статуетку з глини.

Віктор Огнев'юк був справжнім лідером, здатним вести за собою людей, командиром, який у найтяжчі хвилини йшов попереду, приймав на себе перший удар. Якщо помічав креативних, творчих людей у своєму оточенні, прокладав їм дорогу, усіляко сприяв розквіту талановитих особистостей. Це ще й унікальна ментальна особливість українця — вміння сприяти іншим! Для мене він слугував прикладом душевності, високої української духовності, любові до України, що виявлялась у всьому.

Коли дізналася, що Віктор Олександрович від початку повномасштабного вторгнення вступив до батальйону територіальної оборони «СКІФ», одразу зрозуміла, що таку назву запропонував саме він. Йому це було притаманне — мислити глобально, відчувати, що може підняти дух людей.

І люди відгукувалися! Я захоплювалася ставленням студентів Університету Грінченка до свого ректора. Не можна примусити студента стоячи аплодувати появі ректора, як робили це грінченківці. Досвідчені посадовці можуть так вчинити через пошану до посади. А студенти — тільки якщо щиро відчують глибоку повагу саме до людини. Студентство — це ж особливий бунтарський дух! І ті студенти, які виходили з Віктором Огнев'юком на Майдан, які були поруч у великих справах, брали його за приклад. Бо він був щирий у своїх думках і діях. Коли Віктор Олександрович у буремному 2013 році одним із перших ректорів київських вишів підтримав студентів у боротьбі на свободу, відкрито виступив на підтримку людей із промовою «Я не боюся!»... Тут не можна було сфальшувати, щось прикрасити. Такі вчинки йдуть від серця, і люди це бачать і відчують. Тому не кожен може заслужити таку повагу від студентства, як Віктор Олександрович Огнев'юк. Я бачила цю повагу. Я чула ці аплодисменти. Оце є визнання.

ВЕЛИКИЙ ДАР — ОБ'ЄДНУВАТИ!

Віктор Олександрович був досвідченіший управлінець, ніж я. І для мене, попри мою посаду, спілкування з ним завжди внутрішньо було розмовою учня з учителем. Я знала, що можу отримати розумну пораду. І не лише... Віктор Олександрович і тут мав особливу рису. Є люди, які люблять, лежачи на дивані, роздавати всім поради й робити зауваження.

Віктор Олександрович не тільки давав поради, він вказував шлях! Він брав за руку і допомагав пройти цим шляхом. І поруч із ним люди усвідомлювали, що по-іншому й не можна. Віктор Огнев'юк слугував взірцем, прикладом! У тому числі й прикладом державного службовця. Хоча, будучи ректором, він формально не був державним службовцем, але він був зразком служіння державі, служіння громаді! Він завжди акцентував: «Олено Григорівно, Університет багато робить для громади, ми не тільки навчаємо студентів». Мав він такий дар — об'єднувати, незалежно від того йдеться про Університет, громаду міста Києва чи громаду того містечка, де він проживав. Бо Віктор Олександрович не ділив людей за територіальною приналежністю чи посадами, він працював з усіма щиро, відкрито.

Тому співпраця з ним була без ієрархії, не було більшого над меншим, не було чинів. Я завжди знала, що Віктор Олександрович дуже надійний, з ним не треба оглядатися і боятися, що тебе вдарять у спину, підведуть. Ми йшли пліч-о-пліч. І я думала, що так буде завжди. Я вірила, що надійний, такий мудрий друг буде поруч зі мною завжди. Мені й досі не віриться, що Віктора Олександровича немає.

МАЮ ВІД НЬОГО ЯНГОЛА-ОХОРОНЦЯ

Я маю символічний дар від Віктора Олександровича — ікону! Подарувала мені її його дружина Любов Євгеніївна. Я була дуже вражена, скажу вам чесно, не очікувала. Вже після його поховання вона простягає мені цей подарунок і каже: «Це стояло у нього на столі, і я думаю, що він був би не проти! Це янгол-охоронець!». Тепер ця ікона поруч зі мною, на робочому місці, символізує присутність Віктора Огнев'юка у багатьох справах. Коли йде така потужна людина, це не тільки втрата для рідних, це втрата й для іншої родини — університетської! Грінченківці — це теж сім'я, яку створив Віктор Олександрович. І я вважаю себе частинкою цієї сім'ї. То цей Янгол-охоронець, я сподіваюся, стежить за нашими діями. І він дивиться, чи робимо ми все можливе, щоб зберегти творіння ректора — Університет Грінченка. Подумки я постійно з грінченківцями! І щиро бажаю, щоб Університет розвивався, розквітав і ставав ще кращим.

ВІН БУВ ЯК ВЕЛИКА МАЛА ДИТИНА. БЕЗЦІННА ЯКІСТЬ!

Віктор Олександрович був непересічною постаттю! Колись я почула такий вислів: незамінних людей немає. Неправда! Незамінні люди є, їх просто дуже мало. Він з тих, яких дуже, дуже мало. Але думаю, що не варто сприймати його місію як завершену! Його справа живе в студентах, яких він навчав, у колегах, які творили поруч з ним, на нашій землі! Віктор Олександрович — це людина, яка виростила унікальний сад. Не тільки в переносному, а й у прямому значенні. Коли я вперше побачила його сад біля дому, я була в захваті від його унікальності!

Віктор Олександрович любив красу й радо дарував її оточуючим. Він дарував беззастережно! Мудрість, турботу... і не тільки. Любов Євгенівна поділилась з нами спогадом, як її чоловік витратив заощаджені гроші на... ремонт місцевої школи. Дружина теж вчителька, то вона поставилася до цього з розумінням. Віктор Огнев'юк знав, що є речі, які не можна виміряти грошима!

Мені здається, що школа завжди була з ним, в його житті. Пригадується, навесні 2022-го, вже після звільнення Київщини, він повіз нас у с. Бузова, в школу, яку 14 разів обстріляли рашисти. Ми там познайомилися з чудовим директором. Він розказував, як у перші хвилини обстрілу вони кинулися виносити трудові книжки співробітників. Ми ж усі були впевнені, що це ненадовго, що скоро виженемо окупантів, а трудові книжки колег дуже важливо зберегти, це професійне майбутнє людей! Віктор Олександрович діяв як освітянин з великої літери. Він був поруч з нами, коли ми приїхали і допомагали прибирати на території школи. Віктор Олександрович шукав концептуального рішення, це він оголосив збір коштів для підтримки і відбудови цієї школи...

На мій погляд, Віктор Олександрович був дорослою малою дитиною. Він умів радіти, як мала дитина. Міг зателефонувати або прийти і почати розмову так: «Олено Григорівно, ми відкриваємо таку круту спеціальність, такого ще немає!». Або: «Я знайшов такого крутого спеціаліста, ви навіть не уявляєте!». І в цьому відчувалася щира радість світлої маленької дитини, яка ще не зневірилася через життєвий досвід, яка живе ідеалами і вірою в сонце, в його здатність освітити простір, побороти темряву. От Віктор Олександрович мав таку частинку малої дитини.

Більшість людей, коли дорослішають й вже бачили багато в житті, втрачають оце вміння радіти від маленького. Він радів кожному кроку своєї освітянської родини. Кожному! І дуже цим пишався. Пишався людьми. Завжди наголошував: «Ви знаєте, такі талановиті люди!». У нього завжди було бачення руху вперед. Оця «заточеність» на інновації, погляд в майбутнє. Постать Віктора Огнев'юка дуже важлива для педагогічної громади Києва. І ось чому! По-перше, важливо мати авторитети, моральні авторитети. Віктор Олександрович однозначно є моральним авторитетом для київської освітянської родини. По-друге, він завжди працював на громаду. Коли вирішував, які спеціальності вводити, він розглядав це питання у тому числі з точки зору користі для міста. «А ми змогли..., а ми от тільки розпочали..., але за цим буде перше, друге і третє». Я завжди була впевнена, що є перше, друге і третє. У нього було стільки планів, про які знає його сім'я, його грінченківська родина... Вони настільки багатокрокові, потребують стільки роботи, що тільки берись, засукуй рукава й працюй, і точно будеш в тренді, будеш попереду інших освітянських спільнот.

НАШ ДІАЛОГ ТРИВАЄ

У мене батько помер, коли мені було 39 років. Я не наговорила з ним. Віктор Олександрович був мені хорошим другом. І я думаю про те, що ми не наговорилися. Не проговорили всі плани, не зробили всі кроки. Якщо ти не встиг це зробити за життя людини, у живих з'являються певні зобов'язання перед людиною, що пішла. То я вважаю, що у мене, у колективу є певні зобов'язання перед Віктором Олександровичем. Він точно бачить, що ми робимо, він точно відчуває і підтримує нас в добрих починаннях. Для мене це величина, це людина, з якою я б хотіла продовжувати радитися, спілкуватися. А якщо це стає неможливим, такі люди перетворюються на мірило. Ти вимірюєш за його шкалою свій поступ, свої діяння. І маю вам сказати, є над чим працювати.

Думаю, що цей авторитет проявиться і в нашому, департаментському, пошанівку. Віктор Олександрович — це не забронзовіла фігура. Це була дуже доступна людина, яка багато творила, його назвали Творець. А творці — це не тільки бронзовий барельєф. Творці — це ті, котрі будуть надихати інших. Так, для прикладу, Лолашвілі Бадрі Годердзієвич, який

у нас очолював освітню агенцію, вводив багато інновацій, а зараз уже ми будемо впроваджувати медаль імені Лолашвілі (загинув на Київщині у березні 2022 р.) за інноваційну діяльність закладів освіти. Віктор Олександрович — це вища освіта. І, безперечно, пам'ять про особистість такого масштабу, про Творця, має бути вираженою ось у таких відзнаках, які б мотивували освітян. А це, до речі, величезна армія — 63 тисячі працюючих в галузі освіти, які сьогодні тримають освітній фронт. І нам потрібні взірці, опорні особистості. Тому в наших планах є заснування відзнаки імені Віктора Олександровича Огнев'юка.

В ОСВІТЯН Є СВОЯ ТАЄМНА МОВА

Не просто говорити про людей, які були близькі тобі по духу, професійно близькі. З ними і важко, і легко. Важко, бо вони тобі не дають спокою, а легко, бо вони беруть на себе більшу частину роботи, працюють. Це люди, які є рушійною силою. І Віктор Олександрович був саме такою людиною — рушійною силою прогресу. Він не тільки йшов сам, він міг зрушити потяг, завжди вів до світла, до добра, розквіту. Він шалено вірив в Україну! Ці наші безцінні моменти спілкування і досі звучать у пам'яті: «Олено Григорівно, я припиняю, бо тут почався страшний обстріл, я вас не чую, говорити не можу, до зв'язку!». Тут немає зв'язку, падає інтернет, але людина знаходить можливість спілкування. Або: «Олено Григорівно, я приїхав в Університет (березень 22-го року), я на зв'язку, зараз давайте проговоримо, що ви бачите, що робимо?». Відповідаю: «Вікторе Олександровичу, відновлюємо, поновлюємо платформи, будемо зараз виходити на онлайн-навчання». Це було легко, тому що ми говорили однією мовою. Знаєте, у пташок є своя мова, а у освітян своя. Так одне одного можуть зрозуміти тільки освітяни. Скажімо, ти сказав пів слова або пів речення, а твій колега його продовжив.

Обговорювали з Віктором Олександровичем наші дії у військовий час. У нас не було ніяких інструкцій, ми раніше не були в такій ситуації й не розуміли, як нам треба буде відновлювати освітній процес. Але ми чітко розуміли, що ми керівники й маємо розробити алгоритм дій, згуртувати членів колективу, які «розкидані» по Україні, та й по світу... Спочатку треба було почути історію кожної особистості, об'єднати, вислухати,

обійняти на відстані й сказати: «Повертаємося до своєї основної діяльності». Бо у нас є своя місія. Україну захищають наші випускники. І піднімати після війни будуть наші випускники. І ми це робили. Разом із Віктором Олександровичем. Тому для мене він не тільки освітянин. Це неймовірно багатогранна особистість, яка мала потужну об'єднувальну силу.

Гарний педагог завжди об'єднує завдяки своєму високому авторитету в громаді. Коли ми разом приїхали в його громаду, мене вразило, який високий авторитет мав Віктор Олександрович у бійців територіальної самооборони. І сам він із щирою теплотою розповідав про місцеву школу, про людей. Як можна скласти характеристику про людину у таких маленьких містечках? Це дуже просто, я знаю, бо сама дружина військового, ми жили в маленькому містечку. Це коли ти прямуєш вулицею, а з тобою вітаються! І от коли ми йшли з Віктором Олександровичем, з ним усі віталися, розпитували про рідних, цікавилися справами. Так дивно: вітається доволі доросла людина, а він каже: «Це мій учень, а це моя учениця». Це теж фрагмент життя Віктора Огнев'юка — життя в громаді, яка була його великою родиною.

ЛЮДИНА — В РАЙ ДУГА!

Подумки часто з ним раджуся, шукаю підтримки. Інколи хочеться поділитися. Ось залучили кошти для відновлення нашого Будинку вчителя, який постраждав при обстрілі в жовтні 2022 року. Дах нам відбудують, і вікна також ми зробимо нові! Я впевнена, що наш прекрасний Будинок вчителя знов відкриє свої «очі». Так відкриє очі й Україна, після нашої перемоги вона розквітне. В Ізраїлі бачила бетонну стіну — 25 метрів у висоту і 25 метрів у глибину. Ми в Україні теж побудуємо стіни! Коли и очистимо нашу землю, побудуємо стіну з прозорого скла, щоб вороги дивилися на нашу Україну й бачили, як ми розквітнемо, яка буде у нас прекрасна, ще краща, унікальна держава. Хай дивляться, хай вчаться!

Як говорить Валерій Залужний, як би тяжко нам не було, освіта — це завжди про життя. Дізналася від ізраїльських колег такі нюанси. Коли у них починаються бойові дії, то всі йдуть в освітні установи. Саме освітні установи якнайшвидше відновлюють свою роботу, тому

що, як тільки освітяни почали приймати дітей в садочках і школах, це дає сигнал мамі, татові, суспільству про те, що налагоджується життя. Отже, освіта — це точно про життя. Освіта — це завжди віра, надія, любов. І тому люди, які є знаковими в освіті, незалежно від того, чи є вони сьогодні з нами, чи вже полишили цей світ, продовжують випромінювати тепло!

Був такий момент, який я ніколи не забуду. Цей спогад і сумний, і дуже теплий. У мене перед очами веселка над кладовищем — яскрава, з усіма кольорами. Після того, як ми попрощалися Віктором Олександровичем. Ось це його продовження. Ні, людина не пішла — і все... Душа продовжує свій шлях. Пригадався один із його останніх постів на Фейсбуці — фотографія веселки. І підпис: «У Рай Дуга!». Я вважаю, що не буває випадковостей. Дуже яскравий образ.

Василь Кремень,

президент НАПН України,
доктор філософських наук, професор,
академік НАН України та НАПН України,
президент ТОВ «Знання» України,
почесний професор Університету Грінченка

ЩИРИСТЬ, ЯКА ЗАВЖДИ ВРАЖАЛА...

Одна з найяскравіших формотворчих рис Віктора Олександровича — щирість. Щирий він був скрізь, де тільки можна. Це стосувалося й професійної діяльності, коли ми працювали в Міністерстві освіти і науки України. Ми були знайомі і раніше, але я знав його мало. І коли мене призначили в кінці 1999-го року Міністром освіти і науки України, а заступниця, яка відповідала за середню освіту, звільнилася, то постало питання призначення людини на цю практично найважливішу ланку — загальну середню освіту.

Я радився з колегами-освітянами, управлінцями, один з яких і сказав: «Віктор Олександрович Огнев'юк». І тоді додав: «Він не простий за характером чоловік, але фаховий і такий, що буде працювати щиро». Тож я запропонував Віктору Олександровичу обійняти посаду заступника міністра. Так і трапилося.

Я хотів би сказати, що ми багато зробили в середній освіті в той час. Це була спільна праця, де Віктор Олександрович виступав як головний професіонал. Він пройшов потужний життєвий шлях від сільського хлопчика до студента Педагогічного університету у Вінниці,

потім — сільського вчителя, директора школи, завідувача райвно, завідувача обласного відділу освіти, працював керівником управління в Міносвіти, інших відомствах. І він усе, що стосувалося середньої освіти, знав.

Його щирість іноді не те щоб підводила, а створювала якусь дисгармонію у відносинах. Я знаю колег, які не сприймали Віктора Олександровича за його правильні чи неправильні, але прямолінійні висловлювання. Ця щирість проявлялася і в інших напрямках діяльності, скажімо, в науковій роботі, управлінській, у відносинах до держави й суспільства. Він дійсно був патріотом не лише на словах, а й у ділах. Згадуючи його справи, я розумію, що для нього Україна, Держава завжди були не пусті слова, не гасла, а об'єкт докладання зусиль заради того, щоб була міцна держава і розвивалося українське суспільство.

В останній період життя Віктора Олександровича в нас був спільний проект, де ми намагалися дати поштовх для створення й розвитку потужних університетів у регіонах. Національна академія педагогічних наук проаналізувала університетську освіту кожної області. Віктор Олександрович активно долучався до обговорення, зі своїми ідеями виступав на засіданнях Співки ректорів закладів вищої освіти України.

Віктор Олександрович міг бути дещо нетерплячим, коли намагався у чомусь переконати. І тут я також бачив щирість. Він був налаштований завжди рішуче і намагався прискорювати суспільні процеси, наблизити потрібні зміни. Це не завжди подобалось деяким людям, особливо людям консервативного характеру чи тим, яких не дуже турбував стан освітніх справ. Своєю активністю Віктор Олександрович ще раз підтверджував власну позитивну сутність.

ПЕРЕХІД ДО НОВОГО ЗМІСТУ НАВЧАННЯ

У нас тут співпадали погляди. Я підходив до змін в освіті на основі своєї попередньої наукової діяльності, оскільки в докторській дисертації досліджував проблеми співвідношення колективності та індивідуальності в попередньому суспільстві. Я визначив колективність, яка панувала в Радянському Союзі, як «тоталітариську». Це поняття я ввів

у науковий обіг у журналі «Свободная мысль» у 1990 році ще за радянських часів.

Наукове дослідження дало мені можливість побачити, що абсолютизація колективістських начал у суспільстві, які самі собою були важливі, вела до деіндивідуалізації особистості, що заважало людині розвиватися відповідно до своїх талантів та здібностей, а тим більше самореалізуватися. І це одна із ключових глибинних причин розвалу системи радянських суспільних відносин і розпаду самої держави. Тому квінтесенція запропонованих мною змін в освіті полягала в тому, щоби сприяти максимальному розвитку індивідуальності на основі здібностей, талантів дитини. Пізніше це дістало назву «дитиноцентризму», що означало максимальне наближення освіти, виховання, навчання кожної дитини до її конкретних здібностей. Загалом, ми — вчителі, батьки, всі дорослі — повинні допомогти дитині самопізнати себе, саморозвиватися на основі власних здібностей. І тоді в дорослому віці така людина зможе максимально реалізувати себе. Саме в такий спосіб країна створює передумови власного динамічного розвитку. Це була моя ідеологічна основа змін, зокрема в середній освіті, і Віктор Олександрович абсолютно сприймав цю методологію. А що стосується конкретних технологій, дій, то ми вже робили це разом.

Часи були важкі: фінансів не було, якісь серйозні зміни провести було складно. Я нагадаю, що, скажімо, на початку 2000-го року сотні і тисячі шкіл страйкували, зарплату не платили місяцями. І ось влітку ми ухвалюємо рішення про перехід на 12-бальну систему позитивного оцінювання. Скажу про таку обставину — я був прибічником десятибальної системи оцінювання, а Віктор Олександрович відстоював 12-бальну. У серпні того року на Колегії Міністерства освіти і науки України ми прийняли рішення про перехід на 12-бальну систему. Їду я у відрядження на наступний день у Полтаву чи на Харківщину, а по телефону запитую: «Вікторе Олександровичу, може, все-таки 10-бальну?». На що почув відповідь: «Ні, Василю Григоровичу, 12 балів». І на те в нього були свої аргументи. Я погодився.

Перехід на 12-бальну систему пройшов досить динамічно: у другій половині серпня про це оголосили, а з 1 вересня вона почала працювати. Це, до речі, зіграло добру справу зразу ж — учительство зацікавилось

нововведенням і майже усі школи дружно розпочали навчальний рік. Десь 1-го чи 2-го вересня Президент України Леонід Кучма відкривав сільську школу на Полтавщині, і я, як міністр, супроводжував його. Після ряду промов, зокрема Президента, усі були вже в очікуванні урочистого розрізання стрічки. І раптом Леонід Данилович так серйозно каже: «Ні-ні-ні, почекайте, хай Кремень скаже, що це він надумав з освітою». Малось на увазі зміна системи оцінювання. І я змушений був у виступі коротко обґрунтувати, чому потрібно це було зробити.

Або випадок на засіданні Кабінету Міністрів України, коли мій колега, міністр Василь Васильович Дурдинець, каже: «Пане Прем'єр-міністре, хай Кремень розкаже, що він за зміни привів. Приходить онука, я не орієнтуюсь в оцінках, які вона отримує». Тож довелося пояснювати: «Знаєте, шановний Василю Васильовичу, оцінки не для вас, оцінки для онуки а вона їх розуміє». Діти добре сприйняли зміни.

За безпосередньої участі і безпосереднього керівництва В. О. Огнев'юка ми розпочали перехід до 12-річної школи. Звісно, йшлося не лише про перехід на 12-річний термін навчання, а про створення принципово нової школи, яка відрізнялася б системою відносин учня і вчителя. Треба було замінити суб'єктно-об'єктні відносини, коли вчитель — активний суб'єкт, а учень — пасивний об'єкт, на суб'єктно-суб'єктні, де б органічно взаємодіяли всі учасники навчального процесу. Замінити авторитарно-репресивну педагогіку на толерантну педагогіку.

Зрештою, що ми мали? Ми мали те, що дитина 10–11 років навчалася в школі, а потім в університеті. Вона навчалася в умовах авторитарних відносин, тож і виходила носієм цього авторитаризму. В статусі підлеглого такий фахівець сліпо слухав керівника і виконував його вказівки. На керівній посаді така людина використовувала авторитарні методи впливу на своїх підлеглих. Це шкодило не тільки працівникам, але також справі і всьому суспільству. Демократичне суспільство існує лише там, де є достатня кількість демократично налаштованих громадян, які не здатні жити в авторитарних взаєминах. А це можна виховати лише через школу, через відповідне ставлення до дитини. У нас із Віктором Олександровичем був задум зробити школу, яка б відрізнялася від попередніх ще й тим, що старша школа неодмінно мала стати профільною.

Під керівництвом Віктора Огнев'юка були розроблені для такої школи навчальні плани.

Все було зроблено досить розумно, я вважаю. Ми передбачили можливість і непрофільної освіти — «уніфікований профіль», як ми його називали. Адже не скрізь були можливості для створення профільної школи, тож тоді йшлося про школу без яскраво вираженого профілю. Наприклад, маленька гірська школа, де не можна всіх змушувати вивчати, скажімо, математику чи гуманітаристику, бо це могло нівелювати талант і здібності дитини.

Профільна освіта передбачала навчання дитини на основі її здібностей, передбачала підготовку до оволодіння майбутньою професією та до активної діяльності. Основоположні ідеї реформування освіти були схвалені на другому Всеукраїнському з'їзді працівників освіти (2001), викладені у прийнятій на цьому з'їзді Національній доктрині розвитку освіти, яка пізніше була затверджена Указом Президента. На жаль пізніше це реформування було зупинено. І тільки декілька років тому в межах Нової української школи продовжилось втілення започаткованих ще на зрізі століть ідей дитиноцентризму.

«ЯКЩО Я ЩОСЬ НЕ ЗНАЮ, ТО ЗВЕРТАЮСЬ ДО СІЛЬСЬКОЇ ВЧИТЕЛЬКИ»

Я особисто знав середню школу тільки з огляду на те, що колись навчався в ній, іншої практики в мене не було. А от Віктор Олександрович про середню школу знав усе. Він часто жартував: «Якщо я щось не знаю, то я звертаюсь до сільської вчительки». А сільська вчителька — це його дружина Любов Євгенівна, яка все життя пропрацювала в сільській школі.

Він, як ніхто інший в апараті Міністерства освіти і науки України, знав середню освіту, всі її складові, управлінські проблеми на кожному рівні району чи області. І за це його по-справжньому шанували начальники департаментів освіти в областях. У нас був дуже гарний тандем — мої глобальні ідеї, глобальне розуміння напрямку руху в освіті органічно доповнювалися такою конкретною педагогічною практикою Віктора Олександровича, його великим досвідом і бажанням здійснення змін, які потребувала Україна.

ВЧИТЕЛЬСЬКА ЖИЛКА

Я вважаю, що одна з основних характеристик учителя — любов до дітей. Не хочу протиставити, але це навіть важливіше за професійну підготовку, бо хтось може бути справжнім професіоналом, але не відбутися як учитель, через що й сам страждати і нівечити долі дітей. Я за те, щоб потужний вчитель був професіоналом, але важливо, щоб він любив дітей. Так от Віктор Олександрович щиро любив дітей. Це проявлялося в ставленні до власних синів — Ярослава і Романа, — в абсолютно теплих відносинах з онучками. Він приділяв їм багато уваги. Принцип дитиноцентризму було легко впроваджувати з Віктором Олександровичем, бо він сам із особливим пієтетом ставився до дітей. Я знаю, що він опікувався і хлопцем, у якого не було батьків, говорив, що той йому як син. І таких прикладів уважного і щирого ставлення до дітей у життєвій практиці Віктора Олександровича багато.

СТРИМ ДО НОВОГО В ОСВІТНІХ РЕАЛІЯХ

Віктор Олександрович був сучасним учителем, йшов назустріч нововведенням, які диктувала доба. Він активно підтримував започаткування уроків інформатики, хоча тоді не було достатньої бази. До початку 2000-х років було комп'ютеризовано в сільській місцевості десь 2% шкіл, і то старою технікою, та й у містах ситуація не була принципово кращою. Цю роботу ми почали з перших днів. Я пам'ятаю, як навесні 2000-го року на засіданні Кабінету Міністрів України йшлося про розподіл капітальних вкладень. Я — молодий Міністр освіти і науки, а Віктор Ющенко молодий Прем'єр-міністр України. І на цьому розподілі я звернувся до нього: «Вікторе Андрійовичу, де можуть бути більш ефективні капітальні вкладення, як не в дитину?» — «А що ви маєте на увазі?». Кажу: «Давайте купувати комп'ютерні класи». І, всупереч позиції інших колег, він підтримав мене. Тоді вперше було закуплено близько 150 комп'ютерних класів.

Пізніше Кабінет Міністрів за поданням МОН України затвердив програму комп'ютеризації освіти в Україні, насамперед сільських шкіл. Я дуже радів, особливо тоді, коли в суботу брав цілі «простирадла» з областей з їхніми пропозиціями щодо комп'ютеризації шкіл і вже сам визначав в яку школу буде поставлено комп'ютерний клас. Чому я так

робив? Для того, щоб не було зловживань на рівні «більше знайомий директор», «менше знайомий». Я їх не знав нікого, через те дивився на об'єктивні дані і діяв відповідним чином. Пам'ятаю, у 2003-му році тільки за рахунок держави було розподілено 1700 комп'ютерних класів. Потім цю ініціативу підтримали і на обласних рівнях. На завершення нашої спільної з Віктором Олександровичем роботи в МОН більше 75% українських шкіл було комп'ютеризовано.

Державницький, патріотичний підхід Віктора Олександровича проявлявся також у відстоюванні ним переходу освіти на українську мову. До 1991-го року тільки 49,8 % українських дітей навчалися в школах українською мовою, тобто менше половини. За 5 років нам вдалося довести цей показник до 75 %. Скажу більше, було створено атмосферу, коли, наприклад, Донецька обласна адміністрація звернулася до нас з пропозицією створити програму українізації середньої освіти Донецької області. І ми підтримали цю пропозицію, реалізувати яку донеччани мали десь за 7–8 років. У грудні 2003-го року було проведено спільне засідання колегиї Міністерства освіти і науки України й Донецької обласної адміністрації в Донецьку. Після засідання ми з головою адміністрації Анатолієм Близнюком провели прес-конференцію. Було непросто, особливо мені, зауважте, що більшість журналістів були представниками російськомовної преси. Довелося переконувати: «Україна, можливо, пережила б, що діти з Донецька не знають української мови, але ваші діти не зможуть навчатися в найкращих університетах Києва чи інших міст, де викладання відбувається українською мовою. Вихідці з Донеччини не зможуть зайняти посади в управлінській структурі, де потрібно знати українську мову, і ви, як потужний індустріальний район, не будете належним чином представлені в культурі України, бо ви будете за межами українського простору культури».

На жаль, пізніше ці поступові, але наполегливі кроки були підірвані словесним авантюризмом, який демонстрували певні прибічники влади більш пізнього часу. І якщо за наших часів одесити стверджували, що говорити українською мовою на рівні обласного керівництва стало престижно, то через відомі обставини з'явився спротив цим процесам.

ЛЮДИНА ІЗ ЧІТКОЮ ПОЗИЦІЄЮ

Віктор Олександрович був людиною, котра мала свою позицію і вміла активно її відстоювати. Він цінував можливість полемізувати зі мною, але коли прийнята ухвала йшла врозрід із його попередньою позицією, сприймав рішення Міністра. Це було не важко, тому що в нас не було протилежних поглядів. Скажімо, коли ми конструювали 12-річну школу, він наполягав на тому, щоб мистецько-художня освіта була впродовж усього часу навчання. Такого раніше не було. Я сумнівався. Чому? Тому що мені хотілося, щоб більше було математики, природничих дисциплін. Але я поступився його наполяганням, і це мало позитивні наслідки.

УНІВЕРСИТЕТ: ШЛЯХЕТНИЙ Й ЕСТЕТИЧНИЙ ПРОСТІР

Багато своїх поглядів Віктор Олександрович реалізував у своєму останньому проєкті — Університеті Грінченка. Те, яким є цей заклад, дає відповідь на те, яким був Віктор Олександрович Огнев'юк. Пам'ятаю його задум створити Алею видатних педагогів України. Пам'ятник Грінченку біля ректорату Університету Грінченка розглядався ним як початок такої Алеї. Віктор Олександрович цінував українське минуле і як історик добре знав його. Знати свою духовну основу він вважав важливим для всіх українців.

Ми повинні опиратися на українських героїв, на праці українських інтелектуалів. Віктор Олександрович саме був людиною, яка тонко відчувала цей український дух, українство в усіх його проявах. Він був серед тих, хто активно підтримав Майдани 2004–2005 і 2014–2015 років. У 2004-му році, коли були президентські вибори, попри те, що ми були Міністерством освіти і науки України в уряді Прем'єр-міністра Януковича, ми вирішили підтримати Віктора Андрійовича Ющенка. Я провів перемовини із керівником штабу Віктора Ющенка і за згодою майбутнього президента я, Віктор Олександрович і ще кілька заступників вели відповідну роботу з ректорами університетів. Разом з Віктором Огнев'юком ми ходили на Хрещатик, носили сало і мед студентам. Тоді ж мною було підписано звернення до ректорів з тим, щоб вони не забороняли студентам бути на Майдані, щоб київські ректори надавали придулок приїжджим.

Те саме і в 2014–2015 рр. Віктор Олександрович був тоді ще більш активним, ніж у попередній період. Безумовно, його українська справжність проявилася і в часи, коли агресор розв'язав війну проти України. Він добровільно пішов в територіальну оборону.

Я з ним постійно спілкувався. Навіть більше. Так трапилося, що ні я, ні мої діти, ні внуки, ніхто не виїздив із Києва, але я хвилювався, безумовно. Коли ворог був під Києвом, я зателефонував: «Вікторе Олександровичу, ти там ближче, як настрої?» — «Василю Григоровичу, із цієї сторони не пройдуть». Кажу: «Якщо там не пройдуть, а я на лівому березі живу, то тут теж, я думаю, не пройдуть». От таким чином.

Дуже шкода, що Віктор Олександрович не зможе зробити багато справ, які би зробив. Він, як і кожен із нас, не був ідеальною людиною, і він це знав. Головне те, що він був конструктивною і справжньою людиною, і його діяльність носила позитивний характер щодо держави, нації, суспільства, своєї сім'ї, близьких і рідних, щодо тих же дітей, школярів, студентів. Він був діяльним, конструктивним, педагогом і керівником.

ПЕДАГОГ І УПРАВЛІНЕЦЬ КОНКРЕТНОЇ СПРАВИ

Віктор Олександрович історик за освітою, але він став кандидатом наук, потім доктором філософії, причому це абсолютно логічно, тому що йому було притаманне намагання узагальнювати, тобто бачити загальне за конкретним. Він серйозно доклався до розроблення проблем освітології. Знову ж таки, у цьому проявилася його намагання цілісно подивитися на освіту, яка охоплювала б не тільки педагогічний аспект, а й управлінський, економічний, адміністративний. Ідея освітології надзвичайно важлива, її варто і далі розробляти. Переконаний, що послідовники будуть.

Що стосується власне педагогічного управлінського підходу, то я б сказав, що Віктор Олександрович — це і педагог, і управлінець конкретної справи. Причому з потужним відчуттям дозрілості тієї чи іншої зміни. Раніше близько 40 тисяч дітей в Україні щорічно не переводили до наступного класу через низьку успішність. Це, окрім негативу, нічого не несло. Дитина зневірювалася у своїх силах, можливостях, ставала об'єктом не дуже добрих, вуличних, дій. Ми скасували практику залишати

учня навчатися в тому самому класі другий рік поспіль. Вирішили, що школяр може з негативною оцінкою йти далі. Ну не дано дитині бути математиком, не дано. І вона ж ніколи не пов'яже своє життя з математикою. Тож ми відстояли позицію переведення учня до наступного класу з реальною оцінкою.

У свій час випускники, які мали золоті медалі, без іспитів могли вступати до вищої школи. До чого це призводило? До того, що окремі області мали золотих медалістів більше, ніж державних місць у місцевих університетах для вступу на перший курс. Тобто, якщо всіх медалістів зарахувати на перший курс, то інші абітурієнти втрачали б будь яку можливість навчатися за бюджетні кошти.

З Віктором Олександровичем у нас була спільна позиція — ми намагалися відмінити золоті медалі. Але отримали великий супротив. Знаєте від кого? Насамперед від директорів шкіл. Тож це спонукало ліквідувати пільги для медалістів. Взагалі я бачив необхідність зміни системи вступу, і ми запровадили експеримент із незалежного тестування у 2003–2004 рр. за фінансування Міжнародного фонду «Відродження».

У 2004 році вже 15 тис. випускників у Києві, Львові, Харкові, Одесі проходили тестування і мали право вступати до місцевих університетів на його основі. До цього ми запровадили можливість вступати одразу в 3 університети за умови, що вступник складатиме іспити скрізь. Так, не всім ректорам це сподобалося, особливо тим, які планували результати вступної кампанії раніше, ніж вона починалася. Були й такі, на превеликий жаль. Тож тестування виправило цю ситуацію. Це була дуже велика справа.

ЙОГО СПРАВА БУДЕ ПРОДОВЖЕНА В УНІВЕРСИТЕТІ ГРІНЧЕНКА

Віктор Олександрович був членом Президії Національної академії педагогічних наук України впродовж декількох років. Коли він брав участь у засіданнях, то спілкування та обговорення важливих питань проходило більш жваво, тому що він не міг утриматись навіть там, де інші мовчали. Віктор Олександрович був активним. Можна було із чимось погоджуватись, із чимось — ні, але на те й засідання, щоб в дискусії народжувалася істина.

Мені приємно, що я долучився до його долі, тому його успіхи гріли і мою душу. Я долучився до його долі, бо колись запропонував бути заступником міністра, також запропонував йому обиратися членом-кореспондентом, згодом — дійсним членом Академії педагогічних наук України. І так трапилося, що я певним чином долучився до того, що він став ректором Університету імені Грінченка. А справа була таким чином. У Київській міській державній адміністрації була нарада, пов'язана з питаннями освіти. Заступник керівника адміністрації звернувся до мене з питанням, кого обрати очільником Інституту післядипломної освіти. А Віктор Олександрович був теж на цій нараді, він саме на той час не мав серйозної роботи. Я показав на нього і відповів: «Ось, Віктор Олександрович Огнев'юк». Так його було запрошено і призначено ректором. Ректором, який згодом створив сучасний університет.

Це, власне, як пам'ятник за життя. Шкода, дуже шкода, що його життя вже закінчилось... Я думаю, що його справа буде продовжена в Київському столичному університеті імені Б. Грінченка, в Національній академії педагогічних наук України, та й узагалі в освіті нашої держави. Я з великою шанобою і повагою ставився і ставлюся до Віктора Олександровича Огнев'юка.

Леонід Губерський,

голова Вченої ради, професор кафедри філософії гуманітарних наук філософського факультету Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, доктор філософських наук, професор, академік НАН України, академік НАПН України та АН ВШ України, заслужений працівник народної освіти України, Герой України

ВІКТОР ОГНЕВ'ЮК — ВИДАТНИЙ ОСВІТЯНИН У НАУЦІ Й НАУКОВЕЦЬ В ОСВІТІ

Важко говорити про Віктора Олександровича, якого немає серед нас. У нього багато ще було нездійснених планів, багато невирішених справ, які він планував зробити як освітянин насамперед і як науковець. Коли про нього говориш, то не можна зосереджуватися тільки на його роботі як освітянина, бо діапазон його мислення, бачення світу, перспектив розвитку освітянської галузі, наукової, взагалі суспільних процесів був значно ширший. Тому не випадково він не просто став займатися філософією як наукою в широкому розумінні цього слова, він досить вдало підняв пласт філософії освіти. Раніше небагато людей займалися розробкою проблеми «філософії освіти». Як правило, віддавали перевагу просто елементам, виховним процесам, скажімо, у середній школі, закладах вищої освіти. А от саме питаннями такого принципового підходу філософського осмислення такої дуже важливої галузі нашого життя, як освіта... Не кожен брав на себе таку мужність, сміливість вирішувати ці проблеми. Віктор Олександрович

із його широким діапазоном бачення світових процесів, в освіті зокрема, саме і взяв на себе таку відповідальну задачу.

На жаль, дехто думає, що філософія — це така широка система, якою може займатися хто завгодно, і всі вважають себе дуже фаховими в плані підготовки, професіоналами. Будь-хто може давати рекомендації, як краще організувати і т.д. А це наносить тільки шкоду нашій системі освіти. Займатися освітою, такою глобальною темою, проблемою суспільною повинні люди, які на цьому знаються.

Саме Віктор Олександрович розпочав наукові дослідження проблеми філософії освіти, коли подолав певні щаблі освітянського зростання. Бо він, на відміну від багатьох сьогодні, хто вважає себе класиком у цій галузі, починав цей шлях учителем, потім був директором школи, працював у Міністерстві освіти і науки України. Він знав цей процес із самого низу. Віктору Олександровичу довелося поєднувати якості дослідника, адміністратора-організатора освітнього процесу. Саме такі люди повинні досліджувати ці процеси, бо вони несуть велику користь нашій системі.

Віктор Олександрович захищав дисертацію в Університеті Шевченка, він отримав рекомендацію на захист кандидатської дисертації, потім на захист докторської. Я був його науковим консультантом, знаю, як він захищався. Це все відбувалося на моїх очах, тому я пам'ятаю глибину його роздумів, викладених матеріалів.

Віктор Олександрович не навчався на філософському факультеті. Але я думаю, що в нього природно, генетично був закладений інтерес до цієї науки. І, мабуть, воно потім піднімалося в нього все вище. Він же міг писати дисертації з інших галузей, в нього багатий досвід педагогічної роботи. Але він взяв складніший напрямок — філософію освіти. Для того, щоб такий пласт піднімати, треба було ще поглибити знання з філософії, це без сумніву. Віктор Олександрович відчував у собі цю потребу. Я думаю, що він прагнув цього, щоб розвиватися у професійному плані. Це ще одна така характеристика його як професіонала, як людини.

Віктор Олександрович започаткував таке поняття, як «освітологія». Я вважаю, людям, які пройшли серйозну педагогічну школу в сфері освіти, належить розробляти такі проблеми. Це не просто узагальнення якогось педагогічного досвіду в якомусь регіоні чи закладі

вищої освіти, це глибоке філософське осмислення освітянських процесів. І я вважаю, що він успішно із цим упорався, оскільки успішно працював у різних сферах як організатор освітнього процесу на всіх етапах.

НА ВІСТРІ ОСВІТЯНСЬКИХ ПРОБЛЕМ

Я з Віктором Олександровичем уже ближче познайомився, коли він працював у Міністерстві освіти і науки України, хоча знав його і раніше. Так доля склалася, що він жив тоді в Шпитьках, і мої знайомі, які в тому районі проживали недалеко від нього, нас познайомили. Я знав, що він у Шпитьках — директор школи.

Так вийшло, що коли я працював директором Інституту міжнародних відносин, у мене була співробітниця Люда, яка закінчила Шпитьківську школу. Вона була одна із перших, хто розповів мені про Віктора Олександровича як про директора школи.

Пізніше, коли ми разом були членами колегії Міністерства освіти та науки України, частенько поруч сиділи з ним, він завжди був на вістрі всіх освітянських проблем. Інколи в нас були такі гарячі дискусії...

Ректорство — це вже новий етап у розвитку Віктора Олександровича як освітянського керівника. Він узагалі новатор в освіті. У нього завжди були якісь ідеї. Не просто був людиною, яка споглядала те, що відбувається навколо, — він мав свій досвід, своє бачення майбутнього розвитку освіти, тому завжди це відверто висловлював.

Коли Віктор Олександрович став ректором, то всі дізналися про Університет Грінченка. Тоді пішов розвиток і матеріальної бази, відкривалися нові спеціальності. Потужний розвиток Університету почався саме з нього.

Ми були з ним близькі по духу. Я поділяв його новаторські ідеї, завжди їх підтримував. Віктор Олександрович від природи був розумною людиною, до того ж набув великого досвіду. Він був видатним освітянином у науці і науковцем в освіті. Нечасто люди можуть поєднувати це в собі. Зазвичай щось одне: або це хороший адміністратор, або науковець, або директор школи чи ректор університету. А Віктор Олександрович це все вдало поєднав. Я ці риси в ньому дуже поважав і шанував. Він ніколи не був бездіяльним, у нього завжди були передові ідеї. Така вдача мені імпонує завжди, коли людина весь час у пошуку.

БЛОКАДА НА КИЇВЩИНІ: НІХТО НЕ ЗМІГ, А ВІН ПРОРВАВСЯ

Крім того, він був порядною людиною. Так буває: коли все добре, то поруч із тобою багато друзів, а коли щось трапляється погане, то вже їх меншає або взагалі зникають. А Віктор Олександрович завжди був поруч зі мною, а я з ним, підтримували одне одного. Так трапилось, що коли розпочалася повномасштабна війна, у перший день мені порекомендували вивезти в село під Київ сім'ю. І я вивіз. Опинилися ми недалеко від Бучі. Хто тоді знав, як воно піде. Думав, що я їх відвезу, а сам повернуся назад, бо в мене університет, це святе. Покинути колектив не можна. А там всі дороги перекрили, заміновано. І я опинився в блокаді. Усі ті дні — канонада снарядів, літаки; електрики, води, тепла немає — нічого немає. У нас там залишилося на кутку три сім'ї. Блокада тривала 41 день. Потім з'ясувалося, що в Києві було безпечніше, ніж там. Донька моя дуже добре знала Віктора Олександровича, і він знав нашу сім'ю, часто заїжджав до нас, ми дружили. І дочка додзвонилася до нього, бо і зв'язку ж не було, а вона десь на горищі знайшла і там додзвонилася. Виявилось, що Віктор Олександрович пішов у територіальну оборону в Шпитьках. І донька каже до нього: «Тато не може виїхати. Дороги заміновані, не проїхати, не пройти. Ніхто не може вивезти». Тоді Віктор Олександрович, це вже було десь на 37-й день, зранку приїхав машиною з автоматниками і вивіз нас до Києва. Ніхто не прорвався, а він прорвався. Це вже така риса товариська.

Ще згадую ситуацію, яка розкриває характерні особливості. На моїй вулиці жив старий друг Віктора Олександровича ще по Шпитьках — Власов Валерій Іванович, уже покійний. Він був головою Києво-Святошинської районної державної адміністрації. Вони з Віктором Олександровичем були знайомі ще відтоді, коли той був директором школи в Шпитьках. Власов допоміг нам зблизитися. Був випадок, коли його дружина з донькою потрапили в аварію. Внаслідок цього Валя втратила слух. А найближчою людиною для неї була дружина Віктора Олександровича, Любов Євгеніївна, яка допомагала і тоді, коли Валентина в аварію потрапила, і коли помер Валерій Іванович. Турбота — це вже їхня сімейна така риса. Вони дуже були чутливі до людського горя і проблем.

УКРУПНЕННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ — ОСВІТА ВИЩОГО РІВНЯ

Зараз іде така кампанія, це правильний крок, про який ми з Віктором Олександровичем вже добрих вісім років говорили. Йдеться про укрупнення університетів. Це на часі вже давним-давно. Але не була проявлена ініціатива з боку тих, хто це повинен був робити. Питання перезріло... Не така багата Україна, щоб мати таку розкіш — тримати 300 університетів. У світі назвіть хоча б одну таку країну. Це ж було очевидно. Що це за заклад вищої освіти, де 700 студентів? Де кошти брати? Тому потрібно об'єднати. Бо якщо об'єднуються ЗВО різної категорії, різного рівня, то від цього виграє насамперед студент. Він отримує освіту вищого рівня. Раніше ніхто не хотів на це йти. Зараз пішов процес, хоча почалися нерозуміння, скандали. Коли ми почали займатися цією справою, то й Віктор Олександрович підключився. Останнім часом задумувалися, як реалізувати ці процеси серед закладів вищої освіти Києва. Тут є низка університетів, які без проблем можуть об'єднатися, й освітянська справа тільки виграла б від цього, якість освіти і освітянська наука загалом. Ми створили схему. Це була, мабуть, наша остання з ним зустріч. Віктор Олександрович активно взявся до справи, бо бачив, що процес не рухається. А він, як людина діяльна, проявив ініціативу. Думав, як це краще зробити, казав, що піде до міністра, хотів якось пробивати через спілку ректорів і т.д. На спілках ректорів він завжди виступав активно з новими ідеями. Коли людина новатор, вона новатор у всьому. Коли в неї завжди є нові ідеї — це значить, що не буде застою.

МУДРІСТЬ, ЩО ВІД НАРОДУ

Люди від природи мають у собі вже елемент якоїсь мудрості. Інша справа — наскільки в них це далі розвивається, як вони цю мудрість осягають. Прийнято вважати, що мудрість була у Древній Греції. Але чи можна сказати, що ця мудрість зупинилася в Греції? Такого просто не може бути. Інакше не було б такого розвитку людства і мудрості в тому числі. Мудрість — це і від Бога, і набуте в процесі життя. Треба вчитися мудрості в життя, народу, людей, які тебе оточують. Інша справа — як ти прагнеш до цієї мудрості долучитися. Віктор Олександрович саме у людей навчався. Він не був закоханим у себе, не вважав, що все знає, що найрозумніший, наймудріший. Бо у таких людей мудрість там закінчується, де почалася.

Я ніколи не вважав мудрою людину ту, яка чула тільки себе і вчилася тільки у себе. Мудрість треба черпати також від народу. Віктор Олександрович дослухався до думки людей, людської мудрості. Йому допомагало це в житті. Якщо ж самоізолюватися, то нічого не буде. Навіть філософія не дає таких прикладів. Тільки Діоген сидів у бочці і проголошував мудрі речі. Ми всі вчилися на прикладах, вченнях, мудростях Сократа, Платона, Арістотеля. Тобто кожна епоха народжувала своїх мудреців. Не всі докопуються до істини, до її глибини, не кожному це дано, а Віктор Олександрович це вмів.

ВІКТОР ОГНЕВ'ЮК — СМІЛИВИЙ У СВОЇХ ДІЯХ

Мене завжди у Вікторові Олександровичу захоплював живий темперамент. Він любив життя, любив людей — це мені в ньому імпонувало. Він дуже обов'язковий був: якщо про щось домовилися, то він ніколи не підводив. Це така людина, яка постійно мала нові ідеї. Він запалював й інших цим. У нього не було спокійної вдачі. Що б ми не задурили, він обов'язково доводив до кінця. Декілька разів ми з Віктором Олександровичем були на риболовлі. Зранку дивлюся — дощик, думаю, не поїдемо. А він каже: «Ні, якщо домовилися, я пообіцяв, то їдемо!».

Віктор Олександрович був людиною сміливою у своїх діях. У деяких епізодах він проявляв відверту мужність. Різні були перипетії в нашому житті останні 30 років. Він виводив студентів з плакатами, заявляв на телебаченні свою позицію. Не кожен пішов тоді в ТРО з його колег. А Віктор Олександрович приїжджав до мене не раз у цій формі, з автоматом. Він пішов не тому, щоб десь похизуватися. У нього це почуття патріотизму, відданості народу, державі, своїй країні, сім'ї було розвинуто на більш високому рівні. Він відчув у душі своїй, що повинен теж зайняти своє місце в цьому строю.

Віктора Олександровича не вистачає просто як товариша, друга, як фахівця, як видатного освітянина. Я завжди шаную людей, які пройшли всі сходинки і знають предмет своєї роботи, а не тих, що прийшли звідкись і відразу сіли в крісло. Це дуже важливо. Віктор Олександрович був революціонером у багатьох питаннях у хорошому сенсі цього слова. На жаль, він не вичерпав свого резерву. У нього, без всякого сумніву, було ще багато ідей, які він би реалізувати.

Анатолій Конверський,

декан філософського факультету, завідувач кафедри логіки
Київського національного ун-ту ім. Т. Г. Шевченка,
доктор філософських наук, професор, академік НАН України,
академік Української міжнародної академії оригінальних ідей,
лауреат премії НАН України ім. Д. І. Чижевського

ВІН ВІЧНИЙ, ЯК СОКРАТ...

З Віктором Олександровичем я познайомився у 1995 році. Предметом знайомства було те, що я підготував підручник з логіки і шукав, де його видати. Віктор Олександрович посприяв мені в цьому, і ми видали підручник у типографії

Білої Церкви. А потім ми вже йшли по життю разом.

Віктор Олександрович увійшов у моє життя в декількох іпостасях. Як керівник — він тоді був адміністратором — очільником Управління освіти Київської обласної державної адміністрації, потім він був заступником Міністра освіти і науки України — вже моїм керівником. Згодом він увійшов у моє життя як вчений, а потім уже і як академік Національної академії педагогічних наук і просто як земляк мій, як прекрасна людина.

ШЛЯХ ДО ШКОЛИ ОСВІТОЛОГІЇ

Віктор Олександрович був вдумливим керівником. Він не просто був «голим адміністратором». Він був Педагогом з великої літери. Зрозуміло, ці закономірності, які несе педагогіка в суспільство, неможливі без філософського осмислення. Тому що філософське осмислення настає тоді,

коли ми бачимо ті чи інші діяльності, певну послідовність і закономірність. Це й намагався в педагогіці відстежити Віктор Олександрович. Його книги, наукові праці про освіту свідчать про те, що це не просто педагог, а філософ-педагог, який намагається думкою охопити освітній процес, знайти всі ті точки відліку, які сприяють зростанню людини. Тому що в центрі педагогіки — людина. А щоб достукатися до людини, треба знати шляхи, як це здійснити. Коли Віктор Олександрович уже став ректором славетного Університету, він і продовжував цю діяльність.

Віктор Олександрович виокремлював слово «освіта» і казав: «Ось Віта». Віта — це життя, тому саме центром освіти він і займався. Освітологія, царина його наукових інтересів, дуже гарно представлена в його наукових працях, які він написав і встиг видати. Ці праці будуть своєрідною науковою школою для дослідників процесу освіти, майстерності педагогіки. Я думаю, освітологія, яку заклав Віктор Олександрович, має гарне майбутнє.

ВІН ВПЛИВАВ НА ДОЛІ ЛЮДЕЙ

Я пам'ятаю, була така ситуація, треба було працевлаштувати одного нашого випускника аспірантури. Він прекрасно закінчив навчання, успішно захистив роботу. Але з працевлаштуванням не виходило, не було вакансій на кафедрі. Це була кафедра філософії тодішнього славетного Національного технічного університету «КПІ ім. Ігоря Сікорського». І я був тоді в міністерстві, розповів Віктору Олександровичу цю ситуацію. Сказав, що не знаю, до кого звернутися, тому що в університеті кажуть: якщо міністерство дасть добро, тільки тоді візьмуть, а у відділі міністерства — що потрібна заява від інституту. А Віктор Олександрович тоді: «Давай зайдемо до мене». Тут же перетелефонував ректору, виписали на бланку направлення, і без усяких бюрократичних тяганин усе вирішилося. Перед цим я місяців зо два ходив, і кожного разу мене «футболили». А Віктор Олександрович за раз вирішив долю людини. І вже зараз цей випускник професор університету.

ВІКТОР ОГНЕВ'ЮК — ПРОГНОЗИСТ У СОЦІАЛЬНОМУ ПЛАНІ

Віктор Олександрович, як і всі видатні вчені, дійсно був прогнозістом у гарному розумінні, в соціальному плані. Це стосується особливо

освіти, педагогіки, процесу навчання. Все, що робиться в освіті сьогодні, може мати певні наслідки в майбутньому. Ми з Віктором Олександровичем іноді спілкувалися з приводу реформ, які відбуваються в освіті, і тих новацій, які приходять. Час не стоїть на місці, і не стоїть на місці все, в чому реалізується цей час. Точка зору Віктора Олександровича була така, що, здійснюючи якісь кроки реформування сьогодні в освіті, педагогіці, треба думати про ті наслідки, які можуть відгукнутися через 20, 30, а то й 50 років. Тому той, хто робить зміни або якісь реформи, має думати про наслідки. Прогнози або передбачення Віктора Олександровича в його наукових працях були націлені на те, щоб не нашкодити, і щоб у майбутньому ми не мали негативних наслідків.

РОЛЬ МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Коли трапилося повномасштабне вторгнення, люди масово стали тікати від війни. Ми співзвучні з Віктором Олександровичем, що наш народ, наша нація міцна тим, що, де б ми не були, збережемо свою ідентичність, свій потенціал, прагнення прославляти нашу землю українську і при першій же можливості повернемося додому. Соціологи зараз кажуть, що переважна більшість, як тільки буде мир на нашій землі, повернуться сюди. Не раз нас гонили і по турецчинах, і по татарщинах, і по інших землях. Але ми ніколи не забували нашу землю. Працюючи невольниками на галерах чи на плантаціях, на панщинах, ми не забували нашу землю і потім знову робили її ще більш квітучою, багатою.

Зараз світ побачив, що ми, можливо, не такі численні, як ворог, який на нас напав. Можливо, в нас немає того ресурсу, але в нас є те, чого немає в них, наш непереможний дух. Це та сила, яка ніколи не дасть нам бути завойованими.

Ми земляки з Віктором Олександровичем — з Вінницької області. На Вінниччині були і турки, і татари, і поляки. Нас намагалися «отуречити», «ополячити», насадити іншу віру. Але ми вистояли і в тих історичних умовах вибороти свободу. Вінниччина дала багато прекрасних учених, майстрів, діячів культури, інженерів, знаменитих лікарів. Прикладом є наш Віктор Олександрович, який став заступником міністра, на

вершині керівництва освіти незалежної України, став ректором такого знаменитого Університету. Але завжди, де б не були, згадуємо про нашу малу батьківщину, звідки ми вийшли, де зробили перші кроки. У снах і в думках повертаємося туди. І пишаємося, що, вийшовши із села, досягли тих рівнів, які зараз маємо.

Україна взагалі, який куточок не взяти, — своєрідна, мальовнича. Але Вінниччина має певний особливий шарм. Можливо, це пов'язано з тим, що вона межує з півднем: доходимо до Дністра і через міст — уже Молдова. Можливо, і тим, що межує зі степами Одещини й Кіровоградщини. Торгові шляхи йшли через Вінниччину в центр України. Це все накладало свій відбиток на характер тих людей, які населяли і населяють цю прекрасну землю.

Через Вінниччину проходили різні сили й загарбники. Але вона трималася і мала свою особливість. І ця особливість передалася у фольклорі, культурі, навіть в оформленні кожної оселі. Ці мальви, які обов'язково ростуть біля хати, — це така «брендова» ознака побуту цієї частини України!

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ТРЕБА ТВОРИТИ ПОВСЯКДЕННО

Віктор Олександрович дуже цінував дружбу і вмів дружити. Він був відданий своїй справі і цим самим надихав інших людей, які були близькі до нього. Він був державником, енергійно, із запалом відстоював українську національну ідею. Він був справжнім патріотом України. І не на словах, а на ділі. Це робить його особистість цілісною, зосередженою на основних демократичних цінностях. Він був людиною прогресивною, дивився вперед на декілька кроків.

Коли Віктор Олександрович вже був заступником Міністра освіти і науки України, ми його запрошували на наші заходи. Як доктор філософських наук, він був членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій. На цих зустрічах ми спілкувалися. І відносно державницької позиції він казав: «Так, ми живемо в умовах незалежності з 24 серпня 1991-го року. Але хай це нас не заспокоює. Нам потрібно творити незалежність, відстоювати її». Незалежність не дається просто якимось указом чи декларацією, її треба творити повсякденно. У цьому була його основна державницька позиція.

АВТОРИТЕТИ ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА

Віктор Олександрович — це глибокий учений, який умів застосувати у своїй діяльності менеджерство високого ґатунку. Зрідка буває — коли і вчений, і гарний керівник. У Віктора Олександровича це було органічно поєднано.

Окрім Бориса Грінченка, у Віктора Олександровича були авторитети, на які він спирався. Це Ян Амос Коменський — видатний чеський педагог, Жан-Жак Руссо — просвітитель і видатний педагог, К. Ушинський, В. Сухомлинський. Тобто в нього було ціле коло таких постатей, з яких він брав приклад, їхні ідеї він намагався реалізовувати у своїй науковій і практичній діяльності.

ЙОГО НЕМАЄ, АЛЕ Є ЙОГО ШКОЛА...

Замінити Віктора Олександровича не можна. Згадка про нього, тонкощі його душі, використання його ідей, які мені близькі, роблять Віктора Огнев'юка існуючим зараз, нібито він з нами присутній. Фізично він неприсутній, але присутній духовно. Його немає, але є його школа. Наукова школа, де є продовжувачі його ідей. Є друзі, які відчували його дружбу на собі. Ми знаємо, що такі постаті народжуються нечасто. Він є взірцем, що тримає нас на цьому світі.

Пам'ятаю першу свою лекцію, я тоді вступив на філософський факультет. Професором був Дмитриченко Володимир Савелійович. Перша лекція з історії античної філософії. Він починає лекцію і каже: «Людина народжується для того, щоб умерти». Думають: ми ж прийшли не за цим, думали, що філософія навчить, як жити в цьому світі, як побачити прогрес у суспільстві. І тут продовжує професор через паузу: «Життя — це мить між народженням людини і тим, як вона йде. Але цю мить можна зробити вічністю». Хтось з'явився — і немає, а якщо людина активна, творча — вона розсуває ці межі і робить життя вічним. Сократ є вічним, Т. Шевченко, Г. Сковорода, А. Ейнштейн, і вічним є Віктор Олександрович. Тому що він розсунув оці межі і зробив своє життя взірцем. Віктор Олександрович належить саме до таких постатей. Це світла велика людина!

Петро Саух,

академік-секретар Відділення вищої освіти НАПН України,
доктор філософських наук, професор,
академік НАПН України

«АКМЕ» ЛЮБОМУДРА ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

Життя — це не просто втоптана стежка, оточена квітами, якою людина рухається до визначеної мети, а нива, всіяна злетами і падіннями, добром і злом, зустрічами та надіями, що продукують людську екзистенцію, відкривають всесвіт власного буття, такого суперечливого й водночас дивовижного. І добре, коли людина вміє вслухатися в цей розмаїтий світ, плекати в собі тремтливо-щемливе плетиво життєвої тканини і стверджуватися через творчі пошуки, які врешті-решт оживають, набувають статусу оригінальних імперативів, запліднюючи життя інших. Здавалося б, у чому тут інтрига? Людина досягає вершин у своєму житті, в першу чергу і завдячуючи вірі у свої сили, самовдосконалення та самореалізацію. У кожного свої «вершини», та й шляхи до них різні. Але тут існує один секрет. «Акме» досягають ті, хто керується правилом трьох «Н» — Немає Нічого Неможливого, яке виступає живильним джерелом максимального розквіту духовних, інтелектуальних і фізичних можливостей знакових особистостей. У цьому полягає секрет життєвого успіху людей, здатних діяти й чинити так,

щоб максима їхньої волі могла стати максимою спільного успіху. «Колесо життєвого балансу» (Пол Дж. Майер) неординарних людей завжди близьке до ідеальних конструкцій. Саме такою особистістю був Віктор Олександрович Огнев'юк, видатний науковець, менеджер освіти, філософ, невтомний шукач істини. Його життєвий шлях продукувався архетипічними пластами Поділля, де дух людяності й уміння бачити і тонко відчувати світ передали йому батьки, мудрість яких була для нього життєдайним джерелом глибоких почуттів, чистого сумління і неспокою думки.

ШЛЯХЕТНИЙ ДУХ ФІЛОСОФСЬКИХ ТРАДИЦІЙ

Про людину такого масштабу, як Віктор Олександрович, сказати простими словами неможливо. Важко переоцінити його внесок в розвиток вітчизняної освіти та педагогічної науки, а тим паче характеризувати багатогранний талант і непересічні людські якості. Він, словами Б. Грінченка, «більше працював, ніж жив». Які б посади не займав (учитель, директор школи, начальник управління освіти, заступник міністра освіти і науки України, ректор університету), Віктор Олександрович завжди вносив до атмосфери інтелектуальних змагань, педагогічних пошуків шляхетний дух філософських традицій, завжди сміливо продукував вектор подолання різноманітних консервативних перепон шляхом відродження глибинної чесної етики, властивих їй реальних критеріїв добра і досконалості. Він був одним із тих небагатьох освітянських лідерів, хто активно захищав і примножував професійний ресурс гідності педагога.

Згадуючи й аналізуючи наші зустрічі, дискусії в Житомирі, Києві, я не раз переконувався, що педагогіка для Віктора Олександровича не просто професія, а покликання впродовж усього життя, своєрідна «галера» в освітянському мікрокосмі, де він одночасно і керманіч, і «галерник», бо це душевне тяжіння утримує біля стерна корабля міцніше десятків сталевих ланцюгів. Тож і сфера освіти для нього була не просто цариною реалізації професійних інтересів, а сутністю його буття: це й те, що в самому його естві, й те добре, розумне і вічне, що він засівав навколо себе, й те, що возвеличувалося над ним, що було його долею та що вело його життям.

ЗОНА ТВОРЧОЇ АТМОСФЕРИ Й РЕАЛЬНОЇ СВОБОДИ

Щоб зрозуміти це повною мірою, достатньо звернутися до його наукових праць та проєктів, присвячених освітології. Згадую, як Віктор Олександрович переконував мене в Житомирі в нагальності започаткованого ним нового наукового напрямку «*homo educatus*». «Сьогодні, — підкреслював він, — існує чимало складових у підготовці освітянських кадрів — педагогіка, психологія, дидактика, методика тощо. Однак немає стрижня, який би концептуально об'єднав ці напрями педагогічної освіти і логічно її завершував». Таким системним предметом, на його переконання, мала стати освітологія. Пам'ятаю, як зароджувалася та реалізовувалася його ідея Всеукраїнської громадської організації «Українська академія акмеологічних наук», що об'єднала зусилля вітчизняних науковців і фахівців у галузях педагогіки, психології, економіки, правознавства, соціології, мовознавства, управління тощо, які працюють в різних регіонах країни і секторах народного господарства та досліджують різні аспекти акмеологічної теорії і практики. Очоливши цю Академію, Віктор Олександрович завжди створював зони творчої атмосфери й реальної свободи, де наші колеги почували себе краще, вільніше, креативніше, аніж це було деінде. Я вже не веду мову про його турботу щодо перспектив і планів розвитку університету. Завдяки стратегічному мисленню під його керівництвом Університет Грінченка перетворився на освітній, науковий, культурний осередок м. Києва, одним із найважливіших пріоритетів діяльності якого стало служити людині, громаді, суспільству.

Лекції Віктора Олександровича, виступи на конференціях були зразком педагогічної майстерності; йому завжди був чужим «барський тон». Він умів запалити аудиторію, донести складні проблеми у містких та життєдайних схемах. Ніколи не вибудовував неприступних філософських фортець і зарозумілих педагогічних конструкцій. Скажу без пафосу, він був людиною високого духу, велич соціосфери якої важко досягнути на рівні логіки і розуму. Він був Любомудром, який майстерно поєднував порухи душі, неспокій серця, раціональність розуму і практичність дії. Він просто — «мислив життя».

Віктор Олександрович виділявся серед інших колег тим, що завжди мав мужність вступати в публічну дискусію, шукати й знаходити

компромiс у процесі вирішення гострих освітянських, господарських і політичних проблем. При цьому йому завжди була властива філософічність, а не філодоксичність. Маючи свою правду, він розумів, що поруч може бути інша правда (докса), з якою потрібно рахуватися. З ним бути поруч було легко й приємно.

Незважаючи на самодостатність, професійну досконалість, які б мали заспокоювати Віктора Олександровича, а то й заколихати та приспати його «Я-концепцію», у нього ніколи не було байдужості до творчої долі своїх учнів та колег, не було стриманості у пошуках творчих шляхів та інноваційних імперативів в розвитку освіти, не було годинника, аби перервати час для відпочинку, не було сили чи волі відмовити про допомогу.

ВІДНОВЛЕННЯ ОСВІТИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Як відомо, успіх людського життя, професійного розвитку залежить від багатьох факторів, серед яких найвагомішу роль відіграють зовнішні та внутрішні обставини, доброзичливість середовища й людей, які тебе оточують, але серед них є визначальні чинники, без яких життєвий успіх неможливий: професіоналізм, порядність і патріотизм. Для кожного значущість цих трьох «П» різна як на локальному, так і на глобальному рівнях. Але не для В. О. Огнев'юка. Вони для нього були не лише життєвими імперативами, а й вишуканою послідовністю екзистенційного єства. Я згадую, як він рішуче вирішив з початком російського військового вторгнення в Україну вступити до лав територіальної оборони. Слова Грінченка «Україна — у цьому слові для мене все» були життєвим девізом Віктора Олександровича. Ставши на захист України, він постійно думав про майбутнє нашої вітчизняної освіти. У ці непрості для нас усіх часи ми разом з Віктором Олександровичем в Національній академії педагогічних наук України розробляли проект відновлення освіти у повоєнний період, відпрацьовували моделі оптимізації мережі закладів вищої освіти України, дискутували і мріяли... Й мені, в черговий раз, доводилося переконуватися в його рідкісному за людськими мірками сполученні глибокого професіоналізму, творчої цілеспрямованості й наполегливості з простотою і високою внутрішньою культурою, тобто усім тим, що так

цінується в усіх часових і географічних координатах. Думаю, що саме тому «акме» (життєва вершина) Віктора Олександровича було таким яскравим й водночас чисто людським, яке осяває єство кожного, хто знав його.

Схиляючи голову перед світлою пам'яттю Віктора Олександровича Огнев'юка, я дякую долі, що вона подарувала мені шанс крокувати по життю поруч із істинним Любомудром вітчизняної освіти.

Володимир Луговий,

перший віцепрезидент НАПН України,
головний вчений секретар, академік НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор,
заслужений працівник освіти України

ЖИТТЯ, ВІДДАНЕ УКРАЇНІ

ОСВІТЯНИН НАЦІОНАЛЬНОГО МАСШТАБУ

Віктор Огнев'юк народився в глибинці України, невеликому селі Вінницької області. Там закінчив середню школу, а потім у Вінницькому державному

педагогічному інституті здобув фах учителя історії і суспільствознавства. Сьогодні важко назвати будь-які сходинки, які не пройшов Віктор Олександрович у своєму зростанні до освітянина національного масштабу, що, загалом кажучи, й дало змогу стати йому таким.

Справедливо кажуть, що таланти народжуються в селі, а завершують життя в місті. Народження, життя, навчання і діяльність у сільській місцевості дали Віктору Олександровичу бачення глибинних проблем освіти і пріоритетів її розвитку. Вочевидь, досвід учителя, організатора, директора сільської восьмирічної, середньої шкіл, завідувача відділу народної освіти Києво-Святошинського району важко набути без реальної практики. Саме під час призначення на останню посаду сповнений освітянських задумів молодий, але вже досвідчений В. О. Огнев'юк проходив влітку 1989 р. у мене, як заступника міністра народної освіти України, співбесіду і погодження. Вже тоді Віктор Олександрович привернув

до себе увагу і запам'ятовувався як перспективний фахівець і керівник. Як пізніше з'ясувалося, ця зустріч запам'яталася і йому, стала моментом не просто знайомства, а й становлення дружніх відносин. Адже виявилось багато спільного у поглядах на розвиток національної освіти.

У наступні непрості роки здобуття, становлення і захисту незалежності України наші освітні й наукові траєкторії істотно зблизилися, набули характеру плідної співпраці і взаємодії.

У 1993–1996 рр. Віктор Олександрович працював на посаді очільника Управління освіти Київської обласної державної адміністрації, а потім — начальника Головного управління у справах молоді, заступника Міністра України у справах сім'ї та молоді.

З 1997 р. В. О. Огнев'юк на ключових посадах профільного освітянського міністерства — керівника Головного управління середньої освіти Міністерства освіти України, заступника Міністра освіти і науки України. Певний час працював у Секретаріаті Кабінету Міністрів України, першим заступником Голови Державного комітету України у справах національностей та міграції, що значно розширило його державно-управлінський гуманітарний кругозір.

У 2003 р. Віктор Олександрович знову повернувся в Міністерство освіти і науки України заступником міністра Василя Григоровича Кременя. Саме з В. Г. Кременем вони брали участь у створенні нових стандартів освіти, впроваджували 12-бальну систему оцінювання в школі, максимально наближаючи освітній процес до обдарувань і здібностей кожного учня.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Особливо талант тонкого розуміння освітнього процесу і його ролі у розвитку людини впродовж життя, формування конкурентоспроможного людського капіталу проявився у В. О. Огнев'юка на ректорській посаді. У 2007 р. він успішно обраний ректором Київського міського педагогічного університету імені Б. Д. Грінченка, який згодом перетворив на провідний в Україні Київський університет імені Бориса Грінченка.

Пам'ятаю, що давав дружні поради і висловлював пропозиції для формування команди перетворень і стратегії розвитку цього університету,

оскільки вже мав 11-річний ректорський досвід створення національного закладу. Пишаюся тим, що щиро рекомендував для цієї роботи талановитого проректора з міжнародних зв'язків Національної академії державного управління при Президентіві України 2004–2006 рр., фахівця з міжнародних проектів, а також підготовки управлінців-лідерів С. А. Калашнікову, яка відтак плідно працювала проректором разом з Віктором Олександровичем у 2007–2012 рр. Університетське середовище, яке він творив, водночас слугувало йому життєдайним джерелом натхнення, національного самоствердження.

Фундаментальне осмислення освіти, розвитку людини у ній було визначальною рисою Віктора Олександровича, що зокрема знайшло вираження у багатьох наукових і методичних публікаціях, кандидатській (1996 р.) і докторській (2003 р.) дисертаціях у галузі філософських наук, обранні членом-кореспондентом (2006 р.) і дійсним членом (академіком) (2010 р.) Національної академії педагогічних наук України, членом її Президії.

ОСВІТОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС

Філософсько-методологічний, культурологічний погляд на освіту сприяли формуванню у Віктора Олександровича переконання щодо необхідності поширення у науковому обігу поняття «освітологія». Так знаково сталося, що ми з ним у науковому освітянському пошуку незалежно прийшли до важливості впровадження цього терміна на початку 1990-х років. Символічно й те, що остання наша спільна публікація сталася саме в заснованому Університетом Грінченка журналі «Освітологічний дискурс» у 2022 р., за кілька місяців до передчасного завершення його яскравого життя.

В. О. Огнев'юк завжди був справжнім громадянином України, послідовним борцем за її незалежність і суверенітет, європейську інтеграцію. З початком повномасштабної російської війни проти України він, не вагаючись, став до лав захисників рідної країни із зброєю в руках.

Осмислюючи унікальну постать В. О. Огнев'юка, із часом усвідомлюєш її велич, непройдешнє значення для України, її народу, молодого покоління, студентів, яких він дуже любив і поважав і для яких, як і для багатьох інших, був і залишиться взірцем для наслідування.

Світлана Сисоєва,

академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, заслужений працівник освіти України

РЕФОРМАТОРСЬКІ ІДЕЇ ОСВІТОЛОГІЇ

З Віктором Олександровичем у нас було дуже цікаве знайомство. Десь 2007 чи 2008 року в педучилищі № 3, а тоді вже це був університетський коледж, відзначали ювілейну дату. Алла Іванівна Присяжнюк, тодішній директор педучилища, збрала гостей, серед яких були Віктор Олександрович та інші представники Університету Грінченка. Мене запросили як першого директора цього коледжу, і я теж там виступала. Потім до мене підійшов Віктор Олександрович і запитав: «Ви відкрили цей коледж?». Я кажу: «Так». Тоді він: «А де ви зараз працюєте?». Я відповідаю: «В Національній академії педагогічних наук України в такому-то інституті». А він: «То якщо Ви відкривали цей коледж, Ви ж наша?». І це якось так було сказано, з такою посмішкою, так доброзичливо, відкрито. І я йому відповіла: «Ну, тоді, мабуть, ваша». Наступного разу ми зустрілися в 2010 році. Під час тієї зустрічі він запропонував мені очолити науково-дослідну лабораторію освітології. Коли Віктор Олександрович пояснив, що це за лабораторія, які дослідження і з якого наукового напрямку необхідно здійснювати, я була дуже збентежена. Хоча на той час я вже мала ступінь доктора наук, професорське звання

і була членом-кореспондентом НАПН України. Я не одразу зрозуміла, що таке освітологія. Але Віктор Олександрович розповідав про це з таким ентузіазмом, так намагався зробити мене «співучасницею» всіх його ідей і концепцій, що я погодилася, оскільки бачила перед собою людину, яка захоплена, переймається і живе цією справою.

Відтоді я почала працювати в Університеті Грінченка завідувачкою науково-дослідної лабораторії, розвивати напрям, фундатором якого є Віктор Олександрович, — напрям освітології.

Мене особисто завжди дуже вражав, викликав велике захоплення той факт, що Віктор Огнев'юк як ректор мав дуже багато обов'язків і господарчих, і організаційних, водночас він був справжнім науковцем.

Віктор Олександрович намагався прописати всі свої ідеї, розтлумачити свої концепції. Кожну публікацію, де він був співавтором і куди надавав свої матеріали, завжди переглядав перед друком. Він завжди прискіпливо читав і перевіряв, що написали інші колеги, щоб узгодити всі наші думки.

Можу сказати так: я була завідувачкою науково-дослідної лабораторії освітології, але ідейним натхненником і співколегою розвитку освітології був Віктор Олександрович.

Ця людина, на мій погляд, була дуже щира. Можливо, щось колись було не так, а щось було так, але це завжди було щиро. Він ніколи не казав одне, а робив інше. Він був дуже відкритою і щирою людиною, як на мене. Після того як я стала академіком-секретарем НАПН України, а Віктор Олександрович — членом нашого відділення, людські стосунки між нами стали ще більш щирими. Я завжди до нього могла зателефонувати з будь-якою проблемою, з будь-яким питанням.

В останні роки свого життя, десь півтора року, він теж мені дуже часто телефонував. Ми говорили на будь-які теми: і про людське здоров'я, і про життєві проблеми, і про розвиток наукових напрямів. І це людське спілкування було для мене дуже важливим, тому що воно було щирим. І я завжди знала, що все, про що я скажу Віктору Олександровичу, а він мені, — залишиться між нами.

ЩО ТАКЕ ВИКЛИК І ПРОБЛЕМА ДЛЯ ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА

Мені здається, що у Віктора Олександровича не було проблем. Він розглядав усі проблеми як певний виклик у професійній

діяльності, особистому житті, тому цей виклик він сприймав спокійно. Він був людиною дії. Одразу думав, як цю проблему вирішити. Віктор Олександрович усі свої інтелектуальні зусилля і можливості спрямовував на подолання нового виклику. Він вирішував проблеми з певним професійним азартом, говорив, що ми вирішимо, ми зробимо, ми знайдемо шляхи подолання. Оця його віра і впевненість у вирішенні проблем, на мою думку, є основою ефективності його діяльності. Це стало запорукою великої поваги до Віктора Олександровича та Університету, яка існує сьогодні, живе і буде жити, я впевнена в цьому.

Університет і його розвиток, на мій погляд, був теж викликом у деякому розумінні. Щодо господарчих проблем — це намагання зробити його кращим, організувати затишні аудиторії, оснастити їх новим обладнанням, створити зони комфорту тощо. Це був виклик у формуванні професорсько-педагогічного складу Університету. Віктор Олександрович хотів, щоб це були науковці, яких знає світ, які постійно друкуються, поважають студента. Це був виклик у створенні студентської громади, виклик у створенні грінченківської родини. Недарма він запроваджував так поступово і послідовно корпоративну культуру, бо розумів, що вона єднає громаду і дає такі символи, що одразу усвідомлюєш свою приналежність до грінченківської родини, до Університету Грінченка. Це захоплення, мені видається, він передавав усім, хто оточував його, і тому працювати було дуже цікаво і легко.

Хочу відзначити, що Віктор Олександрович сам працював дуже потужно, із захопленням. Він цінував людей, які були віддані своїй справі й наполегливо працювали для її розвитку. Він намагався створити такий колектив, таку грінченківську родину, яка б захоплювалася спільною справою і була його одним думцем. Яюсь, коли я тільки почала працювати в Університеті, під час проведення заходу я вперше почула гімн Університету. Мене просто вразило почуте, оскільки ті слова повною мірою відповідали суті Університету.

Вже потім я дізналася, що Віктор Олександрович брав активну участь у написанні цього гімну. І от у цих словах про Університет Грінченка закарбовано: він цим жив, це було його життя. Просто було його життя.

НАСАМПЕРЕД ПЕДАГОГ

Я вважаю, що Віктор Олександрович був справжнім педагогом, тому що перша риса педагога — це повага до дитини або повага до людини, не зважаючи на її соціальний статус, її статки чи якісь інші речі. У будь-якому спілкуванні з Віктором Олександровичем, у будь-яких критичних розмовах із зауваженнями я завжди відчувала цю повагу. Віктор Олександрович дуже багато зробив особисто для мене. За це я йому дуже вдячна і завжди буду це пам'ятати. Він рекомендував мене на обрання академіком Національної академії педагогічних наук України, визнавав мою працю, завжди вмів відзначити і підкреслити її.

Я пам'ятаю, коли ми облаштували аудиторію № 407 з освітології, він оглянув її самостійно, коли ми не бачили, а потім на Вченій раді відмітив нашу працю і сказав: «Дуже добре». Він завжди вмів помічати такі речі й підтримувати людей. Це найголовніша риса педагога. Справжній педагог не буде цькувати дитину, не буде підкреслювати її вади, не буде виставляти їх перед усіма і розказувати, яка ця дитина погана. Справжній педагог завжди спирається на позитивні риси людини, її здібності й уміння.

Віктор Олександрович, на мій погляд, завжди орієнтувався на позитивні риси кожної людини, кожного члена колективу, кожного студента. І на цих позитивних рисах він будував своє індивідуальне спілкування з людиною. Він враховував психологічний стан, життєві й професійні обставини, але водночас був вимогливим і міг сказати: «Так, проблеми є, але треба робити, треба працювати». Він надихав на інноваційну діяльність.

Справжній педагог — це людина, яка поважає іншого і спирається на його позитивні риси. Тому я думаю, що педагогіка може вдосконалювати цей світ. Я завжди наголошувала на тому, що педагогіку мають вивчати фахівці абсолютно всіх спеціальностей.

Хочу підкреслити, що педагогіка визначається як наука про виховання. Людина має бути вихованою, цінності мають бути здобуті людиною. Тому просто навчання педагогіки чи введення педагогів у політику не дасть нічого, якщо ми не будемо виховувати дітей, не будемо формувати в них певну систему цінностей. І тільки так можуть реалізуватися функції педагогіки і педагога.

Свого часу мене здивував такий факт: у Республіці Польщі підготовка абсолютно всіх фахівців педагогічних спеціальностей починається з курсу теорії й методики виховання. Розглядається історія виховання, основні концепції, педагогічні впливи та методика виховного процесу. Проблема виховання у Польщі проходить акцентовано через весь процес підготовки педагога.

На жаль, у нас процеси виховання, на мій погляд, трохи відсторонені і стоять десь «збоку». Ми більше говоримо про освіту, навчання, компетентності, здатність до соціалізації тощо. Але справжньою людиною, патріотом України, людиною, яка поважає інших і ніколи не буде поводитися непристойно, буде лише людина вихована з набутими цінностями.

ВИХОВАННЯ Й ЦІННОСТІ ДЛЯ ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА

Цінностей так просто не можна навчити. Людина має усвідомити їх, здобути, проявляти цінності у своєму житті. Тож формування цінностей — це важлива проблема. Я думаю, що у Віктора Олександровича були хороші вчителі й наставники, справжні педагоги. Він завжди згадував свою першу вчительку й інших учителів. Дуже часто розказував про школу, де навчався. Він і сам пройшов шлях учителя і директора школи, тому в усій повноті знав освітню сферу.

Віктор Олександрович мав сформовану систему загальнолюдських цінностей. Хочеться підкреслити, що він був особистістю, яка безмежно любила Україну. Він з повагою ставився до життя кожної людини, її безпеки, рівня розвитку, але найголовніше — він був справжнім патріотом України. Він робив і жив для цієї країни. Все, про що він думав, стосувалося України, щоб ідеї українізації, української мови, культури, літератури впроваджувалися в нашій країні.

РЕФОРМАТОРСЬКІ ІДЕЇ

Віктор Олександрович пройшов вагомий професійний шлях, не просто став ректором. Це людина, яка зсередини знала всю практику освіти. І тому в нього було дуже багато ідей щодо розвитку шкільної та університетської освіти. Там, де міг, він сприяв реалізації цих ідей. Але водночас він завжди намагався слухати іншу точку зору. Це мені дуже подобалося. Віктор Олександрович завжди підкреслював одну важливу

ідею. Коли ми збиралися в Національній академії педагогічних наук України, він завжди виступав на зборах з ідеєю про те, що не можна вчителя тримати на такому рівні заробітної плати, в такому низькому соціальному статусі. Не можна, щоб у нас була така подвійна філософія. З одного боку, ми утверджуємо статус вчителя, намагаємося підняти його на високий рівень у суспільстві, а з іншого боку — недопустима мізерна заробітна плата, яка не дає вчителю достойно жити і почуватися в нашому суспільстві.

В останні роки було багато таких розмов ще й про статус вихователя дошкільного закладу освіти. На сьогодні вихователі дошкільної освіти — це категорія найменш оплачувана, вони мають ще меншу заробітну плату, ніж учителі. Віктор Олександрович завжди казав: «А як же їм тоді творити? Я розумію, що це ентузіазм, що це новаторство, але не можна так експлуатувати людей, це ганьба, це недостойно нашої держави, ми маємо переглянути матеріальне становище кожного вчителя і вихователя закладу дошкільної освіти». Він завжди говорив, що не може вчитель, думаючи про шматок хліба, приходити до класу і працювати з повною віддачею. Я знаю, що ці проблеми його дуже й дуже хвилювали.

Віктор Олександрович переймався також проблемами освітології. Це було певне реформаторство, тому що термін «освітологія» до нього вживали Володимир Луговий, професор Фурман. Але Віктор Олександрович дав тлумачення цьому терміну. Він розглядав «освітологію» не просто як певну галузь знань, а як міждисциплінарний інтегрований напрям дослідження самої сфери освіти. «Не освітній процес, не навчання, а досліджувати саму сферу освіти», — казав Віктор Олександрович. Його ідеї не одразу були прийняті. А це глибокі реформаторські ідеї. Я сподіваюся, що ідею освітології будуть продовжувати розвивати в українському суспільстві і в нашому Університеті. Саме освітологія дає відповідь на питання — яка економічна ефективність освіти, значущість цієї сфери і всіх, хто працює в ній. Саме освітологія дає відповіді на питання щодо технологій освітньої політики, історії, філософії та культурології освіти. Коли ми з Віктором Олександровичем говорили про розвиток освітології, то завжди приходили до думки, що однієї науково-дослідної лабораторії освітології дуже мало, що це має бути інститут, де працюють фахівці різних галузей знань для міждисциплінарного вирішення

проблем розвитку освіти. Він мріяв, що колись ми створимо в рамках Університету Грінченка інститут освітології, де будуть окремі лабораторії освітньої політики, економіки, філософії, історії, культурології освіти тощо.

Зрозуміло, що таку ідею було дуже важко втілити в межах Університету, але він намагався на факультетах залучати різних фахівців, об'єднувати їх навколо лабораторії. Я б не могла сама цього зробити, тому що завідувачка лабораторії — то є завідувачка лабораторії, а ректор, звісно, мав більший вплив. Він переконував людей, залучав до лабораторії фахівців різних галузей знань. І ми намагалися втілювати дуже і дуже цікаві дослідження і міжнародні проекти.

Це реформаторські ідеї. Я думаю, що ідея освітології, яка трактується в Європі як едукологія або науки про освіту, ще не знайшла повного розуміння в нашому суспільстві.

ПРОГНОСТИЧНІСТЬ ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА

Я думаю, що прогностичність Віктора Олександровича базувалася на його досвіді. Людському і професійному досвіді. У нас є викладачі, які навчають майбутніх учителів, але самі ніколи не працювали в школі, ніколи не входили до класу, не бачили проблем, які існують у школі. А от Віктор Олександрович, на мій погляд, пройшов унікальний професійний шлях: від вчителя, директора школи, співробітника Міністерства освіти і науки України, не просто співробітника, а заступника міністра, і далі вже до ректора нашого Університету, який, по суті, він створив і зробив таким потужним. Тому, коли людина проходить такий шлях, вона бачить не тільки проблеми на рівні школи, а й знає, як вони вирішуються в міністерстві на рівні країни, які проблеми постають у вищій освіті тощо. От звідти і народжується прогностичність.

Віктор Олександрович розумів проблеми і був спроможним до прогнозування: які наслідки матимуть певні дії, чи це буде позитивна тенденція, чи, може, негативна. Оця прогностичність впливала саме із його досвіду. Освітологія — це теж його науковий прогностичний напрям, тому що Віктор Олександрович розумів, і зараз я з цим стикаюся на кожному кроці, що на рівні Європи дослідження освіти не є дисциплінарними. Вони мають міждисциплінарний характер. Європейці

переконані, що саме сферу освіти та освітні явища необхідно досліджувати на межі з іншими галузями знань, а не тільки на межі педагогіки і психології, на межі жорсткої міждисциплінарності: освіта — економіка, освіта — політика, освіта — теорія управління, освіта — культура тощо. Це підкреслює значущість і вагомість сфери освіти, дозволяє довести суспільству, як освіта впливає на його розвиток і підтримує всі інші прогресивні процеси в країні. Я думаю, що сьогодні в суспільстві немає повного розуміння ролі сфери освіти. Віктор Олександрович намагався весь час прогнозувати, розвивати цю ідею.

НЕОРДИНАРНА ОСОБИСТІТЬ

Я дуже часто його згадую. Коли я думаю про Віктора Олександровича, то в моїх думках завжди впливає картина: він стоїть у себе в кабінеті і щось мені говорить, а його очі горять...

Я вдячна Віктору Олександровичу за рекомендацію на обрання мене академіком, він цінував мій потенціал як науковця. І була ще одна історія в моєму житті, коли Віктор Олександрович мене підтримав, зайняв принципову позицію, хоча не всім це подобалося. Я йому за це щиро вдячна. Він умів підтримати. Якщо він був переконаний, що дії людини ґрунтуються на певних принципах, і принципах правильних, людських цінностях, він ніколи не залишався осторонь, допомагав. Він був сміливим.

Для мене було шоком дізнатися про загибель Віктора Олександровича. Саме 21 жовтня минулого року (2022) харків'яни звернулися із проханням виступити з лекцією на тему освітології, зокрема як започатковувалася освітологія в нашому Університеті Грінченка. Я проводила цю лекцією онлайн, розповідала про Віктора Олександровича, про його ідеї... І в цей час мені зателефонували і сповістили про цю трагедію. Одразу по відеозв'язку я повідомила колегам звістку і завершила цю лекцію.

Я думаю, що життя Віктора Олександровича було яскравим. Людиною він був неординарною. Все, що він зробив, буде мати продовження. Я вірю в це, бо грінченківська родина любить, поважає, пам'ятає і завжди буде пам'ятати Віктора Олександровича.

Нелля Ничкало,

академік-секретар Відділення професійної освіти
і освіти дорослих НАПН України, доктор педагогічних наук,
професор, академік НАПН України

ПЕДАГОГ ВІД БОГА. ПАТРІОТ УКРАЇНИ

«SEMPER IN ALTUM»

Життєва нива кожної
людини дуже складна,
багатобарвна, сповнена і радості,

і щастя, і смутку, і надії... На різних етапах вона збагачується в одвічній системі «Людина – Людина», яка є життєдайним джерелом зростання, самоствердження, народження нових ідей, теорій, концепцій, нової педагогічної філософії. Ця система розширює горизонти, впливає на формування «Я-концепції», прийняття життєво важливих рішень, додає сили й оптимізму, бажання бути «Semper in altum» — рухатись завжди вперед, завжди вгору, не зупинятися до перемоги (за Яном Павлом II).

Від юних літ — шкільних і студентських — до педагогічних, міністерських і ректорського етапів у цій системі Віктор Олександрович Огнев'юк зростав духовно і науково-професійно. Студентські роки у Вінницькому державному педагогічному інституті стали міцним фундаментом формування особистості, навчання і професійного розвитку впродовж життя. Це чітко простежується в усьому — в педагогічній

діяльності вчителя історії і суспільствознавства та директора двох шкіл (Ходосіївської восьмирічної і Шпитківської середньої Києво-Святошинського району Київської області), а також на управлінських рівнях як завідувача Києво-Святошинського районного відділу освіти Київської області та очільника Управління освіти Київської обласної державної адміністрації. Це була мудра і повчальна управлінська освітня наукова школа — постійні пошуки, педагогічні експерименти, інноваційні проекти.

СУСПІЛЬСТВО ПОТРЕБУЄ СИСТЕМИ ОСВІТИ ІННОВАЦІЙНОГО ТИПУ

Освітнянин-управлінець з багатолітнім соціально-педагогічним досвідом у 1996 році в Київському університеті імені Тараса Шевченка захищає дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук на тему «Культуротворчий потенціал історії та виховання молоді» (спеціальність 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії», науковий керівник — доктор філософських наук, професор Віктор Андрущенко). Не так давно, влітку 2023 року, у мене виникла потреба «свіжими очима» прочитати автореферати кандидатської й докторської дисертацій Віктора Олександровича. У кандидатській дисертації, захищеній 27 років тому, «автор розкриває взаємозв'язок таких галузей духовної культури, як історія та мистецтво, що взаємозбагачують і взаємодоповнюють одне одного. Мистецтво розглядається як важливий культурознавчий чинник історії. У зв'язку із цим обстоюється ідея органічного поєднання потенціалу мистецтва та історії в освітньому процесі» (Огнев'юк В. О. Культуротворчий потенціал історії та виховання молоді. Автореф. дис. канд. філос. наук. Київський університет імені Тараса Шевченка. 1996. С. 19.)

Через сім років (у грудні 2003 р.) Віктор Огнев'юк у тій же спеціалізованій вченій раді Київського національного університету імені Тараса Шевченка захищає дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук на тему «Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку (світоглядно-методологічний аспект)» (спеціальність 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії», науковий консультант — доктор філософських наук, професор, академік НАН України

Леонід Губерський). Дисертант доводить, що «відкрите, постіндустріальне суспільство потребує системи освіти інноваційного типу, спрямованої на потреби народжуваного суспільства на основі методології наукового передбачення» (Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку (світоглядно-методологічний аспект). Автореф. дис. докт. філос. наук. 2003. С. 30). На його думку, «утвердження соціо-природної гармонії людини може відбутися лише у процесі формування нової культури, суть якої — у плеканні індивіда як моральної особистості, оскільки моральність — одна з найважливіших передумов сталого розвитку суспільства; сталий розвиток суспільства є залежним від спроможності освіти реалізувати нову ціннісну парадигму та продукувати ціннісну інновацію».

Вчений-філософ доводить, що «конструювання сучасної загальнонаукової картини світу, зокрема в умовах глобалізації та інтеграції, вимагає від системи освіти формування пріоритету національних інтересів, збереження самобутності української нації в сучасному глобалізованому світі, гармонійного співіснування з різними культурами в умовах їх постійного діалогу» (Там само. С. 30).

АКАДЕМІЧНИЙ ЕТАП

Надзвичайно важливим і плідним був «академічний етап» у житті Віктора Огнев'юка, що тривав майже 16 років. Загальними зборами НАПН України, що відбулися 16 листопада 2006 року, його обрано членом-кореспондентом (відділення теорії та історії педагогіки). 18 листопада 2010 року Віктора Олександровича обрано дійсним членом НАПН України. Останній документ у його академічній справі — Наказ НАПН України від 21 жовтня 2022 року № 189к «Про виключення зі складу дійсного члена (академіка) НАПН України В. О. Огнев'юка». Психологічно тяжко читати і сприймати зміст цього офіційного документа: «Огнев'юка Віктора Олександровича, доктора філософських наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України, 21 жовтня 2022 року виключити зі складу дійсних членів (академіків) Національної академії педагогічних наук України у зв'язку зі смертю». Так несподівано обірвалася ниточка життя талановитого педагога, вченого, організатора освіти, державного діяча Віктора Олександровича Огнев'юка.

«Академічний етап» його високодостоїнної життєдіяльності — це повноводна й бурхлива річка багатьох творчих задумів та їх креативної реалізації на загальнодержавному рівні, у закладах середньої і вищої освіти, органах державної влади та управління розвитком освіти.

До ректорства в Університет Грінченка Віктор Олександрович прийшов у 2007 році із своїм баченням, цінним багатолітнім досвідом діяльності на загальнодержавному рівні та інноваційними концептуальними задумами. Упродовж майже 15 років він послідовно й цілеспрямовано формував модель сучасного столичного університету. Колеги з НАПН України кожного навчального року були на різних міжнародних і всеукраїнських науково-педагогічних заходах, що проводилися в Університеті Грінченка. Цей заклад вищої освіти став потужним центром творення нової педагогіки — філософії і педагогіки серця (за Г. Сковородою), педагогіки любові і добра (за В. Сухомлинським, О. Захаренком, І. Зязюном). Тут панує особливий психологічний клімат — креативності, постійних пошуків, сміливих експериментів, командної наукової й практичної діяльності для реалізації проєктів загальнодержавного значення (один з них — «Нова українська школа»). Успішній реалізації багатьох творчих задумів сприяє поєднання естетики й етики, культури спілкування, доброзичливості та взаємоповаги з високою відповідальністю, обов'язковістю, вимогливістю і наполегливістю у досягненні мети.

Одухотворений рівень цінностей покладено в основу управлінської діяльності першого ректора Університету Грінченка — нестандартного і незвичайного лідера нашої доби. Віктор Олександрович став генератором багатьох прогресивних і конструктивних ідей, котрі виважено й послідовно впроваджувалися на різних рівнях — факультетів, інститутів, кафедр, спеціалізованих вчених рад, різних науково-методичних об'єднань і громадських організацій. «Патріотизм — професіоналізм — порядність» — ця філософсько-педагогічна тріада стала потужним рушієм в утвердженні Університету, його інноваційного розвитку.

На різних етапах своєї науково-педагогічної діяльності авторка цих рядків мала можливість неодноразово зустрічатися з Віктором Олександровичем, радитися з ним щодо розв'язання окремих питань, просити допомоги, здавалося б, у безвихідних ситуаціях, щоб не

допустити прийняття окремих документів, які б могли нашкодити і дітям, і їхнім родинам, і закладам освіти, і вчителям, і нашій державі.

Наведу лише окремі факти про незабутні зустрічі і діалоги, що закарбувалися в моєму серці і пам'яті. Не раз була у заступника Міністра освіти і науки України Віктора Огнев'юка з проханням допомогти у вирішенні питань, пов'язаних із здобуттям учнями професійно-технічних навчальних закладів загальної середньої освіти водночас з оволодінням робітничою професією. Уже з першого погляду і з перших слів зрозуміла, що підтримка неодмінно буде... На жаль, чиновники навіть високого рівня не усвідомлювали, яке це велике зло гальмувати створення необхідних умов для того, щоб діти — майбутні кваліфіковані робітники — здобували повну середню освіту. І заступник Міністра освіти і науки України включився в боротьбу з тими лжедіячами-новаторами, які шукали шляхи здешевлення навчання у закладах професійно-технічної освіти. Віктор Олександрович обурювався, ставив питання: чому ж державні мужі не усвідомлюють необхідності підготовки освіченого конкурентоспроможного робітника... А я у відповідь розповіла йому анекдот радянських часів про те, що найстрашніше, найгірше в управлінській діяльності — це ініціативний дурень... Та їх, на превеликий жаль, і сьогодні не бракує...

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОЛЮ УКРАЇНЦІВ І НАШОЇ ДЕРЖАВИ

Згадую серпень — вересень 2022 року. Тоді ми активно готувалися до участі у роботі XI Загальнопольського педагогічного з'їзду, що відбувся 20–22 вересня 2022 року в Університеті ім. Адама Міцкевича в Познані. Його тема — «Злам. Будуймо кращий світ у собі і поміж нами» (Przesilenie. Budujmy lepszy świat w sobie i między nami). Організатори — голова Польського педагогічного товариства професор Пьотр Костило і голова Комітету педагогічних наук Польської академії наук професор Агнешка Цибаль-Міхальська запросили на цей з'їзд делегацію українських учених на чолі з президентом НАПН України Василем Кременем. В її складі — Віктор Огнев'юк, професор, дійсний член (академік) НАПН України, ректор Київського університету імені Бориса Грінченка. Незважаючи на воєнний стан, ми прийняли це запрошення, і Віктор Олександрович також. Спочатку він вирішив їхати до Познані, щоб особисто брати

участь у роботі з'їзду. Але на початку вересня повідомив В. Кременю, що в цей час не зможе поїхати до Польщі, оскільки на початку навчального року дуже багато організаційної та іншої роботи. Програмою XI з'їзду Польського педагогічного товариства в перший день його роботи під час пленарного засідання було передбачено проведення дискусійної панелі «Освіта в тіні війни» (Edukacja w cieniu wojny). Були заплановані виступи українських вчених. 12 вересня Віктор Олександрович надіслав відеозапис свого виступу на електронну пошту відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України. Ми відразу ж відправили його до Університету ім. Адама Міцкевича у Познані. Саме 21 вересня 2022 року, рівно за місяць до відходу в інші світи, наш академік-ректор Віктор Огнев'юк звернувся до делегатів XI з'їзду Польського педагогічного товариства з такими хвилюючими словами:

«Drodzy polscy koledzy! Mam wielkij zaszczyt komunikować w tym trudnym dla Ukrainy czasie. Przez Was dziękuję każdemu Polakowi za w sparcie ukraińców i Ukrainy.

У цей важкий час кожен із нас, громадян України, відчуває свою відповідальність за долю українців і нашої держави. Хтось зі зброєю в руках, а хто за вчительською партою, хто за комбайном, збираючи врожай, хто волонтером, хто медичним працівником — усі ми працюємо на звільнення України від рашистів. Ворог прагне знищити українство, яке продемонструвало світу свою волелюбність і прагнення жити в демократичній незалежній європейській країні. Саме це найбільше лякає путінських «сатрапів», бо для них успішна й процвітаюча європейська Україна є великим викликом. Російська війна проти України — це війна старої відживаючої імперії з демократією і свободою. Бо ми відстоюємо цінності демократичного суспільства. Ми це довели під час Революції гідності. Університет імені Бориса Грінченка, його студенти й викладачі одноставно стали за захист України. В перші дні війни ми зібрали і перерахували Збройним Силам України 1,5 млн гривень. Окрім того, надавали допомогу територіальній обороні, підтримували Збройні Сили України медикаментами, необхідним індивідуальним захистом для наших солдатів.

На жаль, не обійшлося без втрат. Троє наших грінченківців, Євген Слюсаренко, Роман Ткаченко, Михайло Паламарчук, загинули,

захищаючи Україну. 17 грінченківців нині знаходяться в Збройних Силах України і визволяють нашу державу від ворогів. Ми й надалі, скільки буде потрібно, не будемо шкодувати ані здоров'я, ані нашого часу, ані нашого життя заради визволення нашої держави.

Сьогодні фронт проходить на всіх лініях. За шкільною і студентською партами, за верстатом, на полі і насамперед на передовій... Бо там наші захисники, яких ми підтримували і будемо підтримувати. Ми усвідомлюємо нашу відповідальність за майбутнє України.

Ми дякуємо всім нашим друзям і партнерам за допомогу, підтримку, за те, що ви прихистили українських дітей і українські родини в Польщі та в інших європейських державах.

Niek żyje nasza przyjaźń! Hwała Ukrainie!»

Ім'я педагога від Бога, патріота України Віктора Огнев'юка ввійшло в історію української освіти і педагогічної науки й назавжди залишиться в часі як невмируща філософська категорія, оспівана Ліною Костенко:

При майстрах якомсь легше. Вони — як Атланти.

Держать небо на плечах. Тому і є висота.

Маршал Крістенсен,

друг і партнер (Орегон, США)

Любі друзі, родина й колеги!

Ректор Огнев'юк був моїм особливо дорогим другом, і я глибоко вражений і засмучений його передчасною смертю.

Він так умів надихати, був таким віртуозним професіоналом. Коли я приїжджав в Україну, він щедро віддавав свій час мені й нашим ідеям. Ми мали спільну

пристрасть і мрію про студентів і майбутнє університетської молоді. Його відданість і бажання будувати нову Україну з новим поколінням лідерів були унікальними.

Я плакаю найкращі спогади про відвідування його дому, обіди з дружиною і сином.

Разом ми ходили лісами, відвідували визначні місця України та обмінювалися думками з історії та філософії. Найбільше запали в мою пам'ять ті дні, коли ми відвідували церкви й молилися разом.

Віктор був людиною віри, бачення і грандіозних планів.

Я буду за ним сумувати.

Молюся і горюю разом з усіма.

З вами у серці, Маршал.

Marshall Christensen,
friend and partner from Co-Serve International,
Oregon, USA.

Dear family, friends and colleagues,
President Omeyiuk was a dear friend of mine,
and I am shocked and deeply saddened
that he has passed away.

He was such an encourager, he had the finest
of professionalism. He generously gave his time
and ideas when I came to visit Ukraine.
We shared the same passion and vision
about university students and the future of youth.
His dedication and commitment to build new Ukraine
based on a new generation of leaders was unpa-
reled.

I have such fond memories of going to his
home for dinner and meeting his wife and sons.
Together we roamed the woods, visited Ukrainian
sights, and shared insights on history and philosophy.
The most memorable moments I can remember
were going to churches with him and praying
together.

Viktor was a man of faith, and a man with
vision and great plans.

I will miss him deeply.

I grieve with you and my prayers are with you.

I am with you in heart,

Marshall

Світлана Калашнікова,

радник при дирекції Інституту вищої освіти НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

ПОДИВ, ВИКЛИК, ДИНАМІКА, ЦІННІСТЬ

Моє знайомство з Віктором Олександровичем Огнев'юком відбулося влітку 2007 року. Віктор Олександрович тільки-но був призначений

на посаду ректора Київського міського педагогічного університету імені Б. Д. Грінченка. Володимир Іларіонович Луговий (на той час віце-президент НАПН України) запропонував зустрітися з професором Віктором Огнев'юком, щоб обговорити ідею реалізації міжнародного проєкту з освітньої політики.

КАЗКАР

Наша перша зустріч з Віктором Олександровичем залишилася в моїй пам'яті під назвою «Подив». Було надзвичайно дивно поєднати, здавалося б, непоєднувані речі — амбітні цілі, стратегічний погляд, високі стандарти, які асоціювалися з Віктором Огнев'юком, та «сірість» і «посередність», якими можна описати стан університету, який він очолив, на той момент. Це зовсім не поєднувалося. Пам'ятаю, що подумки після зустрічі назвала пана ректора «казкарем». Але життя

показало, що я дуже помилялася. «Казки» ректора Віктора Огнев'юка досить швидко перетворилися на реальність.

ЛІДЕР І НАТХНЕННИК

Наступні роки нашої співпраці та дружби були просто неймовірним поєднанням постійних викликів і шаленої динаміки: розроблення Концепції розвитку університету; реорганізація університету з педагогічного у класичний з новою назвою *Київський університет імені Бориса Грінченка*; залучення до команди нових експертів, викладачів і дослідників; ремонт корпусів і запуск нового корпусу на Оболоні; реформування системи підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти м. Києва; започаткування дистанційної освіти; розвиток міжнародної співпраці та реалізація низки міжнародних проектів; модернізація освітньої програми з підготовки магістрів зі спеціальності «Управління навчальним закладом» та багато інших цікавих і важливих справ, які були ініційовані Віктором Олександровичем і ставали реальністю, дякуючи його таланту Лідера і Натхненника.

ЦІННІСТЬ

Цінність — це ключове слово у цій історії. Цінність зустрічі та співпраці з унікальною Людиною — Віктором Огнев'юком. Цінність спілкування та дружби, яка зігриває і надихає. Цінність створених результатів. Ідея лідерства, привнесена в Університет у далекому 2007 році та реалізована завдяки неймовірній Вірі Віктора Олександровича в силу поєднання Лідерства, Освіти та Університету, живе і визначає розвиток Університету Грінченка до цього часу. Цінність набутого досвіду в команді Огнев'юка — це різноманіття фарб та емоцій, поєднання злетів і падінь, натхнення та розчарування, помилок і перемог. А головне — це значущість тих цінностей, які Віктор Олександрович своїм прикладом служіння «зашивав» у культуру та спільноту Університету — Відданість, Щирість, Чесність, Справедливість, Сміливість, Відповідальність і Справжність.

Дякую Вам, дорогий Вікторе Олександровичу, за надані Вами уроки Життя-Служіння.

Костянтин Липківський,

доктор технічних наук, професор,
онук першого Митрополита
Української автокефальної
православної церкви Василя Липківського

ТЯГЛИСТЬ ДІЄ

Шосте липня 2022 року. Дзвінок з незнайомого номера — телефонував Віктор Олександрович Огнев'юк, який пропонував зустрітися в Університеті імені Бориса Грінченка та обговорити деякі питання

щодо вшанування пам'яті мого діда — Василя Костянтиновича Липківського. Я відчув одночасно і радість, і здивування. За тридцять років з моменту, коли в Україні постать першого Митрополита УАПЦ Василя Липківського перестала бути табуованою, бачив періоди і зростання, і спаду уваги української спільноти до цього питання, та зараз не очікував якогось сплеску. Тому зрадів. А здивувався, бо не знав, як ім'я мого діда могло бути пов'язане з відомим Університетом. Та після першої зустрічі та бесіди з В. О. Огнев'юком я все зрозумів і усвідомив. У тому, що вчительська школа імені Бориса Грінченка — предтеча майбутнього однойменного університету — почала свою діяльність у будинку № 2 на вулиці Багговутівській, де за п'ятнадцять років до того директором Київської церковно-вчительської школи був Василь Липківський, Віктор Олександрович побачив, відчув певну важливу історичну тяглисть. Як мудра

людина, він визнав її необхідність для успішної розбудови майбутнього в усьому: в часі, боротьбі, традиціях, пошуках, задумах. Бо, як влучно сказала одна досвідчена людина, українцям ніколи не бракувало пориву, бракувало тяглості... Отже, моє знайомство...

Моє знайомство з Віктором Олександровичем Огнев'юком має, на жаль, надто коротку історію. Було лише чотири зустрічі-спілкування, остання 28 вересня 2022 року під час відкриття в Університеті стенда, присвяченого Василеві Липківському. Але навіть лише ці чотири зустрічі дали мені змогу відчутти його доброзичливість, готовність конкретно допомогти в реалізації певної гідної справи та побачити у ньому непересічну, яскраву особистість, людину з близьким мені світоглядом, людину, яка любить Україну, любить життя, свою роботу, присвячену вихованню нової генерації національно свідомої молоді, збагаченою досвідом славних предків. Він поділяв думку-заповіт Василя Липківського: «Єдиний спосіб відновити в нашій народі силу до свого рідного вільного життя, любов до своєї отчизни України — це згадати, знати своїх предків, увійти з ними в духовне єднання, раз-назавжди твердо і ясно зрозуміти, чиї ми діти».

То будемо жити, працювати, залишаючись в духовному єднанні зі світлої пам'яті Віктором Олександровичем Огнев'юком...

Мене тішить, що співпраця з Університетом триває і зараз. Згуртована команда продовжує розпочате... Ще трошки — і біля пам'ятника Борисові Грінченку розквітнуть троянди, які вибирав особисто ректор Віктор Олександрович Огнев'юк... Тяглість діє...

Тетяна Гончарук,

директор Лісниківської середньої школи
Києво-Святошинського району Київської області

ЗУСТРІЧНИЙ

Як він ішов!
Зачарований світом,
Натхненно і мудро творив ходу —
Так нові планети грядуть на орбіти
З шаленою радістю на виду!

Василь Симоненко

Кажуть, що долі не обирають: вона обирає тих, кого зустрічаємо ми на своєму життєвому шляху. І я вдячна долі за зустрічі з правильними людьми — інтелігентами думки, слова, чину. Саме такою доленосною і виявилася наша зустріч з Віктором Олександровичем Огнев'юком, що переросла у віддану дружбу.

УСІ ЗВЕРТАЛИ ПОГЛЯД НА НОВОГО ВЧИТЕЛЯ

Сталося це в серпні 1980 року. Тоді я була директором Лісниківської середньої школи Києво-Святошинського району Київської області. Уже рік, як наш заклад освіти потребував п'ятьох педагогів і з нетерпінням очікував на них — кваліфікованих спеціалістів, молодих, беручих, натхнених, відданих учительській справі в сільській місцевості.

19 серпня ми із заступником директора з навчально-виховної роботи Галиною Миколаївною Дорошенко, стурбовані браком педагогічних кадрів, плануємо в її будинку, що на околиці Лісників, діяльність школи в тих важких виробничих умовах, які наразі склалися. За жвавим обговоренням проблем почули наполегливий стук у двері. Відчиняємо — на ганку молодий, стрункий, чорнявий, у стильному костюмі чоловік. Приязно усміхаючись, він промовив: «Мені в школі сказали, що тут можна знайти директора. Я Віктор Огнев'юк — ваш новий учитель історії. Приймаєте мене?» — і заходить до вітальні як давній знайомий. Якось його тактовна невимушеність у поведженні, щирість усмішки, людяне сяйво погляду, а ще молодецьке почуття гумору відразу вабили до себе й упевнювали — це той молодий педагог, якого так сподіваються зустріти учні села Лісники. І сподівання справдилися.

1 вересня 1980 року під час свята Першого дзвоника Віктор Олександрович урочисто ніс прапор України. Здається, того дня все село зійшлося на майдані перед школою. Усі звертали погляд на нового вчителя — і школярі, і вчительство, і лісниківці. Усі пишалися: як поталанило школі, що до неї прийшов учителем історії саме цей високий, стрункий, з густим чорним, як вороняче крило, чубом молодий чоловік!

ПІЗНАВАТИ КРАСУ Й ВЕЛИЧ МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ

І справді, Лісниківській школі поталанило з Віктором Олександровичем. Він відразу знайшов спільну мову з учнівською молоддю — просто-таки закохав у себе учнів. А секрет любові школярів до свого вчителя таївся в тому, що Віктор Олександрович виявився відданим і наполегливим краєзнавцем. Він захопив-полонив дітей своєю залюбленістю мандрувати рідним краєм, пізнавати красу й велич малої батьківщини, овіяної давньою історією, відкривати нові історичні об'єкти й мальовничі місцини на мапі Київщини, а відтак духовні острови своєї особистості. Річка Безодня з безліччю урочищ, Замкова гора, печери хутора Вільний та інше — ось десятки туристичних стежок, сходжених лісниківськими учнями на чолі зі своїм непосидючим учителем історії Віктором Олександровичем, таким завзятим і наполегливим у своїй невтомній жазі пізнавати людей, світ, життя.

А я, як директор школи, пізнавала людську й професійну сутність особистості цього молодого вчителя, бо предмети він викладав неабиякі, а значущі і в становленні людини, й у формуванні громадянина — історію та суспільствознавство. Уважно спостерігаючи за першими педагогічними кроками Віктора Олександровича, бачила: фахову освіту у Вінницькому державному педагогічному інституті здобув ґрунтовну, досконало володів педагогічним артистизмом, самоосвіта у кваліфікаційному зростанні цього вчителя посідає чільне місце, складні моменти вчителювання не приховує, а йде, не соромлячись, за порадою до мудрих колег-педагогів. Тоді зробила висновок: великий поступ на педагогічній ниві попереду в цього молодого, але працьовитого сіяча, і зерна він сіятиме ваговиті.

1981 року Віктора Олександровича Огнев'юка було призначено на посаду організатора позакласної та позашкільної роботи (заступника директора школи з виховної роботи). Змістовні тематичні вечори, літературно-музичні композиції, обрядові дійства, загальношкільні батьківські збори, які обов'язково завершувалися концертною програмою, — це ті форми творчої співпраці молодого заступника директора й педагогічного та учнівського колективів, які полюбилися лісниківцям настільки, що школа стала своєрідним сільським Будинком культури — осередком не лише освіти, а й плекання краси, добра, любові.

Село Лісники полюбило Віктора Олександровича — вчителя своїх дітей, тому й довірило йому свою долю: 1981 року молодого педагога було обрано депутатом Лісниківської сільської ради.

БЛАГОСЛОВЕННЯ НА ЩАСЛИВЕ ЖИТТЯ ПОДРУЖЖЯ

І Віктор Олександрович також полюбив село. Оселився в старенької жительки Лісників, хоча до Києва було недалеко й можна було мешкати у самісінькій столиці. До Лісників привіз свою молоду дружину зі знаковим іменем «Любов», також учительку історії. Пам'ятаю, як уперше познайомилася з Любов'ю Євгенівною. Іду коридором школи. Бачу молоду світло-русяву дівчину біля кабінету історії. Питаю: «Ви до нас у який клас прийшли?». «Я не до класу прийшла, — відповідає вона. — Я вчитель історії — дружина Віктора Олександровича».

Мальовниче село Лісники стало для Віктора Олександровича своєрідним храмом, у якому знайшло благословення на щасливе життя подружжя двох молодих людей — красивих, окрилених, щирих і привітних. А ще дуже простих і скромних у житті й спілкуванні, попри здобуті в подальшому посади й звання.

Пригадую промовистий випадок, який засвідчує цільне шляхетне осердя душі Віктора Олександровича Огнев'юка. Відзначаючи свій 50-літній ювілей, до вшанування якого прибуло чимало високопосадовців, Віктор Олександрович передовсім звернувся до всіх присутніх й урочисто мовив: «Дозвольте представити свого першого директора, Тетяну Василівну Єрмакову (Гончарук)». Мені було ніяково, але й водночас приємно: вкотре пересвідчилася, що велич цієї людини вимірюється не рангами й численними науковими працями, а її духовними потребами — сказати іншим ранжованим і видатним про маленьке зерно, з якого проростає тужавий колос кожного, хто прагне бути удостоєним найвищого звання — ЛЮДИНА. Такий він — земний і небесний водночас.

НІЧОГО НЕ ЗМІНИЛОСЯ В ЙОГО СТАВЛЕННІ ДО ЛЮДЕЙ

1989 року Віктора Олександровича Огнев'юка було призначено на посаду завідуючого відділом освіти Києво-Святошинського району Київської області. Тоді у відділі освіти я обіймала посаду заступника. Тож не минуло і восьми років, як ми помінялися управлінськими ролями: Віктор Олександрович — керівник, я — його підлеглий співробітник. Проте нічого не змінилося в його ставленні до людей: поцінування людської особистості, професіоналізму, надання фахової допомоги й підтримки, увага до родинних проблем колег, пошанування родинних цінностей, повага до жінки — це ті пріоритети культури ділового спілкування, яких Віктор Олександрович дотримувався на всіх щаблях свого професійного становлення й зростання. А ще ненастанна праця на обраній ниві до самозречення.

У той час Києво-Святошинський відділ освіти налагоджував систему оздоровлення дітей регіону. Віктор Олександрович дбав про розширення географії оздоровчих таборів, санаторіїв. Полтавщина, Крим, Закарпаття, Миколаївщина й Херсонщина, Одеса й Івано-Франківщина — ось

куточки України, які особисто відвідував перш, ніж поїдуть туди діти шкільного віку. А ще ввів у коло своїх особистих обов'язків проводи й зустрічі дитячих груп на залізничному вокзалі. Упродовж літа встигали оздоровити до 7 тисяч школярів. Квитки, путівки, діти-відпочивальники, їхні нетерпеливі й знервовані батьки, вихователі груп, харчування в санаторіях і таборах, трансфер до місця перебування, відповідне медичне обслуговування — потреби, проблеми, клопоти... І всюди особиста присутність, і скрізь особиста відповідальність.

ВРОДЖЕНА РИСА СИНА СЕЛЯНИНА ВСТАВАТИ ІЗ СОНЦЕМ

Здається, і досі таїною є те, як Віктору Олександровичу вдавалося так багато зробити за короткий проміжок часу. Як він встигав? Мабуть, це та вроджена риса сина селянина — вставати із сонцем і вироблена ще з Лісників звичка рано-вранці починати новий день, завчасно його планувати, щоб вдало завершити всі проекти й втілити в життя всі задуми.

Звісно, як мудрий керівник, Віктор Олександрович усвідомлював, що будь-яка справа буде вдалою, коли за неї береться команда однодумців. Тому, очолюючи відділ освіти Києво-Святошинського району, ретельно добирав кадри — це мали бути професіонали, які віддані справі. Таким і сам був — фахівець високої проби, який самозречено присвятив себе справі поступу освіти на теренах Києво-Святошинщини, а в подальшому — і всієї України. Ще тоді, на початках розвитку освіти незалежної Української держави, своєю сподвижницькою діяльністю утверджував думку про зміну підходів у справі освіти й виховання нової генерації українців — про формування національної філософії освіти.

Горда, що в ті часи становлення Віктора Олександровича Огнев'юка як вдумливого педагога-практика у звичайній сільській школі, відповідального керівника відділу освіти пристоличного регіону й далекоглядного вченого-філософа в царині реформування української освіти довелося працювати з ним пліч-о-пліч.

ЩОБ СТАТИ ГАРНИМ ПЕДАГОГОМ, ТРЕБА ПОЧИНАТИ ІЗ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

Сьогодні, згадуючи світлий образ Віктора Олександровича, варто завважити: щоб стати гарним педагогом, треба починати із сільської

школи — із джерел, які чистими і світлими потоками уваги й поваги, чуйності й щирості, відповідальності за долю людини й справи наповнюють життя справжнього ВЧИТЕЛЯ:

Болять майбутнім, школо, твої груди —
Нехай святиться твій простий поріг!
Це вчителі, найкращі наші люди,
Готують старт для всіх крутих доріг.
Так, Вчителю, вже істина ця сива,
Хай все в книжках — хіба ж в книжках усе?!
Бо неповторність людська, як росина,
Всеможне сонце в крихточці несе.
Плекає педагог майбутність долі —
Яких за десять, за п'ятнадцять літ
Несе в собі всі долі ясночолі,
Які лиш потім світом йдуть у світ (*Іван Драч*).

Тетяна Мигрин,

директор Шпитківської середньої школи
Києво-Святошинського району

ВМІННЯ СПІЛКУВАТИСЯ — ВИЗНАЧАЛЬНА РИСА ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА

Мені пощастило, тому що я працювала разом із Віктором Олександровичем. Це велике щастя: професійне, людське. Яким він був? Красивим своїми вчинками, своєю ініціативою, душею. Він був багатогранною людиною. Визначальна риса — це вміння спілкуватися з людьми, вміння переконувати, доводити свою думку і робити це так ненав'язливо, цікаво, що людина йшла назустріч завжди. Був ініціативним, і найголовніше — професіоналом.

Уже у свої 24 роки, а саме в такому віці Віктор Огнев'юк переступив поріг нашої Шпитківської школи, він був класним методистом, вчителем, чудовим керівником.

Він «відчував» учнів, а найголовніше — він безмежно любив дітей, безмежно любив школу. Без такої любові ніколи отакий місточок між вчителем та учнем не можна було б прокласти.

Одного разу я відвідувала урок Віктора Олександровича. На його думку, головне — мотивувати дитину, зацікавити, а потім процес

навчання уже піде. Він став перед класом, заклав руку в кишеню, потім щось звідти виймає й запитує: «Що це в мене таке?». Діти відповідають: «Гроші». «Так ось, діти: як ці гроші з'явилися, яка їхня історія — і буде темою цього уроку». У всіх дітей загорілися очі, увага на вчителя, і всі дізнаються, яка ж історія виникнення грошей. Мені самій дуже цікаво було на цьому уроці.

От такі несподівані вчинки, до яких він вдавався, аби пробудити у дитини інтерес. Це був ерудований, жвавий, цікавий урок, бо саме такою людиною був Віктор Олександрович.

КРЕАТИВНІСТЬ У ВСЬОМУ

Це було, коли відповідно до реформи учні до першого класу пішли у 6 років. І це діти, які були в школі повного дня. Треба було передбачити денний сон дитини, харчування, тобто спланувати режим перебування школярів у закладі. Віктор Олександрович узявся за цю справу з ентузіазмом.

У нас на території школи є будівля, де колись проживали вчителі, які із часом отримали житло. Там і були обладнані спальні приміщення. Діти після уроків відпочивали, потім ішли на прогулянку, обідали, виконували завдання під керівництвом учителя. Тобто забезпечили повний день у школі.

Фізично немає Віктора Олександровича, але він з нами, живе у своїх справах. Ми кожного дня його згадуємо. Багато фактів з нашого шкільного життя, які пов'язані з Віктором Олександровичем.

Ми згадуємо про те, як він ініціював спортивні години, згадуємо уроки суспільно-корисної праці, коли допомагали радгоспу, виготовляли ящики для яблук. Пам'ятаємо чудові походи під керівництвом Віктора Олександровича, бо він як фахівець вивчав історію нашого села, краю. З його ініціативи ми сформували загін старшокласників, пройшлися Святошинським районом, лінією оборони міста Києва і впорядкували пам'ятники нашим воїнам. Діти цікавилися подіями Другої світової війни, і це теж свого роду виховання дітей, якому Віктор Олександрович приділяв велику увагу. З ініціативи Віктора Олександровича у школі з'явилася меморіальна дошка, на якій закарбовано імена вчителів, випускників, що не повернулися і полягли на фронтах війни.

Він дуже швидко загорався. Миттєво міг зорієнтуватися, що потрібно, і вмів стрімко втілювати свої плани в життя. Ми завжди йшли за ним. На базі нашої школи відбувся семінар для директорів шкіл Києво-Святошинського району за участю співробітників Університету Грінченка. Віктор Олександрович залучив багато викладачів, науковців, це було наскільки цікаво. Директори казали, що такого цікавого заходу ще не було. Більш шаблонні якісь і рутинні бувають. А Віктор Олександрович практично показав досягнення свого Університету, зробив навіть подарунки району: проходження безкоштовних курсів на базі Університету Грінченка, курсів підвищення кваліфікації для вчителів. За що ми йому були дуже вдячні.

ВІН БУВ НЕ МОДНИЙ, ВІН БУВ СУЧАСНИЙ

Він був не модний, він був сучасний. У різні роки свого життя він був сучасною людиною. Часто ми спілкувалися вже після того, як Віктор Олександрович пішов зі школи, він завжди опікувався нею, дуже багато допомагав фінансово, мудрими порадами.

Він завжди говорив, що вчитель має бути сучасним, повинен відчувати дитину і йти в ногу із часом, тому що в іншому випадку він просто стане нецікавим учням. Віктор Олександрович розповідав, як спілкувався зі студентами, як він не боявся піти в гуртожиток, де було багато проблем на початку роботи в Університеті, вислуховував студентів, розумів їх. І вони цінували свого ректора, тому що він був на рівні, йшов в одну ногу з ними. Я ще раз хочу підкреслити — це була сучасна людина.

ІНІЦІАТИВНИЙ ДИРЕКТОР

Сільський учитель — це особлива посада, місія, адже сільський учитель завжди на видноті. Ми знаємо, в якій хаті який борщ вариться. Тому все, що відбувається в сільській школі, стає надбанням кожної сім'ї. Тому що центр навчання, культури, розвитку — це школа, яка об'єднує і жителів села, і батьків, і вчителів. Тому село дуже прискіпливо придивляється до того, що робить учитель.

Який він? До Віктора Олександровича, як до директора, звичайно, були особливі вимоги. Спочатку думали: прийшов молодий директор, що він тут зможе? Коли були запроваджені цікаві ініціативи, коли

життя школи заграло іншими барвами, всі почали ставитися до директора дуже шанобливо.

Молодий директор зумів також повести діалог з досвідченими керівниками радгоспу, налагодив такі стосунки, що його стали поважати. Зав'язалася співпраця між шкільним колективом і колективом радгоспу «Шпитківський». Ми надавали допомогу в зборі врожаю, радгосп — матеріальну допомогу. І це завдяки Віктору Олександровичу.

СЕКРЕТ УСПІХУ — БУТИ НА ВІСТРІ ЖИТТЯ

Я не знаю, в чому секрет, чи вдалося повністю розгадати, але думаю, що багато чого навчилася у Віктора Олександровича, і найголовніше, що мені імпонувало, — він ніколи не зупинявся, він завжди рухався вперед. Не зупинявся на досягнутому, весь час з'являлися нові плани. Він був на вістрі життя. Це важливо — бути активним, сучасним, не відставати, адже життя завжди висуває нові виклики та вимоги.

А школа — це відбиток нашого суспільства. Те, що відбувається в суспільстві, відбувається і в школі. Ми повинні реагувати на всі виклики життя. Віктор Олександрович умів це робити, і ось цьому я навчилася найперше.

Олена Сагач,

випускниця 1981 року Лісниківської середньої школи
Києво-Святошинського району

«БОЙОВЕ ХРЕЩЕННЯ» МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ

У мальовничій долині, серед
вкритих садами гір, у парку,
який дихає сивою давниною,
стоїть наш храм знань —

Лісниківський ліцей імені Михайла Грушевського. Саме звідси і розпочав свою трудову діяльність Віктор Олександрович Огнев'юк. А було це в 1980 році. Прийшов він до нас, випускників 10 класу, 1 вересня на свій перший урок історії. Нас було 32 учні. Ми, як завжди, вирішили зробити молодому вчителю «бойове хрещення», хотіли зірвати урок, але не вдалося. Віктор Олександрович відразу знайшов до нас підхід, зумів організувати, налаштувати на роботу. Він організував історичний гурток, чим дуже зацікавив учнів. Гуртківці кожного тижня випускали історичну газету, проводили різноманітні конкурси, круглі столи, що на той час було рідкістю. Також багато учнів нашої школи відвідували Гнилецькі печери (мережу підземних печер, схожих на лаврські, що знаходяться на Гнилецьчині, або місцевість Гнилець, Церковщина), недалеко від села Лісники (хутір Вільний).

Нам, випускникам, на все життя запам'яталися поїздки на різноманітні екскурсії, походи місцевими стежками, збирання врожаю на радгоспних полях. Але найбільшим досягненням було те, що всі учні нашого вчителя історії знали політичну карту світу.

ВИПУСКНИКИ ВИРУШАЮТЬ У СВОЄ ЩАСЛИВЕ МАЙБУТНЄ!

У наступному навчальному році Віктор Олександрович став заступником директора школи з виховної роботи (на той час — організатор позакласної та позашкільної роботи). Найбільше запам'яталося, як він готував з нами випускний вечір. Дуже хвилювався, щоб всі вивчили вірші. А свій виступ на нашому випускному вечорі він розпочав зі слів: «Я сьогодні вранці побачив, як над Лісниками пролітала зграя білих лебедів, і подумав, що це наші 32 випускники вирушають у своє щасливе майбутнє!».

Разом з директором школи Гончарук (Єрмаковою) Тетяною Василівною він зібрав і упорядкував матеріали та експонати для шкільного музею «Галерея пам'яті», який діє в закладі до цього часу. Організував гурток «Юні екскурсоводи».

25 лютого 2011 року ми, випускники 1981-го, зібралися на зустріч з нагоди 30-річчя закінчення школи. І, мабуть, одним із найурочистіших та найзворушливіших моментів був той, коли до нас завітали Віктор Олександрович і Тетяна Василівна. Багато чого було згадано про школу, вчителів, Лісники. А найцікавіше — Віктор Олександрович пам'ятав кожного учня, його родину, мабуть, тому що ми у нього були перші.

19 серпня 2020 року Огнев'юк Віктор Олександрович відвідав нашу школу, саме минуло 40 років з того дня, як він розпочав свою трудову діяльність вчителем історії. І знову спогади, спогади...

Попрацював у нашій школі два роки, а скільки встиг зробити!
Це вчитель, який навчив нас вчитися і жити!

Людмила Чічановська,

друг сім'ї, видавчиня

ОСОБИСТІТЬ В ІСТОРІЇ

Ми звикли до того, що визначні люди, особистості в історії, — завжди десь далеко від нас.

А ті люди, з якими ми спілкуємося, зустрічаємося за кавою,

в офісах, у побуті, начебто нівелюються в нашій свідомості, розчиняються у своїх буденних справах.

Немає часу в круговерті життя зупинитися і глянути на них відстороненим поглядом.

І раптом життя зупиняється, як це сталося з Віктором Олександровичем Огнев'юком, у розквіті сил, енергії, творчих задумів...

І ця зупинка наближає постать до нас: стає видно в усіх подробицях її велич, її масштаб, її мудрість...

І розуміємо, що це і є особистість в історії. Історію не слід сприймати як абстрактне поняття, віддалене від нас. Історію творять такі люди, як Віктор Олександрович, своїми повсякденними справами, вчинками, втіленими задумами.

На жаль, не все вдається втілити в життя...

Я і нині подумки спілкуюся з Віктором Олександровичем, чую його голос, слова: «Добре, так можна, у чому перспектива...».

Він був дуже толерантною, доброю, делікатною, чуйною людиною.

У найскладніші часи моєї жалоби Віктор Олександрович підставив плече, підтримував у важкі моменти відчаю, коли здавалося, що життя зайшло в безвихідь.

Він був плідним автором, зокрема підручників (ми з ним видали підручник з «Філософії» для 9 класу).

Віктор Олександрович мав щастя бути поряд із такою люблячою, вірною дружиною — Любонькою, Любов'ю Євгеніївною. З нею вони виховали чудових синів, онучок, які живуть пам'яттю про батька та дідуся.

Мій покійний чоловік, Чічановський Анатолій Анатолійович, колись сказав, що люди такого державницького ґатунку, як Огнев'юк Віктор Олександрович, народжуються дуже рідко.

Станіслав Шнайдрок,

керівник СФГ «Шар»
(с. Вовчинець Вінницької області),
друг Віктора Огнев'юка

ЗЕМЛЯ, ЩО ОБДАРОВУЄ ВІРНИХ

Віктор Олександрович був сильною українською людиною, яка хотіла зробити Україну сильною, перспективною, чесною. Він уявляв її такою, хотів зробити, поспішав... З ним було неймовірно цікаво говорити про перспективи. На будь-яке питання він давав повчальну й слушну відповідь.

Майбутнє він пов'язував з «новими» людьми, котрі мають прийти невдовзі й будуть дуже ефективними, «якісними». Віктор Олександрович вірив, що Україна має бути найкращою державою у світі. Ми обговорювали це, причому під час розмови з ним ніколи не повторювалося одне і те саме, а говорили про все. Дуже багато він розказував історичних речей. Віктор Олександрович добре знав свій край, село, район, область.

ЗОЛОТА ЧЕРНЯХІВСЬКА ЗЕМЛЯ

Там, де ми проживаємо, проходить такий водорозділ, Чорний шлях. На цій території ставків, полів знаходилося поселення Черняхівської

культури. На сьогодні є ще сліди цих поселень, які люди досліджують. Черняхівська культура — це дуже древня цивілізація, яка і сьогодні комунікує з нами, а її нащадки стали членами нашої спільноти. Віктор Олександрович це все добре знав як історик, про все розказував. Ці села мають якусь магічну силу і завжди «притягують» багато людей з різних регіонів. Навіть з Донецька і Луганська приїжджають, і всі хочуть на нашій землі походити, дізнатися її історію.

Були такі випадки, коли під час сівби чи обробки ґрунту знаходили наконечники стріл. Ковані, невеликої довжини, десь 6–7 см, а з одного боку вони мали такі задирки. І були старезні фібули. Одні поламани, інші цілі. Знаходили також римські розмінні монети із зображенням королів на зворотній стороні. Таких знахідок раніше було багато.

Ґрунт на цій території — родючі чорноземи. Це та дорога земля, про яку говорили колись старі люди: «Навіть сухого кілка забий, то він проросте». Вона животворна, на ній все оживає і живе.

ЯК ПОВЕРНУТИ ЛЮДЕЙ НА ЗЕМЛЮ

З Віктором Олександровичем ми спілкувалися часто. То на риболовлі, коли могли дістати кусочок сала, варене яйце, чорний хліб і за цим нехитрим обідом спілкуватися про село. Село — це натхнення, він жив селом. Для нього земля і село — це все. Він мені багато разів говорив: «Давайте зробимо бізнес, щоб люди сюди приїжджали, вивчали, дивилися, щоб відпочивали...». Це була така мрія в нього.

Ми знаходили цікаві місця, де можна було це зробити. Деякі кринички Віктор Олександрович пам'ятав ще з дитинства, ще його батько показував йому. Він казав: «Із цієї кринички мій батько воду пив, мій дід пив». Він казав, що в його батька і в діда була кличка «Гарон». Вона була в батьків з того часу, коли ще і Віктора Олександровича не було. А чому Гарон, він не знав. Але і тепер, якщо сказати Гарон, то знатимуть, що це про Огнев'юка.

Приблизно 30–40 років тому на село Вовчинець говорили «маленький Китай», було дуже багато людей. А на сьогодні, я так думаю, біля 300 хат уже пусті, а деякі зникли. Тільки місця залишилися, де була чиясь садиба.

З Віктором Олександровичем ми проїжджали селом, він це все оглядав і часто замислювався: як повернути людей у село, як зберегти села, як зробити Україну процвітаючою. І щоб вечорами лунала пісня, як колись... Співали колись люди вечорами. Казали: «Підемо на годинки». Тобто на зустріч. Годинка — це, напевно, якась годинка, коли вони могли після роботи сісти на лавки і просто поспівати.

Чуеш, на одній вулиці співають, потім починає друга вулиця. Хто кого переспіває? Село мало пісню: «Вовчинець рідний мій, краса безмежна... Кращого села ніде нема». Її написав директор школи. Старші люди знають її. Я її не знаю до кінця, але я чув, як її часто співають.

ГОРІХОВИЙ САД НА ПУСТИРИЩІ

Спочатку, коли я у Вовчинці працював головою сільгоспу «Сад-Вовчинець», ми ще не зналися з Віктором Олександровичем. А потім прийшов час, ми зустрілися. Він дуже любив людей, історію і хотів, аби ця історія і надалі затримувалася у селі. Він приїхав до мене і каже: «Чи не допоможете зробити пам'ятник жертвам Голодомору?». Я відповідаю: «Яка моя місія в цій справі?». А він: «Потрібно забетонувати, але щоб витримати розміри, параметри». — «Ну, питань немає, допоможу». Він, може, і думав, що я несерйозно поставлюся. Але коли приїхав подивитися, то все було зроблено, залито бетоном. Зауважив: «Приємно мати справу з людьми, які не кидають слів на вітер. А далі — то моя робота». Він захотів зробити цей пам'ятник власним коштом. Місце вибрали біля церкви, я йому підказав. Спочатку Віктор Олександрович думав про зовсім інше місце. Але якщо це пам'ятник жертвам Голодомору, то біля церкви саме йому місце. Тому що кожен раз будуть вшановувати: люди проходять, кожен може перехреститися, помолитися. І з тієї пори ми почали дружити.

Віктор Олександрович казав, що хотів би горіховий сад закласти. Він шукав занедбану землю. Знайшов. Горішник посадив, і вже перші горіхи були. Якимось я приїхав до нього, а він простягає у руці дуже великі горіхи. Питає: «Вгадайте, звідки ці горіхи?». А я кажу: «Не знаю, напевно, десь у Києві купили». «Ні, це з мого саду», — відповідає. Три горіхи на долоню, насилу влізли в руку. І сад цей росте. Любов Євгеніївна підтримує цю традицію, і є людина, яка доглядає горішник. Плануємо його огородити,

додати землі, як мріялося. Любов Євгеніївна казала, що сподівається на допомогу в реалізації цієї ідею, бо Віктор Олександрович дуже хотів плекати той сад.

ЗА ТАКУ КРАСУ І НА СІНІ ПЕРЕНОЧУВАТИ МОЖНА

Я бачив прагнення Віктора Олександровича залишити свій слід на землі. Він хотів, щоб церкву відремонтували, тож вклав свої кошти в цю справу. Він сам часто приїжджав на цю землю й дуже хотів, щоб інші нею теж зацікавилися. У селі Поличинці є панський маєток, який зберігся до сьогодні. Коли ми з Віктором Олександровичем поїхали туди, я сказав: «Я вам дещо покажу, воно вас зацікавить». І ось ми приїхали в Малу Клітинку, біля Поличинців. Як у нього загорілися очі! Він відразу захотів, щоб туди приїжджали художники. Так і трапилося: приїхали перші відвідувачі, ночували на соломі. Там і художники з Університету Грінченка побували, і викладачі з інших кафедр. Віктор Олександрович хотів зробити туди дорогу, і щоб там був такий осередок Університету. Про студентів він багато висловлювався, дорікав, що зараз такий час — всі на телефонах, онлайнах...

Сам він любив фотографувати, скрізь, де б він не був, все фотографував. Будь-яку пташку... Навіть у вихідний день він зранку вже на ставку. Він не ловив рибу, тільки у гумових чоботях фотографував, слухав, як пташки починають співати, як жабки, як риба плеще, лебеді... Він усе знімав. Дуже цікавився травами: «А це чебрець — ти понюхай який він. А від чого він? Що лікує?». Ну настільки з ним цікаво! Спілкуєшся і ніби живеш по-новому. Завжди до нього вабило.

ДОПОМОГА ТЕРОБОРОНИ

В один із тих жахливих днів зателефонував Віктор Олександрович: «Станіславе Васильовичу, дуже погана обстановка, в людей скоро не буде що їсти. Магазины не працюють. Проблема назріває». Відповідаю: «Вікторе Олександровичу, чим зможу — тим допоможу». — «Я прошу для громади півтори тонни борошна». — «Добре, висилайте машину». Поки та машина прийшла, то я вже й борошно зробив. Потім проходить час, телефонує, що треба щось там для супів. То ми завантажили і відвезли тонну-півтори курячого м'яса. Оскільки у нас в господарстві

курей вирощують, то мали змогу зробити це кілька разів. Потім ще щось було... тушонки.

Одного разу я був на святкуванні дня народження Віктора Олександровича. Це вже було, коли розбили «руських» і вони відійшли. Він тоді говорив з хлопцем, який умів настроїти камери, що бачили аж із траси. Вдалося приєднатися до мережі та спостерігати, як ішли танки, як палили магазини, як розкрадали велосипеди. Обговорювали, як дати ці координати куди слід. Я був присутнім і зрозумів, що Віктор Олександрович себе відчував військовим і, власне, був військовим на той момент.

Ми не рахували коштів, скільки загалом пішло на донати. Віддавали по 10, 20, 30 свиней для тушонки. І Київщина впоралася. Згуртувалися, зібралися, хоч до останнього й не вірили, що буде така жорстока війна. Це стосувалося кожного, люди це відчували. Мої хлопці вже сьогодні воюють. Один в полоні. Коли буде обмін, то, можливо, Юра Остапчук повернеться живий і здоровий. Як Бог дасть...

Розділ

3

УНІВЕРСИТЕТ — ЦЕ КОЛЕКТИВНИЙ ГРІНЧЕНКО

«Metropolitan university» — мережа закладів вищої освіти з такою назвою є у багатьох столицях світу... Тепер до них приєднається і Київський столичний університет імені Бориса Грінченка... Київрада створила такий університет шляхом об'єднання Київської академії мистецтв та Київського університету імені Бориса Грінченка (2022 р.). Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University — буму!

Віктор Огнев'юк

kubg.edu.ua

Олександр Турунцев,
в.о. ректора
Університету Грінченка

МІЙ УНІВЕРСИТЕТ

2007 рік у моєму житті був дуже складний. У березні я втратив роботу у зв'язку зі скороченням штату працівників. На посаді начальника відділу загальної середньої освіти та кадрового забезпечення Управління освіти я прослужив Дніпровському району міста Києва 30 років...

Так, одного липневого ранку керівництво Управління освіти міста Києва запропонувало зустрітися з Віктором Олександровичем Огнев'юком, якого на той час уже було призначено в.о. ректора Київського міського педагогічного університету імені Б. Грінченка, щодо мого можливого працевлаштування.

Я знав Віктора Олександровича як заступника Міністра освіти і науки України, проте наші шляхи ніколи не перетиналися, я бачив його лише на нарадах. Водночас Київський міський педагогічний університет імені Б. Д. Грінченка був мені знайомий, оскільки у ньому я проходив курси підвищення кваліфікації і як учитель української мови, і як директор школи. Територіально він знаходився в Дніпровському районі, тому я часто там бував, виконуючи свої професійні обов'язки

під час роботи в Управлінні освіти. До того ж цей університет закінчила моя донька.

І ось настав день зустрічі. Сказати, що я хвилювався, — нічого не сказати! Віктор Олександрович зустрів мене дуже привітно, довго розпитував про мій життєвий та трудовий шлях, про мої інтереси, захоплення тощо. Потім взяв у руки аркуш паперу (як я згодом зрозумів, це був штатний розпис) та сказав: «З огляду на Вашу освіту, досвід роботи та у зв'язку із вакансією я можу запропонувати Вам посаду завідувача лабораторії навчально-методичного забезпечення. Подумайте над цим». Ми домовилися, що через тиждень я дам відповідь. На цьому наша зустріч завершилася.

Отже, я мав тиждень для прийняття рішення... З одного боку, ця робота дотична до сфери, в якій я працював раніше, та з іншого — це посада у закладі вищої освіти. Якщо закони та нормативно-правові акти про загальну середню освіту я знав, то законодавство України про вищу освіту для мене було новим та незнайомим. Зрештою, я прийняв пропозицію Віктора Олександровича й з 25 липня 2007 року офіційно став співробітником Університету.

Розпочалися мої трудові будні. Мені було надано тимчасовий кабінет № 320, який розміщувався на третьому поверсі й був практично порожній: лише стіл, стілець і телефон. Запам'яталося, що приміщення Університету теж було майже пустим, адже був період відпусток та вступної кампанії... Перше доручення, яке я отримав від Віктора Олександровича, — підготувати пропозиції щодо нової редакції Статуту Університету. Уявіть мій стан! Законодавства про вищу освіту я практично не знав... Але доручення треба виконувати. Упродовж двох діб я вивчав тодішній Закон України «Про вищу освіту», а згодом надав свої пропозиції. А через якийсь час я долучився до підготовки проекту рішення Київської міської ради «Про концепцію розвитку цілісної системи підготовки підвищення кваліфікації педагогічних працівників у місті Києві та комплексні заходи щодо її реалізації». Завдячуючи наполегливості Віктора Олександровича, це рішення було прийнято та згодом втілювалося в життя.

Мені подобалася ця робота, хоча виконання своїх обов'язків як завідувача лабораторії я так і не розпочав. Зовсім несподівано Віктор

Олександрович запропонував мені іншу посаду — проректора з організаційних питань та адміністративно-господарської роботи. Звичайно, я прийняв цю пропозицію й з 1 вересня 2007 року взявся до виконання своїх нових обов'язків.

Попереду було дуже багато складної, але цікавої й потрібної роботи. У 2022 році виповнилося 15 років, як я працюю в Університеті. Я дякую Богові й Віктору Олександровичу за те, що я працюю, живу цією роботою! І можу гордо сказати, що це мій Університет!

НАЙГОЛОВНІШЕ — ПОТУЖНИЙ НАШ УНІВЕРСИТЕТ

Для мене Віктор Олександрович не був просто керівником. Він якоюсь мірою був наставником, якоюсь — товаришем, якоюсь — моїм другом. Якщо говорити про розвиток нашого Університету, то я б сказав, що він був автором ідей, сценаристом, а я — виконавцем.

Ідеї Віктора Олександровича не завжди відразу сприймалися, такі, наприклад, як створення спортивного майданчика на будівлі нашого корпусу. Але він міг переконувати, міг довіряти, бачив багато кроків вперед. Так і вийшло: наш спортивний майданчик — єдиний в Україні, який розташований на даху.

Пройшло більше року, як Віктора Олександровича не стало, та все одно він поруч. Усі свої дії я погоджую з ним: а як би він сказав, а як би він це сприйняв. Тому постать Віктора Огнев'юка для мене — це щось неймовірне. Він підставив мені плече тоді, в 2007 році, знав усі мої проблеми, підтримував, допомагав. Я дуже вдячний долі за те, що мав честь працювати саме з ним.

СКЛАДНИКИ ЛЮДСЬКОГО УСПІХУ

Постать Віктора Огнев'юка багатогранна. Тут не можна виділити щось одне. Те, що він був фанатом освіти, відомо багатьом людям. Віктор Олександрович був Людиною з великої літери. Ми з ним мали дуже тісний зв'язок, він довіряв мені, а я йому. Порядна була людина, добра, яка завжди була готова до самопожертви заради іншого. Чи можна сказати, що з Віктором Олександровичем було легко працювати? Ні. З ним було цікаво працювати. Іноді ви прямуєте у щось невідоме і, звичайно, ще не знаєте, чим все закінчиться. А він уже знає.

Я бачив його як чоловіка, що любить свою дружину, як батька і неперевершеного дідуся. Любов Євгеніївна і Віктор Олександрович жили своїми онуками.

Віктор Олександрович очолив Київський міський педагогічний університет імені Б. Д. Грінченка у 2007 році. Відтоді почалася масштабна реорганізація закладу в цілісний муніципальний комплекс. Університет трансформувався від профільного педагогічного до багатопрофільного класичного. І це заслуга ректора, власне кажучи, це він його створив. Тому особисто для мене Університет Грінченка завжди буде ще й Університетом Огнев'юка. Наша задача — забезпечити дальший розвиток Університету, який так щиро любив наш ректор, Віктор Олександрович Огнев'юк.

ТАКІ ЛЮДИ НАРОДЖУЮТЬСЯ НЕ ЧАСТО

Я вважаю, що єдиний проєкт Віктора Олександровича, який, на жаль, не був реалізований, — це реконструкція будівлі корпусу Університету на вулиці Павла Тичини. Він дуже переймався цим.

Якщо говорити про дистанційне навчання, яке Університет Грінченка може здійснювати за допомогою електронних ресурсів та кабінетів, — це теж проєкт Віктора Олександровича, який одним із перших був ефективно реалізований. Ковід і війна підтвердили це.

Віктор Олександрович вів дуже прискіпливу кадрову політику. Він своїм прикладом показував, як треба працювати, і вимагав цього від нас. За майже 17 років роботи в мене не виникало думки піти з Університету. Навіть коли я втомлювався чи виникали якісь непорозуміння. Тому що ректор запалював своїми ідеями. Будь-який проєкт, який задумувався

Віктором Олександровичем, обов'язково рано чи пізно втілювався. На жаль, такого керівника вже у нас ніколи не буде. Тому що, напевно, такі люди народжуються не часто. Його робота — це його життя. Навіть сад, закладений ним на території корпусу на бульварі Шамо, теж цьому підтвердження. За що б Віктор Огнев'юк не взявся — все неодмінно втілиться в життя.

РОЗБУДОВА ІДЕОЛОГІЇ ОГНЕВ'ЮКА

Київський міський педагогічний університет імені Бориса Грінченка створювався саме тоді, коли була шалена кількість вакантних місць у Києві. Саме тоді колишній мер Олександр Омельченко перетворив міжрегіональний інститут в університет для того, щоб забезпечити викладачами, вчителями загальноосвітні школи міста. Із цим завданням ми впоралися. У 2015 році прийшла ідея створення чогось іншого, тому що все, що запланував ректор, — було здійснено. Віктор Олександрович, який мав здібність дивитись на багато кроків вперед, оцінив потужний кадровий склад закладу й запропонував перетворити наш університет на класичний і перейменувати на Київський університет імені Бориса Грінченка. Тепер до нашого вишу могли вступати бажаючі не тільки з Києва, а й з будь-якого куточка України. Це була перша мета — готувати вчителів для середньої школи. Друга мета — створити класичний університет. І третя мета Віктора Олександровича, яка нещодавно втілилася в життя, — це Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, який утворився шляхом злиттям нашого закладу з Київською академією мистецтв. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка — це нова сторінка в житті нашого вишу, початок.

УНІКАЛЬНИЙ МОНІТОРИНГ ПОТРЕБ МІСТА

Коли прийняли рішення про реорганізацію, була ідея, що до складу нашого Університету увійдуть і медичні коледжі. Ми з Віктором Олександровичем зустрічалися з директорами медичних коледжів, дивилися матеріальну базу. Ми вже спланували те, що треба буде докупити, як розвивати цю галузь. Ці ідеї підказувало саме життя. У Віктора Олександровича був такий випадок: з його батьківщини до Києва на операцію в Національному інституті серцево-судинної хірургії

імені М. М. Амосова приїхав знайомий. Головний лікар поскаржився, що не вистачає медичних сестер: «Ваш університет колись справився з проблемою нестачі педагогів, то, може, ви подужаєте і це». Саме тоді й виникла ідея, що медичні коледжі також варто доєднати до нас. Місто підтримало ідею, вона наразі визріває. Я впевнений, що через деякий час у структурі нашого Університету будуть і медичні освітні програми.

Ми започаткували і розвиваємо далі проєкт «3 Києвом і для Києва». Віктор Олександрович запевняв: «Ми є муніципальним закладом, засновник наш — Київська міська рада. Вона нам допомагає, то і ми не повинні залишатися осторонь». Перші Київські проєкти були спрямовані на людей різного віку: ми надавали послуги людям похилого віку, котрі хотіли навчитися працювати за комп'ютером, створили курси іноземних мов. Це те, що Університет міг запропонувати громаді Києва на безкоштовній основі. Віктор Олександрович підкреслював, що Університет повинен реагувати на потреби міста. Створюючи нову структуру, він передбачав, що може задовольнити Університет, що може дати місту. Наприклад, відкриття нових спеціалізованих рад для захисту дисертацій. Наші факультети мають розширені можливості, що надають нові освітні програми. Це все проєкти Віктора Олександровича. Він дійсно жив Києвом і його потребами. На засіданні постійної комісії Київради ми завжди реагували на запити міста. Ми працюємо на Київ, забезпечуємо фахівцями, яких він так сьогодні потребує.

ГУРТОЖИТОК: БАТЬКІВСЬКИЙ РІВЕНЬ ПІКЛУВАННЯ

Віктор Олександрович жив Університетом, його потребами. Він розумів, що відсутність власного гуртожитку в муніципальному закладі вищої освіти, — це великий мінус. Своїми шляхами Віктор Олександрович почав торувати цю дорогу. Якось він мене викликав і каже: «Є така ідея. На Воскресенці по вулиці Старосільській є приміщення, яке не використовується вже п'ять років, воно належить Київському національному економічному університету імені Вадима Гетьмана. Давай спробуємо привести його до ладу». І ми почали. Це був найскладніший час, треба було мати рішення Київської міської ради про те, що вона готова перевести цю власність з державної в комунальну. Ми з ректором сиділи

в її кулуарах і чекали, яке рішення буде прийнято. Коли вийшли і сказали, що нам дали добро, — радості не було меж.

Нарешті нам офіційно передали цей гуртожиток: ззовні він виглядав як лялечка, але коли ми увійшли всередину... Усі інженерні системи практично були знищені. А першого вересня ми ж повинні були прийняти туди студентів! Віктор Олександрович поставив переді мною це завдання. Ми створили ремонтно-будівельний відділ і десь за два місяці зробили неможливе. Першого вересня студенти поселилися в гуртожиток. Він працює і сьогодні. Коли я закінчував якийсь проєкт, завжди казав: «Вікторе Олександровичу, я виконав Ваше доручення».

У кінці 2023 року ми закінчили велику роботу — встановили систему димовидалення в укрітій гуртожитку.

Є ще один реалізований проєкт, який «народився» у нас, — модульний гуртожиток. Це черговий прояв турботи про студентів, бо гуртожиток знаходиться на території навчального корпусу, отже, їм не прийдеться витратити кошти на проїзд. Це важливо для здобувачів освіти. Ми повністю перебудували і навчальний корпус, щоб вони могли користуватися бібліотекою та їдальнею.

Був ще один такий момент. Поселився в гуртожиток на вул. Старосільській хлопчик-першокурсник з дуже бідної сім'ї. Його привезла мама. Деякі речі (наприклад, постільну білизну) потрібно було купити, а в неї грошей не було. Я приходжу до Віктора Олександровича порадитися, що можемо зробити в такій ситуації. У результаті ми купили білизну, подушки, все, що хлопцеві було потрібно. Доручаємо завідуючій гуртожитком опікуватися цим студентом, пильнувати, щоб він не почувався скривдженим. Батьки були дуже вдячні. Віктор Олександрович на все звертав увагу.

РЕКОНСТРУКЦІЯ РЕКТОРАТУ: МИ ПОБАЧИЛИ ЖИВУ ЦЕГЛИНКУ

Ми всі плани й проєкти обов'язково обговорювали з Віктором Олександровичем. Усе ж іде через тендер, і коли ми готували технічне завдання, то були дотичні до всіх моментів. Наприклад, щодо ремонту будівлі ректорату. У першому проєкті цю будівлю мали обштукатурити і зробити фальш-цеглу. Уже визначалися з підрядником через тендер. Та якось, виходячи з авто, ми з Віктором Олександровичем несподівано

побачили на пошкодженій стіні «живу» цеглу. Ми запросили проєктанта і запитали, чи можемо повернути історичний вигляд споруді? Пробу зробили на одному квадратному метрі стіни. Віктор Олександрович був у захваті. Тоді й була реконструйована ота давнина, збудована за сприяння мецената М. Терещенка.

Коли ми тільки почали працювати над ремонтом цього корпусу, всередині був жах. Передати навіть не можна, що там було. Але на сьогодні, я вважаю, — це найошатніша будівля. І корпус, що знаходиться на бульварі Ігоря Шамо, теж був у занедбаному стані. Зараз туди заходиш — душа радіє.

Наш ректорат і коледж — це дві найстаріші будівлі. Зараз коледж виглядає навіть краще, ніж корпус на бульварі І. Шамо. Ідея Віктора Олександровича — безбар'єрність: «Олександр Петровичу, ми повинні це зробити, це вимога часу». Звичайно, ми все виконали.

Естетика у Віктора Олександровича була в усьому. Наш корпоративний колір, корпоративні метелики й краватки, те, як ми святкуємо день народження Бориса Дмитровича Грінченка, — це все його ініціативи. Багато колег з інших університетів визнають, що корпоративна культура й естетика Університету Грінченка вибудовані на високому рівні.

ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ НАДИХАВ РАДІТИ ЖИТТЮ

Віктор Олександрович був небайдужим до особистого життя співробітників Університету. Так, він був вимогливим керівником, якого поважали, прислухалися, рішенням якого беззаперечно підкорялися. Але для мене він був і другом, порадником. Ректор міг зайти до мене в кабінет і розпитати, як справи, дати певні вказівки. Міг і висловити зауваження, навіть дати прочуханки, якщо для цього були підстави. Але потім, коли всі його зауваження були враховані й недоліки усунені, ректор ніколи не повертався до цієї розмови, не докоряв помилками. І не знижував рівня довіри, яку я завжди цінував й намагався виправдовувати.

Ректор був надзвичайно позитивною людиною! Він щиро тішився успіхами, досягненнями кожного члена команди. Навіть якщо йшлося про особисті здобутки. Пам'ятаю, як щиросердно він радів, коли в мене народилася онука, почувався не менш щасливим, ніж я. Не

просто відпустив, а навіть наполягав, щоб я поїхав до дітей (вони живуть окремо). Віктор Олександрович умів радіти життю і надихав нас, мене зокрема.

ПОКИ МИ ПРАЦЮЄМО — ВІН З НАМИ

Прошло вже більше року, як Віктора Олександровича немає. Сам він завжди складав шану тим, хто пішов у засвіти. І вшанування пам'яті цієї великої людини для мене зараз на першому місці. Коли я виходив з кабінету Віктора Огнев'юка після останньої зустрічі, він кинув мені услід: «Петровичу, ти знаєш, що робити». Я тоді сприйняв цю фразу як таку, що стосується реорганізації нашого Університету. Потім, коли сталася трагедія, я зрозумів справжній сенс його слів...

Після передчасного відходу Віктора Олександровича я виступив ініціатором розробки плану щодо увічнення його пам'яті. План був затверджений вченою радою Університету. Все, що у нас заплановано, я впевнений, буде здійснено. Родина готує подарунок Університету до 65-річчя Віктора Олександровича. Встановлено скульптуру Віктора Огнев'юка біля корпусу Університету на вул. Левка Лук'яненка, плануємо відкрити ще один барельєф у корпусі на Русанівці, випустити фільм, книгу спогадів... Поки ми працюємо — він з нами.

Але, на мою думку, найкраща пам'ять про Віктора Олександровича — це потужний Університет. Тож попереду багато планів, ідей, проєктів. Сподіваюсь, ми, грінченківці, натхненні прикладом Віктора Олександровича, гідно впораємось з цією задачею.

Лілія Гриневич,

перший проректор Університету Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент

ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ — ЛЮДИНА-ВІЗІОНЕР

Віктор Олександрович був для мене радником, другом. Ми зналися з 2002 року, і впевнена, що втрата Віктора Олександровича — це не лише

неймовірно болюча страшна втрата для мене, для Університету, це втрата для України. Він був людиною-візіонером, який надзвичайно глибоко розумів потребу змін в освітній політиці. Віктор Олександрович мав досвід роботи на різних позиціях в освіті та державному управлінні. І з перспективи цього досвіду, а також через властивості свого мислення він здатний був бачити і відчувати необхідність змін і майбутнє. Причому це його візіонерство будувалося завжди на двох принципах, принаймні я це так відчувала. По-перше, на цінностях, які ми поділяємо і заради яких ми рухаємося вперед і будуємо. А по-друге, — на інноваційності. Він завжди вмів шукати творчі розв'язання для різноманітних проблем. І оця синергія ціннісного й інноваційного підходів давала неймовірні результати.

ЗНО — ДОСЯГНЕННЯ ЙОГО ЯК ЗАСТУПНИКА МІНІСТРА

Я познайомилася з Віктором Олександровичем тоді, в далекому 2002 році, коли йшла публічна дискусія щодо прозорості вступу до закладів вищої освіти. На початку 2000-х було розповсюдженим хабарництво при вступі, зокрема на рейтингові спеціальності. На той час я працювала з Міжнародним фондом «Відродження» над розробкою технології прозорого вступу. Але органи влади, а тим більше представники корпорації тих бенефіціарів, які вигравали від непрозорої системи, дуже неохоче йшли на контакт. Їм не хотілося впровадження незалежного тестування на національному рівні, ба більше, ніхто не вірив, що можливо подолати корупційні інтереси людей, які заробляли на несправедливому вступі.

Я пригадую свою зустріч з Віктором Олександровичем Огнев'юком (на той час він був заступником Міністра освіти і науки України), це було вже особисте знайомство, і я була приємно вражена його відкритістю та розумінням необхідності змін. Віктор Олександрович умів уважно слухати, він ставив запитання, глибоко вникав у суть, пропонував можливі варіанти. Тобто це була вдумлива дискусія. Я вважаю, що нам усім дуже пощастило, що саме він тоді був на цій посаді, тому що зовнішнє незалежне оцінювання в Україні, яке було запроваджено вже на урядовому рівні, — це досягнення його як заступника міністра.

Позитивним підґрунтям стало те, що на той час вже була добре відпрацьована технологія. Її впровадження на державному рівні після завершення пілотної стадії виявилось політично можливим 2005 року, після Помаранчевої революції. І один із перших указів Президента Віктора Ющенка був про запровадження зовнішнього незалежного оцінювання. Але від указу до реального впровадження — величезний важкий шлях.

І тут Віктор Олександрович мене здивував кількома аспектами, якими я хотіла б поділитися. Під час пілотування Український центр оцінювання якості освіти (це було на зорі його створення, у 2006 році) не мав навіть власного приміщення, де можна було б розмістити таку велику кількість обладнання, необхідного для обробки даних усіх учасників тестування. Але це не мало затримати саме проведення оцінювання і позбавити дітей можливості прозоро вступати до вищих навчальних закладів. І Віктор Олександрович приймає **неординарне**

рішення, а саме: в одній із шкіл, де простора спортивна зала, пропонує розташувати все обладнання. Таким чином ми змогли обробити результати всіх учасників і учасниць тестування. Це був перший надзвичайно успішний масштабний приклад не тільки пілотного невеличкого тестування, а вже такого за обсягом тестування, за результатами якого ціла низка університетів країни приймала студентів на певні спеціальності.

Ще було важливо переконати керівників закладів освіти та громадськість у тому, що ця технологія працює. І я пам'ятаю, як Віктор Олександрович особисто їздив у всі регіони країни і розповідав про це, адвокував цю зміну. Він особисто ходив різними кабінетами, коридорами влади і переконував у доцільності цієї зміни в різних міністерствах. Тобто, якщо описати взагалі всю цю діяльність, — це такий **найвищий ступінь фаховості антикризового менеджменту**, з одного боку, а з іншого боку — **візійного бачення**.

ОСНОВНІ ЕТАПИ ЯКІСНОЇ ЗМІНИ

В управлінні на вищому національному рівні насправді не так багато людей, які пройшли різні щаблі кар'єри. Віктор Олександрович був освітнім політиком, який працював і вчителем, і директором школи, і керівником обласного управління освіти, і в Міністерстві освіти та науки, а також у суміжних сферах. Тому він умів розмовляти з усіма цільовими групами у сфері освіти. І якщо говорити про загальний професійний розвиток, який ми всі проходимо впродовж нашого життя, мені надзвичайно боляче і прикро, що Віктор Олександрович відійшов від нас у вічність. Тому що, створивши унікальний університет, він також прийшов до великої кількості рішень на національному рівні, які можна було б втілити в системі вищої освіти України. І я, спілкуючись з ним, чула, як у нього вирують ідеї, яким чином системно можна здійснити потрібні зміни.

Я поділюся окремими етапами нашої співпраці, бо вони дуже добре демонструють власне цей поступ. Наприклад, після впровадження зовнішнього незалежного оцінювання наступний етап полягав у нашій співпраці на рівні законодавства. До освітнього законодавства молоді України великою мірою доклався саме Віктор Олександрович

Огнев'юк, він брав участь у розробці перших базових законів як заступник міністра. Але він завжди прогресивно реагував на загальні буремні зміни, які переживала наша країна, зокрема під час революцій. **Віктор Олександрович ніколи не залишався бездіяльним. Він завжди висловлював свою позицію щодо необхідних змін.**

Я пам'ятаю, як під час Революції гідності саме Київський університет імені Бориса Грінченка вийшов і заявив свою позицію, одним із перших. І так само, коли ми переосмислювали освітнє законодавство, Віктор Олександрович активно долучався до розробки і обговорення на майданчику Комітету з питань освіти і науки Верховної Ради нових законів України «Про вищу освіту» і «Про освіту».

Йому надзвичайно боліли питання вчительства, соціального статусу педагогів і науково-педагогічних працівників. Слово «боліли» саме відповідає цьому почуттю. Це було не тільки на рівні аналітичних аргументів про те, що наші педагоги дуже мало заробляють і їх становище у суспільстві не таке. Це було і на рівні співпереживання, глибокого розуміння особливостей праці вчителя і викладача. Адже амбітні цілі в освіті втілюються розумом і серцем педагога.

Віктор Олександрович мав чудове почуття гумору. Наприклад, коли йому закидали те, що він там далеко у міністерстві, а от ми тут, так би мовити, у сільській школі бачимо, що робиться, жартував, що насправді дуже добре знає, що відбувається в сільській школі, адже «моя дружина — сільська учителька». І він справді жив болями вчительства — це було надзвичайно цінно. Під час роботи над Законом не завжди у робочій групі представлені по-справжньому інтереси тих людей, які безпосередньо впроваджують освітню політику на місцях, а **він завжди був їхнім голосом.** Тож чимало освітніх законів містять в собі інтелектуальний внесок Віктора Олександровича Огнев'юка.

Для мене особливим у нашій співпраці був етап, коли довелося працювати на посаді начальника Головного управління освіти і науки КМДА, так тоді називався Департамент освіти і науки Києва. У цей час Віктор Олександрович саме створював Київський університет імені Бориса Грінченка. Це був доволі напружений процес, адже виклик полягав у тому, яким чином зробити цікавий інноваційний потужний муніципальний університет, об'єднуючи кілька комунальних закладів.

Університет утворювався на базі трьох закладів освіти. Я думаю, всі, хто стикалися з процесами будь-якого злиття закладів, розуміють, що це дуже складна справа, тому що у людей є різні інтереси. Вони не цілком впевнені у своєму майбутньому, не сповна розуміють ідею, і завжди для багатьох простіше залишати все так, як є, ніж здійснювати крок, пов'язаний зі змінами.

І я була подивована неймовірним умінням Віктора Олександровича переконувати людей, пояснювати своє бачення, чути їхні проблеми і вирішувати їх. Через оцю антикризову комунікацію, спілкування, адвокування поглядів цілої команди, яка розробляла концепцію університету, Віктор Олександрович досягнув повного порозуміння і втілив задум створення потужного університету.

КУЛЬТУРА ЦІННОСТІ ТА СЛУЖІННЯ

Віктор Олександрович зумів внести свій ціннісний підхід у філософію університету, тому що університет, і взагалі вища освіта, — це не лише про готовність до певної професійної діяльності. Вища освіта — це про склад мислення, це про служіння. І наше гасло Університету Грінченка, яке він створив, — «Служити людині, громаді, суспільству» — залишилося як заповіт Віктора Огнев'юка. Увесь час роботи на посаді ректора, розвиваючи Університет, він розвивав практику втілення цього гасла.

Він сам був прикладом служіння, його життя стало прикладом служіння. Віктор Олександрович втілював концепт про те, що людина має не просто говорити про цінності, а вона має свідчити ці цінності, демонструвати своїм життям, своєю працею, жити за ними. Під час широкомасштабного вторгнення він пішов до територіальної самооборони, хоча мав можливість не роботи цього, пережив жахливі події, які, звісно, вплинули і на його здоров'я. Але він не міг інакше, тому що ця ідея «служіння» повністю пронизувала його життя.

Студенти любили Віктора Олександровича власне за цю правду, за те, що він не просто їх закликав, вони бачили, який він є. Він з ними спілкувався, приходив до них, дозволяв їм писати собі на особисту скриньку — йому потрібен був постійний зворотний зв'язок. Оця повага до гідності студента чи студентки, викладача чи викладачки, яка панувала і яку він

намагався обов'язково культивувати в Університеті, стала складовою корпоративної культури Університету.

В Університеті також не йдеться про якесь хабарництво, про якісь зловживання, вимагання чогось від студентів, те, що відбувається по сьогоднішній день в деяких закладах вищої освіти. **Ця культура такої абсолютної нетерпимості до зловживань і корупції** — для мене є неймовірно цінною, і це, власне, закладено служінням Віктора Огнев'юка як лідера академічної спільноти.

ПОСТІЙНИЙ ПОШУК, СПРЯМОВАНИЙ НА ВДОСКОНАЛЕННЯ

Хочу підкреслити, що йому був притаманний постійний пошук і постійний розвиток, при якому зміни спрямовані на вдосконалення. Навіть коли досягали якогось проміжного результату, Віктор Олександрович уже через деякий час, зробивши ревізію цього рішення, мав наступні плани поліпшення. Це насправді досить складно для колективу, тому що ви весь час у динаміці, весь час у роботі. Зміни, які пропонувалися, не завжди всіма сприймалися, так би мовити, з вдячністю, тому що, природно, люди остерігаються змін.

Але ми зараз живемо в буремному світі, і Віктор Олександрович неймовірно відчував оцю пульсацію світу, інформаційного простору, змін, які відбуваються в країні, навколо нас. Лише за цей 30-річний період від початку Незалежності скільки різних етапів пройшла Україна у своєму розвитку, які вони болючі, які трансформаційні. І Університет повинен своєчасно відповідати на виклики суспільства. Тому це був постійний пошук, у результаті якого вдосконалювалися ми всі, весь колектив Університету. Знаєте, як за Г. Сковородою: **якщо ви маєте претензію вчити інших — ви повинні постійно вчитися самі**. Тому й відбувалися зміни структурні, з інноваційними ідеями, такими як, наприклад, центри досконалості, практикоорієнтованість, пов'язана з тим, як організований освітній процес на четвертому курсі у студентів. Інноваційних рішень було запроваджено багато в Університеті.

Плюс оптимізована сама структура, і вона ж постійно теж розвивається. Скажімо, студентський офіс, який у нас з'явився, — це теж нова знахідка. Так важливо, щоб Університет зміг втримати цей темп. Я не знаю, чи це можливо без Віктора Олександровича. Але мені здається, що

ця потужність, це бажання не заспокоюватись на досягнутому, є рушійною силою. Бо як тільки ви починаєте заспокоюватися — це означає, що ви входите в період стагнації.

І тому ми всі собі повинні ставити запитання: а куди ми далі йдемо? Чи ми пливемо лише за тим прискоренням, яке ми отримували з того щастя, що з нами був Віктор Олександрович Огнев'юк? З точки зору навіть метафізичної: якщо Віктор Олександрович спостерігає десь за нами, то задля його пам'яті Університет далі повинен динамічно розвиватися, тому що на нас звернені погляди дуже багатьох людей в українському академічному середовищі. Тому що Університет, який збудував Віктор Олександрович, разом з усією академічною спільнотою має прекрасну репутацію. Репутацію сучасного університету, університету без зловживань, університету, який динамічно реагує на запити, які з'являються, і університету, який може проектувати майбутнє України, зокрема через цей ціннісний аспект, через ідею служіння.

ПЕДАГОГІЧНА ЕКСКЛЮЗИВНІСТЬ

Віктор Олександрович був великим педагогом. Хочу виокремити два аспекти впливу його особистості в цій сфері, які я бачу. По-перше, це його педагогічний хист. Упродовж 20 років нашого спільного знайомства, і там, де ми перетиналися в роботі й, зокрема, коли ми впроваджували й дизайнували реформу «Нова українська школа», я багато в чому дослухалася до Віктора Олександровича. І він, як великий педагог, умів зробити вас **співтворцем ідей, ділячись своїми**, прислухаючись до вашої реакції. По-друге, — це привнесення ним інновацій в українську педагогічну науку. Він розвинув науковий напрям освітології як цілісного інтегрованого дослідження сфери освіти з використанням міждисциплінарних підходів. Водночас центральним для нього завжди був у всьому інтерес дитини. Коли ми починали обговорювати будь-які речі стосовно освіти, він завжди казав: «Давайте візьмемо й уявімо собі цю дитину». **Дитиноцентричність** була провідним принципом його освітніх пошуків.

Коли ми запроваджували реформу «Нова українська школа», йшлося про впровадження інтегрованого навчання, побудованого навколо наскрізних тем у початковій школі. На той час у спадок від радянської

освіти нам залишився вузькопредметний підхід, і навіть для маленьких дітей із шести років застосовувалися конкретні навчальні предмети, а не інтегроване вивчення явищ для створення цілісної картини світу. І саме Віктор Олександрович став ініціатором розробки інтегрованого підходу, зокрема із залученням Університету Грінченка. Він бачив наперед і впроваджував інноваційні педагогічні ідеї, які для когось були надто революційні та незнайомі або такі, які потребували великого опрацювання. Він відчував, як розвиваються сучасні діти, і чудово розумів, що ми не можемо вчити сучасних дітей в цьому плинному часі з валом інформації, яку вони черпають із гаджетів, так, як навчали нас, як навчали попередні покоління в цілком інакших умовах. Водночас Віктор Олександрович умів стояти на твердих основах української педагогіки. Тобто знав, де та як поєднати наші традиції й інноваційні підходи.

ЛІДЕРСТВО, ЯКЕ НАДИХАЛО

Ця ціна є різною для різних людей, і є ціна для спільноти Університету. Віктор Олександрович активно працював, зокрема і в останній рік своєї роботи на посаді ректора. А це був рік створення архітектури змін при трансформації Університету і переході до Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. І тоді Віктор Олександрович переосмислив і оновив підходи до цінностей Університету, його місії, візії і, фактично, узгодив новий статут Університету. І от ми вже за його відсутності творимо стратегію розвитку Університету, але ця стратегія базується на напрацюваннях Віктора Олександровича. Нам пощастило, що маємо його спадок, але для того щоб не втрачати динаміки, ми повинні багато працювати і рухатися далі, виходити за межі і розуміти, що навколо нас буремний світ. Ми маємо відповідати на нові потреби України, особливо страшні виклики війни, але є та надія, яка всіх нас тримає в цій екзистенційній війні, — це надія на нову Україну. А освіта проектує цю нову Україну. Бо, крім того, що вона віддзеркалює всі болі суспільства, вона ще здатна проектувати майбутнє: який профіль фахівця в кожній сфері ми бачимо, наскільки ми його інноваційно готуємо до цього ринку праці, на який йому виходити. Наскільки ми пропрацюємо ті цінності нашої академічної спільноти, перелік яких є здобутком Віктора Олександровича.

Це дуже непроста робота. Звісно, весь колектив намагається її робити, але його лідерство, в прямому розумінні цього слова, надихало інших, змушувало виходити за межі комфорту. Спочатку людям це не дуже подобається, а потім вони щасливі цими досягненнями і цими результатами. Спілкуючись із колегами в Університеті, я дізналася безліч історій, коли Віктор Олександрович справив великий вплив на кар'єру, навіть на життєві долі людей, власне спонукаючи їх виходити за ці межі комфорту. Тому, коли говорити про ціну втрати такої особистості, то вона неймовірно страшна.

В ім'я пам'яті Віктора Олександровича ми маємо рухатися вперед і досягати того, що закладено в стратегії нашого розвитку. Зокрема, важливо, щоб університет був також і джерелом ідей для розвитку суспільства, це теж його місія. І Віктор Олександрович це чудово розумів. До речі, створення в Університеті Грінченка аналітичного центру «ОсвітАналітика» було власне пов'язане із цим розумінням. Це т. зв. третя місія Університету, яка полягає у генеруванні пропозицій і аналізу рішень щодо галузевих політик у державі. У нашому випадку аналітичний центр узяв фокус уваги на освітню політику. Але я думаю, що Університет доростає до того, що напрацьовані ідеї можна реалізовувати в різних сферах, тому що в нас уже створилися потужні кафедри, потужна наукова спільнота, є зацікавлені студенти, також багато дорослих здобуває освіту на магістерських програмах і може долучатися до цього. Тому роль, яку виконує Університет для столиці України та суспільства в цілому, повинна надалі зростати.

УПРАВЛІНЕЦЬ НАЙВИЩОГО ЩАБЛЯ

У ті часи, коли ми створювали систему зовнішнього незалежного оцінювання, мало відбутися пілотне тестування і, як зазвичай, наперед були визначені його терміни. Виникла складна ситуація, пов'язана із закупівлею техніки. Тож, не зважаючи на вже анонсовані терміни тестування, як директор УЦОЯО, я розуміла, що це неможливо якісно зробити, тому що потрібне обладнання в нас не готове. І от я з великим страхом іду до заступника Міністра освіти і науки України Віктора Олександровича Огнев'юка повідомити йому цю погану новину, і хорошої новини в мене в запасі немає. Звичайно, це була дуже напружена ситуація, тому що до

нас були прикуті погляди тих, хто прагнув, щоб в Україні була прозора система доступу до вищої освіти. І були також і ті, які хотіли, щоб усе це провалилося і не справдилося технологічно, для того щоб потім сказати, що в Україні неможливе чесне зовнішнє оцінювання, і провал став би їхнім основним аргументом. Тож з такою інформацією я приходжу до заступника міністра Огнев'юка, починаю розповідати і чекаю, що зараз буде бурхлива реакція. На що Віктор Олександрович спокійно каже про те, що для нас найважливіше, щоб усе відбулося бездоганно і щоб ми показали, як якісно це має пройти. Він бачив, наскільки я схвильована: «Спокійно, зараз ми сядемо і спробуємо розробити новий план». Переді мною був **управлінець нового щабля, тобто людина з фаховим рівнем антикризового менеджменту**, з одного боку, а з іншого — людина, яка володіє емпатією, співпереживанням. Він почав одразу шукати вихід із проблеми, причому потім, як виявилось, ця конструкція виходу пішла тільки на користь загальному процесу.

Ще одна історія про те, як Віктор Олександрович запропонував мені вперше заїхати до нього додому. До того часу я знала його тільки з точки зору професійного спілкування, як справді надзвичайно фахову, глибоку людину, в якій ти можеш відчувати опору. Але не була ще знайома з Любов'ю Євгенівною і ніколи не була у них вдома. Звичайно, я з приємністю прийняла це запрошення. Віктор Олександрович показав свій сад, кожне своє дерево і всі виплекані ним рослини. Він про кожну міг розповідати, і за кожною стояла своя історія. Оця любов до природи, щирі розмови на різні теми, можливість порадитися щодо життєвих проблем і неймовірна гостинність уклали його особливу родинну атмосферу. Я була тоді в захопленні від його спілкування з дружиною, Любов'ю Євгенівною, і від їх життєвого простору. Тільки люди, які дуже багато працюють, які люблять життя, навколишній світ, можуть створити щось подібне.

ТРИ СТОВПИ УНІВЕРСИТЕТУ

Віктор Олександрович дуже багато працював над етосом Університету — системою цінностей, що розбудовує наших студентів і наших викладачів, і постатей, на які ми повинні орієнтуватися, з якими ми маємо зв'язати наші прагнення. Таким ідейним стовпом є постать

Бориса Грінченка, яка є основою для багатьох досліджень і музейних просторів в Університеті. Його ідея самовідданої праці задля України була стержневою для Віктора Олександровича і такою стала для академічної спільноти Університету.

Дослідження історії Університету повернуло нам ще одну величну постать — митрополита Василя Липківського. Віктор Олександрович дуже багато зробив для того, щоб відновити правду про митрополита, який має, з одного боку, безпосереднє відношення до церковно-вчительської школи (семінарії), яка в минулому є праінституцією нашого Університету, а з іншого — про його трагічну долю через відданість ідеї української самостійності. Ми навіть не знаємо, де знаходиться справжнє поховання розстріляного Василя Липківського. Але ті заповіді, які він залишив, ті підходи до цінування всього українського і, знову ж таки, служіння Україні — це теж для нас моральний компас.

Зараз, з відходом у вічність Віктора Олександровича, Університет Грінченка отримав ще один стовп — велику особистість, надзвичайно багатогранну, з потужними реалізованими проєктами, на яких ми маємо вчитися, а також з великою кількістю ще нереалізованих ідей, які ми маємо осмислити, розвивати і впроваджувати. Життя рухається далі, і ця динаміка, цей поступ були надзвичайно характерними для Віктора Олександровича Огнев'юка.

Наталія Віннікова,

проректор з наукової роботи
Університету Грінченка,
доктор філологічних наук, професор

Віктор Олександрович Огнев'юк... Під його керівництвом на різних посадах — завідувача науково-методичного центру досліджень, наукових проектів та програм, вченого секретаря, проректора з наукової роботи Київського університету імені Бориса Грінченка — я пропрацювала 13 років...

Це був час розвитку, зростання, творчого горіння, задоволення від справи, яку робиш...

У пам'яті — жовтень 2009-го, коли я переступила поріг кабінету ректора Віктора Олександровича Огнев'юка для співбесіди. Енергійний, інтелігентний, інтелектуальний, сповнений снаги, небайдужості і віри у справу, яку рухає, стратегічно мислячий...

Таким він постав переді мною вперше, таким залишиться назавжди, а ще — мудрий, упевнений, переконливий у своїх поглядах та рішеннях, вимогливий, але справедливий. Наставник і Лідер...

Стратегічне бачення Віктора Олександровича, «служіння людини, громаді, суспільству», «прагнення досконалості» в усьому і відповідальне

ставлення до справи, яку любив і повністю віддавався, — усе дисциплінувало мене, навчало, вселяло впевненість.

Дякую, шановний Вікторе Олександровичу, за Вашу мудрість, віру, підтримку, за школу життя...

Власним прикладом Ви навчили мене служити людям. Будучи часом недосяжною вершиною стратегічного мислення і бачення, перфекціонізму в організації будь-якої справи, харизматичним і надзвичайно вимогливим — до себе та інших, — Ви завжди залишитесь для мене Людиною високої честі й гідності, Наставником, Лідером, Ректором!

Леонід Ємець,

проректор з науково-методичної роботи,
зв'язків з органами державної влади та місцевого самоврядування
Університету Грінченка,
доктор юридичних наук, заслужений юрист України

СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОГНЕВ'ЮКА

Чи має бути в Києві свій Університет?
Чи столиця багатомільйонної європейської держави є лише господарським інструментом обслуговування мільйонів мешканців?

Чи гірший Київ за, наприклад, Лондон?

На всі ці питання і багато схожих десятки років намагався знайти відповідь не один керівник міста.

Про що взагалі мова?! Звичайно, Києву потрібен свій аналог лондонського муніципального університету. І кошти в бюджеті є. І сама ідея об'єднання великих та невеликих навчальних і наукових закладів столиці не могла не тішити киян!

Але було ще одне запитання, на яке потрібно було дати відповідь, — хто та людина, яка здатна впоратись із завданням створення такого вишу?

Це вже сьогодні відповідь очевидна — звичайно, Віктор Олександрович Огнев'юк. І справді — не було б Київського столичного Університету імені Бориса Грінченка, якби не Віктор Олександрович. Лише постать з таким досвідом і обсягом знань здатна була зарядити вірою в грандіозний проект єдиного столичного Університету. Лише

завдяки його авторитету вдалося знайти фінансування. Не лише дружба, а й впевненість в успішному результаті дозволила заручитись підтримкою Київського міського голови Віталія Володимировича Кличка.

Певен, якщо була б можливість попросити Мікеланджело вирубати зі скелі фігуру ректора Університету, той, як і завжди під час створення своїх шедеврів, просто прибрав би з каменю зайве, і перед нашими очима постав би образ Віктора Олександровича Огнев'юка.

Він був справжнім ректором. Видатним науковцем, потужним організатором і водночас прекрасною людиною.

Його любили всі: і студенти, і викладачі. Його порад дослухалась професура, поважало керівництво міста та держави. Його справа продовжує жити, коли самого вже немає...

І найкраще це простежується в студентах. Розумних, сильних, справжніх, які, наповнені духом Огнев'юка, піднімуть нашу державу до нових вершин.

Така була мрія Віктора Олександровича. І доки Університет працює і живе, доти і він з нами, в наших справах.

Олексій Жильцов,

проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи
Університету Грінченка,
кандидат педагогічних наук, професор

ГРІНЧЕНКІВСЬКИЙ МРІЙНИК

Думаючи про Віктора Олександровича, згадую багато різних епізодів, сюжетів, розмов, якими були насичені (або навіть перенасичені) наші п'ятнадцять років спільної праці в Університеті. Але розказати хочу про свою першу зустріч із Ректором.

Заздалегідь зустріч було заплановано на 6 січня 2008 року, десь на обідню пору. Цей день напередодні Різдва (за тодішнім календарем) видався в мене непростим, постійно з'являлися обставини, які наче ставали наперекір будь-якій можливості потрапити до Віктора Олександровича. І коли я зателефонував йому, щоб перенести нашу зустріч на інший день, то у відповідь почув, що він буде очікувати на мене, навіть якщо прийдеться перенести заплановане на вечір. Я не мав передчуття доленосності цієї зустрічі, але точно пам'ятаю, що такий підхід до справи з боку Ректора мені сподобався.

ВІДКРИТИЙ І ЩИРИЙ

І от я в кабінеті Віктора Олександровича... Перше, що вразило і залишилося назавжди у спогадах, — це відкритий і щирий погляд,

добррозичлива посмішка в очах і дружній настрій зовсім незнайомої мені на той момент людини. А далі пішли питання, міркування, ідеї, конкретні задуми щодо розбудови і реорганізації вищої освіти загалом та очолюваного ним Університету зокрема. За цікавою й бурхливою розмовою промайнули непомітно півтори години, і під кінець зустрічі у мене склалося враження, що я знаю цю людину дуже давно.

Завершилася наша розмова пропозицією співпраці, і я мав час обдумати її. Позитивне рішення щодо подальшої співпраці було прийнято мною вже дорогою додому. Неможливо було встояти перед харизмою Віктора Олександровича, потоком енергії, що випромінювали його очі, словами, які окреслювали подальшу важливу і цікаву роботу, перед тим враженням, яке він справив на мене під час зустрічі.

БУТИ ОСЕРЕДКОМ СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

По суті, я одержав пропозицію не посади, а участі в одному з найцікавіших проєктів свого життя. Під час нашої співбесіди було окреслено основні напрями можливої подальшої роботи, які в майбутньому перетворилися на конкретні заходи, що дозволили Київському університету імені Бориса Грінченка посісти важливе місце в освітньому просторі України, стати відомим закладом за її межами, бути осередком сучасної європейської вищої освіти.

Все, що було заплановано на першій зустрічі і здавалося тоді неможливим, давно втілено в життя. Більшість ідей і справ набули значно ширшого розвитку, ніж ми тоді собі уявляли. Я жартома називав Віктора Олександровича «грінченківським мрійником», а він посміхався у відповідь...

Дякую за такий прекрасний період життя разом, за школу і дружбу.

Леонід Новохатько,

завідувач кафедри реклами та зв'язків з громадськістю
Факультету журналістики Університету Грінченка,
доктор історичних наук, професор

ВІКТОР ОГНЕВ'ЮК — ОСОБИСТІТЬ «SELF-MADE»

Початок мого професійного шляху був такий самий, як у Віктора Олександровича. Ми обидва закінчили виші й обидва поїхали за направленням у сільські школи. Там закладалися основи, починався старт. У сільській школі ми, педагоги, відточуємо не тільки професійну майстерність. Там закладається щось більше, випадає нагода сповна відчувати саме поняття «педагогіка» і себе як педагога. І потім це триває все життя, які б посади людина не займала.

І от уже Віктор Олександрович — на посаді заступника Міністра освіти і науки України. Наче був вже далеко від школи, але залишався педагогом, я глибоко в цьому переконаний. Знав його багато років, ще з кінця минулого століття. Віктор Огнев'юк був на різних посадах, за якогось уряду ми навіть одночасно були заступниками міністрів (він — в освіті, я — в культурі). Зустрічалися на нарадах. І вже тоді була у нього комунікабельність, я би сказав, педагогічність, яка, переконаний, закорінилася від сільської школи і, звісно, від мамі й тата.

Із шкільних років запам'яталася фраза відомого грузинського класика Шота Руставелі з твору «Витязь у тигровій шкурі»: «Що віддав ти, те твоє». І згадалися мені ці рядки під час засідання Вченої ради нашого Університету, коли Віктор Олександрович процитував книгу В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям». Робив він це з філософською задумкою, філософським виразом очей. Коли ми зустрічалися, у нього часто була така замріяність. Але оця чудова замріяність була, по-перше, спрямована на людей, на колектив, а з іншого боку — вона не була замріяністю такого собі витонченого романтика, відірваного від реальної роботи.

Він часто бачив золоту середину. При його філософській освіті, при його широті поглядів він завжди бачив конкретику, механізми доведення справи до кінця. Він би не був таким успішним ректором, якби не бачив між задумом і реалізацією слів «механізм», «технології», «кадрова політика» або інші інструменти.

На мій погляд, головне слово, яке характеризує Віктора Огнев'юка, це «працездатність». Саме вона й допомагала йому, він зробив себе сам. Практично за всіма нами, за Віктором Олександровичем — прості батьки, бабусі й дідусі, які часто не мали вищої освіти. Він зробив себе сам! Так ось, без цієї працездатності у нього б нічого не вийшло. А йому вдалося!

БАГАТОГРАННІСТЬ ПОСТАТІ ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА

Віктор Огнев'юк — багатогранна особистість. Я би почав з того, що він — Людина, і на цьому б закінчив. І Педагог із великої літери. По-моєму, це синонім слова Людина.

А ще він був керівником. Ми часто не замислюємося, як важко бути керівником великого закладу. Спробуйте в деталях покерувати! У нас майже десять тисяч студентів, багато працівників, викладачів, професорів, які мають власну думку. Треба бути в чомусь вищим за них, інакше ти не будеш керівником. І він це вмів.

Він був достойного рівня, але ніколи не виглядав так, як той, хто «все знає». «Зазнайком» ніколи не був, для цього теж розум треба мати. І Віктор Олександрович цей розум мав, очевидно, від тата з мамою та із життєвого досвіду.

Я назвав би ще одну його рису — доброту. Вона у нього була. Це лише з віком розумієш, що бути добрим не всім дано. Бути добрим керівником, ректором університету — дуже складно. Але ж і без вимогливості діла не буде, не буде результату в справі, якій ти служиш. Це дуже складно, але він був добрим і водночас вимогливим.

У нас із ним було кілька розмов про права особистості, права дитини. Пригадую Вчену раду, яку вів Віктор Олександрович, і хтось розказав про зустріч із жінкою, котра вела з дитячого садочка дитину. Та дитинка розказувала мамі, що у дітей є права. Жінка запитала: «А про обов'язки дітей нічого не говорили?» Дитина відповіла: «Ні, тільки про права». Я до того веду, що з погляду філософії й тих знань, що набув Віктор Олександрович, права мають бути в єдності з обов'язками. Якщо немає єдності — добра не чекай! Йому вдалося поєднати доброту з вимогливістю в хорошому розумінні цього слова.

ПРОФЕСІЙНІСТЬ У НЕФОРМАЛЬНОСТІ

З ним було дуже приємно комунікувати, він такий глибинний, справжній українець, такий гречний. І це проявлялося в якихось деталях. Ми деколи з ним чаювали. Важко цю атмосферу передати, але він умів створити такий настрій, коли було приємно поділитися чимось. Це не кожен керівник може або вміє, або допускає, або хоче. Не знаю, яке слово краще підібрати. Є керівники успішні, але авторитарні. Може, професія їх зобов'язує. От, кажуть, що авторитарним був наш генеральний авіаконструктор О. Антонов. А по-іншому як літак зробиш? Відповідальність велика: полетить — не полетить... У нас дещо інша професія, але ж буває і вчитель такий, що з ним не поговориш до пуття... А Віктор Олександрович був людиною, з якою можна було поділитися.

Скільки б ми з ним не спілкувалися, за тим же чаюванням, наприклад, — у нас завжди були розмови про професійне, перспективи розвитку Університету, інновації в педагогіці, зокрема і в європейській, світовій. І ми обмінювалися ідеями. Як там, а як у нас. Що в Університеті Грінченка приживеться, а що, може, зарано. Тут немає матеріально-технічної бази, а тут є, але з кадрами ми відстаємо — треба щось змінити. У нас були розмови про професійне у дружній атмосфері.

Знову таки, не кожен керівник здатний так комунікувати з колективом. Я ж не думаю, що я єдиний, ми всі бачили, як він спілкується і на зборах трудового колективу, і на Вченій раді, і йдучи коридором, і на подвір'ї. Хочу цю тезу закінчити однією фразою: на таке здатний тільки сильний керівник! Сильний керівник — доступний, він не ставить бар'єрів між собою й кимось. Віктор Олександрович міцно тримав, так би мовити, кермо професійне, методичне, наукове, кермо людяності.

ІДЕЯ РОЗВИТКУ В ІННОВАЦІЯХ

Він був дуже інноваційний у повсякденному житті. Спробуйте бути ректором кожного дня... Треба продукувати ідеї — освітні, організаторські, кадрові, господарські. Для цього треба мати «поверх». Балаболити, вибачте, можна, але люди це швидко відчують. Віктор Олександрович мав високий «поверх». І наш колектив це відчував.

Інноваційність він бачив як постійний процес. Ідучи коридором нашого корпусу, він мимовільно міг сказати якусь фразу, за якою вбачалася ідея. У ті дні, коли ми з ним прощалися, часто звучала фраза — «ідея Віктора Олександровича». Рефреном звучало: він був дуже багатий на ідеї. На жаль, не все встиг здійснити...

ПАТРІОТИЗМ У СПРАВАХ, А НЕ В ГАСЛАХ

Думаю, всі відчували українськість, патріотизм Віктора Олександровича постійно, у його виступах в актовій залі, на засіданнях Вченої ради. До речі, це відчували і студенти. Я неодноразово бачив їхню реакцію, коли він заходив до актової зали Університету. Він намагався запровадити ідеї патріотизму якомога ширше у навчально-виховний процес.

Що таке реальний патріотизм людини? Вдома, на кухні, можна співати багато українських пісень. А далі, у повсякденному житті, на роботі, що ти робиш для зміцнення України, особливо у нинішній непростій ситуації? Це не так просто!

Лише виголошувати гасла — це не про нього. Він був патріотом і залучав до цього всіх нас. Саме це і хотілося підкреслити.

Михайло Войцехівський,

директор Інституту післядипломної освіти
Університету Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент

**ВІКТОР
ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ОГНЕВ'ЮК:
ОСОБИСТІТЬ,
СПРАВЖНІСТЬ,
ПОЛУМ'ЯНІСТЬ**

Складно написати спогади про В. Огнев'юка, так само складно, як описати саме життя. Описувати можна, але досягти бажаного — ні. Можна згадувати вчинки, досягнення, події, емоції, але це буде неповна картина унікального явища — життя та світу Особистості Огнев'юка.

Кожна людина унікальна. Але Віктор Олександрович по-особливому проявив себе у час, відведений йому на Землі. Вдячний долі за те, що частину свого професійного життя прожив разом з В. Огнев'юком. Саме так, прожив! Не роки спільної праці чи спілкування, а наповнена яскрава частина мого життя. Скільки років? Якщо астрономічних — то тридцять, якщо за відчуттями — то вічність.

Чому ж такі відчуття? Адже він був не бронзовий чи святий. Відповідь у мене є. Люди об'єднуються в справжню команду, громаду за спільними цінностями. Таке об'єднання тривале, назавжди. Отак з початку 1990-х і до 2020-х тривало моє об'єднання з Віктором Олександровичем.

СПРАВЖНІСТЬ

1990-ті: В. Огнев'юк — начальник обласного Управління освіти. Перші професійні контакти, знайомство, промінчики взаємної довіри. Виїзні тижні Управління та Інституту в школах окремих районів області; спільне обговорення освітянських проблем, колегіальність у виборі шляхів їх вирішення. Відгукнулися в душі вже тоді повага до людини, особлива повага до праці вчителя, потужна енергетика, горіння в житті, справжність, шляхетність, українськість. Та найбільше відгукнулася — Справжність! Мабуть, це та цінність, яка об'єднувала мене з ним найміцніше! Бути — а не вдавати! Жити — а не проживати! Діяти — а не пустословити!

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Початок 2000-х: Віктор Олександрович — заступник Міністра освіти і науки України, запрошує мене у свою команду на посаду начальника Головного управління змісту освіти: «Михайле Федоровичу, нам необхідно здійснити якісну реформу освіти в Україні...». Так склалися обставини, що мені необхідно було через місяць сказати: «Вікторе Олександровичу, я вирішив піти з міністерства, вибачте». Через хвилинну паузу я почув фразу: «Посада проректора, з якої Ви пішли, вільна? Я зобов'язаний Вас повернути на ту посаду, адже до міністерства запросив Вас я». Для мене це не про посади, це — про Відповідальність! Відповідальність перед собою, перед людьми, перед Богом! Справжність і Відповідальність — цінності, які для мене були архіважливими у спільній праці з Віктором Олександровичем!

НАЙТЕПЛІШЕ, НАЙЦІННІШЕ, НАЙБЛИЖЧЕ

2007–2022 роки: Віктор Олександрович — ректор Університету. Крім Справжності та Відповідальності, прийшла взаємна Довіра. Це, мабуть, найяскравіші роки моєї професійної діяльності. Тут було все! І розповісти про це неможливо, це можна лише прожити. Назавжди в моїй пам'яті залишаться чотири різних звертання до мене Віктора Олександровича Огнев'юка: «Михайле Федоровичу, Ви...; Михайле Федоровичу, ти...; Михайле...; Міша...». Останнє звертання для мене найтепліше, найцінніше, найближче. Мабуть, це вже про особистісне зближення двох

українських сільських хлопців-ровесників: одного — з Вінниччини, іншого — з Черкащини.

Про значущість Людини говорять її справи. Віктор Олександрович Огнев'юк присвятив своє життя служінню Людині, Громаді, Суспільству. В освіті незалежної України — це одна з найвидатніших постатей.

Дякую Богу за те, що значну частину свого професійного життя (та й не тільки професійного) я прожив зі справжньою Людиною, Освітняником, Українцем — Віктором Олександровичем Огнев'юком.

Зоя Гейхман,

директор фахового коледжу «Універсум»
Університету Грінченка

Ранньої осені 2007 року звістка про те, що київські педагогічні коледжі будуть об'єднані в один, а вже він увійде до структури Київського міського педагогічного університету ім. Б. Д. Грінченка, сколихнула й не на жарт стривожила колективи трьох навчальних

закладів. Педагогічні коледжі існували в місті давно, готували молодших спеціалістів. Кожен мав певний профіль, неповторний імідж, власну нішу на ринку праці, заслужену репутацію та авторитет серед технікумів і коледжів не лише Києва, а й України. Стосунки між колективами завжди були товариськими та доброзичливими: запрошували одне одного до участі в цікавих заходах, радилися в прийнятті важливих професійних рішень, вивчали кращий педагогічний досвід, раділи досягненням колег. Однак кожен із коледжів мав свої традиції, свій стиль і, звісно, свої амбіції.

ОБРИСИ НОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Людям властиво побоюватися змін. До того ж ще свіжими були в пам'яті події турбулентних 1990-х. Всіх без винятку хвилювали питання: як пройдёт об'єднання? Чи плануються скорочення?

Як зустрінуть новоприбулих колег старожили? Проте турбувало не тільки це. Що значить увійти до структури Університету? На яких засадах? Яке місце посяде коледж? Як поставляться до наших викладачів науково-педагогічні працівники вишу? Чи не буде з їхнього боку зверхності та поблажливості? Чи схвально сприймуть в Університеті чинну систему підготовки? А може, педагогічний колектив чекатимуть зовсім інші вимоги? Та зрештою — як воно зміниться, наше налагоджене, розмірене життя? Десятки, сотні запитань, висловлених і ні.

Відповідь на всі ці та безліч інших запитань ми невдовзі отримали. У великій актовій залі корпусу на проспекті П. Тичини для зустрічі з ректором зібралися представники всіх трьох коледжів. Віктор Олександрович говорив впевнено і переконливо. З повагою до наших здобутків і напрацювань, він окреслив перспективи розвитку коледжу, розповів про нові спеціальності, про можливості, які відкриваються перед студентами й викладачами в структурі Університету, про професійне зростання та вдосконалення. За словами його виступу вставали обриси нового університету: сучасного конкурентоспроможного європейського закладу. І найважливіше, що заспокоїло і окрилило, — коледж є і буде фундаментом Університету.

УНІВЕРСИТЕТ ЗМІНИВ НАШУ СВІДОМІСТЬ

Відтоді минули роки. Нині здається, що іншого розвитку подій і бути не могло. Ми пишаємося приналежністю до потужної корпорації, відчуваємо повсякчас її захист і підтримку. Разом із нашими колегами сповідуємо ідею лідерства-служіння. І вже не мислимо себе без Університету, без грінченківської спільноти, яку щиро вважаємо родиною. Університет змінив нашу свідомість, став для коледжу джерелом сили, навчив відповідальності за свої рішення, навчив працювати в команді, дозволив пришвидшити свій розвиток, активізувати та використати новий потенціал. Ми намагаємося динамічно реагувати на виклики сучасної освіти, бути гнучкими й відкритими до змін, цікавими для молоді, яка, обравши Київський університет імені Бориса Грінченка, вступає до Фахового коледжу «Універсум». А головне — не зупиняємося на досягнутому та разом з нашими студентами й нашим Університетом прагнемо досконалості.

Ольга Котенко,

декан Факультету педагогічної освіти
Університету Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ...

Доля звела мене з Університетом Грінченка (тодішнім Київським міським педагогічним університетом імені Бориса Грінченка) у вересні 2007 року.

На той час заклад був відомий здебільшого як правонаступник Київського інституту удосконалення вчителів, і я розуміла, що топменеджменту новоствореного Університету знадобиться багато зусиль для того, щоб вивести заклад на якісно новий рівень надання освітніх послуг. Улітку 2007 року Ректором Університету був призначений Віктор Огнев'юк, який мав за плечима великий управлінський досвід, був дуже вимогливим і принциповим, як тоді говорили ті, хто його знав особисто. Йдучи на посаду старшого викладача кафедри практики та методики навчання англійської мови, я розуміла, що вимоги будуть дуже високі, оскільки у кризові часи (а для Університету це були саме кризові часи) від кожного співробітника вимагатимуть максимальної концентрації професійних зусиль.

НАША ГРІНЧЕНКІВСЬКА ШКОЛА

Саме тоді розпочиналася наша грінченківська школа організації освітнього процесу, школа Огнев'юка... Викладачів Університету постійно вчили, як розробляти робочі програми навчальних дисциплін, як організовувати лекції, практичні заняття, семінари. Ми впроваджували нові методи і форми роботи зі студентами... Вчилися, вчилися, вчилися... Насамперед ми навчалися бути сучасними та відчувати приналежність до чогось грандіозного, інноваційного, конкурентоспроможного.

ПОТУЖНА КОМАНДА ТОПМЕНЕДЖМЕНТУ

Я захоплювалася всім, що відбувалося в Університеті, адже мала вже досвід роботи в інших ЗВО, було з чим порівняти. Хоча не буду приховувати — у певної частини співробітників був присутній скептицизм щодо майбутнього нашого Університету. Водночас потужна команда топменеджменту — Людмила Хоружа, яка обіймала на той час посаду проректора з наукової роботи, Олексій Жильцов, проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи, на чолі з ректором Віктором Огнев'юком — без перебільшень надихала й надавала впевненості, що невдовзі спільними зусиллями Університет вийде на новий рівень надання освітніх послуг і стане одним із провідних столичних закладів.

Так, у постійних навчаннях, відкриттях, поєднанні набутого практичного досвіду з написанням дисертаційного дослідження пройшло п'ять років мого професійного життя в Університеті.

У 2011 році в тодішньому Педагогічному інституті (сьогодні — Факультет педагогічної освіти), де я викладала, відкрилася кафедра іноземних мов і методик їх навчання. Мені запропонували зайняти посаду завідувачки кафедри. Скажу відверто — ані хвилини не вагалася, бо розуміла, що впроваджена Віктором Огнев'юком управлінська стратегія в Університеті дозволить мені реалізувати якщо не все, то більшість запланованого.

Я стала здобувати тепер управлінський досвід: згуртування колективу, вироблення стратегічного плану розвитку та функціонування кафедри, реалізація запланованого по всіх напрямках: навчально-методичному, науковому, соціально-гуманітарному. Основну задачу

кафедри вбачала у підсиленні іншомовної складової професійної підготовки студентів спеціальностей «Дошкільна освіта», «Початкова освіта». І кафедра за п'ять років зайняла своє місце в структурі Інституту та Університету.

На той час було багато викликів для нас: розроблення сучасних навчальних планів з метою збільшення кількості годин на вивчення іноземної мови та методики через введення спеціалізації «Іноземна мова», працювали над змістом робочих навчальних дисциплін, над якістю навчально-методичного забезпечення, створювали іншомовне середовище в Інституті для майбутніх педагогів. І наші студенти заговорили іноземною мовою, навчилися проводити уроки іноземної мови в початковій школі, заняття у дошкільних закладах. Керівники ЗДО, ЗЗСО почали придивлятися до них і наввипередки запрошувати на посади вчителів іноземних мов.

Пам'ятаю першу міжнародну конференцію у 2015 році, організовану кафедрою спільно з British Council, Goethe-Institut в Україні... Ми напрацьовували партнерів... Це були одні з перших кроків, здійснених в бік міжнародної співпраці в Інституті, цього вимагав час, на цьому наполягав Ректор Університету, оскільки заклад взяв курс на міжнародне визнання.

ТРЕБА ВИХОДИТИ ІЗ ЗОНИ КОМФОРТУ

Так у потужній роботі, яка приносила задоволення, промайнуло ще п'ять років. У 2017 році Віктор Олександрович Огнев'юк запропонував мені стати директором Педагогічного інституту. Пропозицію було прийнято. Це був мій особистий челендж, виклик самій собі, бо на той час робота на кафедрі була налагоджена, все працювало як годинник, я розуміла обсяг роботи, набула управлінського досвіду, створила чудовий колектив однодумців, мала чітку стратегію роботи на наступні п'ять років і знала, що на мене очікує.

Пам'ятаю, як на зборах трудового колективу Педагогічного інституту, перед представленням Програми розвитку підрозділу, до мене звернувся Віктор Олександрович з питаннями: чи почуваюся я впевнено? чи не нервую перед розглядом Програми на зборах? Я відповіла, що дуже переймаюсь щодо того: а чи все вийде? чи прийме колектив

на посаді директора? чи підтримає моє бачення Стратегії розвитку Інституту? чи вдасться надати нового подиху Інституту? «Треба виходити, Ольго Володимирівно, із зони комфорту, бо тільки так ми спричинюємо розвиток і генеруємо інноваційні ідеї», — як завжди по-філософськи, з інтригуючою інтонацією відповів мені ректор. Дійсно, про кафедру мені було все зрозуміло, а приймаючи посаду директора, вочевидь я виходила із зони комфорту. Слова ректора стали для мене в подальшому рушійною силою. І почалася нова сторінка мого професійного життя в Університеті Грінченка.

ДАР СТРАТЕГІЧНОГО ТА ПРОГНОСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Працювати у топменеджменті Університету під керівництвом Віктора Олександровича було нелегко, оскільки він постійно тримав нас у тонусі, задавав швидкий темп, вимагав тотальної включеності в усі процеси, відповідальності у прийнятті рішень і чіткого розуміння директорів / деканів стратегії розвитку кожного підрозділу. Водночас завжди відчувалась його підтримка та готовність прийти на допомогу. Я іноді дивувалася, наскільки ректор гармонійно виглядає при обговоренні змісту підготовки абсолютно різних фахівців — економістів, міжнародників, дизайнерів, філологів. У нього був дар стратегічного та прогностичного мислення, вміння структурувати та моделювати процеси, прогнозувати результати, оцінюючи ризики.

Ректор умів ризикувати. Іноді мені здавалося, що предмет обговорення на ректораті заздалегідь провальний, що це неможливо в запропонованих умовах, а в результаті справа мала успіх. Віктор Олександрович міг передбачати майбутнє, бачив його на декілька кроків уперед.

СЛОВО ЛЮБИЛО ЙОГО, А ВІН ВОЧЕВИДЬ ЛЮБИВ СЛОВО

Я часто думаю: що було такого у нашого ректора, що його слова сприймалися як беззаперечний факт? Чому те, що спричинювало подекуди зустрічні дискусії у спілкуванні з іншими колегами, у виконанні В. О. Огнев'юка звучало майже як істина? Вочевидь він був непересічною людиною, філософом за станом душі, мудрим наставником, якого хотілося слухати і якому беззаперечно хотілося довіряти. До речі, ораторському таланту Віктора Олександровича ми завжди дивувалися

і водночас ним захоплювалися. Як він красиво, змістовно, стильно говорив! Іноді актові зала корпусу на вул. Левка Лук'яненка не вміщала всіх бажаючих викладачів і студентів і ми «розводили» для проведення заходу Інституту та Факультету у часі. Яюсь щорічна інавгурація першокурсників у вересні проходила чотири рази поспіль з різницею у пів години. За сценарієм, ректор мав виступи з вітальним словом перед зібраннями, на які ми, співробітники, чекали, бо відверто заслуховувалися ним. Уявіть собі — ректор тоді жодного разу не повторився у своїх виступах, попри те, що вони були з різницею у пів години. У його голові завжди був огром цікавих споминів, думок, суджень. Слово любило його, а він вочевидь любив СЛОВО.

Так під головуванням ректора минали роки. Університет набував дедалі більшої популярності, ми увійшли до різних рейтингів, стали законодавцями освітньої моди у галузі підготовки фахівців. Віктор Олександрович пишався своїм Університетом, завжди обстоював інтереси установи на різних рівнях, а ми відчували гордість через те, що працюємо в інноваційному закладі, який очолює людина з прогресивним баченням стратегії його розвитку.

Далі Університет переживав ще багато викликів. Добре пам'ятаю часи пандемії. Тоді ми взагалі не мали досвіду організації освітнього процесу в дистанційному форматі. Водночас мені завжди було спокійно від усвідомлення, що ректор, маючи високий рівень організаторських здібностей і чудові навички кризового менеджменту, оптимально скерує Університет і ми впораємося. Ми робили все, щоб не підвести нашого ректора, наш Університет, оскільки щиро відчували себе спільнотою однодумців.

А потім почалося повномасштабне вторгнення РФ в Україну. Важко передати словами той хаос, який був у моїй голові. Так, наче життя скінчилося. Життя, яке візуалізувало багато професійних і особистісних перспектив, скінчилося. У перші години бомбардувань Києва 24 лютого почалися дзвінки від студентів, колег, родичів з питаннями, що робити далі. О 6 годині ранку Віктор Олександрович зібрав телефонну нараду для проректорів, директорів та деканів і скоординував наші дії. У голосі Ректора відчувалися страшна напруга та розпач, але він тримався, бо, очевидно, розумів, що життя вже не буде таким, як раніше.

За два тижні ми відновили навчання для студентів. Знову напрацьовували досвід роботи в кризових умовах, все було вперше. І знову навички кризового менеджменту Віктора Олександровича стали у нагоді. Іноді мені здавалося, що він не витримує, бо його рівень усвідомлення наслідків війни, мабуть, був вищий у порівнянні з нами, в його системі патріотичних координат, діяти треба було на випередження тих наслідків. Тоді він рухався по життю з надто небезпечною швидкістю, діяв кардинально, на розмах, бо були тільки чорні або білі кольори в його житті, бо любив Україну та переймався її майбутнім усією душею. Душею ЛЮДИНИ, ГРОМАДЯНИНА!...

Життєву книгу ректора можна було б читати ще довго, якби доля дала йому можливість писати її сторінки. Антуан де Сент Екзюпері свого часу писав, що люди, які йдуть за внутрішнім голосом, за покликом свого неспокоїного серця, вибирають дороги, повні перешкод... Дорога ректора була неспокоїна, але усяна корисними, яскравими, значущими та доленосними для інших подіями. І залишилися на цій дорозі суспільно значущі, освячені любов'ю до людей справи. Справи справжньої ЛЮДИНИ, ГРОМАДЯНИНА, назавжди нашого РЕКТОРА — Віктора Олександровича Огнев'юка!

Валентина Якуба,

декан Факультету романо-германської
філології Університету Грінченка,
кандидат філологічних наук, доцент

ЛІДЕРСТВО-СЛУЖІННЯ: ОСОБИСТИЙ ПРИКЛАД

Коли я прийшла влаштовуватися на роботу в Університет Грінченка, я мала амбітну мету з підготовки філолога, який володів би двома іноземними мовами та вмів застосувати свої

знання у професійній діяльності. Крім цього, я вже кілька років брала участь в американському проекті розвитку молодіжного лідерства, який мав великий потенціал, проте небагато фахівців могли оцінити важливість тих ідей для студентської спільноти. Віктор Олександрович Огнев'юк із перших слів оцінив та активно застосував цей проект у нашому Університеті, зробивши його родзинкою та візитівкою молодого й молодіжного столичного університету.

Ініціатива Віктора Олександровича розвивати лідерство через служіння громаді міста, а також суспільству й Україні зробила цей проект потужним рушієм, який об'єднав і згуртував навколо себе увесь колектив університету.

Власне кажучи, лідерство-служіння дуже гарно працює в студентській аудиторії. Проте Віктор Олександрович зумів прокласти перспективи для нього, зацікавивши всі рівні й ланки співробітників, які

згуртувалися в команди, розвинули міцні горизонтальні зв'язки з колегами та перейняли ідеями, заснованими на співпраці, авторитеті, заохоченнях і спільних цінностях. Ця ідея настільки сподобалася, що її внесли у перелік цінностей університету. Мені здається, що вона не може не подобатися, тому від початку, коли ми працювали з проектом, власне з партнерами, фундаторами організації Co-Serve International, ми взаємодіяли, спілкувалися і щось робили разом саме в рамках проекту лідерства-служіння.

Я впевнена, що Віктор Олександрович вніс багато свого особистого досвіду в наше розуміння лідерства. Сам термін ще в 1960-х роках запропонував Роберт Грінліф, це був справжній капіталіст, американець, який керував великою корпорацією-монополістом, але його досвід, по суті, показував, що успіх полягає в роботі з людьми, адже не можна вести бізнес, думаючи тільки про його технічний бік: приміщення, фінанси, обладнання. Дуже швидко Віктор Олександрович подружився із Маршалом Крістенсенем, який ці ідеї впроваджував у своєму університеті в Америці, в м. Портленд штату Орегон.

Зрозуміло, що на українську культуру і наше буття цей досвід накладається не дуже легко і рівно. Тому в розмовах із командою, працівниками в ширшому і вузькому колах народжувалося нове розуміння, яке вдало лягає саме на наш ґрунт: лідер працює разом із командою, спільнота університету залежить від внеску кожного працівника, і правила для всіх однакові. З огляду на те, як працював Віктор Олександрович із своєю командою (від найближчого оточення — команди проректорів — до широкого оточення — Вченої ради, команди факультетів, адміністраторів), поступово народжувалося колективне розуміння того, що служіння — це поняття, яке має пронизувати все життя університету.

Ректор служить своєму університету так само, як кожен, хто приходить і працює в ньому. Розуміння служіння, яке однакове для всіх, дозволяло, може, дозволяє й зараз, всім нам бути рівними. Не міряться, чий внесок важливіший, або що ректор повинен служити більше, а я, маленька людина, служитиму менше, адже внесок кожного працівника однаково важливий і впливає на всіх. Коли є задача і потрібно досягати певних результатів, то команда не ділиться і не відмовляється від роботи, яка б важка вона не була. Віктор Олександрович, власне, своїм

прикладом, своєю поведінкою завжди показував, що він, як ректор, не сидить високо в кріслі на п'єдесталі, щоб роздавати вказівки, і не показує всім, де треба бути, він сам там, де треба. Його трактування лідерства-служіння — це, по суті, особистий приклад. Його бачення того, як саме можна служити громаді, суспільству, — це, мабуть, кожен його крок, оскільки все, що він робив для Університету, це було прикладом того, як ректор співпрацює з колективом. Не наказує, а працює разом у команді.

УВАГА ДО ДЕТАЛЕЙ — ШЛЯХ ДО НОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Якщо говорити про моє особисте враження від співпраці та тренінгів, то мене завжди вражала така абсолютно дитяча, хлопчача цікавість Віктора Олександровича. Йому було геть усе цікаво, кожна дрібничка, кожен елемент, адже вони мають значення й впливають на конкретні результати. І глобальні речі, і стратегії, і правила також підлягали детальному обговоренню, особливо, якщо ми застосовували їх до нашого Університету. Мабуть, ця увага до деталей відрізняла його від людей, які цікавилися лідерством побіжно. Віктора Олександровича не втомлювали деталі, навпаки, цікавили, тому що він розумів: якщо ми хочемо нових результатів, ми повинні робити все по-новому. Він цікавився тим, як кожна цінність працює на всіх рівнях, як це бачать студенти, як вони сприймають нововведення.

Кілька разів ми відвідували Сполучені Штати Америки для живих зустрічей із партнерами, щоб на власному досвіді переконатися, як саме втілюються окремі практики та принципи. Часто, коли ми подорожуємо, найбільше дивимося на речі, які нам хочуть показати. Віктор Олександрович завжди прагнув побачити щось незаплановане, просте й буденне, щоб розуміти навчання американських студентів таким, як воно є. Коли ми зустрічалися з ректорами, а потім бачилися з деканами, проректорами, ми просили пройтися, подивитися, просто зайти в аудиторію, посидіти на заняттях, засіданнях кафедр, обговореннях, передзахистах. А потім обмінювалися враженнями, раділи, що ми вже й не такі відсталі, як іноді про себе думаємо. Дуже часто Віктор Олександрович захоплено і щиро говорив: «Та в нас усе це є». І це приємно було усвідомлювати, що ми в Україні досягаємо навіть кращих

результатів або ефективніше застосовуємо певні інструменти впливу і навіть не помічаємо своїх успіхів. Типове відчуття меншовартісності йому було непритаманна. Віктор Огнев'юк гордився тим, що у нас є (іноді більше і краще, ніж у інших), проте завжди додивлявся і помічав те, чого у нас ще немає. А що би нам було цікаво й корисно? Мені здається, що ось такі контрасти й збіги, коли ми їх помічаємо, показують, що не такі вже ми недолугі, нам є чим гордитися і що показати. Але при цьому ми теж хочемо вчитися у партнерів, в інших людей, університетів.

Мені здається, що з кожної поїздки Віктор Олександрович привозив якусь ідею. Наприклад, перейняв ідею постерів із закарбованими на них цінностями й іменами видатних студентів, які можна і треба розміщати всюди, де тільки можна. Ця упорядкованість та організація простору підкреслює наші цінності — людина важлива, значить, ми бачимо своїх відмінників, чемпіонів, творчих лауреатів. Коли з'являються на стендах, рекламних щитах фото наших студентів, якісь їхні цитати, слівця — усі відчують причетність і гордість за спільні досягнення, за свій Факультет і увесь Університет. Не треба робити щось помпезне, одноразове й нудне, достатньо простого визнання, яке органічно вписано в життя, архітектуру, колористику нашого Університету, тоді це стає невід'ємною частиною. Наприклад, девіз «Служити людині, громаді, суспільству», що є нашою місією, виглядає органічно при вході в корпус, у залі Вченої ради, в деканатах, адже це не помпезний лозунг, і всі знають, якими діями, справами, досягненнями він підкріплюється.

Якось ми проводили флешмоб на день української мови: надрукували багато різних цитат із праць нашого патрона, Бориса Грінченка, та інших українських класиків. На дверях кожної аудиторії з'явився окремий, унікальний постер. У той рік нас відвідував гостьовий лектор з Мюнхенського університету, професор, лінгвіст Віллі Ван Пір. Коли він побачив, як за один день на дверях усіх аудиторій з'явилися такі постери, був дуже вражений. Перечитав кожну цитату і детально розпитав студентів про кожного автора, кожну ідею, чому саме її обрали з усього, що писав автор. Це не було помпезно, не грали оркестри, але це показало нашу культуру, смисли, нашу сутність краще за будь-які путівники, довідники чи тексти у Вікіпедії. Показало, як органічно ми приймаємо своє коріння, що ми вважаємо важливим, які акценти ми

розставляємо у своїх смаках і вподобаннях. Ми не скопіювали чи вкрали цю ідею у когось із партнерів, це була наша ідея, грінченківська.

СЛУЖИТИ ЛЮДИНІ, ГРОМАДІ, СУСПІЛЬСТВУ

Кожен університет світу має великий, громіздкий пакет документації, дуже часто він узагальнюється словом «статут», без якого установа не може працювати. У цьому документі визначаються важливі речі, хоч формулювання обтяжливі, довгі, заплутані та малозрозумілі. У якийсь момент, на самому початку того, як цей проект став проникати в усі частини нашого університетського життя, Віктор Олександрович новими очима глянув на Статут. Пам'ятаєте, простий принцип від геніального Енштейна: а давай, поясни це п'ятирічній дитині? Ось так наш ректор запропонував усім почитати й подумати: як ми самі себе визначаємо? хто ми є? чим відрізняємося від інших університетів? Я пам'ятаю ті часи, коли ми заходилися обговорювати наші цінності. Увесь колектив був долучений до обговорення. В усіх командах усіх рівнів — від кафедр, лабораторій, студентських груп до Вченої ради Університету — ми перебрали кожне слово, поняття, ідею та відібрали їх до того переліку, який і записано в Статуті. Це не був такий директивний наказ ректора: «Від сьогоднішнього дня ми віримо в цю місію». Навпаки, команда і ближче оточення збиралися багато разів. Чимало часу приділялося обговоренню того, що має увійти в місію та візію. Обговорювалася кожна цінність. Це тривало, мабуть, близько року, можливо, десь 7–8 місяців, допоки не народилася та місія, в яку повірив кожен, міг повторити кожен, яка при всій своїй простоті дійсно дає влучне визначення нашому Університету.

Кожне слово у місії «Служити людині, громаді, суспільству» — не пуста декларація, воно дієве. Кожне із цих слів є дієсловом, не тільки «служити». Якщо це людина, то ми думаємо про людину в усій цілісності: студент, викладач, навіть та людина, яка ходить повз наше подвір'я, якщо це громада, то це від маленької громади всередині нашого Університету, міської громади, яка є нашим серцем, осередком, засновником і головним отримувачем нашого результату, до громади великої, до громадянського суспільства, якому ми служимо всі разом. Тобто, все, що сказано в місії, — це не лозунг, не пuste слово, за кожним із них надалі продумувалася низка дій: що за цим стоїть, що відбувається. І тому навіть

сьогодні, десять років по тому, я впевнена, що не тільки я як людина, яка добре знає цей проєкт, але кожен студент, випускник зможе сказати, як здійснюється служіння, як цінується людина, що відбувається всередині університетської чи київської громад, і наскільки це впливає на громадянське суспільство загалом. Я думаю, що Віктор Олександрович продовжує жити серед нас через місію, яку ми всі разом із ним створили і втілюємо у життя.

ЛІДЕРСТВО-СЛУЖІННЯ У ТРЕНІНГАХ

Людина, яка проходила наші тренінги з лідерства, мабуть, не може не пройматися духом довіри, поваги та професіоналізму, який неодмінно супроводжував усі навчання. Навіть якщо людина не дуже вірить в цю ідею, не дуже переймається саме таким поглядом на лідерство, саме таким підходом до розвитку лідерських якостей, вона неминуче втягується в командну діяльність. Родзинкою нашого проєкту і того, як він працює, є отакі невеличкі, дещо ігрові речі: іноді ми граємося з конструктором, малюємо свої мрії, іноді проходимо тести, розігруємо ситуації, при цьому завжди обговорюємо, рефлексуємо та шукаємо свої відповіді на питання. Правильних чи готових варіантів до тестів на наших тренінгах не буває, в кожній команді, групі, спільноті ми знаходили різні втілення того, як має поводитися лідер, які якості важливі для успіху, як розбудовувати свою команду. Я впевнена, що Віктор Олександрович не просто захоплювався цими рольовими іграми; він чітко розумів, як педагог і організатор, наскільки це важливо й універсально, адже від простих дій переходиш до важливих кроків, можеш побачити наслідки своїх рішень та взаємозалежність подібних дій в команді. Не менш важливо й те, що ті самі справи на тренінгах проходив і він зі своїми проректорами, деканами, заступниками, і кожен здобувач освіти у своїй групі; їх і сьогодні проходять наші студенти в аудиторії, коли вивчають дисципліну з лідерства-служіння на першому курсі.

При всій простоті важлива не сама гра, не змагання чи завдання, які нам дають інструктори, які б вони не були захопливі й цікаві. Ти іноді думаєш: а якщо я сам швидко це пройду, а якщо у мене вийде, а якщо ми разом отак зробимо. Це такий дитячий азарт, який усім нам притаманний, і він не згасає з віком. Проте найважливіша частина

будь-якого тренінгу — це обговорення того, що відбулося, як ми всі діяли, і головне — як взаємодіяли. Навіть якщо якась команда не досягла бажаного результату або не зробила щось першою, цінність від таких дій була очевидною. Віктор Олександрович дуже дослухався до того, що говорять колеги, що говорить команда, як приймається кожне рішення, яку цінність воно демонструє чи підкріплює. Тому що іноді ми досягаємо певного результату, але від нього не отримуємо не те щоб радості, але навіть очікуваних похвали, визнання, зрештою, розуміння важливості того досягнення. Дуже часто люди просто збирають досягнення як медальки для того, щоб сказати: «Дивіться, що я вмію». Але що залишається? Який слід?

Віктор Олександрович цінував не відзнаки, грамоти й подяки, а саме такі прості речі, щоденні рішення, деталі й дрібниці, які робили важливий внесок у справу, не заради відзнак, а заради блага спільноти. Коли подивишся, як людина діє на таких тренінгах, то розумієш, як людина буде діяти в реальному житті. У такий спосіб наш ректор, та й усі керівники могли об'єктивно оцінювати потенціал і спроможність кожного гравця в команді. Пізніше завдяки такому підходу колектив Університету прийшов до прозорого й справедливого оцінювання внеску кожного працівника й студента у спільний результат. Система рейтингування, яка до сьогодні працює в Університеті, заснована на принципах прозорості, професіоналізму, справедливого розподілу й публічності, які всім зрозумілі й відкрито викладені.

МАРШАЛ КРІСТЕНСЕН. ДРУЖБА ЧЕРЕЗ ТИСЯЧІ КІЛОМЕТРІВ

Дружба — це певна магія. Важко дати рецепт міцної дружби. Проте між Маршалом Крістенсеном і Віктором Олександровичем виникла своя історія зв'язків, дискусій, спільних інтересів. Між ними багато спільного, зокрема й те, що за фахом вони обидва історики, вчені, адміністратори в університетах, все життя працювали в освіті. Допмагаючи з перекладом, я помічала, що між ними і без мовних точних фраз виникало порозуміння, вони не просто філософували, а вникали в кожну деталь, приховані сили і рушійні чинники будь-яких явищ. Іноді мені було дуже важко перекладати, але я розуміла, що Маршалу цікаво. Він хоче зрозуміти і дізнатися про історичні подробиці й певні артефакти,

а Віктор Олександрович хоче дуже детально донести своє бачення певних історичних реалій українського буття й культури. Наприклад, він пояснював Маршалу Крістенсену, як будувалося житло в часи Трипілля. Це такі технічні речі, де йшлося про глину, місіння, сушіння. Проте мовний бар'єр саме тут — остання річ, яка зупиняє дружбу. Навіть якщо я це роблю не архітектурно точно, бо я не готувалася до таких «археологічних» розмов, було очевидно: це той випадок, коли ти осмислив суть, але розуміння сягає глибин, оскільки люди хочуть чути більше, розуміти більше і допитливо ставляться до всього.

Щирість і відвертість, які були між Віктором Олександровичем і Маршалом Крістенсеном, звичайно, були основою їхньої дружби. Вагому роль відігравали довіра, розуміння, інтерес одне до одного. Дружба, вигідна не грошима чи матеріальними чинниками, розвивається тоді, коли люди черпають одне від одного натхнення. От саме все це надихало Віктора Олександровича. Він по-своєму осмислював ідеї Маршала, його слова й ідеї та знаходив у своїй душі певні відголоски, які міг розвинути, поглибити. І йому завжди хотілося наголосити: «Дивись, пам'ятаєш, була така ідея? От як ми це робимо». Це не могло не радувати його друга, який щиро казав: «Я не очікував! Я думав ми просто кинули в повітря фразу, як мрійники, а виявляється, із цього можна зробити щось справжнє». І я впевнена, що така дружба, яка через тисячі кілометрів, через роки і покоління поєднує людей, саме і надихала Віктора Олександровича на те, що він не один, що він не замріяний ідеаліст Дон-Кіхот.

Мабуть, така підтримка друзів, які і далеко, і не завжди поряд, але з ними можна говорити про важливе, і вони не вважають тебе диваком — усе це зближувало набагато краще, ніж географічні відстані, ніж будь-які переписки, будь-які розмови. Коли ти знаєш, що десь там, на тій стороні земної кулі, є друг, який тебе зрозуміє, підтримує і надихає, — це важливо.

УНІВЕРСИТЕТ ГРІНЧЕНКА І СВІТ. РІВНОЦІННЕ ПАРТНЕРСТВО

Я впевнена, що Віктор Олександрович хотів показати, який він збудував чудовий університет, що вартий уваги і гідний того, щоб стояти в одному ряду зі світовими знаменитими закладами. Ось ця філософія лідерства, звід чесних і прозорих правил, що однаково стосуються всіх,

якраз і були основою, на якій університет міг входити до рейтингів, виступати партнером в різних проєктах на рівних. Віктор Олександрович, працюючи з кожною командою, яка чи то писала грант, чи то їхала в якийсь заклад представляти нашу академічну спільноту, підкреслював те, що наш університет працює не гірше, ніж освітні установи світу.

Часто наш заклад могли включати або залучати до команд. Власне через те, що ми представляли Україну, до умов грантодавців входив такий компонент милосердя: гарні й розумні навчатимуть тих, яким не дається навчання або які не можуть досягти своїх цілей. Ми розуміли, що іншого шляху немає і що нас візьмуть в команду тільки на таких умовах. Приємно відмітити, що в партнерстві з різними університетами ми виглядали достойно. Траплялося, заклади-партнери відмічали, що і їм є чому повчитися у нас. І це було щиро, а не просто такою собі ввічливістю. Особливо це відчувалося, коли ми співпрацювали під час карантину. Співробітництво не зупинилося. У тих складних обставинах ми виглядали достойно, професійно і навіть краще, ніж інші команди. І все завдяки тому, що ми розуміли свою цінність, не зупинилися на досягнутому, прагнули реалізовувати свої проєкти далі. Партнерство стає рівноцінним тоді, коли всі розуміють, що кожен щось приносить. Немає партнера, який тільки просить, всі об'єднуються і всі роблять спільну справу. Я впевнена, що саме такий підхід до співпраці і був першочерговим для всіх проєктів, у яких ми брали участь.

ЛІДЕР, ЯКИЙ ВИХОВУЄ ЛІДЕРІВ

Чесно вам скажу, оцінювати за шкалою важко, тому що кожен робить собі свою лінійку і на ній наносить ті мітки, які хоче. Немає якоїсь універсальної шкали лідерства, але я вважаю, що Віктор Олександрович був гарним лідером хоча б тому, що він працював над собою і над своїми лідерськими якостями. Він не ставився до лідерства як до дару Божого, який людині впав на голову або прийшов з посадою. У всякому випадку, в концепції того лідерства, про яке ми завжди говоримо, людина повинна розвивати лідерські якості навіть перебуваючи на вершині.

Не знаю, чи мріяв Віктор Олександрович в дитинстві бути лідером, але я впевнена, що коли він долав сходинки і підіймався до вищих вершин своєї кар'єри, він ніколи не ставився до цього легковажно. Будучи

ректором, він продовжував працювати так само важко, так само багато. Він був вимогливим не тільки до інших, але в першу чергу до себе, ставив високу планку насамперед собі, формував складні завдання для команди, при тому розумів важку працю кожного, тому що сам багато витрачав зусиль і часу для досягнення результатів.

Мені здається, що саме ця риса характерна для особистості Віктора Олександровича як лідера. Він не боявся конкуренції, він підтримував лідерські прагнення будь-кого, навпаки — він очікував, що кожна людина буде прагнути більшого, буде амбітною, буде намагатися досягти більшого. Лідер, який виховує лідерів, власне і є справжнім лідером.

НАЙБІЛЬША ЦІННІСТЬ ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА — УКРАЇНА

Ви знаєте, Віктор Олександрович бачив у постаті Б. Грінченка, в його діяльності багато близького для себе. Багато з того, що ми робили в університеті, виглядало по-іншому, ніж у колег. Ми не обирали широку дорогу, часто ми її просто прокладали самі.

Праця й ідеї Б. Грінченка великою мірою надихали Віктора Олександровича, додавали йому сміливості, впевненості. Якщо шлях не проторований, це не означало, що там не може з'явитися дорога. Хай вона буде не широка, не велика, але завжди варто робити те, що суголосно із цінностями. Я впевнена, що цінність, яку завжди підкреслював сам Борис Грінченко і яка була вагомою для Віктора Олександровича, — це Україна. В цьому слові для нього все. Це те, що поєднувало Віктора Олександровича з Б. Грінченка.

БАГАТОГРАННІСТЬ ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА

Віктор Олександрович був дуже веселою, щирою і відвертою людиною. Мені найбільше імпонувала його людяність, відкритість, з якою він робив будь-які справи. Те, що він був і філософом, і освітянином, і те, що за посадами він був на різних ділянках освітнього життя, — вражає. Для когось він наймолодший директор школи, для інших — найкращий заступник, для колег по міністерству — порадник, експерт, реформатор. А от для багатьох грінченківців він найкращий ректор.

Ролі, в яких ми опиняємося, — тимчасові. Якщо уявити, що Віктор Олександрович жив би довго, до 100 років, я думаю, він залишався б

таким відвертим, щирим, людиною для всіх (для родини, колег, знайомих, сусідів), незалежно від посади, віку, активності й діяльності.

Ось ця людська сторона Віктора Олександровича притягувала і запальовала інших. Це робило його й успішним молодим директором, і чудовим дідусем для онучок, і гарним ректором для нашого університету. Найбільше запам'ятовуються саме людяні риси Віктора Олександровича. Можливо, він і не був фахівцем у всьому, не втручався в усі сфери науки, але займався тим, що міг робити найкраще. І робив усе щиро, з ентузіазмом, який не міг не запалювати. Віктор Олександрович любив цитувати філософів, глибоко міркувати, але завжди було приємно його слухати, спілкуватися, стежити за його думкою. Він міг пояснювати свої ідеї захоплено, дохідливо, але глибоко і професійно. Мені здається, що все, що він робив у житті, він робив вкладаючи душу й усього себе.

МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСТУКАТИСЯ ДО ДУШІ

Знаєте, для будь-якої людини мова, якою ти говориш, думаєш, дієш, це невід'ємна частина життя. Віктор Олександрович був уважний до мови, якою говорили до нього, навколо нього, в університеті, в командах, у коридорах на перервах, у студентському середовищі. Він цінував людей, які зверталися до нього українською мовою, йому подобалися україномовні співрозмовники, адже це той маркер «свій чи чужий», що визначає задоволення й користь від спілкування.

Те, що Віктор Олександрович був уважний до слів, знають усі. Але це ніколи не переходило меж буквоїдства. Він проявляв інтерес до певних фраз, міг відмічати якісь цікавинки. Як історик він міг десь там зауважити, як певне явище чи предмет називалися раніше. Він приділяв увагу своїй грамотності, а це те саме, що приділяти увагу власній зовнішності, адже не є нормальним іти до людей з немитими руками. Так і слово, мова мали бути уважно підібраними й продуманими. Мені завжди було цікаво те, що Віктор Олександрович ніколи не виправляв інших, не повчав і не вимагав, щоб говорили тільки так, як він хотів. У цьому є така певна гідність і певна толерантність одночасно. Сам Віктор Олександрович послуговувався українською мовою не тому, що йому це було написано за посадами чи він це робив показово. Його українська була природною, він говорив мовою своїх батьків.

Дуже часто слова — це обгортка, в яку загорнуто глибоку ідею. Якщо ідея не приваблює, значить треба підібрати інші слова. Увага до слів, увага до того, що вони несуть, означають, є частиною загальнолюдської гідності.

Мені здається, що у всіх ситуаціях, коли Віктор Олександрович спілкувався з іншими людьми, він дивився людині прямо в очі і намагався якось достукатися до людини, особливо, коли це були розмови з тими, хто розмовляв іншими мовами. Може, через погляд в очі, через слова, які він підбирав, співрозмовники і відчували цей заряд в голосі, навіть опосередковано. Я пам'ятаю один випадок, коли Віктор Олександрович розповідав Маршалу про своє життя та життя своїх батьків, долю його родини, особливо предків. Він говорив настільки проникливо, що Маршал просто мовчав, а переклад не заважав, навпаки, дозволяв глибше перейнятися жахіттями комуністичних репресій, чисток, утисків українців. Знаєте, це те мовчання, яке неможливо описати, оцінити. І переклад не заважав отому емоційному контакту та співпереживанню.

Віктор Олександрович умів переконувати не тільки фактами, а ще й тим, що повністю відкривався співрозмовникам. Він говорив настільки щиро, щемливо, що це викликало розуміння й співпереживання.

НЮАНСИ ПРО НЕФОРМАЛЬНЕ

Якось, переглядаючи фотографії в архіві, я помітила, що маю багато фото, коли Віктор Олександрович фотографує. Це просто окреме задоволення, коли ти бачиш ось цей азарт так близько, і хочеться спинити цей кадр, застиглий фрагмент реальності. Тоді я пригадала, як часто ми могли їхати машиною і раптом зупинитися, щоб зберегти й запам'ятати цей момент. Коли ми були в Америці, ми їздили машиною, у нас було багато таких собі «аха»-моментів. Наприклад, ми були на горі Худ у штаті Орегон. Це вулкан з гострим засніженим піком, і коли ми піднімалися вже вище і вище, сніг був навколо всюди. Заради кадру ми не просто вистрибнули із машини, а зайшли глибоко в сніг. Мене зупиняли вітер і сніг. Віктор Олександрович ішов глибоким снігом далі й далі, йому хотілося вибрати найкращий ракурс.

Або ми підмічали, наприклад, у лісі велику кількість величезних, укритих мохом старезних дерев, яким сотні і сотні років. Вони всі обкутані

цим мохнатинням, і в ньому можна вгадувати якісь там образи. У нас була така гра, що саме ми бачимо в оцих формах, які образи й чудернацькі асоціації вони викликають. Власне кажучи, і Маршал, і Віктор Олександрович дуже любили дерева. Якось біля товстелезного дерева він запропонував: «А давайте його обіймемо, чи втрюх подужаємо?». Іншим разом ми приїхали на побережжя океану і, не знаю, як воно так трапляється, але саме на цьому пляжі було багато звалених дерев. Зрозуміло, що вони були довго у воді, потім обвітрилися на тому пляжі. Я пам'ятаю, як ми ходили між величезними колодами, іноді в ріст людини, і Віктор Олександрович дивився на них із сумом. Знаєте, такі звалені гіганти, які викликають повагу й сум. У Віктора Олександровича вони викликали відгук у душі, тому що навіть, коли вже дерево не живе, воно все одно залишає в тобі слід чогось живого.

Можна згадувати багато прикладів дипломатичності, людяності й веселої вдачі Віктора Олександровича. Це робило його популярним серед студентів, викладачів, однодумців і просто пересічних людей. Наші спогади залишаються свідченням того, як одна людина може змінити багато, впливати на всіх навколо себе і вести за собою.

Тамара Прошкуратова,

доцент кафедри початкової освіти
Факультету педагогічної освіти Університету Грінченка,
заслужений вчитель України, Герой України

ІСТОРИЧНА ПОСТАТЬ, ЯКУ НАРОДИЛА САМА ЕПОХА

Ми познайомилися з Віктором Олександровичем чверть століття тому, коли я працювала вчителем початкових класів. Це було в кінці серпня, я готувалася зустрічати першокласників. У школі нікого немає, я на клумбі вириваю бур'ян серед айстр (клумби і квіти — моє хобі). Дивлюся — іде красивий такий, імпозантний чоловік. І питає: «А Ви не знаєте, де Прошкуратова?». А я дивлюся на нього і думаю: «Це, мабуть, знову прийшов якийсь батько просити дитину взяти в перший клас. Куди ж я братиму? Вже тридцять сім дітей!». Кажу: «Та не знаю, вона, мабуть, додому пішла». Потім, коли через певний час ми з ним уже зустрілися в Києві, його перша фраза була: «Я ніколи не думав, що Ви така брехуха». Оце з ним була така ситуація.

З Віктором Олександровичем ми зустрічалися і на вчительському з'їзді, а потім побачилися вже у Верховній Раді, коли працювала в комітеті Верховної Ради з питань освіти і науки, а він був заступником міністра. Тоді нас пов'язувала спільна законодавча діяльність. Я дуже вдячна Віктору Олександровичу. Оскільки я у Верховну Раду прийшла

від учительського столу, то добре знала саме початкову освіту: методику, структуру роботи вчителя початкових класів. Пам'ятаю першу його пораду: «Скоро буде ювілей В. Сухомлинського, треба подати проект постанови про перше відзначення його ювілею на державному рівні». Будь-який міністр не має права законодавчої ініціативи. Це може зробити або уряд, або президент, або депутат Верховної Ради. Я пам'ятаю, він мені навіть запропонував редакцію цієї постанови. Звичайно, за неї проголосували і в комітеті, й у Верховній Раді. Цим законопроектом затверджено й нагрудний знак «Василь Сухомлинський». Все завдяки тому, що Віктор Олександрович запропонував проект, а я, як тодішній суб'єкт законодавчої ініціативи, його подала.

У нього було прагматичне мислення і вміння бачити на кілька кроків уперед. Ми всі тоді знали про заборгованість виплат педагогічним працівникам, що передбачені 57 статтею Закону України «Про освіту». Пригадую тодішню розмову: «Вікторе Олександровичу, треба якось повернути ці виплати». А він у відповідь: «Я, звичайно, радий кожній копійці, яка видається на освіту. Але боюся, що може не вийти». Я дякую тодішньому міністру освіти Василю Григоровичу Кременю. То був потужний тандем. На мою думку, більше не було такого сильного міністра та його заступника. Я пам'ятаю, Віктор Олександрович тоді зауважив: «Знаєш, не пройде цей закон. У бюджеті немає на це грошей, не закладуть. Якщо раптом на якійсь там політичній основі і набереш 226 голосів, то президент не підпише. Давай реально дивитися — немає коштів». Натомість висунув пропозицію: «Знаєш що, а давай ми запропонуємо закон про реструктуризацію цієї заборгованості. І тоді, коли вся сума буде поділена на п'ять частин, таку суму закласти до державного бюджету реально». І справді, такий законопроект було зареєстровано, і кошти вчителям перерахували.

У Віктора Олександровича було державницьке мислення, власне бачення щодо будь-якого закону. Пам'ятаю, розглядався закон, явно популістський, хоча й звучав гарно. Про підтримку обдарованих дітей. Автором закону були внесені ніби звичайні, але утопічні пропозиції: проїзд безоплатно, підтримка у певних справах. А Віктор Олександрович мені тоді каже: «А давай розберемося, де є визначення “обдарована дитина”, кого вважати обдарованим: чи це просто учень, який вчиться

на “відмінно”, чи це, можливо, якийсь шолопай, що має золоті руки, якісь винаходи робить». Тобто юридично поняття «обдарована дитина» на законодавчому рівні немає. Його й не може бути. У кожного своє бачення обдарованості.

Коли ми обговорювали законопроекти, не мало значення, чи ти міністр, чи ти вчитель, депутат Верховної Ради чи прем'єр-міністр — рівень був у всіх однаковий, кожен вносив свої пропозиції, і це все обговорювалося. Політичні погляди у мене з Віктором Олександровичем були абсолютно різні, але ми завжди знаходили точку перетину наших бачень, коли питання стосувалися освіти, державності — там політика відходила на друге місце і погляди абсолютно співпадали.

Коли я прийшла в Університет Грінченка, який очолював Віктор Олександрович, група наших викладачів працювала над проектом «Нова українська школа — освіта для життя». Я була членом робочої групи. У мене тоді складалося враження, що Віктор Олександрович все життя працював учителем початкової школи. Я запитала: «Вікторе Олександровичу, звідки це у Вас? Як ви можете знати цю методику: що діти вивчають у вересні, а чого перед Новим роком вони ще не вміють?». Віктору Олександровичу було притаманне органічне і глибоке знання психологічного та фізичного розвитку шестирічної дитини. Звідки це? Чи завдяки тому, що внучки тоді були маленькі, чи тому, що працював директором школи і знав маленького першокласника, а, можливо, причиною є рівень інтуїції, коли він це просто відчував. Звичайно, Віктора Олександровича дуже зараз баракує.

ПОЗИЦІЯ ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА В ІНТЕГРОВАНОМУ НАВЧАННІ

Час іде, змінюється, але сама концепція інтегрованого навчання, коли дитина розглядає питання, якесь правило з різних точок зору, — це дуже важливо. Я з поняттям інтеграції працювала дуже давно, коли почала об'єднувати шкільні дисципліни — мову, народознавство, природознавство, читання — навколо якоїсь теми: весна, літо, осінь. Ми з Віктором Олександровичем працювали над одним проектом. Обиралася тема, наприклад, «Школа в довкіллі» або «Весна в довкіллі». І ця тема розглядалася з точки зору мешканців Києва: як це у природознавстві,

народознавстві, математиці. Тобто коли одне явище розглядається з різних точок зору.

Вчителі мають змінювати свої погляди на освіту. Нещодавно вийшов підручник під моїм науковим керівництвом «Математика для першого класу». Ми його подали вже на інтегрованій основі. У ньому закладено ту позицію Віктора Олександровича, коли кожен математичний розділ відповідає якійсь великій темі. Наприклад, доцифровий період — «Здрастуй школа». Потім наступний урок — «Твоя математична дорога до школи». Далі — вивчення поняття «вгору-вниз» в розділі «Шкільне подвір'я». Тема «Числовий період» передбачає вивчення цифр разом з темою «Україна — моя держава». Наприклад, цифра один — «Чому Україна, як мама, на світі одна». Це теж позиція Віктора Олександровича — на світі буває тільки одна Україна, один Дніпро, одна мама. Цифра два — «Чого на світі тільки по двоє» (двоє очей, дві руки). І так до кінця розділу. Багато чого в цьому посібнику закладено з тієї позиції Віктора Олександровича, що все, що відбувається в оточенні маленької дитини, має споглядатися, вивчатися, досліджуватися з різних точок зору. У цьому унікальність Віктора Олександровича.

ЛЮБОВ ДО ДИТИНИ — СТИЛЬ ЖИТТЯ ОГНЕВ'ЮКА

Любов до дитини у Віктора Олександровича проявлялася стилем його життя. Я дуже ціную його спілкування «на ти», це для мене дуже дороге. Віктор Олександрович міг телефонувати мені у будь-який час, і я йому так само. Я це цінувала. Якщо є якась позиція, думка, ми могли хвилин тридцять або й до години у телефонному режимі це обговорювати. А потім він каже: «Знаєш що, Тамаро, в середу матиму вільний час, приходь, поговоримо». Зараз дуже важко про це говорити, бо цього вже більше ніколи не буде. Але я дуже цінувала таку полеміку, таке спілкування. Для Віктора Олександровича не мала значення посада, роль у суспільстві, — всі на одному рівні, всі однодумці. Віктор Олександрович умів вислухати кожного, хоча в нього при цьому була своя точка зору. Бо синтезувати позиції інших, не маючи своєї думки, не вийде. Треба мати мудрість, велику толерантність і відповідну інтелігентність, щоб починати розмову саме з тим, у кого інша точка зору. Він міг сказати: «Можливо, я помилявся». А це якраз основна риса

успішних людей. Треба мати високий розум, інтелект, щоб ось так бачити і так говорити.

Не можу зараз не сказати про дружину Віктора Олександровича, Любов Євгенівну. Не знаю, чи досягнув би він успіху, якби в нього не було такої підтримки і такого тилу. Я пам'ятаю ситуацію, коли всі їхали із виїзного засідання комітету в одному автобусі. Розвозили учасників цього слухання по домівках і під'їхали до будинку Віктора Олександровича. А він каже: «Так, ану, зайдіть, будь ласка, до мене в гості». Мені зараз за це соромно. Ніхто не глянув на годинник, а це — друга година ночі. Ніхто не подумав про те, що людина просто вчинила ввічливо. Та давайте ж відмовимося — ні. А Любов Євгенівна наче тільки нас і чекала.

ОГНЕВ'ЮК БУВ ТАМ, ДЕ ЙОГО ПРОСТО НЕ МОГЛО НЕ БУТИ

Віктор Олександрович поважав співробітників. У нього було надзвичайно шанобливе ставлення до кожного члена колективу. Я не можу сказати, що хтось у нас виділявся. Він цінував тих, хто працював, хто був творчий, а не тих, хто просто виконував рутинну роботу, бо це входило в його службові обов'язки. Віктор Олександрович був надзвичайно творчою людиною, і він вирізняв творчих.

Був толерантним, але вимогливим, принциповим, мудрим. Кажуть, що з ним було працювати непросто. Але мені було просто і легко. Це дуже велика рідкість — так працювати з керівником. Мабуть, тому, що багато в чому сходилися погляди, були небайдужі. І навіть, коли траплялося обговорювати якісь питання на високих тонах, це абсолютно не заважало можливості випити чаю після дискусії — і начебто гострих питань і не було.

Якби не така полеміка, то невідомо, чи був би наш Університет на такому рівні, на який піднявся завдяки Віктору Олександровичу. Треба мати великий досвід, терпіння і мудрість, щоб усе напрацьоване нашим ректором, не просто зберегти, а далі поповнювати. Хоча мені здається, що це просто нереально. Не може бути в Україні другого В. Сухомлинського, не буде другого В. Огнев'юка, тому що таких людей народжує сама епоха, історія. Він був там, де його просто не могло не бути. Я пишаюся, що майже чверть століття мала честь працювати з ним. Це не значить,

що ми кожного дня спілкувалися, ні. У моєму мобільному телефоні досі зберігається його номер, не піднімається рука видалити. Я розумію, що Віктор Олександрович вже ніколи не зателефонує мені, а я йому... Та іноді, особливо в оцій ситуації, коли нам важко, виникає бажання взяти і подзвонити. Ми ділилися і radoщами. От коли в мене народилася внучка, першому я подзвонила Віктору Олександровичу. Коли в нього народилися внучки, він теж цією радістю ділився. Мабуть, ось таке ставлення у нього було майже до всіх колег нашого Університету, він цінував кожного.

Це не значить, що він не регламентував час і з кожним спілкувався, ні. Але його турбота охоплювала всіх. Взяти хоч би ситуацію, коли затримували заробітну плату. У ці дні він був сам не свій, не просто телефонував, а їхав у Казначейство, їхав у КМДА, добивався того, щоб це питання було вирішено. Тобто його ставлення до Університету було не лише як до храму науки, як до закладу, де готують спеціалістів з вищою освітою, він переймався долею кожного студента і тих, хто їх навчав. Він вважав, що турбота про здобувача освіти — це головне. Адже студент може помилитися, якогось предмета на сесії не скласти через хворобу чи закоханість, тому що в цей період було не до науки. У Віктора Олександровича було розуміння кожної такої ситуації. Таким треба просто народитися.

Віктор Олександрович умів знаходити потрібних людей, заступників. Зараз в керівному складі Університету продумано все до дрібниць. У нього така була енергетика, що потрібні люди не могли не з'явитися в Університеті. Це було щось надприродне, тому що він умів бачити цих людей. Усі знали, що працювати в його команді важко. Треба працювати творчо й працювати по-справжньому. Тому що будь-яка робота — це праця, це не відпочинок. Основне, щоб був творчий підхід і закоханість у свою справу.

ЧОМУ ВАЖЛИВО РОЗПІЗНАТИ ПОЧЕРК УЧИТЕЛЯ

Я думаю, що він утвердився як В. Огнев'юк там, у сільській школі, працюючи вчителем. У нього було вміння відчувати «почерк учителя». Проведу ось таку паралель. У кожного викладача є студенти, ми з ними в школі на практиці. І ось, наприклад, студентка проводить урок. Це та студентка, яка входить у студраду, яка повинна мати диплом з відзнакою.

Я дивлюсь, як вона проводить урок. Розумію, що, отримає диплом з відзнакою, але в мене відразу питання: чи віддала б я свою внучку їй у клас? Ні. І урок ніби правильний, але якась холодність, байдужість. Таке відчуття, що вона — сама по собі, а клас — сам по собі. Урок ідеально правильний, все виписано, чітко. Вона буде правильна вчителька, але не буде отого вогню.

Пам'ятаю, була в мене студентка така, про яких ми кажемо «нерадива». Дивлюсь — а я її керівник на практиці. Ну, думаю, це буде шмат роботи. І раптом я цю Анну бачу на уроці. Я дивилася на неї з відкритими очима: яке ж це чудо, який це почерк! Як вона ходить класом, як повертає голову, які у неї руки. Побачила її наче вперше — як їй пасує навіть повнота, яку я не помічала. Потім, коли закінчився один урок, я йду до неї на другий. Мене, як методиста, абсолютно не цікавлять ні методики, ні технології — я дивлюсь на її почерк, на стиль. І коли ми з нею почали спілкуватися, я зауважила: «Аню, я дякую долі, що ти потрапила до мене в групу, я тебе побачила. Ти вибач, що я тобі таку оцінку поставила. Іди в школу, це — твое! Щасливішою на іншому місці ти не будеш». І дійсно, Анна працює в школі, має хорошу репутацію. А та дівчинка, відмінниця, працювати в школу не пішла, закінчила Університет Грінченка з відзнакою і все. Школа — не її, вона себе знайде десь в іншому місці. Коли я розповіла Віктору Олександровичу про це, він сказав: «Як нам важливо ось таких студентів не втратити. Навіть «не нам», вони все одно від нас ідуть після закінчення навчання, основне — щоб освіта їх не втратила».

Я кілька разів була головою журі на конкурсі «Учитель року». У цьому конкурсі брали участь представники кожного району міста Києва. Це були кращі з кращих. Тут ми дивилися теж на «почерк» учителя. На останньому конкурсі ми обрали чоловіка. Я не пам'ятаю навіть теми його уроку, але от його рухи, як у першому класі робили ту замітку, як він там олівчик поклав собі за вухо, повороти його, погляд — це дорогого коштує. У вчителя може бути ідеально розписаний урок, все правильно, але... Найбільше в житті своєму ненавиджу правильних уроків. Вони, як корисна їжа: нібито вона корисна, але їсти її не хочеться. Так само уроки. Треба вносити свою якусь родзинку, творчість, хай ви потім її і відкинете. Але не робіть все строго за методикою,

тому що треба, щоб у кожного вчителя був свій почерк, притаманний тільки йому.

ЖИТТЄВЕ КРЕДО ВІКТОРА ОЛЕКСАНДРОВИЧА

Я розділяю поняття «державотворець» і «політичний діяч», це різне. Політичний діяч — це, як правило, кон'юнктурник, у якого є політична позиція, політична партія, політичний вождь. І є державотворці, які бачать Україну незалежно від політичної ситуації. Якщо зробити екскурс в минуле, то політичних діячів було багато. А державотворці, це хто? Княгиня Ольга, Володимир, Святослав. Не кожен президент є державотворцем, як, наприклад, М. Грушевський. Коли людина бачить розвиток своєї держави, насамперед це цілеспрямований розвиток, це та держава, де всім має бути добре, це там, де творча людина могла б розвиватися. Звичайно, це дуже складно робити. От коли говорять, що у нас погана влада. Влада не може бути гарною, але вона ж не прийшла до нас звідкись. При владі ті, кого ми обрали. Це наші учні, колеги, сусіди. Для того, щоб змінити владу, треба починати змінювати свою позицію. Будь-які зміни починаються із себе. Кожен має зрозуміти: якщо чогось не досягнув — винен сам. Ось це, мабуть, і було кредо Віктора Олександровича. Має бути певне бачення розвитку держави, але треба враховувати й економічну ситуацію, і політичну, і тих сусідів, які ось зараз у нас. Мабуть, ми набагато років наперед їх уже всіх зненавиділи, але ж від цього нікуди не дінешся. Управляти країною ніде ж не навчають, це має бути тільки досвід.

УКРАЇНА — ЦЕ НАСАМПЕРЕД ЙОГО РОБОТА

У нас є поняття громадянства. От Віктор Олександрович — громадянин України. У тому, як проявлялася його любов до України, видно, що він справжній українець. Любити Україну можна абстрактно, можна до якогось моменту, а потім раптом раз — і перестати. У Віктора Олександровича патріотизм був щирий, він не бив себе в груди, ми не пам'ятаємо його виступів на різних мітингах, він просто робив свою справу. Для нього Україна — це насамперед його праця. Адже одна людина не розбудує Україну. До розбудови входять освіта, медицина, юриспруденція, журналістика, фермерство, економіка тощо.

Основне — знайти тут своє місце і знати, що твій навіть малесенький вклад, незначна праця — це вклад у розвиток України.

Любов Віктора Олександровича до України була абсолютно в усьому: в його роботі, працях, спілкуванні з друзями і колегами. Є такі поняття, як «патріотизм» і «націоналізм». Якщо говорити про це щодо нього, то це патріотизм, це широке бачення України і кожного громадянина в Україні.

АБСОЛЮТНА НЕБАЙДУЖІСТЬ

Був такий випадок. Одного разу я кажу Віктору Олександровичу: «Є у мене думка створити математику для першого класу на інтегрованої основі». Він запитує: «Що це буде?». І я йому розкажу, які це будуть розділи, як вони поділені на підрозділи. Дивлюся на нього і бачу, як у нього загоряються очі. Він каже: «Напишеш і принесеш мені, будемо разом дивитися». Він міг і забути про це, але ні. Буквально через пару тижнів телефонує: «Ну як там воно в тебе просувається? Ти щось зробила? Дивись, а ти не хочеш оце взяти?.. Коли будеш писати про Україну, про державні й народні символи, то обов'язково напиши, що були українські казки, які складали наші предки, про те, які це мудрі люди, українці. Про одяг — шаровари, плахти — ти від цього відступи. У нас в українців є своя їжа національна, ти от про це напиши...» У Віктора Олександровича не було позиції, що є дрібниці, які його, як ректора, не мають цікавити. Він телефонував, усім цікавився, підказував.

Ще один приклад: почали розробляти більш сучасний буквар з іншим підходом до вивчення букв: кожна літера по черзі «приїжджає» в місто Алфавіт, і це місто розростається. Я тільки поділилася думкою і кількома оповіданнями, які сама склала. А Віктор Олександрович уже знову телефонує: «Ти, як будеш писати цю букву, ану, візьми... Давай, я тобі підкажу». Ось така небайдужість абсолютно до всього.

Якби таких людей, як Віктор Олександрович, було в Україні більше, то й Україна була б зовсім іншою. Його позиція завжди була абсолютно чіткою, цілеспрямованою, європейською. Він випереджав свій час. Це дійсно історична постать — Віктор Огнев'юк. Треба час, щоб це зрозуміли, визнали. Це треба визнати на державному рівні, тому що він був

величиною. Про Віктора Олександровича можна сказати, що це держа-
вотворець.

Щодо увіковічення пам'яті Віктора Олександровича. Обов'язково
має бути відзнака його імені. Я думаю, таку позицію підтримає Київська
міська державна адміністрація і Департамент освіти і науки Києва.

Ну і, звичайно, його друковані видання: вони мають бути не про-
сто в бібліотеці, їх треба тримати в руках. Говорячи про розвиток
Університету Грінченка, можливо, і придумувати нічого нового не треба:
все, що писав Віктор Олександрович, те, про що він не встиг написати,
але з кимось ділився думками, має лягти в основу концепції розвитку
нашого Університету на наступні роки. А пам'ять про нього житиме
вічно.

Михайло Відейко,

професор кафедри історії України
Факультету суспільно-гуманітарних наук
Університету Грінченка,
доктор історичних наук,
старший науковий співробітник

СПОГАДИ, 2015–2022

Моє знайомство з Віктором Олександровичем Огнев'юком відбулося наприкінці 2015 року і було пов'язане із переходом на роботу до Університету. Таким чином, тривало воно неповних сім років. Це небагато, якщо вимірювати масштабами людського життя. Але якщо прикласти іншу мірку, що за цей час відбулося, то пригод, цілком вірогідно, вистачило б на значно більший проміжок часу. Далі я спробую викласти свої спогади за роками.

РІК 2015. ЗНАЙОМСТВО

Знайомство з Віктором Олександровичем відбулося 8 грудня 2015 року. Відбулося у ректорському кабінеті на вул. Бульварно-Кудрявській і завершилося (несподівано для мене) пропозицією створити науково-дослідну лабораторію археології. Мені була зрозуміла любов випускника вінницького педінституту до археології, адже я особисто знав Івана Зайця — головного археолога університету, відомого дослідника трипільських старожитностей у Побужжі. Тому обговорення перспектив роботи НДЛ в Університеті Грінченка було недовгим, але дуже змістовним.

Прошло всього кілька днів, і 17 грудня проєкт нового підрозділу був представлений Вченій раді Університету там таки, на Бульварно-Кудрявській. Тоді Віктор Олександрович сказав, що працюватиме лабораторія при Історико-філософському факультеті і згодом на її базі буде створено кафедру археології. Було визначено бюджет і надано можливість сформувавши команду.

2016. НДЛ АРХЕОЛОГІЇ

Від розмов до реалізації проєкту минуло півтора місяця. З 1 лютого лабораторія офіційно почала свою роботу у кімнаті 417 тоді ще на Маршала Тимошенка, 13-Б (тепер — вул. Левка Лук'яненка). Там висіла дошка, стояли парти. Звичайна аудиторія, яка мала перетворитися на щось інше. Віктор Олександрович у ті дні завітав до нового підрозділу і поцікавився, як, на мій погляд, це мало б виглядати. Перше, що спало на думку, це те, що маємо зробити місце, у якому працюватимуть археологи — така собі міні-модель дослідного інституту. На цьому варіанті й зупинилися. Слід сказати, що сприяння відповідних служб було чудовим, і за два тижні кімната 417 зазнала потрібних змін — від проводки електрики до меблів. Шафи, столи, три комп'ютери, стелажі — все, що просили, було надано.

У середині лютого 2016 р. відбулося перше засідання співробітників НДЛ. Обговорювали плани на рік, літо, польовий сезон, які слід було представити на розгляд Вченої ради Університету. Крім того, постало питання про затвердження першої планової теми. Відтак наші зустрічі з Віктором Олександровичем відбувалися щомісяця на Вченій раді, де він підтримував пропоноване НДЛ. У ці місяці був щиро вражений, як злагоджено все працює в Університеті, що приємно контрастувало з моїм попереднім досвідом роботи в інших місцях. І тут збагнув, яким значущим важелем був саме інтерес ректора до започаткованого ним проєкту.

Далі наше спілкування кілька місяців відбувалося через електронну пошту. Адаже організація археологічної експедиції для Університету була справою новою. Подання, дозволи, нарешті наказ на експедицію — все було вперше. Віктор Олександрович «вбудував» усе це до університетських механізмів, і в наступні роки вже все йшло як по писаному. Приємним бонусом стало виділення

автотранспорту для доставки експедиції до місця робіт — хто організував розкопки, зрозуміє, як це, з одного боку, важливо, а з іншого — не завжди просто.

Того літа експедиція ще не була прив'язана до археологічної практики, отожучасть у ній брали виключно співробітники НДЛ. У серпні розпочалася «міжнародна фаза» дослідження трипільського протоміста у Майданецькому. От туди я і запросив Віктора Олександровича. Розрахував, коли саме розкоп буде виглядати найбільш видовишно. І от цей день настав 9 вересня 2016 року. На розкопки прибув ректор не сам, а з повним автобусом гостей! І з подарунками для учасників. Німецьких партнерів одягли у фірмові грінченківські футболки.

Показ розкопу та знайомство з німецькими колегами тривали понад годину. Показувати було що — сліди укріплень, рештки будівель і нарешті «зірка сезону» — розкопки трипільського храму. «Невеличкого», «всього» на триста квадратних метрів. У мене збереглося чимало фотознімків з того дня. І добре видно, як Віктор Олександрович уважно і терпляче вислуховував усі пояснення, а потім обходив розкопи з усіх боків, спускався всередину, продовжуючи вислуховувати пояснення та ставити запитання. Демонстрація розкопок НДЛ пройшла успішно. Шкода, що в наступні роки вже не було таких цікавих проєктів та екскурсій.

У жовтні того ж року сталася зі мною цікава пригода, яку, мабуть, варто тут описати. У цей час мав бути готовий мій диплом доктора наук (захист відбувся у січні). Я вирішив завітати до відповідного офісу Міністерства освіти і науки України на вул. Володимирській, щоб його отримати. Знайшов потрібну кімнату, зайшов і попросив пошукати диплом. І тут був здивований тим, що у журналі видачі було позначено, що документ вже... виданий. Здивуванню не було меж! Попросив пояснити, коли і за яких обставин я встиг забрати тут диплом. Відповідь була простою і пояснила все: «Тут від Віктора Олександровича з ректорату приходили, забрали». І тут я пригадав, що чув про роботу ректора заступником Міністра освіти і науки України. І зрозумів, що ми знову зустрінемося на Вченій раді. Там я урочисто у листопаді й отримав з рук ректора докторський диплом.

2017. АРХЕОЛОГІЯ «І»

Наприкінці березня зателефонував Віктор Олександрович і запитав, чи не хочу я поїхати до Афін. Виявилось, була така можливість за програмою Еразмус+. Приймав нас Афіньський університет. Так, у квітні 2017 року я, досить несподівано для себе, опинився у весняних Афінах разом із Сергієм Олександровичем Головановим. Це була унікальна можливість побачити на власні очі місця та речі, про які читав ще в дитинстві, — Акрополь, Керамік, нарешті Національний археологічний музей і навіть будинок Генріха Шлімана. Того самого, який відкрив Трою.

Тоді ж, наприкінці квітня 2017, Державний фонд фундаментальних досліджень оголосив конкурс грантів на наукові проєкти, серед яких були і «Актуальні археологічні дослідження». Звернувся до Віктора

Олександровича: чи варто подаватися? Відповідь була: «Михайле Юрійовичу, я підтримую подання заявки». Заявку подали, витративши чимало часу, але грант виграти не пощастило.

Прийшов травень — і знову настав час організувати експедицію. Що стосується «бюрократичної частини», то завдяки минулорічному досвіду все пішло швидко. Але цього літа на НДЛ чекала новина: на базі експедиції мала проводитися археологічна практика. Студентів до нас поїхало небагато, але це була перша «власна» археологічна експедиція Університету. Таким чином ректор став використовувати нову структуру в навчальному процесі.

Довелося пригадати все: і як сам проходив практику, і як приймав практикантів на розкопках у 1980–1990-ті роки. Тут став у нагоді досвід роботи з британцями, які привозили в Україну своїх студентів. Це дозволило наповнити практику не лише копанням розкопу, але і перетворити її на навчальний полігон. Цей досвід став у нагоді, причому вже в поточному році. Бо наступною новиною була звістка про те, що з 1 вересня я мав читати частину курсу «Археологія і давня історія України». Так НДЛ археології завдяки Віктору Олександровичу зробила наступний крок до мети, проголошеної ним у грудні 2015 року, — «від НДЛ до кафедри археології».

Це було певним викликом. Хоча я і перед тим читав у Могилянці вже понад п'ятнадцять років. Але ж то був спецкурс, пов'язаний з основною моєю темою наукових досліджень, — давніми хліборобами, трипільською культурою. А от тепер щось нове — археологія. Курс поділили з Олександром Івановичем Бонем навпіл — мені дісталось «усе до літери «і». З'ясувалося, що робоча програма складена таким чином, що у ній все повторюється: спочатку як опис археологічних пам'яток, а потім — те саме у вигляді давньої історії. І тут спало на думку, що слово «археологія» — це не лише пам'ятки та знахідки, але і знання про те, як усе це досліджувати, знання про ремесло археолога. Така позиція знайшла підтримку у Віктора Олександровича, і відтоді програма курсу виглядає так, як і сьогодні: половина про ремесло археолога, половина — про давню історію України.

Завдяки цьому Університет Грінченка, ще не маючи кафедри археології, отримав можливість давати поглиблені знання з предмету

«звичайним історикам». З огляду на те, що археологія добре співвідноситься із практикоорієнтованим навчанням, усе вийшло доволі цікаво. І вже восени на травниках перед навчальним корпусом на Маршала Тимошенка, 13-Б (нині — вул. Левка Лук'яненка) студенти вчилися проводити археологічну розвідку, розбивати розкоп, вести документування процесу, як справжні археологи. Бачив це видовище якимось і Віктор Олександрович, підходив, привітав з початком навчального року і вдалим стартом.

Така можливість пройти «курс молодого археолога» ще до літньої практики мала цікаві наслідки. Коли студенти влітку проходили практику в інших експедиціях, то приємно здивували своїх керівників (професійних археологів) тим, що вміють вести польовий щоденник, знають, що слід виписувати етикетки до знахідок та стежити за ними у процесі миття цих знахідок і навіть (о, диво!) їм не лише відомо про існування польових описів, але вони і вміють їх вести!

Пізніше на базі НДЛ був створений центр компетентностей — «Центр археології». Завдяки цьому було отримано багато нового обладнання — від тахеометра до фотоапаратів та електронних мікроскопів і нівелірів, які дуже придалися потім на практичних заняттях і в наступних експедиціях.

2018. «А ЩО СКАЖЕ НДЛ АРХЕОЛОГІЇ?»

Упродовж цього року з Віктором Олександровичем доводилося зустрічатися на засіданнях Вченої ради, членом якої я став від Історико-філософського факультету. Це була не лише чудова нагода бути в курсі всіх університетських справ та новин, але й можливість брати участь в обговоренні різних питань. І не раз довелось почути: «А що про це думає Михайло Юрійович? А що скаже НДЛ археології?».

У 2017–2018 рр. почалися поїздки співробітників НДЛ археології на фестиваль середньовіччя до Сучави, давньої столиці Господарства Молдовського. Так сталося, що у мене були давні зв'язки з реконструкторами, справою зацікавилися і колеги. Шили костюми, готували обладунки. 2018 року до нас приєдналося кілька студентів. Фото регулярно викладали на сайті НДЛ у відповідному розділі. Я чув, що Віктор Олександрович переглядає сайти університетських підрозділів,

із часом зрозумів, що він не оминає і наш сайт: його зацікавили не лише новини з розкопок, але і ця реконструкторська діяльність.

2019. РІК «КИЇВСЬКОЇ СТОРОЖІ»

Навесні 2019 року, а саме на початку травня, від ректора надійшла пропозиція організувати реконструкторський захід на день Києва. Спочатку йшлося про ходу в центрі міста, потім домовилися із керівництвом Національного заповідника «Софія Київська» про захід біля Золотих Воріт. Довелося робити доповідь на Вченій раді, де за участі Віктора Олександровича вдалося сформулювати ідею та зміст цього заходу. Проект отримав назву «Київська Сторожа» і став дебютом реконструкторського клубу «Спадщина», який і досі існує на факультеті.

На день Києва університетська машина доставила до Золотих Воріт цілий арсенал — шоломи, списи, кольчуги. Потім підтягнулися учасники і за годину розпочалося дійство. Кожні п'ятнадцять хвилин змінювалася варта біля герси воріт, яка мала презентувати київських воїнів часів князя Кия, Володимира, Ярослава, аж до доби Данила Галицького. Танцювали хлопці й дівчата з театру «Борисфен». Шкода, що через епідемію та війну в наступні роки «Київська Сторожа» так і не отримала продовження. Але сподіваюся, що справа житиме і далі. І я буду завжди пригадувати ту Вчену раду, яка під головуванням Віктора Олександровича «запустила» у світ цей екзотичний проект.

У серпні до Сучави поїхала найбільша з початку нашої участі у фестивалі команда. Поїхав театр «Борисфен» під керівництвом Галини Василівни Саган. І ціле маленьке військо зі студентів, усі разом — Посольство князівства Київського.

2020–2021. ДИСТАНЦІЙКА

Ці два роки через ковід пройшли тотально в дистанційному режимі. Все дистанційно — від засідань НДЛ та Вченої ради до занять. Навіть археологічна практика. Виявляється, і так може бути. І так було. Ці два роки я бачив Віктора Олександровича виключно на екрані монітора, коли він вів засідання Ради. Вів так, ніби так і має бути і так завжди було. Впевнено, натхненно і — завжди оперативно, швидко (наскільки це було можливо).

Єдина зустріч відбулася у лютому 2020-го, напередодні оголошення карантину. Відбулася у ректорському кабінеті і була присвячена одному багатообіцяючому проекту. Йшлося про створення археологічного парку в Китаєвому. Хто проїжджав Набережним шосе, бачив цю зарослу лісом високу гору. На її вершині, в лісі, сховалася давньоруська фортеця, сотні курганів, а за горою, на мисі, оточеному струмками, — саме місто. Колись із цієї унікальної пам'ятки починалося моє знайомство з археологією як наукою.

І от на цій зустрічі Віктор Олександрович запропонував скласти проект створення археологічного парку. На це пішло кілька днів, а коли відправив його ректору, отримав відповідь: «Дякую... Це має бути фантастичний проект. Шліфуйте». Шліфування не дуже допомогло, проект «завис», але не був забутий: нині ним займається Інститут археології НАН України.

Незважаючи на епідемію, життя тривало в найрізноманітніших вимірах. Навесні 2021-го з подачі Віктора Олександровича мені присвоєно звання «Заслужений діяч науки і техніки». Чесно кажучи, попереднє наукове життя якось не балувало не те що нагородами, а подяками в наказі. Ну, от не складалося. А тут — державна нагорода. Після отримання домовився про зустріч, яка відбулася на вул. Бульварно-Кудрявській в останній день червня 2021 року. Пригадали знайомство, обговорили плани. Зустріч була недовгою.

2022. ДРУГЕ ЗНАЙОМСТВО

За минулі (з 2015) роки, здавалося, що ми з Віктором Олександровичем стали давніми знайомими. Шість років — цілком достатній для цього час. Але буває так, що за кілька десятків годин, проведених разом, дізнаєшся про людину більше, ніж за минулі кілька років. Це пов'язано з двома проектами, які він ініціював вже після початку війни: перший — це видання збірки «Заборонити рашизм», другий — дослідження палацового ансамблю у селі Мала Клітинка на його рідній Вінниччині. А також із виїзним засіданням ректорату 27 травня 2022 року, який пов'язує згадані вище події.

Я опишу ці історії окремо, хоча відбувалися вони насправді паралельно, упродовж весни — початку осені 2022 року, і досить тісно

переплетені між собою. Кожна з них мала свої подробиці та особливе значення, які, на мій погляд, мають бути тут згадані.

ВИЇЗНИЙ РЕКТОРАТ

23 травня мене було запрошено взяти участь у виїзному засіданні ректорату¹. На «мальовничій Вінниччині» мені доводилося бувати, але здебільшого проїздом. Тому я добре уявляв собі дорогу, якою туди доведеться їхати. Це — житомирська траса, яка у лютому-березні була ареною запеклих боїв з російськими окупантами. Це була перша можливість виїхати кудись за межі Києва з початку війни. Отож сумнівів їхати чи не їхати не було. Сам цей виїзд став не лише захоплюючою подією, але й мав досить цікаві наслідки. Серед них — досить інтенсивне спілкування з Віктором Олександровичем, якого, можливо, було більше, ніж за всі мої попередні роки роботи в Університеті. Це було те саме «друге знайомство», винесене у заголовок цього розділу.

Збір був призначений на 27 травня, на 7.30 ранку, біля станції метро «Житомирська», де на учасників мав чекати університетський «бусик» — білий «Форд». Просили не запізнюватися, що, з огляду на ритм роботи метро в той час, вимагало певної винахідливості і розрахунків. Однак вдалося потрапити у точку збору вчасно. Віктора Олександровича «підібрали» по дорозі, і тут я вперше побачив його не у звичному костюмі з краваткою, а у камуфляжі, з шевроном ТРО.

Ми виїжджали за Київ, проїжджаючи повз купи іржавих «їжаків» та окопи на травниках по узбіччях. Минали бетонні блоки на блокпості в Святошині. Ірпінь переїжджали тимчасовим мостом. Далі починалися спалені будівлі магазинів і заправок, рознесені снарядами та осколками шиферні дахи на приватних будиночках. З узбіч ще не було прибрано всі розстріляні авто та спалені танки рашистів.

Усі ці «мальовничі краєвиди» війни ми проїжджали під оповідь Віктора Олександровича про його безпосередню участь у подіях, які відбувалися саме тут, на трасі та навколо неї. Проїхали повз автомагазин,

¹ Олександр Петрович Турунцев, 23.05.22: *«Шановний Михайле Юрійовичу, від імені нашого ректора, Віктора Олександровича, запрошую Вас взяти участь у виїзному засіданні ректорату університету на мальовничій Вінниччині, яке відбудеться 27 травня (п'ятниця)».*

де під камерами відеонагляду окупанти розстріляли охоронців. І дізналися, хто, коли і за яких обставин «злив» це відео. І що було далі. Він розповідав про це все спокійно, ніби на лекції з історії. Власне, це і була справжня історія. Історія цієї війни очима фахового історика і філософа, а також захисника України.

Дивлячись на узбіччя і слухаючи цю розповідь, я, можливо, вперше з початку війни усвідомив, яким жахом було б «просування» цих «краєвидів» далі в місто. Та стрілянина з гармат і реактивних систем залпового вогню, яку було так добре чути з кінця лютого до кінця березня і яка долітала до моєї садиби, йшла зокрема і звідси, із житомирської траси та навколишніх територій. Читаючи зведення, я добре уявляв і ці знайомі з дитинства місця. Але тепер я все це побачив і, що важливо, почув розповідь людини, яка знаходилася набагато ближче до «нуля».

Дорога до мальовничої Вінниччини становила понад дві сотні кілометрів, але за оповідями та обміном враженнями час спливав швидко. Ще не вицвіли маскувальні сітки та не сипався пісок з мішків на чис-

ленних блокпостах, через які ми постійно проїжджали. У якийсь момент підключився і я до розмови, оповідаючи про археологічні пам'ятки, повз які ми проїжджали.

Коли доїхали до містечка Махнівка, всі вже знали від Віктора Олександровича, чим воно знамените, який там чудовий костюл та які є таємничі підземні ходи в центрі, *«які, можливо, ведуть до Бердичева»*. У костюлі відбулася зустріч із ксьондзом і місцевими фермерами (вони ж — меценати костюлу). Знайомство було цікавим, було видно також, що наш ректор — людина в цих краях

знана та шанована. На згадку я зробив його фото в товаристві фермерів і ксьондза. На згадку сфотографував собі дошку на храмі із прізвищами меценатів — з більшістю з них ми якраз і мали зустріч цього разу. І навіть не здивувався пізніше, коли знайшов усі ці прізвища у гербівнику шляхетських родів Речі Посполитої. Згадкою про ті часи стало і відвідання цвинтаря, на якому похований Тимко Падура, знаменитий свого часу поет та лірник, автор відомої пісні про «далеку Україну» — «Гей, соколи!», яку знає чи не кожен поляк. А завдяки фільму Єжи Гоффмана «Вогнем і мечем» про неї дізналося і багато українців.

Власне, історія мальовничої Вінниччини, якою ми подорожували наприкінці травня 2022 року, — це історія народів, які жили на цій землі упродовж багатьох століть. Історія, яку добре знав і оповідав нам під час тієї поїздки Віктор Олександрович. Ми побували біля храму XVII ст. у Поличинцях, в монастирі й ще у БАГАТЬОХ місцях.

Згадаю два з них. Перше — це ферма з відгодівлі курчат. Знаменита тим, що перед нею закладено сад волоських горіхів. Це підприємство було «дітищем» Віктора Олександровича,

він про нього розповідав цікаво та натхненно, пояснюючи, скільки років деревам, навіщо земля навколо них замульчована соломною і, звичайно, про плани розвитку, за якими навіть куточок з будівельним сміттям при дорозі мав перспективу перетворитися на квітник з місцем для відпочинку.

На відміну від автостради подорожування сільськими вулицями та польовими дорогами вимагає певних знань місцевості. Без них легко втратити орієнтування. У якийсь момент я відчув, що вже не маю уявлення, де ми знаходимося. Але Віктор Олександрович був добрим провідником. Відчувалося, що цими дорогами він проїжджав багато разів та ще й тримав у голові стан кожного пугівця, залежно від погоди та минулих опадів.

Однією із останніх зупинок була зупинка на березі ставка, поруч із покинутим глиняним кар'єром. Мою увагу привернули цікаві виходи глини. Але, виявилось, головною атракцією тут були не ставок і не глина. Віктор Олександрович показав присутнім палац, розташований вище по схилу. Виглядала ця будівля не надто презентабельно — пошарпані

стіни, провалена частина даху. Але відчувалося, що споруда знала і кращі часи, а ті, хто її будував, розумілися не лише на архітектурі, але й були поціновувачами місцевих краєвидів. І тут я почув, що це палац, у якому було б добре зробити базу Університету — для творчості, для відпочинку, а наприкінці: *«Ось Михайло Юрійович із співробітниками якраз і займатиметься вивченням цього палацу»*. Так почалася для мене історія з палацом.

ІСТОРІЯ З ПАЛАЦОМ

Минув тиждень, і вже 3 червня ми прямували з Віктором Олександровичем до того палацу. Цього разу він був за кермом і дорога зайняла значно менше часу. Але його було досить, аби обговорити багато чого. Від розділу до книги *«Заборонити рашизм»* до археологічних пам'яток за вікном авто.

Ми знову проїжджали повз спалені заправки та магазинчики, але потім звернули з траси на Забуччя. І за пару хвилин опинилися на місці, де в березні було знищено ворожу бронетехніку. Вона ще стояла тут, стягнута на узбіччя. Поіржавілі корпуси танків та БМП, відірвані башти, багато-багато заліза. Віктор Олександрович із знанням справи провів екскурсію. А потім я зібрав на місці, де було спалено БМП, колекцію артефактів — уламки броні, гільзи, рештки зарядів до РПГ, якими розстріляли цю машину. Пізніше забув пластикову торбу із цими «скарбами» у Віктора Олександровича в машині, так і не забравши після повернення до Києва, — просто за розмовами так і не згадав про ту торбу.

За два тижні я привезу сюди, на це саме місце і також на екскурсію, студентів, які їхатимуть університетським автобусом на свою археологічну практику. Вони оглядатимуть рештки броньованих монстрів, які несли смерть, і ми проведемо перше заняття з археологічної практики. Встановлюватимемо, вибираючи рештки із попелу, кому належала БМП, ким і за допомогою чого вона була спалена. Відібрані тоді зразки тепер зберігаються на полиці в НДЛ археології і, мабуть, одного дня займуть місце в музеї. А я, дивлячись на них, згадуватиму, як і завдяки кому опинився на тому місці.

Перед Махнівкою Віктор Олександрович показав мені місце, де має бути городище, і сказав, що було б добре провести тут розкопки

наступного літа. У Махнівці ми відвідали таємниче підземелля із замуrowаними ходами «до Бердичева». Вони виявилися під сучасним магазином, власник якого і був екскурсоводом. Обговорили плани дослідження підземель, і я пообіцяв звернутися за консультаціями до фахівців. Розкопки відклали на осінь, до вересня треба було укомплектувати все потрібне для таких робіт. Щоправда, наприкінці літа власник підвалів спробував їх сам покопати, щось пішло не так, їх підтопило, відтак плани дістатися Бердичева під землею довелося відкласти на майбутнє. Але було цікаво.

А далі, петляючи польовими дорогами, якоюсь жахливою бруківкою, ми під'їхали до палацу над ставком, але вже з іншого боку, згори. Там на нас чекали люди з ключами, які відкрили будівлю. І разом ми почали обходити маєток. Через портик із чотирма гранітними колонами увійшли до головного приміщення. Виборча дільниця з 2019 року зустріла нас нерозібраними кабінками для голосування, стосами паперів і стендом «Герої-односельчани». Кінозал, бібліотека зі стелажами і рештками картотеки, розсипаної на підлозі. Віктор Олександрович оглядав усе хазяйським оком та ділився планами: отут можна зробити музей, тут будемо проводити концерти. І вірилося, що так неодмінно буде, із часом.

Обійшли споруду зовні, оминаючи «мальовничі» зарослі бур'янів, які пробилися крізь асфальт. Підійшли до тієї частини палацу, яку тиждень тому споглядали знизу, від ставка. Тут пішла розмова про те, які двері та вікна слід закрити від негоди, аби запобігти подальшій руйнації палацу. Зайшли всередину прибудови, піднялися на другий поверх. Спустошення страшенне, все, що не прибите, було відірване і вкрадене хазяйновитими відвідувачами. Із цікавістю оглянули рештки стендів з історії села Мала Клітинка, переступивши через розбиту скляну вивіску «Музейна кімната». Проїшли на горище, а потім, присвічуючи телефонами, заглянули до підземелля.

Коли вийшли на сонечко, то обговорили, як можливо тут організувати експедицію, що треба зробити. Потім знов полізли в хащі, де господарі показали нам рештки спаленої стайні-школи-клубу. *«І це теж треба трохи розчистити та подивитися, що там»*, — дав завдання Віктор Олександрович. Далі спустилися до меморіалу, оглянули вкриту

шаленою кількістю шарів фарби фігуру воїна-визволителя та вицвілі пластикові вінки біля її підніжжя: *«Добре було б якось розчистити цю фарбу. Подумайте, як це зробити і які будуть потрібні інструменти»*. Зазираючи у вікна покинутої їдальні, до зруйнованого колодязя, обговорили, де брати воду.

Повертаючись до Києва, знову говорили про археологію і те, що можна зробити з палацом, що треба облаштувати для успішної роботи, яке потрібно придбати спорядження. На КПП у Святошині дісталися вже надвечір, коли на в'їзд до Києва вже вишикувалася довжелезна черга машин. Поїхали вздовж них вільною смугою. І нас пропустили поза чергою, почувши від Віктора Олександровича пароль на цей день. Він все ще залишався на службі у ТРО, отримуючи щодня необхідну для безперешкодного пересування інформацію. На прощання він попросив якомога швидше підготувати довідку стосовно палацу та перелік обладнання, необхідного для експедиції.

Вже шостого червня пішов у роботу наказ щодо експедиції. А на місці робіт висадився «десант», який отримав від ректора цілу низку завдань. Від прибирання приміщень та закриття щитами вікон до спорудження душевої та туалету. Коли ми прибули до експедиції 17 червня, все було зроблене, і за дверима на вході на нас чекав навіть бензиновий генератор, не кажучи вже про зазначене у списку обладнання.

Експедиція також отримала Старлінк, а з нами приїхав фахівець, який його налаштував і навчив одного з практикантів, як працювати з обладнанням. З'явилися місцеві електрики, які за кілька годин вирішили проблеми зі світлом. В усьому відчувалося чітке керівництво з боку Віктора Олександровича. Небагато можу пригадати за 50 років експедицій такої продуманої, ефективної та потужної організаційної підтримки.

Наступного дня після прибуття зайнялися розчисткою території, а у другій половині дня дочекалися в гості Віктора Олександровича. Він прибув не з порожніми руками. Усе почалося із встановлення прапора над входом у палац і завершилося привезеними ним шашликами у кількості, що її вистачило на два десятки учасників експедиції.

При цьому він заходився керувати процесом приготування шашликів (шампури він теж завбачливо привіз), і в цьому процесі було

зроблено досить вагоме відкриття, яке стосувалося історії палацу. На цеглі, яку почали збирати у траві, для того щоб викласти місце для встановлення шампурів, виявилися... рельєфні клейма. Їх вивчення відклали на наступний день, аби наукові дискусії не завадили процесу готування.

Біля вогнища зібралися всі. Вимостили сидіння: хтось приніс лавку, хтось примостився на складених піддонах, хтось на пеньках. Усе почалося зі спогадів про експедиції: Віктор Олександрович пригадав свою практику під час навчання. А шашлики... (і те, що «виставити» їх має керівництво) — це давня традиція.

А потім хтось із студентів запитав про щось у Віктора Олександровича, і той став оповідати історію свого життя: як вчився, вчителював, як став заступником міністра, пояснюючи кожен крок, кожную подію, людей, які були причетні до того всього. Він розповідав про своє життя з певним підтекстом, так, щоб кожен із студентів міг зрозуміти: якщо захочеш, працюватимеш як слід, то й у тебе може все вийти. Розповідав, як людина може «зробити себе сама», підтверджуючи кожне слово власним прикладом.

Потім переключилися на давню історію та археологію, «пройшлися» ланцюжком подій від трипільців до Русі. Проговорили, якою буде тема статті, над якою ми працювали, та розділу в майбутній книзі (про них поговоримо у наступному розділі). Про що найменше згадували того вечора біля

вогнища, то це про війну, яка здавалася такою далекою. Небо, зорі, тиша, палає вогонь — але деь вона тривала, ця війна.

Історія досліджень палацу та їх результати досить докладно описано у нашому звіті, з яким може ознайомитися кожен бажаючий². 30 червня я відправив Ректору коротку версію звіту та свої пропозиції щодо використання палацу. Він і справді може стати *«чудовою базою для проведення різних видів практик, зокрема археологічної»*. У серпні Віктор Олександрович сказав, що справа вже дійшла до юридичних аспектів аренди палацу, а він уже почав збирати експонати для майбутнього музею, який там обов'язково має бути.

Ось так історія з палацом не лише відкрила для мене мальовничу Вінниччину, але й Людину, завдяки якій це відкриття сталося.

«ЗАБОРОНИТИ РАШИЗМ»

Перший обмін думками з Віктором Олександровичем щодо видання (назва тоді мені була ще невідома) відбувся у другій половині квітня. Тоді надіслав йому матеріали, які стосувалися історичного та правничого аспектів. Перші ж робочі онлайн-засідання авторського колективу під головуванням ректора, на які мене запрошували, відбувалися вже у травні. Тоді ж я надіслав йому свою частину тексту, яка увійшла потім до спільної статті у «Світогляді»³ та відповідного розділу «Заборонити рашизм»⁴.

Дуже цікавий обмін думками стосовно того, як слід цей розділ викласти, відбувся під час виїзного засідання ректорату 27 травня. Просто в дорозі, в автобусі у нас з Віктором Олександровичем відбулася дискусія стосовно цивілізаційного підходу до розгляду давньої історії України. Він схвально висловився стосовно концепції Тойнбі, але «пройшовся» по його уявленням стосовно сторінок з історії України.

² Відейко М. Ю., Рудь В. С. ЗВІТ про історико-архітектурні дослідження палацу у с. Мала Клітинка 2022 року. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42828/1/M_Videiko_Zvit_Klitinka_2022_FSGN.pdf

³ Огнев'юк В. О., Відейко М. Ю. Історичний досвід української цивілізації. Світогляд. 2022. № 4 (96). С. 2–19.

⁴ Заборонити рашизм / В. Огнев'юк, В. Андреев, В. Брехуненко, М. Відейко, Б. Гуменюк та ін. ; за заг. ред. В. Піскун. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 252 с

Тут між нами було повне порозуміння. Домовилися, що зроблю короткий виклад давньої історії України — до епохи Русі, щоб він міг працювати над своєю частиною тексту.

Обговорювати історичні питання з представником цеху філософів (але істориком за освітою) було дуже цікаво. З мого боку тут було знання деталей, з протилежного — їх розуміння та осмислення у «глобальному» контексті. Шкодную, що подібна розмова не відбулася раніше.

Далі діалоги відбувалися вже у режимі онлайн. У липні я отримав від нього текст розділу, який мав стати спільним. У відповідь відправив для прикладу виклад частини давньої історії на прикладі трипільської культури. Відповідь була лаконічною: «Чекаю на продовження». Завдання було не з простих — втиснути давню історію країни за останні сім тисяч років у два десятки сторінок та ще й з посиланнями на літературу та джерела. Але це вдалося. 19 липня отримав коротке повідомлення: «Дякую. Починаю читати».

За тиждень текст був прочитаний і я отримав додаткове завдання — коротенько пояснити історію походження Русі в тому вигляді, як її бачать сьогодні археологи та історики в Україні⁵. Відповідь отримав того ж дня — усе було вставлене на місце і припасовано до частини тексту, написаної Віктором Олександровичем.

Обговорення в електронному листуванні цієї версії було інтенсивним та діловим. Усе було завершено вже 26 липня. А 28 серпня я отримав від ректора верстку цього тексту у вигляді статті у журналі «Світогляд». Два місяці для такого тексту, мушу сказати, — це добрий темп роботи. Уже на початку осені стаття була презентована в Університеті.

Однак робота над текстом для книги тривала. Те, що було добре для журналу, в цьому випадку вимагало, як любив казати Віктор Олександрович, «шліфування». Пішла вже редакторська робота, коли оцінювався з точки зору точності / потрібності ледь не кожен абзац,

⁵ Лист від 19 липня.

Добрий день, Михайле Юрійовичу! Дякую за ретельне доопрацювання тексту. Вніс незначні корективи. Прошу уважно подивитися перехід до Київської Русі. Як на мене, потрібно удосконалити..

кожне посилання⁶. Зверніть увагу на час відправлення листа — 0.45, що дає уявлення про те, коли йшла творча робота над текстом.

Це було останнє наше листування щодо редагування тексту розділу. Подальші правки та редагування довелося вносити вже самому. Розділ увійшов до задуманого Віктором Олександровичем науково-публіцистичного видання «Заборонити рашизм». Презентація видання відбулася на початку 2023 року.

НЕЗАВЕРШЕНІ ПРОЄКТИ

Не всі плани вдається втілити так, як це уявлялося початково. Приміром, навесні — на початку літа точилися розмови про структурні перебудови в зв'язку зі змінами, які відбувалися в Університеті. Зокрема йшлося про створення кафедри археології на базі НДЛ — кафедри археології та давньої історії. Влітку відповідне рішення було прийнято на Вченій раді. На Факультеті суспільно-гуманітарних наук (колишньому історико-філософському) ця кафедра почала працювати з 1 вересня. Так Віктор Олександрович, наскільки я розумію, втілив свою давню задумку, виголошену при створенні НДЛ археології ще 2015 року.

Однак організаційні заходи це одне, а наповнення назви змістом виявилось складнішим. Це був той випадок, коли наповнення могла спрямувати належним чином лише та людина, якій належав задум і яка уявляла, як саме його втілюватиме. Однак двох місяців для цього було явно замало. У жовтні почалися атаки дронів і ракетні обстріли, слід було думати про те, як організувати поточний навчальний процес.

⁶ Листування від 29.09. 0 год 45 хв.

Добрий день, Михайле Юрійовичу! У нашому матеріалі до книги є декілька проблем, які потрібно усунути. Перша. У тексті є цитата А. Кримського (не пригадую, щоб я її ставив) без посилання. Друга. Оскільки нині самоцититування не вітається, як Ви ставитеся до заміни цих посилань? Можливе їх зняття та перефразування, оскільки Ви співавтор? Прошу розглянути.

Добрий день, Вікторе Олександровичу, стосовно цитати Кримського — чи є вона критичною? Може, її можливо зняти взагалі або ж замінити на іншого авторитетного автора з подібними твердженнями і відповідне дати посилання? Стосовно самоцититування згоден, цілком у більшості випадків можлива заміна на колективні праці. Я цим оперативно займаюся.

Добре запам'яталася остання восени Вчена рада Університету в офлайн-режимі, коли її учасники спустилися в бомбосховище і там продовжили свою роботу. Віктор Олександрович вів засідання так, ніби нічого особливого не відбувається: *«Так, Михайле Юрійовичу, готові виголосити результати роботи лічильної комісії?»*. І засідання тривало.

У середині жовтня зі мною зв'язалися представники організації, яка планувала проводити зйомку археологічних пам'яток з дронів. Проект виглядав доволі цікавим, і, щоб узаконити співпрацю, ми домовилися про те, що вони надішлють лист на ім'я ректора. Перемовини стосовно листа припали на 20 жовтня. Однак цей проект до Віктора Олександровича вже так і не дійшов.

Кожен з проєктів, згаданих на цих сторінках, — це тепер ще й сторінка спогадів про людину, яка їх ініціювала та була рушійною силою, надійною підтримкою у здійсненні. І щоразу, коли відбуватиметься «Київська сторожа» чи практичні заняття з археології на подвір'ї біля навчального корпусу, коли перебиратиму цеглу із клеймами з палацу біля Малої Клітинки, переглядатиму фото з «виїзного ректорату», згадуватиму про це. Бо є речі, про які варто пам'ятати і про які варто залишити згадку.

Людмила Хоружа,

завідувач кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти Університету Грінченка,
доктор педагогічних наук, професор

У людини завжди бувають складні та переломні моменти як в особистому, так і в професійному житті. Таким моментом у моєму професійному житті був 2007 рік.

ВІН ДУЖЕ ВИМОГЛИВИЙ

Тоді, до червня 2007 р., у колективі Київського міжрегіонального педагогічного університету імені Б. Д. Грінченка панували «монархія» в управлінні, поділ колективу на слухняних і неслухняних, наближених і віддалених; нерозуміння більшістю персоналу стратегій розвитку інституції; психологічний тиск на незадоволених працівників та інші проблеми. У цій атмосфері керівництво закладу формувало у працівників думку щодо бажання КМДА закрити установу, що певною мірою більше ускладнило ситуацію: були організовані мітинги та пікети перед КМДА щодо захисту ректора та установи. Я мала зустріч, як проректор з наукової роботи, у МОН України щодо ситуації, яка склалася. Там її добре знали і розуміли. Про закриття Університету не йшлося. Щоб врятувати заклад, треба було терміново змінити керівництво.

Фактично так і сталося: на посаду ректора у червні 2007 р. було призначено В. Огнев'юка. Розпочинати роботу в ситуації, яка склалася у колективі, було складно. Люди боялися втратити посади, тривожилися, що почнуться «чистки» тощо, а про В. Огнев'юка говорили, що він дуже вимогливий (а це не підходить тим, хто користувався симпатією у попереднього керівництва).

Добре пам'ятаю перші співбесіди новопризначеного ректора з проректорами та завідувачами кафедр. Це було у формі партнерського діалогу, бажання познайомитися з людьми, з'ясувати їхнє бачення подальшого розвитку закладу.

Розпочинали старим складом проректорів, Віктор Олександрович дав можливість кожному себе проявити. Завдань стояло чимало, але головне — треба було знайти ідеї, завдання, певні сенси, які змогли б змінити атмосферу в колективі, створити не містечкове, а академічне середовище. Насамперед було створено організаційні органи управління Університетом: вчену раду, збори трудового колективу, розпочалося налагодження роботи кафедр і планування діяльності всіх підрозділів.

ШКОЛА ПОВНОГО РОКУ НАВЧАННЯ

Потужним каталізатором нового етапу розвитку Університету була наукова робота. Слід було не втратити того, що вже існувало у закладі: відбувалася підготовка аспірантів із загальної педагогіки, діяла спеціалізована вчена рада, започатковано періодичне академічне видання «Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка і психологія», здійснювалася активна робота викладачів щодо створення шкільних підручників тощо. Відтак, розвиваючи напрацьоване, на 2007–2008 навчальний рік було розроблено план наукової роботи, який передбачав включення у різноманітні наукові заходи як викладачів, так і студентів. Університет став розробником наукового проекту «Школа повного року навчання» для закладів середньої освіти. Було створено науковий колектив, у який ввійшли як викладачі Університету, так і директори експериментальних шкіл. Розроблено концепцію, відповідні положення тощо. Ідеї проекту і донині реалізуються у закладах середньої освіти м. Києва. Не менш інноваційним був проект «Християнська етика в українській культурі». Під керівництвом Е. Белкіної підготовлено для початкової

школи лінійку підручників, якими й сьогодні користуються школи України.

Також об'єднуючою ідеєю була розробка та впровадження у зміст освітнього процесу дисципліни «Вступ до спеціальності», яка складалася із двох модулів: «Я — студент» та власне «Вступу до спеціальності». Мета розробки загального контенту модуля «Я — студент» передбачала адаптацію студентів до університетського середовища, його специфіки, традицій, усвідомлення себе в новій соціальній ролі. Робоча група на чолі з ректором розробила зміст цього модуля, визначила найбільш важливі питання.

ТРАДИЦІЇ ТРЕБА СТВОРЮВАТИ ТА РОЗВИВАТИ

Але традиції та ідеї ще треба було створювати і розвивати. Такою системоутворювальною ідеєю стало дослідження феномену Бориса Грінченка, його багатогранної спадщини, до вивчення якої були залучені викладачі різних кафедр: філософи, педагоги, філологи, історики та інші. Великий доробок Б. Грінченка за своїм змістом виявився настільки актуальним для сучасного трансформаційного суспільства, знайшлося ще багато невивчених лакун у його спадщині, що цією ідеєю захопилася майже вся наукова спільнота Університету. 2008 рік, коли відзначали 145-річчя з дня народження Б. Грінченка, визначено в Університеті роком Б. Грінченка. До річниці розроблено нагрудний знак із його барельєфом «За особистий внесок у розвиток Університету» та запроваджено іменну стипендію найкращим студентам. Вченою радою затверджено комплексний план роботи кафедр Університету щодо вивчення спадщини Б. Грінченка. У цей час було створено НДІ грінченкознавства, яку очолила А. Мовчун. За її активної участі розпочато підбір матеріалів для створення Музею Бориса Грінченка, який урочисто відкрито у 2010 р.

Непроста це була робота, яка потребувала не тільки системного бачення експозиції, а й її відповідного дизайну щодо розміщення у старовинних стінах корпусу на вул. Бульварно-Кудрявській, 18/2. В основу покладено як хронологічний, так і географічний принципи побудови експозиції, адже Борис Грінченко працював у багатьох регіонах України, а завершив свій земний шлях в Італії. Збирали по крихтах артефакти для наповнення експозиції, налагоджували зв'язки з архівами тих міст,

у яких він працював. Тепер музей є не тільки науковим осередком, а й місцем, із якого першокурсник починає знайомитися з історією та традиціями Університету. Також за участю НДЛ грінченкознавства було розпочато видання багатотомного зібрання творів Б. Грінченка, ідею і керівництво якого взяв на себе ректор, започатковано проведення щорічних Грінченківських читань.

ПАМ'ЯТНИК ДУХОВНОМУ ЛІДЕРУ

Після урочистого відкриття Музею Бориса Грінченка виникла ідея створення пам'ятника духовному лідеру. Обговорювалося багато питань: місце розташування, сам монумент, фінансування, відповідні дозволи на споруду тощо. Ця ідея теж згуртувала колектив, надала новий поштовх для розвитку. У 2010 р., до 20-річчя незалежності країни, коштом викладачів, студентів Київського університету імені Бориса Грінченка та освітян столиці за підтримки Київської міської державної адміністрації пам'ятник відкритий поруч із корпусом ректорату, в якому розміщено Музей.

У 2008 р. в Університеті створено науковий відділ, керівником якого була призначена М. Братко. Одним із завдань цього підрозділу була мотивація студентів до наукової діяльності, адже в той час не існувало наукового об'єднання студентів. Згадую, що студенти були абсолютно індиферентні до будь-яких закликів участі в науковій діяльності. Ми з Марією Василівною буквально «танцювали» перед студентами, щоб якось розбудити у них бажання долучатися до наукових заходів, проявляти науковий інтерес. Так, у 2008 р. в Університеті створено студентське наукове товариство, з того часу почали проходити перші студентські наукові конференції, здобувачі освіти долучаються до участі у конкурсах наукових робіт, олімпіадах. Також в Університеті було зареєстровано наукову збірку «Наукові студії студентів-грінченківців».

ЗАВДАННЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

У серпні 2007 р. рішенням Київради затверджено Концепцію цілісної системи підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів м. Києва. До структури Університету ввійшли муніципальні педагогічні коледжі м. Києва: Київський міський педагогічний коледж при Київському

національному університеті імені Тараса Шевченка, Київський педагогічний коледж імені К. Д. Ушинського, Київський міський педагогічний коледж. Це дозволило розпочати роботу в Університеті щодо розробки і впровадження цілісної системи підготовки, підвищення кваліфікації та моніторингу якості роботи педагогічних кадрів столиці як виробничо-науково-методичного комплексу. Створення такого комплексу в столиці дозволяло цілісно реалізувати завдання неперервної освіти, вибудувати чітку вертикаль професійно-педагогічного зростання фахівців у системі «школа → коледж → університет → школа → післядипломна педагогічна освіта → перепідготовка фахівців», запровадити нові технології навчання, механізми управління такою системою, забезпечити процес адаптації випускників шкіл до середовища Університету.

Виконання нових завдань Університетом потребувало зміцнення кадрового забезпечення. Так, за 2007/2008 навчальний рік у порівнянні з минулим роком збільшилася кількість докторів наук — з 18 (за сумісництвом 8) до 28 (за сумісництвом 8), кандидатів наук — з 82 (за сумісництвом 16) до 133 (за сумісництвом 43).

Згадую важливі наукові події у житті Університету, які сприяли популяризації його діяльності, залученню науковців з інших інституцій, університетів, АПН України. Це були Міжнародна науково-методична конференція, присвячена 90-й річниці від дня народження В. О. Сухомлинського; Міжнародна науково-методична конференція «Формування ціннісно-мотиваційного ставлення педагогів до проблеми збереження здоров'я»; Круглий стіл «Відомий і невідомий Б. Д. Грінченко»; Міжнародна наукова конференція «1020-річчя історії шкільної освіти в Україні: традиції, сучасність та перспективи»; Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Сучасна субкультура та її вплив на формування життєвих орієнтацій молоді» та інші.

Новим кроком розвитку Університету було налагодження наукового співробітництва із зарубіжними і вітчизняними науково-дослідними установами та вишами. Так, у 2007/2008 навчальному році підписано угоду про співпрацю з АПН України, Інститутом історії України НАН України, Щецинським університетом (Польща), Чжецзянським педагогічним університетом (КНР).

КРИЗА — МОМЕНТ ІСТИНИ ДЛЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Працювати було складно, але цікаво, бо кожний день був наповнений новими ідеями та пошуком шляхів їхньої реалізації. Такий поступ розвитку Університету дозволив уже за два роки (2007–2009 рр.) досягти позитивних результатів. У науково-практичному виданні «Вища школа» (2009 р.), присвяченому саме діяльності Університету, ректором і проректорами був цілісно представлений цей досвід. Висвітлено основні стратегії його розвитку: механізми забезпечення інноваційного розвитку, нова модель педагогічної освіти, партнерство у взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу, проектування освітнього процесу в умовах євроінтеграції. А стаття ректора називалася «Криза — момент істини для університетської освіти». Дійсно, саме криза та прагнення до її подолання виявилися каталізатором тих позитивних змін, які відбулися в 2007–2009 рр. в Університеті.

Юрій Ковбасенко,

професор кафедри світової літератури
Факультету української філології, культури і мистецтва
Університету Грінченка,
кандидат філологічних наук, професор

У НЬОГО НЕ БУЛО РОЗПАДУ ПРАВДИ

ТЕРРА КИЇВСЬКОГО МІСЬКОГО ІНСТИТУТУ

Такі постаті, як Віктор Олександрович, — це самородки. Хлопчик із села. В Англії чи в Америці таких людей називають “self-made man” (він сам себе зробив). Як усі люди такого гатунку, він дещо Terra Incognita: а як це відбулося? Ця назва «Терра ректора» спонукає до широкого горизонту очікувань.

Вперше я зустрівся з Віктором Олександровичем, коли він був завідувачем райвно Київської області. Це було на зламі, якраз тільки розпався Радянський Союз. Ми зараз уже в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка, а починалося все з Київського міського інституту удосконалення вчителів. Я був тоді завідувачем кафедри методики мов і літератур. А це був час, коли виникла велика потреба у перекваліфікації київських учителів. Було багато вчителів російської мови й літератури. Але російська мова й література як предмети почали різко й інтенсивно зникати зі шкільного розкладу. Фактично десятки тисяч учителів київського регіону могли опинитися

без роботи. Це так, як виховати баскетболістів, тоді як треба футболістів.

Я був першим деканом першого в Україні факультету всесвітньої літератури Київського міжрегіонального інституту удосконалення вчителів. Ректорат, що зараз знаходиться на вулиці Бульварно-Кудрявській, — це була Терра тієї установи. От тоді і з'явився на горизонті В. Огнев'юк. Вперше я побачив його десь влітку 1994 року. Він був легко одягнений. Без краватки. Я тоді саме розмовляв з тодішнім ректором, Слюсаренком Віктором Григоровичем. І от він підводить до мене молодого красивого легеня західного типу краси, схожого на Назарія Яремчука, у нього такий типаж. Він підходить, енергійно: «Добрий день, пане Ковбасенку! Я про вас чув. Я чув і про вашу пропозицію. Наші вчителі погодяться бути вашими студентами». Тоді газети написали, що «вчителі знову вчаться». Оце ми з Віктором Олександровичем так починали. І дійсно, зараз усі переможці конкурсів, таких, наприклад, як «Вчитель року», — це наші колишні випускники.

ВІКТОР ОГНЕВ'ЮК — ІМПУЛЬС НАШОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Віктор Олександрович був складною людиною. Якщо кажуть «проста людина», то це або примітивна, або хитра. Віктор Олександрович мав різні іпостасі: адміністратор — людина — колега. Хто з ним працював, знають, що, з одного боку, не знаєш, на якій козі під'їхати іноді, а з іншого — у нього потім знаходиться рішення. Тоді визнавав: «Так, я помилявся». А це тільки сильна людина може так зробити. Він надав імпульс нашому Університету.

ІДЕАЛЬНИЙ МЕНЕДЖЕР

Віктор Олександрович був майже ідеальним менеджером. Він умів вислуховувати. Це завжди помічали люди дуже різного стибу і різноспрямовані люди різних сфер. Наприклад, Неоніла Іванівна Шинкарук згадувала, що вперше за час її роботи в міністерстві людина такого рівня, як В. Огнев'юк, запросила її і вислухала. Слухала всі 15 хвилин, нікуди не поспішаючи, не поглядаючи на годинник, не відволікаючись на телефон. Так, він знав собі ціну, але не було такого дурного снобізму, коли «я начальник, а ти дурак».

Основні риси Віктора Олександровича — лідер, менеджер, керівник. Це не кожному дано. Це велика рідкість. Віктор Олександрович мені розказував, що, коли він був молодим директором школи, до нього приходив учитель німецької мови, фронтовик одноногий, він з милицею ходив. Заходив до нього, кидав милицю на стіл і кричав: «Якщо ви те не зробите, я тут...». І молодий Огнев'юк брав себе в руки, ні один мускул на обличчі не видавав його почуттів у той момент. Це теж треба цінувати. Як казав Ч. Дарвін: «Неприспособані або слабкі гинуть на шляху, який називається життя». Віктор Олександрович досяг багато, але для мене він передусім керівник, лідер, а вже потім — історик, філософ.

ЯК ЛІ БО І ДУ ФУ СТВОРИЛИ НОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Я філолог, і мені було з ним про що поговорити. Буває ж людина поверхова, буває людина парвеню, буває людина-призначення, а буває людина, яка сама над собою працює. Віктор Олександрович знав західну літературу, знав російську. Зараз, я вважаю, може трапиться дуже велика дурниця, якщо ми просто, як страус, заховаємо в пісок голову, заборонимо вивчати російську літературу, культуру. Я не фан-клуб, мене дратує «ватничество» і так далі, але треба знати ворога. А для того, щоб знати ворога, треба його вивчати. Інакше ти на понятійному рівні не будеш воювати. Ти завжди будеш давати відповідь на рівні «сам дурак». Віктор Олександрович знав Ф. Достоєвського, наприклад, цитував якісь фрагменти, знав В. Фолкнера.

Віктор Олександрович дружив з Маршалом Крістенсенем з Америки. Йому було легко з ним розмовляти. Я наведу один приклад, який мене вразив. Ніколи цього не забуду, бо це відбувалося при мені, і це рідко з ким буває. Це було вже, коли ми стали університетом. В. Огнев'юку потрібен був масштаб. Я був тоді директором Гуманітарного інституту. «Юрію Івановичу, — каже ректор, — Ви думали про розширення переліку спеціальностей? Треба ж меню змінювати, щоб ходили до тебе в ресторани». У нас не було тоді східних мов взагалі. І от ми ходимо з ним коридорами корпусу, а він питає: «Як сюди привезти китайців?». А корпус цей був не в кращому вигляді. Я кажу: «Може, на Бульварно-Кудрявській краще? Там все красиво, пальми стоять в діжечках». Він каже: «Ні-ні, тільки сюди». Біля входу промили доріжку, поклали килим — і до

приймальної комісії. І привезли з Бульварно-Кудрявської чотири діжки з пальмами, виглядало так, ніби корпус уже обжитий. Привозить Віктор Олександрович сюди китайців. А перед тим заходить до мене в 305 кабінет і запитує: «А що це у Вас лежить на столі, Юрію Івановичу?». А я саме тоді (2008 рік) виграв конкурс підручника. І в підручник, як автор програми, вперше ввів двох китайських авторів — Лі Бо і Ду Фу. Це як у нас Т. Шевченко та І. Франко. «От шкода, що чорно-білий», — зауважив. Віктор Олександрович каже: «А можна у вас взяти?». «Та можна».

І от китайці сидять, а В. Огнев'юк їм півтори години: «Треба починати курси китайських мов, запрошувати викладачів, треба носіїв китайської мови до нас, а наших студентів-грінченківців — у Китай». Година минула, півтори, а толку мало. І В. Огнев'юк на якомусь зламі в цій ситуації бере і виймає зі своєї теки Лі Бо й Ду Фу і каже: «Оце підручник директора нашого інституту, який щойно виграв конкурс. Тут Лі Бо є». А представник китайської делегації ніби прокинувся і питає здивовано: «Лі Бо?». А Віктор Олександрович, не даючи м'ячу приземлитися, як кажуть тенісисти, продовжує: «Лі Бо, Лі Бо!». Той щось замешкався, почав говорити, покликав свою менеджерку — і договір було підписано. Відтоді у нас почали вивчати східні мови. Ось така от риса В. Огнев'юка, такі його сильні сторони. Це ж треба було спрогнозувати, взяти свою теку і згадати тоді, коли треба, в потрібний момент і в потрібному місці. І таки виграти цей раунд. Домогтися, щоб Університет Грінченка входив у клуб вишів, де вивчають східні мови. Це талант.

СРОДНА ПРАЦЯ ОГНЕВ'ЮКА

Віктор Олександрович був заступником міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту, а також заступником міністра освіти і науки України. Він завжди був помітним там, куди йшов працювати.

Про нього не можна сказати, що він тільки педагог, а, наприклад, в культурі — ніхто. Ні, він і там себе реалізував. Це такий “animal spirit” (тваринний дух). Причому в хорошому сенсі цього слова. А з іншого боку... він би і був міністром, але чомусь же він відмовився, уже коли був ректором. Може, він себе тут найбільше реалізував. Все-таки ніхто не відміняв Григорія Сковороду з його «сродною працею». Можливо, у нас більше б грошей було, якби ми, наприклад, відкрили з вами якесь

казино чи якийсь стартап зробили, але це «не сродно». От для Віктора Олександровича, мабуть, «сродним» було те, що він очолив столичний виш. Тут його універсальність якась. З іншого боку — у нього це виходило. Як з тією історією про підручник і китайців. Потім у 2010 році ми працювали над конкурсом про дванадцятирічку. От зараз ми кажемо, що парадигма нашої освіти — одинадцятирічка. Так її тягла до совдепії п'ята колона (Табачник і подібні). Щоб одинадцять років там (у Росії), одинадцять років у нас, все. А у нас було дванадцять. Ми з В. Огнев'юком написали в той час два підручники для профільного рівня і виграли конкурс. Тоді уже в силу ввійшли табачники і януковичі, і до Майдану нищилося все, що можна. Це був 2010 рік, але знищили не все, не встигли.

ВІКТОР ОГНЕВ'ЮК — ЛЮДИНА-КВІТКА

Віктору Олександровичу потрібна була ось ця реалізація в університеті, щось його тягло саме в освіту. І якщо порівняти зі світом природи, то він — людина-квітка. Як ромашка: одна пелюстка, друга пелюстка. Отут, наприклад, він — мисливець, у своїх Шпитьках пішов на полювання, а тут — з'їздив у Єрусалим і прочитав лекцію, далі — член правління клубу чи асоціації ректорів і т. д. Із цього всього складалося осердя, де всі ті пелюстки скріплювалися. Це непересічна особистість. Але разом з тим це робило Віктора Олександровича складним. Якщо він сказав «ні», то, добре це чи погано, це ні! Але у нього було, мабуть, від матері, із села ще якесь почуття добра і зла. І, як у казці, добро повинно перемогти. Так, може не завжди, але повинно перемогти. У нього не було розпаду правди.

Віктор Огнев'юк — українець. Як у Ліни Костенко: «Я не клянусь, не клянусь, тому що я не зраджу, і вже не раз це в битвах доказав». Він у битві це довів. По-перше, не побоявся виступити, коли всі гнулися під Януковича: а раптом беркут скрутить руки? В. Огнев'юк зібрав ректорат, записав відеозвернення. І цей ролик облетів усю Україну. Він тоді не знав, чим закінчиться Майдан, що попереду — час Небесної Сотні. А коли поперли ці рашисти із Білорусі, то у Шпитьках він стояв на блокпості, майже навпроти блокпоста рашистів. Хто його примушував? В. Огнев'юк взяв автомат і воював у складі підрозділу «Скіф». Він справжній українець!

ЛЮДИНА ВЧИНОК!

Колись у мене була дуже непроста ситуація, ще до Віктора Олександровича. Я вимушений був піти із закладу, щоб не зламатися. Я почав працювати в Академії педагогічних наук старшим науковим співробітником лабораторії літературної освіти. Тоді директором інституту була дуже яскрава особистість — Василь Миколайович Мадзігон. Це була посада, до якої деякі люди все життя йдуть. Я приходжу додому, кажу дружині, що пропонують ось таку посаду. Вона не суперечила, але наголосила, що адміністратор — це, з одного боку, престижно, а з іншого — хронофагія. Це завжди якісь конфлікти, простих колективів не буває. У той же вечір — дзвінок: «Юрію Івановичу, це Огнев'юк. А що б Ви сказали, якби я Вам запропонував посаду директора інституту?». Я із закладу йшов завідувачем кафедри. Факультет, який я очолював, до того часу вже закритися. І раптом така пропозиція. Дружина резюмувала: «Це буде справедливо, якщо ти повернешся, ще й на білому коні». В. Огнев'юк був здатний на це, і я ніколи цього не забуду. Я за цей епізод підніму окремо чарку, тому що він був людиною вчинку.

Валерій Ясиновський,

завідувач НВМ «Грінченко-Інформ»
Університету Грінченка,
заслужений журналіст України

ЛЮДИНА, ЯКА ОСЯЮЄ

ДОЛЕНОСНИЙ ПОСТ У ФЕЙСБУЦІ

Із часом зрозумів: поняття «знак долі» — це не щось метафізичне чи якийсь термін зі сфер ідеалістичних. Це абсолютно конкретне поняття, абсолютно матеріальне, яке можна охопити всіма нашими «рецепторами». Тому що «знак долі» завжди персоніфікований. І для мене Віктор Олександрович Огнев'юк — це «знак долі». Не «вершитель долі» — це з інших матерій. Це дуже відповідальна місія, яка, очевидно, дається Творцем нашим кожному: бути для когось «знаком долі». Хтось її ігнорує, хтось не помічає, а хтось підхоплює і несе як тяжкий хрест, як велику відповідальність. Коли згадую Віктора Олександровича, наші спілкування, то завжди у пам'яті обличчя односельців. Тих щиросердих, які, коли приходила біда, горіла чиясь хата, не чекали, поки їх покличуть на толоку, — вони приходили ще на тепле попелище, готові до помочі: щось приносили, щось пропонували. Таких людей небагато, але це ті люди, які несуть оцей «знак долі».

Так сталося, що я про Університет Грінченка довідався, коли трапилася трагічна ситуація із нашим студентом Історико-філософського

факультету Віталієм Кузьменком, учасником Революції гідності. Мій старший син тоді був адвокатом Майдану і разом з народною депутаткою Лесею Оробець займався цим питанням. Я тоді вперше почув про В. Кузьменка і вперше натрапив на назву «Київський університет імені Бориса Грінченка». А потім побачив відео, на якому ректор Університету закликає підтримати Майдан: «Я не боюсь, не бійтесь і ви».

По суті, я вперше побачив тоді Віктора Олександровича, хоча ми вже «френдили» з ним у фейсбуці. А потім закінчилася Революція, я опинився на біржі праці, яка називається «центром зайнятості». Навмання кинув жартівливий пост: мовляв, шукає роботу чоловік... Яке було моє здивування, коли вже наступного вечора у месенджер я отримав лист від Віктора Олександровича. Фейсбук пам'ятливий: зберігся текст і навіть точна дата з часом до секунди: «10.12.15; 19:17. Пане Валерію, якщо маєте бажання, приходьте завтра на 10 ранку, поспілкуємося щодо можливої співпраці». А далі адреса ректорату і телефон приймальні.

Із майже 3000 своїх «френдів» це був єдиний лист підтримки, хоча в цьому товаристві багато однокурсників і тих, хто мав можливість допомогти.

Зустрілися з Віктором Олександровичем. Він запропонував створити університетську інтернет-газету. Говорив, що в університеті неодмінно буде інститут журналістики. Очевидно, прочитав у мене на фізіономії певний скепсис, бо сказав із притиском, акцентуючи кожне слово: «Я вас переконую, інститут буде!». І раптом усміхнувся і тепло заяснів очима: «Ви знаєте, я досі зберігаю посвідку юнкора вінницької обласної молодіжної газети “Комсомольське плем'я” Дорога мені річ, школярем я дописував до цієї газети». Отоді я повірив: в цьому університеті точно буде інститут журналістики, і то класний інститут! Я бачив перед собою Людину, для якої журналістика — це щось особисте. Творця, який стане для цього «свого» інституту справжнім «знаком долі».

Так, у Вікторові Олександровичу я найперше побачив людину... Для мене журналістика — це прекрасна хвороба. Нею треба серйозно «захворіти». Тоді, в день нашого знайомства, я бачив людину, яка на правду «хворіє» журналістикою. Зважуся припустити, що це була його мрія. Що свого часу, десь на роздоріжжі долі, так склалося, що він пішов іншим

шляхом. Та журналістика залишилася в його естві. І він знайшов для неї свій вихід — у цьому інституті.

Він жив Університетом, працювати з ним було надзвичайно відповідально, а з іншого боку — легко, тому що складалася якась невимушена атмосфера спілкування. Він ніколи не старався бути таким собі «вершителем-усезнаєм». У ньому не було «начальственої пихатості». Була така єдина ситуація на початках, коли він попросив внести правки в одну студентську публікацію. Не кинув директиву: «сказав — зробіть». Щиро і довірливо пояснив можливі наслідки. У мене був свій набір аргументів, формально правильний, а в нього інший, «житейський». І я все сприйняв, усе зрозумів. Тому що він сказав це по-людськи, «не малюючись» пояснив, чому така ситуація.

З ним було легко і важко. Важко тому, що я постійно відчував увагу до себе. Думаю, це відчували всі в Університеті. Ми були не просто членами родини, це дуже гарно звучить. Кожен із нас мав нести у цій родині свій персональний «знак долі», втілюючи огром його мрії. Ми виношували, виколихували, кожен як умів, його велику дитину — інститут, факультет журналістики. Це був дивовижний садівник, який викохував свій сад, знав, як працювати гострими предметами, а коли використовувати особливий дар плекання.

ВЗІРЦЕВИЙ САДІВНИК

Колись я теж брав інтерв'ю у Віктора Олександровича. Взагалі специфіка саме такого оперативного інтерв'ю — ти не завжди можеш «залізти в душу» співрозмовника, не завжди ця людина розкривається. Це «інтерв'ю-проблема», «інтерв'ю-тема». Це не «інтерв'ю-постать». Але навіть спілкуючись «на задану тему», виникали моменти довіри, «одкровення». Ми з Віктором Олександровичем однолітки, а тут виявилось, що в нас подібне родинне середовище, ми практично однаково виростили. Відчував особну роль матері в його формуванні. Відчував і розумів, бо й сам це запізнав. Бачив, як він трепетно ставився до мами і яке велике значення для нього вона мала. Без зазіхань на чуже, але ми пройшли однакові сільські університети. Прийняли однакові цінності: освіта, книжки, мудрість... Навіть те, як Віктор Олександрович брав до рук книгу. Особливо, як людина, яка знає її цінність, святість. Це не

напускне, не перейняте — це надбане з дитинства: святоблिवе ставлення до правдивого польового джерела, яке щедро тамує фізичну спрагу, і до правдивої книжки, до джерела знань.

Для мене він був, є і залишиться назавжди **взірцевим садівником**. Бо надзвичайно майстерно плекав свій сад — Київський університет імені Бориса Грінченка, умів цінувати людей, не встановлюючи їм ціну. Шанував тих, хто вкладає «душу й тіло», щоб нести «світло науки і знання», щиро горить справою.

СУВ'ЯЗЬ З УКРАЇНСЬКОЮ ЗЕМЛЕЮ

Любомудрий — це про нього. Він умів цінувати істинне. У тих краях, де я народився, про таких людей ще й кажуть, як це не дивно, — *хитрий*. Це не те розуміння хитрості, яке знаємо і яке дають тлумачні словники. У моїх краях хитрий — значить мудрий, передбачливий.

Віктор Олександрович як лідер достеменно знав, відчував, передбачав, як вести тих, хто йде «З» чи «ЗА» ним. Не вивести на манівці, на якісь болота, а чітко до наміченого. Мав ясну мету і знав шлях «не блудами». Мав дивовижну «чуйку». Це як професійні танцівники: на сцені вони бачать залу, зате пильнують боковим зором ближніх, щоб кожен рух був синхронним — тоді є гармонія танцю. Оце він умів, мав отой «боковий зір».

У цьому хитрість. Він міг прораховувати цей шлях, знав ціну мудрих людей. Умів сказати, пояснити, переконати, але умів і слухати, прислухатися, дослухатися. І найважливіше, попри свою високу посаду, — знати і цінувати людей. Передовсім цінних мудрістю, тобто тих, які можуть щось порадити, щось дати, людей ґрунтовних. Бо він сам був такий. Ґрунтовний. Оцю ґрунтовність, очевидно, він і виніс із своїх рідних подільських чорноземів. Він любив землю, сад, він любив плекати.

Інкони вловлював у нього невимушені, сказав би, хлопчачо-парубоцькі нотки. Якось побачив мене в коридорі і, привітно махнувши рукою, здаля зтягнув приємним баритоном Білашеву пісню: «Ясени, ясени!...». У ньому проривалося оце чисте джерело людської щирості. Хтось, вийшовши із отого джерела, коло якого ти такий як є, намагається вправити його в бетон, як ото нашу річку Либідь. І це джерело десь собі тече, а людина величаво вкриває себе корою бронзи, каменю, граніту...

А він був живою людиною, яка не боялася скривитися від болю. І не злякалася пожирального вогню, вибухів, коли прийшов лютий ворог. Бо знала свій чоловічий обов'язок стати в оборону своєї домівки, садиби, села, не пустити убивць і паліїв. Не було б у нього тоді під руками автомата, вхопив би вила чи дрюк і пішов би на ворога. Таку мудрість і честь Господь дав людям, які вросли у цю землю пуповиною.

ЕТНІЧНИЙ ДУХ

Він був людиною етнічного духу. У нашій духовній традиції не панувало прагнення перекричати когось. З дитинства плекалося вміння слухати інших, дослухатися. І слухати себе, щоб не глушити інших. Тоді це гармонія, в якій домінує здорова думка, життєва мудрість. Чому ж ми і славилися здавен дивовижною гармонією хорового співу. Віктор Олександрович мав цей дар відчувати життєву гармонію. Цінувати етно-духовне першоджерело, яке викохує. Він виростав цим святим обов'язком віддячити своєму минулому, яке поставило на ноги, вивело в люди, цій стежці, дорозі, цьому джерелу, цим людям, які дали світ. Це добрий знак, що в людини дуже глибокий духовний стрижень. І він, цей стрижень, тримав його самотність. Віктор Олександрович цінував людей такими, якими вони є. І сам не намагався *видаватися*, він щиро прагнув *бути*. У цьому цінність його мудрості.

ПРИРОДНА ПРИРОДНІСТЬ

Для мене домінантна риса Віктора Олександровича — **природність**. Він природний. Так, серед велелюддя був трибуном, або намагався ним бути. Але в особистому спілкуванні ця природність домінувала. Деталь із посвідкою юнкора — доказ цьому.

Я, далєбі, могу порахувати на пальцях рук випадки розмов з Віктором Олександровичем віч-на-віч. Але навіть їх мені достатньо для впевненості, що це той, з ким можна було не просто йти в розвідку, а й не страшно потрапити в полон, тому що ця людина не з продажних. Так, він гарячково шукав би вихід для всіх. І дядьківська мудрість, пращурівська мудрість підказала б йому цей шлях. Віктор Олександрович природжений лідер, а завдяки своїй **природній природності** викликав довіру інших.

ДЯДЬКІВСЬКИЙ ПРАКТИЦИЗМ

Один із рецепторів, який ми, журналісти, навіть професіонали, часто-густо ігноруємо, — пучки пальців. Так хлібороб відчуває день сівби, перевіряючи землю пучками на тепло. Це такий «дядьківський практицизм», який був і у Віктора Олександровича. Я завжди кажу ці слова з піететом. Людина, яка пройшла великий науковий, освітній вишкіл, яка знає ще й своїм «життєвим університетом», що значить для села, «колиски нації», сільська школа і село без неї.

Ми — практики. І майбутніх журналістів треба плекати практикою, тобто тренувати їхні пучки. Про це дбав Віктор Олександрович, створюючи наш практико-орієнтований інститут журналістики. Навчальний заклад, у якому вже виростають журналісти-практики. Цей дар творця-зодчого — не «начитаний», а «нажитий».

МЕНІ ЙОГО БРАКУЄ...

Коли не стало Віктора Олександровича, я ловив себе на відчутті: ніби стояв на крутому березі, аж раптом шмат бережини піді мною просто опустився у воду, і я почав кудись відпливати. Берег почав даленіти. Я відчував його постійну увагу до того, що я роблю, чим займаюсь. Інколи ця увага була доволі прискіпливою, я почувався в ролі карася: от десь там щупак, який не дрімає... А тут раптом все якось пішло так... Ні, не самопливом, Боже збав! Тут усе набагато складніше й... очевидніше. Тут про людину, для якої журналістика — сковородинська «сродною працею». Як і для мене.

Мені бракує постійної, справді постійної уваги Віктора Олександровича. Мені бракує його у коридорі, мені бракує його «Ясенів...», бракує його мови. Щоразу, заходячи до університету, мимоволі вітаюся із його бронзовим погруддям. Він був «знаком долі» для мене.

НЕЗАБУТНІЙ ВЕЛИКДЕНЬ

Пригадую Страсний тиждень перед Великоднем 2022 року. Я був тоді на «виселках» в містечку на Хмельниччині, звідти дистанційно і газету творив, і студентів навчав. Раптом дзвінок, вперше за кілька місяців телефонує Віктор Олександрович: «Валерію Кириловичу,

я сподіваюсь, ви не за кордоном?». Відповідаю жартома: «Я за кордоном Київської області, тому можна вважати, що так». Уточнюю де саме. І чую: «Повертайтеся. Ви мені потрібні». — «Коли?» — «Та давайте якомога швидше». — «Можливо, вже після Паски?» — «Ні-ні, маєте приїхати раніше». Що ж, як треба, то й треба. Добираюся до Хмельницького, а там — на швидкісний потяг до Києва. Прибув у Страсну середу, пізно ввечері. Перше, що вразило, — жах безлюдного столичного двірця. Зустрів син-військовик, інакше довелось би ночувати тут-таки, у залі, бо ж комендантська година. Просто з двірця попри пізню годину телефоную Вікторові Олександровичу: «Я приїхав». А він: «Валерію Кириловичу, вибачте, я забув, що завтра Чистий четвер... Зустрінемося в понеділок. Але я вам обов'язково компенсую цю втрату». «Я вже й знаю, — жартома відказую, — як саме ви мені компенсуєте. Наступного тижня відпустите на Провідну неділю на батьківські могили». — «Поїдете неодмінно! Даю слово!» Побажали один одному тихого Великодня. Звісно, на душі було не солодко: відірвали від родини.

Насправді ж, святкував по-справжньому. Удвох із сином. Мій майстровитий син мав короткотермінову відпустку. Напik пасок, приготували крашанки... Розговлялися удвох, при свічках. Я тоді зізнався синові: «Дякуючи ректорові, це, по-моєму, найпам'ятніша Паска в моєму житті».

А з понеділка почалася наша робота над масштабним проектом, який ініціював Віктор Огнев'юк. Над розлогим книжковим виданням «Заборонити рашизм». Яке, по суті, і ввело цей термін у науковий та публічний обіг. Віктор Олександрович жив цим проектом, зібравши потужний авторський колектив. Був натхненником і душею книжки.

Його дітище остаточно сформувалося і побачило світ уже після смерті Віктора Олександровича. Невимовний жаль, бо ця передчасна тяжка втрата натхненника, як на мене, позначилася на виданні.

Ольга Тарасенко,

доцент кафедри історії України
Факультету суспільно-гуманітарних наук
Університету Грінченка,
кандидат історичних наук

СПОГАД ПРО ВІКТОРА ОЛЕКСАНДРОВИЧА ОГНЕВ'ЮКА

Віктор Олександрович Огнев'юк віддав Університету Грінченка п'ятнадцять років свого життя.

Людина, яка пов'язує свою діяльність із служінням суспільству, віддає цій справі своє життя, розум, знання, емоції, сили, здоров'я, весь свій час, всю себе. Так було завжди.

Такою Людиною для мене був Віктор Олександрович Огнев'юк, який пов'язав своє життя із служінням українському суспільству.

Освітня нива від попередніх поколінь залишила нам у спадок найкоштовніший досвід і взірці просвітницького й подвижницького служіння людям, громаді, українському народу.

Найяскравішим прикладом такого служіння для нас є життя, подвижницька й просвітницька діяльність Бориса Дмитровича Грінченка.

ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ ОГНЕВ'ЮК МАВ ХАРИЗМУ ВЧИТЕЛЯ

За п'ятнадцять років ректорства Віктора Олександровича ми всі (викладачі, студенти, працівники) стали колективним Грінченком.

Відчуття університетської громади як родини — грінченківської родини, грінченківців. Все це вже невід’ємне від нас.

Служіння університетській грінченківській громаді — родині, Києву.

Скільки потрібно було вкласти сил, здоров’я, емоцій, часу, впевненості у те, що ти робиш.

Борис Дмитрович Грінченко мав харизму. Глибше усвідомлюючи все те, що він зробив, ми переконуємося у цьому кожен раз.

Віктор Олександрович Огнев’юк теж мав харизму. Харизму Вчителя.

Для нас, працівників Університету Грінченка, наш ректор був нашим батьком, який все вирішить по справедливості. Ми так звикли до цього.

Відчуття майбутнього, передбачення, вміння та здібності відчувати і передбачати виклики, які стоять і будуть стояти перед університетською освітою та наукою. Віктор Олександрович усе це мав.

Ректор глибоко розумів, що Університет має постійно розвиватися й удосконалюватися в усіх сферах освітянського та наукового життя, бути прикладом для місцевої громади, вести за собою.

Він виховував усіх нас, грінченківців, своїм щоденним прикладом вів за собою як Вчитель.

ЖИТТЯ ПРИСВЯТИВ СЛУЖІННЮ УНІВЕРСИТЕТУ ГРІНЧЕНКА ТА ЙОГО ГРОМАДІ

Як зрушити з місця таку велику глибу, як Університет, з усіма його складовими?

Для цього потрібні надзвичайна сила волі, впевненість, відчайдушна рішучість завжди брати відповідальність на себе.

Скільки це забирає щоденних душевних сил, здоров’я, як це виснажує!..

Скільки радості, щастя та наснаги приносять позитивні зрушення та здобутки у розвитку Університету та його громади загалом!..

Усе це знав і проживав Віктор Олександрович у своєму житті, яке він присвятив служінню Університету Грінченка та його громаді.

За п’ятнадцять років мені випало лише тричі спілкуватися із ректором у його кабінеті: у 2007 р., 2010 р. та 2018 р.

Останній раз ми якось несподівано почали розмовляти про життя, як старі добрі друзі.

У цьому спілкуванні проявилася ще одна грань людської сутності нашого ректора. Ця розмова мені запам'яталася і глибоко вразила.

ЯКИМ БУВ УНІВЕРСИТЕТ ГРІНЧЕНКА РАНІШЕ І ЯКИМ ВІН Є СЬОГОДНІ

Я працюю в Університеті Грінченка з лютого 1995 р. Усі позитивні зрушення в розвитку закладу як складного механізму відбувалися переді мною всі ці роки.

Університет став для мене живою істотою, яка щиро радіє, прагне досконалості, нового та глибоко страждає, коли проводить в останню путь своїх синів — грінченківців, які віддали життя, захищаючи Батьківщину в цій страшній війні.

Що Людина залишає після себе? Свою родину, дітей, онуків, дім, сад, втілені в життя ідеї та ще не здійснені задуми.

Світла пам'ять про нашого ректора Віктора Олександровича Огнев'юка залишається в усіх його справах, у всьому, куди вклав своє серце, розум, емоції, знання, своє життя.

Університет Грінченка, яким він є сьогодні, яким він став за п'ятнадцять років ректорства Віктора Олександровича Огнев'юка, це світла й вічна пам'ять Людині і Вчителю, який назавжди залишиться в стінах нашого Університету, буде надихати своїм прикладом та виховувати пам'яттю про себе.

Вікторе Олександровичу! Я глибоко вдячна Вам за те, що Ви були з нами у грінченківській родині ці п'ятнадцять років.

Ігор Срібняк,

завідувач кафедри всесвітньої історії
Факультету суспільно-гуманітарних наук
Університету Грінченка,
доктор філософії Українського вільного університету,
доктор історичних наук, професор

МОЯ ПЕРША Й ОСТАННЯ ЗУСТРІЧ ІЗ РЕКТОРОМ

ДІЛОВА КУЛЬТУРА ТА ДУХ КОРПОРАТИВІЗМУ

Моє знайомство з Віктором Олександровичем Огнев'юком відбулося рівно десять років тому за доволі прозаїчних обставин — під час співбесіди, коли вирішувалося питання: бути чи не бути мені в Університеті Грінченка. До сьогодні вдячний ректору, який підтримав моє прагнення стати частинкою грінченківської громади, і це його рішення значною мірою визначило вектор мого подальшого професійного життя. Підтримка ректора була для мене просто неоціненною у перший рік роботи в Університеті, коли тривав природний процес дифузії деяких усталених стандартів роботи, які були почерпнуті мною на попередніх місцях роботи (КНЛУ і НаУКМА). Вони були витіснені новою діловою культурою та духом корпоративізму, що завжди плекалися ректором, який зумів об'єднати всіх грінченківців та заохотити їх до нових досягнень — насамперед у царині науки. Уже не було часу думати про професорський лоск, натомість кожен із нас (і автор цих рядків зокрема) дбав про науковий продукт, стверджуючи в такий спосіб впевнений поступ нашого

Університету. Також запам'яталися й започатковані з ініціативи ректора тренінги з лідерства, які проводив доктор Маршал Крістенсен.

УМІННЯ НАДИХАТИ

Із числа тих небагатьох зустрічей з ректором у пам'яті закарбувалася остання — 9 вересня 2022 р., коли він запросив до відвертого і живого спілкування всіх істориків факультету суспільно-гуманітарних наук. Під час цієї зустрічі відбувся плідний обмін думками, деякі з яких видалися Віктору Олександровичу занадто контроверсійними, але й у цьому випадку він залишався вірним собі — завжди стриманим, зваженим, коректним і доброзичливим. Те, що вирізняло його найбільше із цілої когорти ректорів, керівників університетської освіти, — так це вміння стратегічно планувати, ставити реалістичні завдання і надихати власним прикладом усіх навколо. Певно, що Університет був для Віктора Олександровича чимось більшим, ніж просто осередком освіти і науки. Поза всяким сумнівом, Університет став для нього Храмом, у якому відбувалося посвячення у лідери не одного покоління його випускників, і всім нам завжди бракуватиме диригентського помаху руки Маестро.

Тетяна Опришко,

директор бібліотеки Університету Грінченка,
кандидат наук із соціальних комунікацій

ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ — КЕРІВНИК ВІД БОГА

Важко говорити про Віктора Олександровича в минулому часі... Він був Людиною з великої літери, його внесок у розвиток Університету і взагалі вітчизняної освіти неоціненний. Для мене він був Учителем. Учителем з великої літери. Ми з ним почали працювати, коли мені було 18 років. І, по суті, всьому, що вмю і знаю, я навчилася у нього: його мудрості, вмінню спілкуватися з людьми, керувати. Він був керівником від Бога. Для мене людини такого масштабу в житті більше не існувало. Мабуть, і немає на світі людини, яка б могла повторити його життєвий шлях і ті речі, які він робив. Він був і керівник, і вчитель, і педагог, і науковець — все це в ньому дуже активно поєднувалося.

МИ ПОЗНАЙОМИЛИСЯ СЕРЕД КНИГ...

Наше знайомство відбулося давно. Але я це пам'ятаю, як сьогодні. Це була книжкова виставка. Я працювала в Інституті навчальної літератури при Міністерстві освіти і науки України і «охороняла» книжкову виставку шкільних підручників. Віктор Олександрович підійшов,

поцікавився підручниками, зав'язалася розмова. Саме на той час шукав собі помічника, тому що його секретарка пішла в декретну відпустку. Він запитав, чи я вмю працювати на комп'ютері. Я відповіла «так», і він сказав: «Ну тоді надсилай мені своє резюме». І я неочікувано для себе потрапила до Міністерства освіти і науки України, де Віктор Олександрович працював заступником Міністра. Він, прочитавши моє резюме, запитав, чи я його сама написала. Я кажу: «Звісно, сама». А він: «Ну, молодець, грамотно написано». Я його запитувала пізніше, чому мене взяли на роботу. У мене не було ні досвіду, ні освіти, була студенткою першого курсу. Віктор Олександрович тоді сказав: «Все це наживне, це все можна здобути, все буде. А от бажання вчитися і працювати — оце основне в людях. Я в тобі це побачив. Нам по дорозі з тобою». Так і почали працювати.

Працювати було з ним складно насправді. Він був дуже вимогливим, завжди говорив: «Ти не маєш права на помилку. Ти помічник, обличчя, маєш працювати за двох: і за ректора, і за себе». Тобто я мала працювати бездоганно. Був вимогливим не тільки до інших, а перш за все до себе.

ПОШУК МІЖ ІДЕАЛОМ І ДОСКОНАЛІСТЮ

Вимогливість Віктора Олександровича проявлялася передусім у тому, що він увесь час правив документи до безкінечності, міг повернути його зі словами: «Допиши, перепиши, недостатньо». Щоб він погодив документ з першого разу — такого не було ніколи. Постійно змінював усе на краще.

У нього були дуже високі ідеали, в які він вірив і сам жив ними. Це всі цінності Університету, місія, візія — вони також ним осмислені. Віктор Олександрович не тільки декларував їх, а й дотримувався у своєму житті. «Прагнемо досконалості» — це було його особисте гасло. Він так жив.

Ректор дбав про інтелектуальну спадщину Бориса Грінченка. У нашому Університеті уже кілька років поспіль видається зібрання творів Б. Грінченка, Віктор Олександрович очолював редакційний колектив. І якщо в інших університетах керівники такого рівня лише ставили своє ім'я до передмови, то Віктор Олександрович завжди все писав власноруч. Усі тексти, які з його підписом десь публікувалися, — написані

ним особисто. Він перечитував усі зібрання творів Б. Грінченка, дискутував з нашими грінченкознавцями. З його ініціативи створено музей Б. Грінченка.

Він вірив в українську націю та українську культуру. Був інтелігентом найвищої проби, людиною освіченою. Багато читав, мав велику бібліотеку в робочому кабінеті і вдома. Він був філософом у душі, а не лише за освітою.

І Університет Грінченка створював за тим образом, який собі уявляв. За 15 років зміг створити такий заклад, котрий, на мою думку, можна сміливо називати Університетом Віктора Огнев'юка. Зараз ми маємо потужний заклад, відомий в усій Україні і за її межами. Якби за цей період був рейтинг університетів за швидкістю росту, наш би Університет посів перше місце.

МУДРІ СЕНТЕНЦІЇ ПОЕТИЧНОЇ ДУШІ

Віктор Олександрович багато читав. І якось мені подарував збірник висловів Конфуція. Каже: «Читай, тобі знадобиться». Були випадки, коли я на нього ображалася і казала: «Ви мене постійно критикуєте». А він відповідав: «Критикують лише тих, хто небайдужий, кого люблять. От хто байдужий, на того енергію вже не витрачають». Він завжди давав мудрі поради, навіть коли уже я йшла з посади помічника працювати в бібліотеку. Казав: «Ти повинна здобути авторитет серед колег, тому що це важливо. Посада буде твоя, якщо тебе будуть поважати колеги».

Віктор Олександрович писав поезії. У нього завжди десь у планшеті були його поетичні рядки. Вони ніде не публікувалися. Віктор Олександрович багато писав віршів «у шухляду». Там і ліричні були, і філософські, і про природу...

Але на основний план виходила його іпостась ректора, керівника, мудрого лідера, за яким люди йдуть. Він об'єднував навколо себе людей. А ось ця душа поета десь ховалася в ньому. Але він був чуйною людиною, поважав інших. Віктора Олександровича посада не «зіпсувала», він був доступним: можна було підійти, порадитися. Навіть рідні наших студентів записувалися на прийом; ректор знаходив підхід до кожного, допомагав у вирішенні певних проблем. Не було такого, щоб він сказав «ні», чуйність завжди в ньому залишалася.

«Я НЕ ХОЧУ БРОНЗОВІТИ»

Віктор Олександрович завжди спілкувався на рівних зі студентами, говорив: «Я не хочу бронзовіти». Він казав, що студенти — це те, заради кого ми живемо. Викладач і співробітник Університету працюють заради студентів, а не вони навчаються, щоб нас утримувати. У нього була така позиція. Ректор дуже любив молодь, по-перше, бо й сам любив вчитися, в нього з роками не згасала ця жага до знань. У разі потреби він сміливо «сідав за парту»: вчив комп'ютерні технології, систему «Moodle» для створення електронних навчальних курсів, і все, що ми впроваджували в Університеті, передусім опановував сам. Відвідував тренінги з ІКТ. Цього в нього не відняти. Англійську мову вчив, завжди в нього якісь були заняття. По-друге, Віктор Олександрович завжди зі студентами любив спілкуватися, в коридорах десь зустрічатися і вести дискусії. Мені здається, іноді в інших університетах ректора навіть не знають з виду, а нашого Віктора Олександровича знали всі. Він підходив, спілкувався, міг пожартувати.

У нього були закохані всі дівчата. А жінки поспішали до дзеркала підмалювати губи, коли чули, що в корпус приїхав ректор. Я пам'ятаю, коли Віктор Олександрович викладав філософію освіти, це був перший його курс. Він наставив усім двійок, тому що студенти не написали індивідуальне завдання. Але попри це всі дівчата були просто в захваті від нього. І ніхто на нього не ображався, бо він був справедливим.

ВОГОНЬ У ВСЬОМУ

Дуже нестримна в нього була вдача. Прізвище Віктора Олександровича відповідало його суті. Він був **вогнем у всьому**. Навіть коли писав, а він писав багато від руки, його думка летіла швидше, ніж писала рука. І дуже часто він не дописував речення або слово, і тоді треба було сидіти і вгадувати. Або він сам щось креслив, дописував. Навіть коли я вже не працювала на посаді помічника, до мене зверталися колеги, щоб розшифрувала написане. Складний був почерк, тому що його думка випереджала, завжди в нього багато ідей було, **все вирувало в ньому, і вдача була нестримна**.

Він міг на ходу вирішити, що треба замінити слайди в презентації; попросити: «Тетяно, знайди цитату філософа Ошо, як вона в оригіналі».

Він стоїть уже за трибуною, а я з-за куліс подаю на листочку роздруковану цитату. Віктор Олександрович часто все змінював на ходу, навіть сценарний план міг міняти, коли вже йшли урочистості. Було, відправляє мене за куліси сказати режисеру, щоб номери поміняв місцями або ще щось. **Це був постійний драйв, поряд із ним ніколи не було сумно чи нудно.**

Постійний пошук, постійна робота, він змінював краще на більш краще. Складно було працювати, але дуже цікаво. Це неоціненний досвід, який мені на все життя, я його буду проживати, пережити й усвідомлювати — це унікальна школа для мене.

ДЕРЖАВНИК ВИСОКОГО ҐАТУНКУ

Я дуже добре пам'ятаю дні Майдану. Ми тоді працювали й у вихідні. Пам'ятаю, як прийшла звістка про побиття нашого студента Віталія Кузьменка. Ректор скликав позачергове засідання ректорату, думали, що робити. Усі були розгублені, не знали, що відбувається і як діяти. У таких ситуаціях завжди проявлявся його характер лідера, він сказав: «Давайте запишемо відеозвернення — я не боюся!». Віктор Олександрович сам написав текст і виступив з промовою. Це мало шалений резонанс, тому що всі люди на той момент ще боялися, а він міг говорити відкрито: «Я не боюся!».

Пам'ятаю, як ми збиралися на Майдані й організовували ходу. Він завжди казав: «Тетяно, іди поряд зі мною». Навколо нього об'єднувалися всі грінченківці.

Пам'ятаю, була зимова пора, холодно, морози. Віктор Олександрович навіть відпустив раніше з роботи, щоб тепліше вдягтися і взяли участь у ході. Він був активним. Поза його увагою не залишалися будь-які громадські процеси, завжди намагався особисто вплинути на вирішення якихось ситуацій в Україні. Ніколи не був осторонь.

Лідер, який веде за собою, об'єднує людей. Хоча Віктор Олександрович був дуже багатогранною людиною, ця риса стала найбільш значимою. Він об'єднав навколо себе великий потужний колектив Університету Грінченка. Мав щодо цього неабиякий талант.

СПРАВЖНІСІНЬКА СИНІВСЬКА ЛЮБОВ

Україна для нього була в серці. Це була любов від серця, справжня синівська любов, як до матері, тому що Віктор Олександрович дуже шанував своїх батьків, хоч вони померли рано. Але коли ми вже з ним почали працювати, я бачила фотографії його батьків, він про них згадував, іноді навіть зі сльозами на очах, пам'ятав їх і дуже шанував. Часто відвідував Вінниччину, заходив до рідної школи, потім нам розповідав про свою першу вчительку, рідне село. Він не був відірваний від своєї землі, від того місця, де народився. Спілкувався із однокласниками, до нас приїжджали вчителі. Пам'ятаю, коли делегація з Вовчинецької школи приїжджала, ми організували екскурсію Києвом, Університетом. Ми писали статтю для Вікіпедії про село Шпитьки, де він жив ... Віктор Олександрович говорив: «Ну як може бути у Вікіпедії погана стаття про село Шпитьки? Давай напишемо, щоб була достойна».

Україну він любив справжньою синівською любов'ю.

ВИБІР ЦУКЕРОК, ОЦІНЕНИЙ ВНУЧКОЮ

Віктор Олександрович завжди говорив: «Кожному, хто зайшов до кабінету, ти маєш запропонувати чай чи каву. Людина повинна обов'язково зі мною випити чаю, щоб відчути себе в родинному колі». У нас завжди були цукерки, ми їх купували для гостей. Я пам'ятаю, цей вибір оцінила онука Віктора Олександровича Софія, яка до нас часто приїжджала. Вона тоді була маленькою. Це зараз уже доросла дівчина. Дуже любила до дідуся їздити в гості. Він тоді одразу змінювався: із суворого керівника ставав таким милим, гарним, теплим, затишним. Софія завжди ласувала цукерками, а потім казала, які смачніші. І з того часу 15 років ми купували ті самі цукерки. Завжди намагалися приділити увагу кожній людині, яка заходила.

У Віктора Олександровича була ще одна риса. Він ніколи не сидів на місці. Часто повторював фразу: «Якщо ректор буде завжди сидіти в кабінеті, то нас кури заклюють». Він ходив корпусом, міг завітати в гості на пару до викладача і акцентував увагу саме на тому, де є проблема. Як він це вмів робити, я до цього часу не розумію. Така в нього була шалена інтуїція. Він міг не знати, як працює там автоматична система ІРБІС,

але міг зауважити: «Отут треба вам доопрацювати» або «Оце вам треба переробити». Ця людина була для мене фантастичною.

СИЛИ ЧЕРПАВ ВІД ЗЕМЛІ

По-перше, треба було народитися таким, як Віктор Олександрович. А по-друге, він сили черпав від землі, мені здається. Часто їздив на Вінниччину, відвідував рідні місця і батьківську хату. Повертався звідти вже наповнений силою. Хотів змінити світ на краще, змінити Україну. Він був депутатом Шевченківської ради столиці і колись навіть балотувався до Міської ради. Завжди в нього були якісь державницькі ідеї. Навіть була думка сформувати партію освітян. Казав: «От кожен освітянин по гривні скинеться — вже будуть гроші на передвиборчу кампанію». Тобто він завжди намагався об'єднати людей, надихнути їх до змін, щоб не були пасивними, щоб створювали майбутнє власноруч. А земля його надихала і давала сили йти і змінювати світ.

ПРОДОВЖУВАТИ ТЕ, ЩО БУЛО РОЗПОЧАТО

Я часто його згадую і думаю: зараз би він так сказав, зараз би він так вчинив. Тобто це вже на такому клітинному рівні. Коли ти переймаєш його цінності, ідеали, якими він жив. Я намагаюся продовжувати його проекти. Наприклад, книга «Заборонити рашизм» — це один із прикладів, коли проект живе навіть після відходу головного натхненника. Ідея пропагувати і пояснювати людям, що таке рашизм, історію його виникнення, живе, і книга живе. Головне — продовжувати все, що було розпочато.

УЛЮБЛЕНА ГРУША «ПАРИЖАНКА»

Я завжди думала: а от раптом у цю хвилину заїде в кабінет Віктор Олександрович. Значить, тут має бути ідеальний порядок, ніде не має бути нічого зайвого. Він помічав навіть якусь дрібницю, міг навіть побачити дрібязкове сміття у куточку.

Віктор Олександрович міг зайти і, навіть коли в тебе сил нема вже, сказати щось, дати тобі енергію на виконання, якийсь поштовх. Він як зірка, до якої тобі треба рухатися не один рік. Він ставив кінцеву мету, куди рухаємося, а твоя задача — це вже твоя творчість,

як ти до неї прийдеш. Він завжди був рушійною силою нашого Університету.

Основне хобі Віктора Олександровича — це садівництво. До речі, не знаю, чи це варто розповідати, але у Вікіпедії є стаття з його біографією. Один із розділів присвячений хобі. Статтю готувала я, написала просто: хобі — садівництво і література. А оскільки Вікіпедію може правити будь-хто, через деякий час там з'явилося через кому: хобі — мучити студентів. Хтось після чергової сесії із студентів наших так пожартував, але потім вони самі й прибрали. Це був такий жарт.

А садівництво ректор обожнював по-справжньому. У нього був великий сад, і кожного року він привозив свої фрукти і ягоди, пригощав. Завжди в приймальні стояла велика корзина із яблуками чи грушами, і ми всі пригощалися. Дуже смачна була груша «Парижанка». Віктор Олександрович знав, що то мої улюблені, і завжди привозив їх. Він був справжнім господарем. Пригощав весь колектив Університету Грінченка, бо ми його родина.

ДЕ ЗАКАРБОВАНІ СЛОВА ОГНЕВ'ЮКА

Кожного разу, коли лунає гімн Університету, я згадую, як його писали. Павло Зібров і Петро Мага були друзями Віктора Олександровича. Коли вони надіслали свій варіант слів і музики, то, як завжди, ректор взявся правити текст. Я пам'ятаю, як відбувалася творча лабораторія написання нашого гімну. Один рядок, який містить слова «А Університет вперед веде», запропонував Віктор Олександрович. Автори погодилися, і це ввійшло в гімн. Кожного разу, коли слухаю гімн, згадую Віктора Олександровича. Дуже люблю через це його.

Така сумна подія, коли весь час треба в минулому часі його згадувати. Хотілося б побачити, щоб він зайшов у кабінет, обняти його. Але зараз момент тільки переосмислювати і черпати з нашої пам'яті ті речі, які він встиг нам дати.

Світлана Голоско,

помічниця ректора (2019–2023)

ПОВАГА ДО ЛЮДИНИ

Наше тісне спілкування з Віктором Олександровичем почалося, коли я прийшла працювати до нього помічником. З того моменту тривало моє пізнання його як особистості, не просто як ректора Університету, в якому я навчалася. Мене вразили слова, які сказав ректор під час співбесіди: «Я тобі даю певний пакет довіри. А вже за тобою рішення, чи ти його виправдаєш, чи ні. Чи ти примножиш мою довіру, чи ні». З першого дня роботи я відчувала оту відкритість, щирість із певним рівнем довіри. Я собі взяла за місію примножити і виправдати цю довіру. Але той перший момент, коли Віктор Олександрович виявив готовність будувати відкриті стосунки, був для мене знаком поваги до людини.

ФРАЗА РЕКТОРА, ЯКА ПРИВОДИЛА В ТОНУС

Аналізуючи себе, я розумію, що чим більше зростає сила моєї особистості, тим вищим стає рівень вразливості й чуйності. Чим вразливіша, тим сильніша. Чим сильніша, тим вразливіша. Коли я перенушу на Віктора Олександровича таку схему аналізу, то я розумію, що

складність саме в тому, що цей спектр між чутливістю і силою збільшується й ускладнюється. Тому люди, які мають вузьке коло розуміння емоцій, менше відчують цей спектр і тональність емоцій, їм і важче зрозуміти людину в її дрібніших проявах, у розкладанні цього спектра. Я думаю, Віктору Олександровичу було легше зрозуміти іншу людину. У нього «розкладання» емоційної гами було більш детальне. А це насправді допомагає зрозуміти іншого.

Я відчувала і спостерігала іноді різкість і чіткість у відповіді. Але принаймні на моєму досвіді відчуття зверхності чи грубості не було. Коли я робила помилки чи десь там не встигала (робочі питання завжди виникали), звучала фраза, яку я запам'ятала на все життя: «Світлано, не роби дурниць». Я дуже любила цю фразу, тому що вона була добра, але й приводила в тонус.

Віктор Олександрович учив сприймати помилки, яких я інколи припускалася, як власний досвід. Акцентував, що треба вдосконалити, як краще зробити, як поводитися. Завжди був радий проконсультувати й підказати.

Віктора Олександровича характеризувала людяність.

ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ — ЛЮДИНА-ОБОВ'ЯЗОК

Нещодавно я прочитала у листах Василя Стуса до дружини і сина, що людина — це обов'язок, а не титул, вона самонароджується, самотворюється. Ось ректор для мене — людина-обов'язок, втілена в чіткі риси, в чіткий цілісний багатогранний образ. Це людина, у якої рівень чутливості й вразливості проявлявся по відношенню до життя в широких проявах. Він обожнював природу, тварин.

ВРОДЖЕНЕ ПРАГНЕННЯ ПІЗНАВАТИ

Завжди, коли приносили на підпис дипломи, я брала ці стопи у нього в кабінеті і розставляла години півтори на місця. Це був час, коли ми могли поспілкуватися з Віктором Олександровичем про щось поза межами роботи.

Саме під час таких розмов я побачила, що він має вроджене прагнення все пізнавати і передавати іншим. Якоюсь мірою це проявилось у віршах, які він писав дружині, фотографіях, які робив у власному саду,

в тому, як він обожнював тюльпанові дерева. А також у педагогіці, тому що це примноження знань і передача їх іншим.

ВІКТОР ОГНЕВ'ЮК — НЕБАЙДУЖИЙ УКРАЇНЕЦЬ

Віктор Олександрович був дуже небайдужим, активним українцем. Я не знаю, як можна так багато працювати. Ця активність проявлялося в усьому: у любові до родини, країни, студентів, Університету. Коли почалася повномасштабна війна, він не роздумуючи пішов у ТРО, забезпечив захист своєї сім'ї, нашої великої грінченківської родини. Віктор Олександрович записав відеозвернення до студентів, радив триматися в безпеці, відстоювати Україну. Отакі настанови. Не було там в думках політики. Були ми, люди. От у цьому проявлялася справжня українськість.

Я пам'ятаю початок повномасштабного вторгнення: ми із сестричкою прокинулися під вибухи. Я написала Віктору Олександровичу, що планую їхати на роботу. Ми домовилися зустрітися там. У мене якийсь такий внутрішній порив був їхати в ректорат, бо там, на мою думку, було безпечно. Я й сестричку свою взяла із собою. Уже дорогою, коли прибула на Золоті ворота, отримала повідомлення, що ректор не може добратися, бо Житомирська траса просто заблокована. Він повертається назад. Ми тоді скоригували наші плани, і я поїхала в корпус на Оболонь.

В будівлі Університету на Маршала Тимошенка (нині — вул. Левка Лук'яненка) вже були наші студенти, приходили й сторонні люди, цілі родини, навіть із домашніми улюбленцями. Усі разом ми почали організовувати безпечне укриття для всіх, хто його потребував. Ми з ректором були постійно на зв'язку, комунікували. Ректорат було фактично перенесено сюди, на Оболонь. Віктора Олександровича постійно інформували щодо кількості людей в корпусі. Ми навіть спочатку вели такий паперовий журнал, а потім, коли стало надто багато осіб, перевели все в цифру. У корпусі перебувало майже 600 киян, яким Університет дав притулок у своєму укритті.

Основним завданням було збереження життя студентів і викладачів. Ректор мені періодично писав і наголошував: «Ви — мішень». Ми тут знаходили різні позначки, якихось олов'яних солдатиків, тобто якісь мітки.

Тоді Віктор Олександрович готовий був забрати до себе на Вінниччину всіх студентів, хто потребував прихистку, хто не міг самостійно виїхати. Були студенти, які самоорганізувалися в гуртожитках. Вони забирали до себе в укриття літніх людей, місцевих із дітьми. Я пам'ятаю, як мені Віктор Олександрович перерахував значну суму коштів, щоб я могла в супермаркеті купити продукти і порозвозити в укриття.

Була також історія з евакуацією наших викладачів, які залишалися заблокованими в Броварському районі. З допомогою місцевої тероборони, яка мала перепустки і дозвіл на пересування, вдалося організувати евакуаційний автомобіль і вивезти наших співробітників та їхні родини з небезпечних територій.

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ СЛОВНИК В ТРО Й КОРМ ДЛЯ ТВАРИН

З перших днів повномасштабного вторгнення Віктор Олександрович записався в добровольчий батальйон місцевої самооборони «СКІФ», був радником командира. Це теж, до речі, один із проявів відповідальності за людей. Велика вдячність за їхню роботу, за те, що вони не виїхали, а залишилися й допомагають. У них не було зброї, хіба мисливські рушниці, сокири, вила. Це була невелика група сміливців, які самоорганізувалися, знайшли якісь ресурси. Ворожі війська базувалися дуже близько. Але люди не побоялися і тримали оборону.

На прохання ректора в Університеті були виготовлені посвідчення для їхнього батальйону, подяки найактивнішим учасникам місцевої тероборони.

Але й там ректор залишався освітянином: дарував українсько-російські словники всім, хто їх потребував. Робив це по-доброму, з гумором.

Була ситуація, яка мене дуже вразила і навіть трохи розвеселила попри те, що сталася вона під час війни. Віктор Олександрович потрапив під обстріл. Телефонує мені, і я чую вибухи. А він каже: «Світлано, тут якась кількість оленів і лами — вони без харчів. Знайди корм». І кладе слухавку. Ось така людина!

Незалежно від обставин, навіть коли існувала загроза життю, він турбувався про когось, хто безпомічний. У цьому випадку — про тварин.

ДОСВІД, КОТРИЙ СФОРМУВАВ ЦІЛІСНІСТЬ

Віктор Олександрович завжди мав багато проєктів. Був березень 2022, ще ворог біля Києва, а в нього вже маса ідей: як розвивати Університет, як працювати на країну, якою буде концепція конкурентоспроможності Університету. Також у нього були зобов'язання перед місцевим формуванням «Скіф». Тоді ж підключився проєкт «Заборонити рашизм». Практично все йшло паралельно, нанизуючись і додаючись. Я не усвідомлюю, як можна було стільки проєктів одночасно вести!

Я розуміла, що для мене період роботи з Віктором Олександровичем буде максимально продуктивним для розуміння себе. Але тільки з його відходом я відчула, який вплив на мене він мав...

ПАМ'ЯТНА ПЕЛЮСТКА

Найкраще увічнення пам'яті Віктора Олександровича — збереження Університету в тій атмосфері та тих цінностях, які він плекав. А ще у передачі студентам цієї пам'яті, інформації від живих свідків про те, якою людиною був Віктор Огнев'юк. Роль Віктора Олександровича в Університеті Грінченка — показати шлях.

Я на посаді помічника ректора працювала з 2019-го до 2023-го року. Мені дуже пощастило, що моє перше місце роботи було тут, в Університеті, на кафедрі всесвітньої історії. Люди, з якими звела доля, багато чого мені дали.

Цей період часу фундаментальний для мене. Я отримала приклад людини, чоловіка, батька, наставника, керівника, особистості, яка не стоїть на місці, розвивається. І це все поєднано в одній особі. Великий шанс від долі — мати таких людей у своєму колі спілкування. Віктор Олександрович впливав і досі впливає своїм способом мислення, ставленням до людей.

На день народження Віктор Олександрович подарував мені дуже красивий букет, я засушила квіточки з нього, пелюсточки. З однією з них зробила собі прикрасу, і зараз дуже радію, що в мене лишився красивий спогад про цей день народження і про нього. Така згадка про Людину.

ПРИЄДНАННЯ ДО УНІВЕРСИТЕТУ

Час не стоїть на місці. Промайнули роки праці в Університеті Грінченка. До університету я прийшла з колективом Педагогічного коледжу ГУОН КМДА при КНУ імені Тараса Шевченка. Доля звела мене з коледжем, тоді педагогічним училищем, ще у 1982 році. Це була велика творча сім'я, сильний духом і своїми традиціями колектив під керівництвом справжнього далекоглядного лідера Руфіни Крижанівської (директор з 1979 до 2002 р.). Вчитель за покликанням, щира, запальна, сповнена задумів, вона викликала захоплення студентської аудиторії.

Стрімко, красиво йшла дорогою життя. Летіли роки, розліталися на крилах випускники, несли добру славу поміж людей про коледж. Але сталося горе. Стрімкості лету не витримало серце і 28 грудня 2002 року зупинилося. Колектив втратив ініціативного, вимогливого керівника, досвідченого наставника, порадника. Незабаром нас спіткала ще одна біда: 20 лютого 2003 року сталася пожежа в головному корпусі коледжу (вул. Воровського, 2, нині — вул. Бульварно-Кудрявська), яка знищила покрівлю будівлі та понівечила майно. Колектив був у розпачі. Почалися наші поневіряння в буквальному сенсі: педагогам довелося «бігати» Києвом, оскільки заняття велися в шести пунктах міста (підвалах, напівпідвалах, коридорах столичних шкіл). Кращі викладачі, не витримуючи таких умов, звільнялися.

Пам'ятаю, я, як голова профкому, та кілька активістів неодноразово зверталися до депутатів з проханням відремонтувати будівлю або надати земельну ділянку для будівництва нового корпусу. Але все було марно — лише обіцянки. І тільки після чергової зустрічі з головою КМДА Омельченком О. О. нам було запропоновано земельну ділянку на Оболоні на вул. Маршала Тимошенка, 13-Б (нині — вул. Левка Лук'яненка).

І почалося: проекти, наміри, побажання, пропозиції. А коли у вестибюлі другого маленького корпусу розмістили план-проект майбутнього навчального комплексу з басейном, просторою їдальнею та великими світлими аудиторіями у чотириповерховому корпусі, малювали подумки великі затишні аудиторії, сучасний навчальний заклад...

Але весною 2007 року (новий корпус був майже готовий) до нас завітав заступник Міністра освіти і науки України Борис Михайлович Жебровський і повідомив про ліквідацію коледжу. Говорив стримано, сухо, і всі зрозуміли — це «кінець». Колектив стурбовано, наполегливо, рішуче вирішив обстоювати свій навчальний заклад — тим паче з уже збудованим корпусом. Усі чомусь вирішили, що місця ні в якому університеті нам не буде. А вже восени 2007 вийшов документ про приєднання коледжів до КМПУ імені Б. Д. Грінченка. Але колектив був налаштований явно не на злиття. Відбулася зустріч із майбутнім керівництвом університету. Але на зустріч директор Григорій Науменко делегував чомусь мене та заступника директора з навчально-виховної роботи Олену Чалу. Сам не поїхав, хоч з інших коледжів колективи представляли саме директори. Я не переймалася, бо вважала коледж своїм другим домом, тому поїхала. Не скажу, що зустріч була «теплою» — такий був настрій у мого колективу. Майбутній ректор здався мені занадто серйозним, вимогливим, жорстким. І все-таки я наважилася і повідомила про стурбованість і небажання колективу приєднуватися до університету. На моє здивування, ректор перейнявся, але, за його словами, не зрозумів, чому, адже іде злиття всіх педколеджів Києва — потрібно повідомити про це колектив. А хто візьме на себе цю місію? Директор? — ні: він так і не став лідером нашого колективу. Я? — я всього-на-всього спеціаліст із кадрових питань (на той час головою профспілкової організації була Марія Черній, а у неї зовсім інша думка) — мене не послухають. І тоді

ректор Віктор Огнев'юк вирішив особисто зустрітися з колективом у стінах нашої маленької будівлі, яка єдина залишилася після пожежі головного корпусу. Призначив усім зустріч і дні прийому — хто бажає або у кого є нагальні питання. Спочатку колектив не повірив — ректор сам хоче з нами зустрітися? Такого вже давно не було, із часу смерті Руфіни Крижанівської.

Три дні ректор проводив особистий прийом співробітників, говорив з кожним особисто — від прибиральниць до заступників директора. Вислухавши їх побажання, кожному запропонував посаду в Університеті. Пам'ятаю маленьку аудиторію, Віктор Олександрович запитав мене, де та у якому відділі я хотіла б працювати (тоді корпус Університету був на проспекті П. Тичини, 17 і мені далеко було добиратися територіально).

— Та ні, ви мені не зможете дати того, що я хочу.

— І що ж ви хочете? Я можу запропонувати вам цілий відділ документації.

— Та це ж канцелярія?

— Не тільки — це набагато більше.

Повірила. Погодилася. Ніколи не шкодувала.

Після бесіди з ректором відбулося «потепління» в колективі. Усі були задоволені, багато було розмов: якщо ректор зміг виділити кожному час для спілкування і вислухати кожного, значить — усе буде гаразд. Майже весь колектив, окрім 13 осіб, які самостійно вирішили звільнитися, прийшов працювати до Університету. Хочу сказати, що ректор багато в чому нагадував нашу колишню директорку Руфіну Іванівну. Такий же цілеспрямований, далекоглядний, рішучий — буде дбати і про Університет, і про колектив. І не помилилися. Коли ректор розповідав, що хоче створити великий навчальний заклад, до якого входило б десять структурних підрозділів, — вірилося мало. Але зараз наш Університет відомий не тільки киянам, а й далеко за межами України. Він таки має шістнадцять великих структурних підрозділів: тринадцять Факультетів, Фаховий коледж «Універсум», докторську школу, Інститут післядипломної освіти і велику родину грінченківців.

Антон Хаблов,

випускник Університету Грінченка,
військовослужбовець

ПОКЛИК СЕРЦЯ

З Віктором Олександровичем мене пов'язує, мабуть, ціла епоха мого життя. Відтоді, як вступив до Університету в 2010 році, й до 2022-го — це 12 років, по суті, ціла епоха. І якось так склалося, що ми постійно з ним контактували, були на зв'язку. Траплялися різні ситуації: приємні й неприємні. Мені здавалося, що я Віктора Олександровича бачив з різних боків, і це надихало. Тобто його дії, погляди, слова були для мене чимось більшим, ніж це передбачають стосунки студента і ректора або працівника і ректора. Я бачив у ньому особистість, велику людину і великого українця.

З Віктором Олександровичем у нас спільні цінності: патріотизм і любов до України. Він дуже переживав за країну. І я так само хвилювався, вболівав. Ми неодноразово, коли була змога поговорити, це підкреслювали, що найважливіше для нас — наша держава, і ми маємо її будувати європейською, прогресивною. Він постійно зауважував, що головна роль у цьому належить сучасній молоді. Саме цьому поколінню. Ми постійно говорили про те, що саме ми будемо відбудовувати нашу країну.

ПЕДАГОГ — ЦЕ СТАН ДУШІ

Він все ж таки педагог. Тобто, це його стан душі, бо він пройшов цей шлях, починаючи від сільського вчителя і закінчуючи посадою ректора.

На жаль, Віктор Олександрович у мене не викладав, але ми постійно перетиналися у справах Студентського парламенту. Особливо тісно почали спілкуватися, коли почався Майдан. Ми активно брали в ньому участь і контактували між собою. В манері спілкування він був справжнім Педагогом. У моменти, коли мені вдавалося особисто з ним поговорити, в його словах, в його інтонації — в усьому відчувалися ось ці нотки... прагнення підтримати, направити. Він хотів кожному допомогти розкритися як особистості. Я ціную, що він також вимагав цього особисто від мене, радив залишатися самим собою, бути справжнім настільки, наскільки я є. Оці слова мені так закарбувалися, що я постійно їх згадую і повторюю собі.

«СТУДЕНТІВ НЕ ПУСКАТИ В БОЙНЮ!»

Майдан... Для мене, як і для більшості, все це почалося після 30 листопада, після побиття студентів. Згадую відеозвернення членів ректорату, в якому Віктор Олександрович проголосив найбільш знакові слова: «Я не боюся!». Це надовго закарбувалося в моїй пам'яті. Також, звичайно, 1 грудня, коли ми масово вийшли на Майдан. Я пам'ятаю нашу першу акцію, коли ми з прапорами України та нашого Університету відкрито і голосно заявили про себе. Віктор Олександрович дуже переживав за справу Майдану. Ми постійно влаштовували якісь акції, як університетські, так і спільно з іншими закладами освіти.

Насправді не потрібно було нікого спонукати. Усі розуміли, що відбувається, розуміли, що за цим усім стоїть. Тому єдине, що треба було зробити, — це сказати, що збираємося там-то і там-то. І все. У нас чудові студенти, чудова молодь, дуже патріотична, проєвропейська. Всі розуміли, що виборюємо європейське майбутнє держави, і тому за це треба боротися навіть ціною пролитої крові. На жаль, так і сталося пізніше.

На Майдані був намет Університету. Віктор Олександрович постійно опікувався ним, допомагав з придбанням продуктів, засобів обігріву,

тобто всього, що може допомогти захистити наших студентів і співробітників, які виявили бажання обстоювати Україну на Майдані.

Віктор Олександрович дуже переживав за кожного студента, за кожного працівника. Тому не допустити, щоб хтось постраждав, тому «студентів не пускати в бойню!» Це було не те щоб обов'язком, це було покликом його серця.

ВІЙНА: ЗАХИСТИТИ УКРАЇНУ І СВІЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

Коли у 2014 році почалася війна, я чудово розумів, що рано чи пізно піду в армію обов'язково, піду добровільно. Тому що це поклик мого серця, це почуття любові до України і бажання захистити той спосіб життя, який ми маємо. Я пішов добровільно в армію, щоб виконати свій обов'язок, захистити нашу державу настільки, наскільки це можливо. Так само я не вагався жодної секунди і 24 лютого 2022 року. Вже все було очевидно і зрозуміло, що потрібно робити.

Для мене була дуже важлива думка Віктора Олександровича, його оцінка. Я усвідомлював, що ми в цьому плані мислимо однаково. Незадовго до початку повномасштабної війни, можливо, десь за тиждень, ми з ним зустрілися в коридорі ректорату. Він мене запитав: «Що ми будемо робити?». — «Вікторе Олександровичу, будемо відстрілюватися до останнього». — «Так, у нас іншого вибору немає, бо ми маємо захистити Україну і свій спосіб життя». У цьому ми з ним були однакові. Ми чудово розуміли, що буде, яку ціну буде сплачено, яку жертву буде принесено.

Я не сумнівався жодної секунди, що Віктор Олександрович піде в якийсь підрозділ, він обрав ТРО. Бо він так само відчував всередині оцей поклик, обов'язок, що має це зробити, має повести за собою людей. У нього було розуміння, що він на своєму рівні зі своїми можливостями зможе згуртувати людей, підрозділ, багато кому допомогти, забезпечити всім необхідним. Коли я дізнався про те, що Віктор Олександрович пішов у ТРО, то сприйняв це як належне. Перші дні ми з ним не спілкувалися, тому що в тому хаосі було складно. Але минуло буквально кілька тижнів, і ми були вже постійно на зв'язку.

Я дізнався, що Віктор Олександрович щодня їздить через зону обстрілу. У мене були мої бронезилет і каска, з якими я пройшов

свої перші ротації в АТО (2016–2019 рр.). Не вагаючись я вирішив віддати їх ректору. Не знаю, чи це допомогло, але пізніше він казав, що передав екіпіровку комусь із бійців. І цей бронезилет врятував людині життя. Тому це точно було не даремно. Я радий, що це комусь врятувало життя.

Як тільки росіяни відійшли від Києва, я майже одразу приїхав у ректорат. Уперше після початку повномасштабної війни ми нарешті зустрілися з Віктором Олександровичем. Ця зустріч була дуже зворушливою. Коли я зайшов до нього в кабінет, він настільки зрадив, що просто підбіг до мене. Попри те, що я був екіпірований бронезилетом з автоматом, він підняв мене догори. Настільки це було щиро, настільки відкрито. Цей момент я запам'ятаю назавжди.

ПРОФЕСІОНАЛ ЗІ СПРАВЖНІМ ЧОЛОВІЧИМ СТРИЖНЕМ

Мабуть, у кожного буває, що оцінюєш людину не за щось конкретне, а просто так. А буває, що відчуваєш єднання з людиною, яка сидить навпроти тебе. І це відчуття зменшує між вами дистанцію, вам не потрібно ніяких слів. Вже згодом починаєш розуміти, що у вас є спільні цінності, цілі. От таке почуття було особисто у мене до Віктора Олександровича.

Спілкуючись із ним, спостерігаючи за ним, я бачив його справжній, чоловічий стрижень. Стрижень сильного, самодостатнього чоловіка, який пройшов складний і тернистий шлях, загартував себе. Водночас його не можна було назвати жорстким. Він був насправді справедливим, як на мене, в усіх відношеннях, як в особистому житті, так і в роботі. Він був справжнім професіоналом своєї справи. Мені здається, що йому, як освітянину, майже не було рівних. Його погляди, ідеї завжди були прогресивні. Мало хто так щиро вболівав і боровся за справу, як він.

ДИСТАНЦІЯ НЕ ГОЛОВНЕ, КОЛИ Є ПОВАГА

Віктор Олександрович умів спілкуватися і, можна сказати, дружити зі студентами. Точніше, студенти, спілкуючись із ним, не відчували тієї дистанції, що це ректор, доктор філософських наук. З ним було легко комунікувати кожному, тому що його манера спілкування — відкритість, а не намагання просто сподобатися студентам і працівникам. Він був

щирим і справжнім. І це дуже приваблювало, знімало всі застереження. Він чув кожного, був відкритий до кожного. Це була, мені здається, одна з його головних рис і якостей.

РОБИТИ ДО КІНЦЯ І РОБИТИ ЯКІСНО

Особисто я для себе почерпнув від Віктора Олександровича усвідомлення того, що потрібно постійно працювати над собою, над своєю справою, робити її якісно і до кінця.

Віталій Кузьменко,

випускник Університету Грінченка,
герой Майдану, військовослужбовець

ЗМІНЮВАТИ КРАЇНУ. МІСІЯ МОЖЛИВА!

З ним завжди цікаво було говорити, спільно думати про події, які відбуваються. Мені цікавим було його бачення і чітка життєва позиція. Не тільки про Революцію гідності,

яка нас поєднала, а загалом про подальший розвиток країни, про те, як потрібно виховувати молодь. Віктор Олександрович прагнув через університетську освіту, через молоде покоління змінити Україну, зробити її кращою. Думаю, що це була його місія, він все життя над цим працював.

У нашому Університеті я навчався десять років тому. З Віктором Олександровичем особисто ми познайомилися фактично в грудні, вже після подій 30 листопада 2013 року на Майдані. Трапилося так, що я був з друзями під стелою у ніч першого нападу колишнього підрозділу міліції «Беркут». Її потім називатимуть «ніччю побиття». Ми співали, говорили... аж тут почалася бійня. Я потрапив у відділок, а вже згодом у лікарню. І вже у перші дні грудня до мене приїхав ректор, власне тоді ми й познайомилися, поспілкувалися. Уже після подій 1 грудня, коли Університет Грінченка на чолі з Віктором

Олександровичем вийшов на мітинг і проявив свою громадянську позицію, в мене з'явилося відчуття впевненості, що я дійсно навчаюся в «правильному» закладі. Відтоді ми постійно бачилися, спілкувалися, тому що революційні події тільки починали розвиватися. Щовихідного керівництво і студенти нашого Університету разом виходили на народне віче. Ми часто зустрічалися з Віктором Олександровичем з певних питань, які виникали в процесі: щодо нашої присутності на Майдані, якихось потреб... Університет із цим завжди допомагав. Але найголовніше — ми спілкувалися про те, як революція буде розвиватися, що нас очікує далі, що потрібно зробити, щоб був довгостроковий ефект для України.

ВІН СФОРМУВАВ ОСОБЛИВИЙ ДУХ УНІВЕРСИТЕТУ

Віктор Олександрович був ректором — студенти його сприймали відповідно. Я згадую, що на всіх заходах він казав значущі речі. Відчувалося, що він жив своєю справою, був здатний творити щось нове і підтримувати нас. Те, що Віктор Олександрович казав під час своїх виступів, і те, що відбувалося в Університеті, співпадало. Це дійсно було приємно, тому що у нас дуже часто буває так, що слова людей розходяться з їхніми справами. Але мені дійсно ніколи не довелося пошкодувати про те, що я обрав цей Університет. Тому що тут прекрасно організували навчальний процес, створили правильну атмосферу.

Коли я почав ближче спілкуватися з Віктором Олександровичем, то більше зрозумів його як людину, а не як офіційну особу — ректора. Зрозумів його бачення, переконання. Він дав зрозуміти, що завжди можна звернутися з проханням про допомогу, коли це необхідно, і ти отримаєш відповідь на своє запитання.

Передусім, напевно, на мене вплинув сам Університет, процес навчання і власне те, що побудував Віктор Олександрович. Йому вдалося створити дух Університету. І ця частина його роботи, його спадку, вплинула найбільше на мене як на особистість.

Навіть через роки, після того, як я закінчив Університет, я не втратив зв'язок із ним, підтримую контакти з друзями, тодішніми одногрупниками чи просто студентами інших спеціальностей, багатьма викладачами. Тут у мене сформувалося багато зв'язків.

Університет продовжує впливати на мене. Віктору Олександровичу свого часу вдалося сформувати тут високу корпоративну культуру, яка примножувала справжні цінності, закладала відповідне світосприйняття. Наш Університет має ще один вагомий пріоритет — підтримку ініціативності. Тут у студентів розвивають лідерські якості, підтримують ініціативу. Ініціативність різного плану: з одного боку, це може бути наукова діяльність, з іншого — творчість, дозвілля. Ніколи не було за радянським принципом: «я начальник — ти дурак». Якщо були конфлікти, завжди знаходили певний компроміс, вихід із ситуації, який би влаштував і студентство, і викладацький склад.

Насправді буває так, що ти починаєш розуміти людину вже із часом, можеш проаналізувати події, вчинки. Про мене, мало таких людей, як був Віктор Олександрович. Це цілісна людина, яка завжди розуміла, що і для чого вона робить. Людина із життєвою метою, життєвою філософією, яку він прийняв не тільки для себе, але і завжди намагався її донести іншим, поділитися. Людина, яка може і вміє приймати правильні рішення, навіть коли ці рішення важкі.

ВІН УВІЙШОВ В ІСТОРІЮ СВОЇМИ ВЧИНКАМИ

Історичне вже звернення Віктора Олександровича, в якому він закликав студентів до мирного волевиявлення та засудив насильство проти мітингувальників на Майдані, відбулося 30 листопада 2013 року. Там були такі слова: «Я не боюся! Не бійтеся і ви!». Це було потужне звернення, сильний крок. Коли я побачив це звернення, то зрозумів, що ректор — це людина, яка здатна на мужній вчинок. Враховуючи те, що Університет наш муніципальний і підпорядковується місту, яке тоді контролювали «регіонали», Віктор Олександрович прийняв для себе дуже складне рішення.

Він очолив викладачів і студентство в цьому революційному пориві, який тоді сколихнув усіх. Виступ і похід на віче 1 грудня, і так упродовж місяців! Університет завжди йшов єдиною колоною для відчуття єдності — це дуже важливо. Кожному потрібно було розуміти, що він не один у цій масі, а в групі, яка об'єднана однією ціллю. Думаю, в подальшому це вплинуло на всіх, хто тоді там був. Наші дії залишили свій слід в історії Революції гідності! Особиста рішучість ректора у перші дні

була вирішальною в нашій спільній історії. Кажуть, що історія — це про певні великі події, що не залежать від людей. Як історик я розумію, що все пов'язано з діями або бездіяльністю людей. Історія — це завжди про людину та її вчинки на різних рівнях.

ЙОМУ БУЛИ ВАЖЛИВІ ЛЮДИ

Коли я після 30 листопада потрапив у лікарню, а потім там зустрівся з Віктором Олександровичем, то почав більше розуміти його як людину. Йому були важливі люди, особливо свої люди. Він завжди був готовий допомогти, коли потрібно. Для нього було важливо показати підтримку не на словах, а на ділі. Після цього я зрозумів, що в Університеті це не «односторонній рух», не односторонній процес, коли викладачі навчають студентів. А це певна співпраця, тобто рух двосторонній.

З перших років навчання ти цими питаннями так особливо не переймаєшся. Ти думаєш, як встигнути все це вивчити, як скласти екзамени. Так чудово, що в Університеті було все необхідне для того, щоб сконцентруватися на навчанні. Тобто технічно Університет був забезпечений. Із часом ти вже дивишся на це глибше. Під кінець навчання розумієш усі ті процеси, які відбувалися з тобою, в яких ти брав участь під час навчання. Під час Революції гідності я пізнав ректора свого Університету як людину-спільника в подіях, які відбувалися.

Під час Майдану була велика кількість різних процесів. Проте Віктор Олександрович намагався найперше розуміти, де зараз наші студенти, де викладачі, чи в безпеці вони. Напевно, це було перше завдання. Друге — він завжди підтримував. На Майдані була наша студентська група, намет Грінченківської громади — так нас ідентифікували. Коли були якісь організаційні моменти, потрібна була матеріальна допомога, щось з додаткових теплих речей чи захисних — у студентів можливостей не так багато для самозабезпечення, а тим паче в період революційних подій, — завжди можна було звернутися по допомогу.

Віктор Олександрович завжди під час спілкування намагався зрозуміти, як інші сприймають ці події, зрозуміти наші очікування. Багато говорив з нами. Ці розмови, щире спілкування були головними для нас у ті дні!

РОЗУМІТИ ПРОЦЕСИ ГЛИБШЕ

У революційні дні в нас зародилася така традиція — біля станції метро «Золоті Ворота» формувалася університетська колона, і ми всі разом вирушали на народне віче. А після віче майже щоразу Віктор Олександрович заходив до нас у намет. Там спілкувалися про те, що відбувалося, скажімо, за останній тиждень, які очікування, які настрої... Він ділився з нами своїми думками, як сприймає процеси вже зі своїм життєвим досвідом, а ми — зі своїм життєвим, щоб розуміти одне одного. Це завжди було цікаво! Тому що ми, 20-річні студенти, а тут людина іншого віку, здатна на оцінки, аналіз подій та ситуацій. Завжди було важливо і цікаво з ним говорити.

Я часто думаю про Майдан. Що ж це було? Під час революції ти в основному реагуєш на виклики, які перед тобою постають. Цілі змінюються залежно від розвитку подій. Чи завершилися у нас усі ці процеси? Ні. Бо після революції відразу почалася війна. Це певним чином продовження наших тодішніх дій. Ми ж знаємо з історії, що на кожну революцію є реакція. У нашому випадку — від ворога. Революція, Майдан — це наш спільний вибір, який ми змогли відстояти: куди і як ми рухаємося, як розвиваємося, до чого прагнемо як держава, як країна, як нація. Це було спільне рішення, яке довелося відстоювати у центрі Києва ціною життів. Ми прийняли рішення будувати суверенну державу, демократичну, вільну в економічному і політичному сенсі.

УКРАЇНІЗАЦІЯ — ЦЕ ВАЖЛИВО!

До певного моменту свого життя я був двомовним. Коли до мене зверталися українською — я теж відповідав українською, а якщо російською — відповідно. Я англійську тоді, звісно, гірше знав, тому не міг нею спілкуватися. До якогось моменту це було не таке принципове питання. Була важлива суть комунікації. Із часом виявилось, що це навіть не так просто — перейти на українську. Хоча я начебто володів нею завжди добре, але в основному академічною. Практика життя в Києві показала, що ти використовуєш українську мову зазвичай в навчальному процесі, але менше спілкуєшся в повсякденному житті. Ці переходи виявилися не такими простими, тому що треба певним чином себе налаштувати.

В Університеті була прекрасна команда викладачів на історичному факультеті, які, крім академічних знань, закладали правильні життєві цінності, переконання і патріотизм — любов до своєї країни. Не шаблонно, але вони тобі давали це відчуття. І це поширювалося далі. В Університеті ніколи не виникало проблем щодо сприйняття України, українськості, патріотичного ставлення до своєї держави. Наш заклад потужно впливає на процес формування людини.

Патріотизм Віктора Олександровича виражався щоденно: у діях, житті, спілкуванні, в організації університетських буднів. Національно-патріотичне виховання вкладалося в усі елементи життя закладу. Це дійсно було складно зробити, тим паче десять років тому, коли я навчався. Це складно закласти в освітній процес, відійти від якихось шаблонів. У нашому Університеті це було реалізовано дійсно правильно.

Ми з Віктором Олександровичем говорили про те, для чого він розбудовує Університет. Мета не тільки в тому, щоб наш заклад був забезпечений усіма технічними засобами, щоб навчання відбувалося так, як потрібно адміністративно, ні. А щоб закласти патріотичне бачення, правильне світосприйняття, правильний фундамент у світогляді молоді. Був особливий алгоритм співіснування в стінах Університету студентства, викладачів, адміністрації. Завжди було відчуття спілкування на рівних.

УРОКИ ЦІЛЕЙ І ЦІЛІСНОСТІ...

Є ще один важливий для мене спогад, пов'язаний з Віктором Олександровичем, з тим, чого я не очікував. На початку березня 2022-го року, коли вже почалася повномасштабна війна, якось увечері телефонує Віктор Олександрович. Я здивувався, узяв слухавку і сказав якихось кілька загальних фраз, на кшталт «живий». Так тоді спілкувалися... Він вже телефонував мені як військовому, тому що розумів: якщо я тоді пішов служити, то зараз точно в лавах. Виявилось, що він на той час був у місцевому ТРО біля Києва, поблизу Житомирської траси. Там росіяни вже були десь у сусідньому селі... І була необхідна допомога в знищенні одного з об'єктів російської техніки. Питання було, чи можемо ми чимось допомогти, долучитися.

Тоді мені було дивно і незвично побачити ректора в цій ролі. Хоча в мене не виникало питання, чи візьме він зброю, якщо на нас нападуть вже безпосередньо. Зрозуміло, що в його віці просто в армію вже не підеш. Але не виникало сумніву, що він буде захищати себе і свою домівку, враховуючи наш попередній досвід. Власне тоді я побачив дуже організоване формування «Скіф». У них відбувалося все злагоджено: там екстремально швидко зібралися різні люди, але оснащення і технічних можливостей було мало. Тому він і попросив мене про допомогу. Тоді це вже було не в моїй компетенції, але я передав хлопцям прохання ректора. Я так розумію, що вони відпрацювали! Це був останній раз, коли ми з ним спілкувалися... під час повномасштабної війни.

Віктор Олександрович своїм прикладом довів: якщо є цілі в житті, є мета, то треба до цього йти, треба займатися тим, що твоє. Важливо в житті робити те, чим ти гориш, працювати там, де тобі хочеться, де ти можеш себе реалізувати! І в роботі, і в житті людина має бути цілісною. А ще важливо швидко аналізувати і приймати правильні рішення, брати на себе відповідальність. Це ті якості, які я для себе відмічав у Віктора Олександровича Огнев'юка.

Ангеліна Івашкевич,

президентка Студентського парламенту
Університету Грінченка (2018–2019)

НАЙПРЕКРАСНІШІ МОМЕНТИ

Віктор Олександрович любив студентів по-справжньому і на кожному святі, де я була присутня неформально і формально, говорив, що студент — це людина, з якої починається Університет. Завжди робив акцент на тому, що студент в Університеті головний. Він дарував кожному із нас позитивні емоції.

Ми так любили свята, коли могли прийти у ректорат і привітати Віктора Олександровича, поспілкуватися з ним. Він був щасливий, коли ми презентували йому толстовку-худі або торт, який потім разом смакували. А ще ми дарували таке біле полотно, яке треба було розмалювати бірюзовими кольорами, аби вийшов його портрет. Безліч таких моментів, які запам'яталися назавжди.

Ми завжди знали, що ніколи не вийдемо з пустими руками, бо ректор нас щедро нагородить цукерками. Яке для нас було свято зацедрувати в ректораті! Ми заходили до кожного в кабінет, а потім — і до ректора. Це найпрекрасніші моменти.

РЕКТОР — ЦЕ ПІДТРИМКА, ЯКА ЗАСЛУГОВУЄ ДОВІРИ

Насамперед роль Віктора Олександровича — це підтримка. Коли були оголошені результати виборів до Студентського парламенту, він першим привітав мене з обранням. І тоді я зрозуміла, що у мене й у нашої команди точно все буде добре, тому що ректор визнає людину, яка буде представляти студентство. Це дуже важливо. Так, мене обрали студенти, але для мене був важливим цей момент. У нас склалися хороші взаємини з Віктором Олександровичем. Я вважаю, що комунікація дуже важлива. Він ставився до студентів так, що до нього хотілося іти за порадою. І це була не штучна, а щира довіра.

Я розуміла, що маю велику відповідальність. На першому засіданні ректорату я дуже хвилювалася, але мене підтримали. Пам'ятаю момент початку засідання, ректор кожному тиснув руку. Я чомусь думала, що мені не потисне, бо я студентка, але ректор зі мною привітався так, як з усіма, з такою ж усмішкою.

Це була відкрита, щира і дуже мудра людина. Коли я отримувала свій диплом магістра, то наголосила, що Віктор Олександрович підтримував нас на кожному кроці. Я дуже хотіла, щоб ректор побачив і дав оцінку дизайну грамоти, яку ми вручали студентам, тому що це було важливо для нас.

Ректор — важлива людина для Університету. Знаєте, я згадувала безліч моментів нашого студентського життя. Наприклад, коли ми розпочинали конкурси «Ось ми які» чи «Містер та місіс Університету», завжди чекали на Віктора Олександровича. Чатували всі: і конкурсанти, і журі, й глядачі. Були присутні й люди, непричетні до Університету: відомі діячі в галузі реклами, шоу-бізнесу. Вони були вражені тим, як ми ставимося до ректора, чекаємо на нього, як для нас це важливо. А коли ректор заходив — всі аплодували. Це були класні моменти. У мене є багато таких спогадів.

«СКІЛИ» ГОЛОВНОГО СТУДЕНТСЬКОГО ПРЕДСТАВНИКА

Насамперед — це відповідальність і, мабуть, все ж таки цінності. Якщо у представників Студентського парламенту не буде спільних цінностей, то така команда не вистоїть, не зможе представляти студентство, донести до ректорату його думки. Тобто ти маєш розуміти,

що в тебе такі ж цінності, як і у членів Парламенту та більшості студентів Університету.

Цьому слугує і місія нашого Університету. Якщо кожен студент пропускає крізь себе, проживає університетські цінності, тоді складається єдина команда. І тоді комфортно комунікувати з людьми, доносити свою думку, тому що всі перебувають на одній хвилі.

Також треба розуміти всі університетські процеси. Я була представником студентів у ректораті й на Вченій раді, могла запитати у ректора, проректорів і в керівників структурних підрозділів про все, що нас цікавить. Тобто впевненість у тому, що я можу зайти і запитати, давала розуміння, що нам довіряють, а тому і ми можемо довіряти. І це дозволяло вирішити актуальні питання студентського життя.

ЛЮДИНА — ПЕРША ЦІННІСТЬ ДЛЯ ВІКТОРА ОГНЕВ'ЮКА

Людина — перша цінність, яку продукували Університет і ректор. Особистість — це людина. Я бачила це скрізь. Тобто людина важлива як студент, як співробітник, як академік, як проректор. Ректор завжди говорив, що для нас важливими є і професори, і студенти, і люди, які прибирають. Всі ми — єдиний механізм, немає неважливих людей в Університеті, важливий кожен, хто робить свою справу. Я була у багатьох університетах і бачила, як люди не вітаються з прибиральницями, а у нас вітається кожен, прибиральниця усміхнена. Це багато про що говорить.

СУЧАСНИЙ РЕКТОР — ЕНЕРГІЯ МОЛОДОСТІ

Це проявлялося у ставленні Віктора Олександровича до людей, у його поглядах. Це новий погляд, який заряджає людей. На мою думку, кожен студент міг це побачити. На студентські заходи ректор ніколи не заходив у костюмі, краватці. Він завжди надягав чи толстовку (парламентську або університетську корпоративну), чи світшот, що ми йому подарували. І всі студенти це бачили. Було круто, тому що він робив це щиро, його спеціально не просили.

А якщо говорити, як це проявлялося у спілкуванні, то ми завжди говорили однією мовою. Ректор ніколи не використовував незрозумілі слова у розмові зі студентами, щоб ми не відчували себе

необізнаними. Ми приходили до нього з проблемою чи нерозв'язаною ситуацією, щоб узгодити певне питання, і завжди знаходили спільну мову.

Ми не відчували, що перед нами ректор Університету як суворий керівник, а сприймали його як людину, яка так само, як і ми, хоче покращити цей Університет, додати нових барв.

ВІКТОР ОГНЕВ'ЮК — КРИЗОВИЙ МЕНЕДЖЕР

Коли ректор бачив, що я засмучена, завжди запитував: «Хто тебе засмутив?». І відчувалася така енергія, хотілося відкритися і розказати про свою проблему. Він завжди прокладав такий шлях до тебе, що ти розгортав душу і розповідав.

Було багато ситуацій, пов'язаних зі студентами, які поводитися непристойно. Але Віктор Олександрович ніколи не казав: «Відрахуймо цього студента!» Якщо це було засідання, то він завжди запитував: «А що скажуть студенти?». І от те, що скажемо ми, було абсолютно важливо. Все ж таки вирішальне слово мало бути за студентами, на його думку. Бо вони проживають і навчаються у тому ж середовищі, що й той, хто погано навчався чи зробив неправильний вчинок. Важливо, що ректор нас чув, а не просто слухав як топменеджер Університету. І це дійсно було щиро та від душі.

Мабуть, найбільшим досягненням було те, що ми побудували круту комунікацію. Я цим безмежно пишаюся, тому що мені є із чим порівняти. Я була дотична до різних університетів і бачила, як там працює студентське самоврядування, як зі студентами спілкуються ректор, проректори і керівники. Ми, приїжджаючи в різні університети, чули, як студенти скаржаться. І раділи своїм досягненням, з гордістю говорили, що ми з Університету Грінченка і в нас немає подібних проблем із комунікацією. Діяльність органів студентського самоврядування фінансується закладом, ми можемо купити все необхідне, для цього закладено бюджет, у нас є кошторис. І нам завжди відповідали: «Ну ми зрозуміли, ви ж із Грінченка, там завжди все так». Це настільки мене підносило!

В Університеті Грінченка справа не лише на словах, але й в діях. Студради кожного структурного підрозділу мають своє приміщення.

Шостий поверх з'явився в 2016 році й усім виділили кімнату під студентське самоврядування. Це було проговорено з керівниками підрозділів і з ректоратом. Віктор Олександрович також виступив за те, щоб у кожному структурному підрозділі був кабінет, де студенти могли творити, креативити, щоб покращувати якість освіти.

Був ще дуже цінний момент. Коли почало працювати Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, на ректораті звітували, скільки науково-педагогічних працівників потрапило в члени Нацагентства. Ректор тоді перепитав: «А наші студенти представлені?» На той момент нас було троє. Я була настільки здивована! Це було для мене прямо «вау!»

ХТО ДЛЯ МЕНЕ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Він для мене перш за все ректор, бо у слові «ректор» є й українець. Віктор Олександрович був надзвичайним патріотом України, Києва, Університету. І тут можна провести паралелі: Університет — це Київ, Київ — це Україна, а Україна в Університеті, тобто все разом. Тому слово «ректор» — перше, що мені приходить на думку. Він був для нас наставником. Я на нього дивилася захопленими очима, і він був для мене прикладом в усьому.

Віктор Олександрович зазвичай говорив якусь фразу в кінці кожної зустрічі. І я думала: до чого це було сказано? Потім я приходила додому, аналізувала, і ця фраза ставала для мене підказкою, підтримкою. Він був здатен побачити проблему, яку я, можливо, відчувала, але не висловлювала. А він «читав по очах», тому так говорив. А я думала: звідки він це знає?

Для мене ректор — це українець, патріот, надзвичайний менеджер, це вірець освітянина для всіх, не тільки для України, а й для Європи. Ми прагнемо до європейської освіти, але вона вже тут. Завдяки Віктору Олександровичу наш Університет має більше досягнень, ніж окремі європейські виші. Це дійсно бірюзова корпорація.

Пам'ятаю такий момент, коли я закінчила свою каденцію, мені ректор подарував іграшкового ведмедика. У мене навіть є така фотографія. Це був плюшевий ведмедик коричневого кольору, дуже гарний. Я була настільки вражена! Зазвичай дарують квіти, які із часом в'януть,

а ведмедик від Віктора Олександровича залишиться назавжди. Я привезла його додому, на Дніпропетровщину, розповіла молодшому братику, що цю іграшку мені подарував ректор, і спитала: «Як ми його назвемо?». Мій брат на мене подивився і сказав: «Давай назвемо його Ректор». І до сьогодні цей ведмедик у мене вдома. Коли я приїжджаю на батьківщину, дивлюся на нього, то поринаю у спогади про нашого ректора.

Тамара Федик,

аспірантка кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Факультету української філології, культури і мистецтва
Університету Грінченка,
президентка Студентського парламенту (2019–2021)

21 жовтня 2022 року студентство втратило найкращого ректора, хорошого наставника і цінного порадника — зупинилося серце Віктора Олександровича, який у дії показав, що таке справжній студентоцентризм.

СЕРЦЕ ТОГО, ХТО НЕ БОЯВСЯ ПРАВДИ

Це серце того, хто не боявся правди.

Коли влада вирішила, що можна просто застосувати силу проти студентів і розігнати мітинги на Інститутській, він не став мовчати. На свій страх і ризик вийшов на вулиці Києва разом зі своїми студентами. Він став поруч із ними заради їхнього світлого майбутнього. Їх було менше, і вони були без зброї, але з великою вірою в серці.

СЕРЦЕ ТОГО, ХТО НЕ БОЯВСЯ ЗМІН

Це серце того, хто не боявся змін.

Він довів не лише столиці, а й усій Україні, що університет без хабарництва існує. Грінченківці не знають, що таке корупція і чітко

усвідомлюють поняття академічної доброчесності. Він збудував університет, де кожен має право голосу, де студенти можуть реалізовуватися у будь-якому напрямку.

СЕРЦЕ ТОГО, ХТО БУВ ЗАВЖДИ ВІДКРИТИЙ ДО НАС, СТУДЕНТІВ

Це серце того, хто був завжди відкритий до нас, студентів.

Ми у будь-який час могли написати, зателефонувати, прийти, і ректор завжди вислухає і дасть пораду. У перші дні / місяці повномасштабного вторгнення він був 24/7 на зв'язку зі студентами, для яких Університет став домівкою.

СЕРЦЕ ТОГО, ХТО ВІРИВ У НАШУ КРАЇНУ

Це серце того, хто вірив у нашу країну.

Грінченкове «Україна. В цьому слові для мене все» — не пафос, не слова для трибуни, а сенс життя нашого ректора, девіз справжнього патріота своєї країни.

Серце, яке дарувало стільки тепла та віри, додавало мотивації і надії у прекрасне майбутнє. Серце, яке для нас назавжди залишиться мужнім, справедливим та вічно молодим.

Дякую, що були другом і наставником, дякуємо вам за все, наш найкращий та такий рідний Вікторе Олександровичу!

Розділ

4

ВІКТОР ОГНЕВ'ЮК.
РОЗМИСЛИ ВГОЛОС

*Це найважливіше —
єдність навколо України!*

Віктор Огнев'юк

kubg.edu.ua

Мар'яна Англова,
завідувач НВМ тележурналістики
Факультету журналістики Університету Грінченка

**СПОЧАТКУ
МЕНЕ НАЗИВАЛИ
«ВОГОНЬ»,
А ВЖЕ ПОТІМ — «АКА»
(ВІД «АКАДЕМІК»)**

Це меморіальне інтерв'ю, воно містить фрагменти кількох розмов. Об'єднати їх стало можливим з огляду на сутнісну спорідненість. Усі вони були записані у важливі історичні моменти — напередодні 150-річного ювілею Бориса Грінченка, після перемоги Револуції гідності та в дні, коли було деокуповано Київщину. Сподіваюся, що читач не помітить ніяких «швів», настільки цілісною особистістю виступає у своїх висловлюваннях Віктор Огнев'юк. Говорити з ним було завжди цікаво, бо за простими зрозумілими деталями сьогодення проступала єдина глобальна тема — доля України та роль освіти в цивілізаційному поступі нашої держави.

— *Я перед нашою зустріччю шукала інформацію про випадки, коли ректор пішов у тероборону. З більше 300 українських вишів я не знайшла такого прикладу. 20 лютого 2022 року, коли вшановували пам'ять героїв України, котрі віддали своє життя за вільну Українську Державу, було підняття прапора перед Університетом. Ви сказали, що, не зважаючи*

на вік, візьмете зброю і підете захищати Батьківщину. Тоді ця фраза прозвучала як мотивуюча, але все ж гіпотетична... І от цей день настав. Пригадайте, як це було.

— Ну, власне, я не сумнівався, що буде війна... спостерігав, аналізував джерела, про це говорили західні розвідки. Звісно, я розумію нашу владу, яка не хотіла сіяти паніку і таке інше. Але у колі близьких друзів я казав, що війна почнеться двадцять третього лютого. Вона почалася двадцять четвертого... Ми з родиною приготувалися, зробили запас необхідних медикаментів, харчів, купили навіть буржуйку на випадок відключення електроенергії та газу. Ми серйозно сприйняли загрозу війни. Для мене початок війни не став несподіванкою. Питання було — коли? Коли точно вона почнеться? Який масштаб буде? Звичайно, я не думав, що ворог прийде до Києва, припустити такого не міг. Я думав, що вони там на Донбасі розширять, будуть рубати коридор у Крим. Але ніколи не думав, що ворог так близько підійде до моєї домівки. Коли я говорив у своєму виступі, що готовий взяти зброю, — я говорив щиро, не кривив душею. Я собі сказав: якщо таке трапиться, незалежно від того, як будуть складатися обставини, ти маєш захищати свою країну. У мене просто не було вагань. Я знав, що я буду робити.

— Але війна приходить неочікувано. Це такий елемент шоку. Яким згадується початок діяльності тероборони? Наскільки я знаю, згодом з Вашої подачі загін назвали «Скіф».

— Важко навіть відтворити ті перші хвилини. Я пам'ятаю: проснувся чи то від звуків якихось, чи то від тривоги очікування... Ми зрозуміли, що війна дуже близько, що вибухи вже чути тут. «Це війна», — сказали ми одне одному. І це дійсно була війна. Таке одкровення... Я з'ясував того ж дня, чи будуть якісь збори в тому населеному пункті, де я живу. Мій колишній учень сказав, що на вісімнадцяту годину збираємося. Я прийшов і відразу подав заяву до тероборони. У той же день, двадцять четвертого лютого. Звичайно, у нас з цим пов'язана купа бюрократичних процедур, оскільки закон про національний супротив розрахований на мирний час. Мовляв, треба довго готуватися, писати і завіряти якісь заяви, що треба все вивчати... А тут треба було брати зброю і власне чинити опір. Чинити національний супротив! У цій тяганині великі

недоліки закону. Скажімо, командир нашого добровольчого об'єднання, тероборони, був призначений рівно через місяць після початку війни — двадцять четвертого березня... А що це означає? Це означає, що укласти контракт на проходження військової служби в теробороні люди не могли. Що видати якийсь офіційний документ, що ти законно носиш зброю, підстав немає. По суті, якийсь час нас можна було називати незаконним озброєним злочинним формуванням. Це, з одного боку, смішно, але нам було не до сміху. Добре, що я, зважаючи на вік і свої можливості, займався забезпеченням підрозділу, а тим хлопцям, що стояли на блокпостах... Знаєте, вони ворога бачили дуже близько. За час активної фази війни на нашій території загинуло троє осіб з загону. Про них ми дізналися буквально кілька днів тому, бо вони зникли, і ми не знали, як це сталося. Тема війни, окупації, спротиву — це окрема тема для розмови...

— Вікторе Олександровичу, дайте я вгадаю: у Вас, мабуть, був позивний — «ректор»?

— А от і ні, не вгадали... Але передусім хочу сказати, що наявність в теробороні людей різного статусу, досвіду, професії — це наша дуже сильна перевага. І якщо ми в перспективі серйозно поставимося до тероборони та реалізуємо швейцарську модель, жоден ворог не схоче з нами мати справу. Дуже сильна сторона — мотивація людей, знання місцевості, злагодженість дій. Ну, а позивний? Він у мене легко утворився. Віктор Огнев'юк — значить «вогонь». Відтак одного разу я по рації кажу: «Вогонь», представляюся. Раптом члени штабу кажуть: «Стоп! Зараз ще відкриють вогонь. Ти академік, отже твій позивний — «Академік». Ну, я потерпів один день, а далі й кажу: «Це дуже довге слово, довго промовляти». І так я залишився «Ака». Але для багатьох ззовні, хто мене знає, я — «Вогонь». Вони телефонують і: «Вогонь»? Так, я «Вогонь». Але якщо згадати про гострі проблеми тих днів... Я часто спілкувався з добровольцями на блокпостах... Я намагався почати із жарту, ще із чогось. А вони починали пред'являти дуже багато претензій: де зброя? де бронжилети? А де те, де те, де те? Ти шукаєш відповіді, ти б'єшся день і ніч, щоб знайти хоч щось... Звісно, поступово у нас замість невеликої кількості автоматів з'явилася потужна зброя, якою ми могли знищувати ворожі танки.

Хтось роздобув власне оснащення. Мені, приміром, подарував бронези-лет мій випускник, всім відомий в нашому Університеті Антон Хаблов. Він у Нацгвардії вже на Донбасі був, як сам каже: «В ту війну».

— Та війна? Ця фраза мене перекидає до іншого запитання — про масштаб війни. Ми вже чітко означили — «російсько-українська війна». Дехто називає її «Вітчизняна війна», за певною аналогією... Як Ви з позиції історика оцінюєте масштаб цього протистояння?

— Певна річ, це одна суцільна війна, просто це її інша, більш жорстока фаза. Зараз відбувається великий перелом. Передусім у свідомості людини, не тільки в Україні. В Україні це дійсно злам. Тому що, дивіться, — путінська пропаганда дуже цинічна. Путін навіть у період війни, скидаючи бомби на наші голови, продовжував нас називати «братським народом». Деякі європейські лідери теж приблизно те саме повторюють. Але нині відбувається потужний злам у свідомості, в самоідентифікації нас як громадян України. Коли я подивився перший репортаж з Херсона, як абсолютно мирні люди з нашими прапорами йдуть на автомати, з яких лунають попереджувальні постріли, скандують: «Херсон — це Україна!». Ну, вибачте, я не сентиментальна людина, але у мене сльози десь пробили. Це найважливіше — єдність навколо України! Знаєте, ця війна — це жертва. Це велика жертва, яку несе наш народ ціною багатьох втрат, життів, я не буду про матеріальне говорити, насамперед людське життя. Але ця жертва буде принесена заради майбутнього отієї єдиної України, про яку ми співали і про яку ми мріяли. Знаєте, ми багато говорили про єдину Україну, але кожен цю Україну розумів по-своєму. Хтось розумів цю єдність з росіянами і білорусами. Хтось розумів — як єдність галичан і харків'ян, а хтось взагалі не розумів, що це таке. Таких, що зовсім не розуміють, залишиться мізер. Пам'ятаєте, після Помаранчевої революції з нашого політичного життя зникли комуністи. Після оцього етапу війни з нашого політичного життя зникнуть проросійські сили. Це жертва, яку ми платимо за звільнення від «руського міра».

— Ви часто згадуєте своїх колишніх учнів, студентів. Ми зараз фактично творимо «український світ». Яке значення, на Ваш погляд, у цьому творенні відіграє освіта?

— Виховання не любить штучності. Свого часу працював у системі радянської школи і навіть був директором. Пам'ятаю, як формували любов до гімну Радянського Союзу, але люди його так і не прийняли. За роки, прожиті в радянський період, я не згадаю, щоб хтось або якась кількість людей абсолютно з власної волі, з натхненням виконували гімн Радянського Союзу. Так, скажімо, як нині люди співають гімн України. Це зовсім інше! Давайте подивимося, яка роль освіти в цьому. Якщо дивитися навіть не з 1991-го року, бо тоді зміст освіти тільки формувався, а починати з випусків приблизно 1995-го року, то старші класи формувалися на українському змісті. За цей період приблизно шість мільйонів закінчило школу, а це вже потужна армія. Хай не всі з них є патріотами України. Але якщо патріотами України є 50 % — це три мільйони! Якщо ми візьмемо з кожних наступних поколінь хоча б по 10 % — оце та критична маса в нашому суспільстві, яка сформувалася і якій під силу було здолати кримінально-олігархічний режим Януковича. Але одна справа — скинути владу, а інша — перейти до дійсно правової держави. Тож ми і повинні розуміти, що замінити одну партію на іншу або замінити у владі членів однієї партії на членів іншої — це не вирішення питання. Ми повинні розуміти, що в суспільстві повинен бути баланс сил, що влада повинна формуватися з професіоналів, незалежно від їхньої партійної приналежності. І в цьому розумінні ми в освіті маємо культивувати такі речі, як сприйняття іншості, сприйняття різних поглядів, це — не нав'язування. Система має працювати таким чином, щоб людина сама вирішувала: приймати це чи не приймати... І коли люди приймають певну цінність, вона стає глибинною, це стає вже рушієм, стрижнем, який не дає людині схибити потім в житті. Оце дуже важливо. Ми повинні розуміти, що в суспільстві мають бути такі стрижневі речі, які його об'єднують.

— *Колись почула від Вас незвичайне тлумачення терміна «освіта». Це теж про стрижневі речі?*

— Ми часто знаходимося в полоні стереотипів і багато хто вважає, що слово «освіта» походить від «світла». Хоча це дуже гарне слово, воно також мені подобається, як і слово «світ», але етимологія цього слова має латинське походження: «ось» — це вісь, основа! А «віта» — всім

зрозуміло, що це життя. Тож варто дивитися на освіту не через призму навчальних закладів, а розглядати термін «освіта» в широкому контексті. Сьогодні освітою є все, інтернет відкриває будь-які знання. Кажуть, що Google знає все! Тобто раніше була монополія на знання вчителя в школі, викладача в університеті. А нині цієї монополії немає! Сьогодні є лише інституції, які займаються освітою. Йдеться про два аспекти — наукові дослідження і як ці наукові дослідження у найкращий спосіб розкрити для студентів та учнів. Тобто йдеться про способи трансляції знань, а не самі знання. Якщо ми говоримо про освіту, то освітою є все: і вулиця, і телебачення, й інтернет, і ті форми комунікації, які має суспільство. Але тут я хотів би поставити низку запитань, бо кажуть, що учні вчать не на відповідях, а на запитаннях. Що ми маємо зробити для того, щоб відбулася конвертація освіти у сталий розвиток? У Європейському Союзі висунута Концепція суспільства знань! Вона має вже таке глобальне значення. Дійсно, з моєї суб'єктивної точки зору, знання самі по собі мають цінність, але лише в тому випадку, якщо вони застосовуються заради чогось, заради цивілізаційного поступу! Сьогодні, в XXI столітті, ми бачимо, як технології гібридної війни застосовуються Росією проти народу, який донедавна називався братнім. Уся система продукує інформацію на спотворення, на сіяння ворожнечі.

— Як варто зараз працювати із цими фактами злочинів, геноциду?

— Ми зараз розпочали ґрунтовне дослідження такого феномену, як рашизм. Плануємо видати книгу, вже працює потужна група авторів. Але треба більше — треба фіксувати факти злочинів, аналізувати. Росіяни сьогодні — наші вороги. І ми повинні розуміти — це надовго. Знаєте, це вже генетично у пам'яті закладено, після всього того, що робили тут рашисти. Російська армія сьогодні і російська державна ідеологія — це різновид фашизму XXI століття. Це рашисти, які називають себе антифашистами. До речі, про це писалося раніше. Вінстон Черчилль про це говорив: що настане час, коли фашисти будуть називати себе антифашистами. Це робить сьогодні Путін, він є реальний нащадок Гітлера. А його ідеологічна машина — це калька XXI століття з пропаганди Геббельса. Це та сама пропаганда, це ті самі розіп'яті хлопчики, це коли обстрілюють свої міста і кажуть, що це українці, коли робляться провокації

людьми, перевдягненими в одяг українських воїнів, і так далі. Це все те, що робив третій рейх. Зверніть увагу ще на одну закономірність. Про неї дуже рідко говорять, але вона мене вражає. Практично більшість сателітів Німеччини у Другій світовій війні сьогодні тією чи іншою мірою симпатизують Путіну. Виняток — хіба що Японія, яка взялася допомагати Україні. Тож, чи це війна Росії проти України? Ні, це війна неофашизму із цивілізацією. Отак я характеризував би цю війну. Це не просто війна росіян проти українців. Не всі росіяни, я впевнений, хочуть воювати, там десь 25% є абсолютно притомних громадян, які розуміють, що відбувається, ще якась частина тримається якоїсь такої нейтральності, бо бояться, бо залякані, значна частина просто зомбована, і щоб ви їм не говорили, вони не змінять своєї позиції. Але ж скільки років вони готувалися! Дивіться, приблизно з 2004 року, з Помаранчевої революції, у Росії з'явилися публікації зі словами «війна» та «Україна». Згодом це вже були книги, художні твори, відкрита антиукраїнська пропаганда, агресія і проголошення доктрини Путіна денационалізації України. Що це значить? Тому це не війна між Росією і Україною, це війна між дикунством і цивілізацією.

— *Світ набуває нових обрисів і перед нами постають нові виклики. Про яку модель університету Ви мрієте?*

— Я впевнений, що незабаром Університет Грінченка стане надзвичайно мобільним. Він буде мати дуже сучасні технології навчання, які дозволять нашим студентам вчитися будь-де і будь-коли. Практично зникнуть такі аудиторні заняття, коли сидять студенти і слухають лекцію, записують її. Це дуже швидко буде змінюватися. Студенти зможуть переглянути лекцію, потім зв'язатися з викладачем, проконсультуватися щодо тих актуальних проблем, які він порушує. Винятком, звичайно, будуть заняття, які проходять як практикуми чи лабораторні. Нині йде серйозна дискусія на тему, де освіта особливо потребує контакту, де потрібно дивитися одне одному у вічі і безпосередньо навіть вловлювати жести, бо це дуже важливо! Я хочу сказати, що людський чинник не буде послаблений. Навпаки, він стане набагато сильнішим. Взаємодія студента зі своїм професором стане набагато тіснішою, і вона не буде обмежена лише навчальним заняттям. Те, що ми

називаємо компетентністю, — це насамперед вміння застосовувати знання у нестандартних умовах. Такий викладач приходить і демонструє не тільки в теорії, а й показує, як ці знання реалізувати в життєвих ситуаціях. Ми повинні готуватистудента до життя в суспільстві не сьогоднішнього дня, а завтрашнього.

— *Нині ми є свідками феноменальних явищ — волонтерство, спільнодіяння, українці фактично творять мережеву державу нового типу. Як Ви це прокоментуєте?*

— Дійсно, це дуже цікаві процеси. Якщо ми подивимось на історію Майдану, то він продемонстрував, зокрема, одну дуже важливу рису — це самоорганізація суспільства в багатьох випадках. На Майдані, чи це стосувалося медицини, чи забезпечення продуктами, чи вирішення якихось інших складних питань, працювали механізми самоорганізації. Наше суспільство може взяти цю модель за основу, тому що коли суспільство самоорганізовується, вже не потрібно владі кожен день думати про вирішення багатьох проблем. У такому суспільстві громада не дозволить, щоб було сміття на вулицях, щоб були правопорушення... Тобто ми повинні сьогодні розвивати ось ці маленькі зачатки. Ми ці пагони маємо виростити в дуже серйозну систему самоорганізованого громадянського суспільства. Це та запорука і та сила, яка може зрушити всі суспільства. Оскільки влада здебільшого інертна, іноді може запізнюватися, може не так відчувати процеси. А інституції самоорганізованого суспільства — скрізь! І це найважливіше. Треба зрозуміти, що ніхто в село не приїде прибирати сміття! По-перше, треба не смітити, а по-друге, треба постійно підтримувати певну культуру. У нас є дуже серйозна проблема — це побутова культура кожного громадянина. Ми забагато говоримо про українську національну культуру, традиції. Ось, скажімо, в школі з'явилися і печі, і візерунки, і вишиванки, і глечики... Але ми забули про одне — це дуже важливі, але все ж зовнішні атрибути. А найголовніше — це вибудувати відношення людини до світу, щодення! Практично культура людини, її потенціал для розвитку, закладається батьками і генетично, і у віці до шести років! Це найважливіше. Якщо в ці роки не закладено фундаменту, то, власне кажучи, вже важко продовжувати. Іноді освіта може внести корективи, але вносити корективи

набагато складніше... Арістотель дві з половиною тисячі років тому розумів, що до батьківства треба готувати, що батьки повинні свідомо підійти до народження дітей. Я думаю, що в Україні настане той час, коли мама, яка носить під серцем дитя, буде вчитися свідомому батьківству, і батько також. Ми повинні загалом здійснювати постійний моніторинг за розвитком дитини, її вихованням, бо розвиток включає багато компонентів. Це фізичний, психічний розвиток, інтелектуальний, духовний... І суспільство не може собі дозволити, вкладаючи великі ресурси в освіту, не отримувати, по суті, того, що прагне, тобто цивілізованої культурної людини. А цього не можна зробити без сім'ї. Щодо моделі освіти, її не можна надалі вибудовувати як щось самостійне, відірване від родинного виховання. Школа і сім'я повинні працювати за одною партитурою, і тільки тоді ми зможемо зіграти мелодію. Тому в майбутній реформі освіти це має стати тією основою, без якої не уявити розвиток громадянина нашої держави.

— Вікторе Олександровичу, а останні події допомогли Вам як ученому зрозуміти наші національні особливості, в чому ноу-хау українців?

— Ну, ми, українці, взагалі люди трошки «важкі». Ми трошки дивні, різні... Хоч є загальне слово — українці, правильніше було б говорити про громадян України. Правильніше, бо серед членів тероборони були і росіяни, і молдавани... Я думаю, що нам треба взагалі змістити акцент у вихованні. Оскільки ви кажете, що я вчений, а я передусім педагог, а потім вже вчений, я дійсно аналізую. Про це давно йдеться. Знаєте, ми в перші роки Незалежності, в перші десятиліття, робили акцент на національному вихованні, розуміючи українське національне виховання. Наші ж опоненти цим скористалися. І вони в російськомовних школах формували російське національне виховання. А хтось ще якесь національне виховання. Я думаю, що стратегічно це була помилка. Це на національному вихованні в тому трактуванні, яке було. Бо якщо ми трактуємо національне в контексті громадянського, то це правильно. Але в тому варіанті, який нами продукувався, воно звучало як вузьконаціональне. Це неправильно. Жоден сучасний народ не може базуватися на одному етнічному сегменті однієї нації. Так, вона ядро, вона основа, але вона повинна створити умови, щоб і грузин, і вірменин, і молдаванин,

які живуть в Україні, почувалися повноцінними громадянами. Так, вони також мають зробити для себе висновки, вчити українську мову. Ми пам'ятаємо, що у нас чимало братів і сестер українців не розмовляють українською. Але це не найбільша біда. В теробороні поруч були російськомовні люди, які прийшли захищати Україну. Більшість людей — це свідомі громадяни, які розуміють свою відповідальність за державу і готові покласти життя за те, що називається словом «Україна». Отут згадаймо Бориса Дмитровича. Для тих, у кого «Україна! У цьому слові для мене все».

— *Але як, на Вашу думку, розрізнити удаваний патріотизм і справжній? Які ознаки справжнього?*

— Б. Грінченко мене навчив бути послідовно правдивим. Його значення в тому, що він ніколи не мав подвійних стандартів. Коли він мав ідею, то працював на реалізацію цієї ідеї. Ми можемо спостерігати сьогодні, як багато людей одягнули вишиванку. Знаєте, це зовнішній атрибут! А чи є вишиванка у твоєму серці? Хтось бере участь у різних флешмобах, проектах «Спілкуйся українською!», а тим часом у них в приймальнях сидять люди, які спілкуються російською, та й вони часто переходять на російську мову. А ось Б. Грінченко навчив мене бути в таких питаннях послідовним. Якщо ти щирий, якщо ти насправді маєш патріотичні ідеї, то маєш робити те, про що говориш! От місія лідера. Не самому взяти на себе і виконувати роботу! Дехто каже: «Я день і ніч працюю... Я стільки-то зробив». Це добре, коли ти сам зробив, можливо, ти відчуваєш, що тебе недооцінюють і маєш так себе проявити. Але коли до проекту, який ти здійснюєш, вдається залучити якомога більше людей, ти навчився вести цією дорогою себе, і поряд з тобою цьому вчать інші. Оце той зміст лідерства, який нині потрібен нашому суспільству.

— *Вікторе Олександровичу, величезна частина Вашого серця, Вашого здоров'я, зусиль були направлені на те, щоб забезпечити життєдіяльність величезного вишу. Що було зроблено?*

— Пам'ятаєте, десь перед початком війни наш міський голова Віталій Кличко говорив про те, що у нього немає конверта, у якому прописано алгоритм дій для мера столиці. От і в мене як у ректора, як у будь-якого

ректора України, не було конверта, якого я міг відкрити і дізнатися, що я маю робити і як. Ми всі, на превеликий жаль, змушені діяти в тих умовах, у яких опинилися, передусім покладаючись на власну інтуїцію, досвід. Це прикро, бо війна вже йшла 8 років і мала б бути чітка інструкція дій керівника будь-якого підприємства на випадок, коли територія опиниться в окупації. Цього ми, на жаль, не зробили, і це прикро. Це говорить про прорахунки попередньої влади, про те, що нинішня влада теж не встигла цього зробити. Це говорить про те, що всі ми ставилися до війни несерйозно, думаючи, що вона десь там. Знаєте, що я для себе зрозумів? Хоча ми в Університеті прийняли велику когорту педагогів з Донбасу і Криму, ми не могли їх до кінця зрозуміти. Адже не вони здали Україну, а вона їх. Скажемо відверто, держава, яку ми найняли для того, щоб вона виконувала свою функцію — забезпечувати територіальну цілісність і захист кордонів — із цим не впоралася.

— *А які б настанови Ви написали для наступників?*

— Я неодмінно скористаюсь вашою підказкою і підготую такий конверт для майбутнього ректора. Я хочу сказати, що зараз не буду перераховувати ці компоненти, бо не варто про це говорити вголос. Нині я знаю, що робити. Прикро, що це не було зроблено з урахуванням досвіду для тих територій, які зараз під окупацією. Це Запорізька область, Херсонська, Бердянськ, Мелітополь... Адже там нічого не зробили, ворог захопив архіви, всі дані на кожну людину. Найперше, що ми мали зробити, — це щоб персональні дані людей не були доступні ворогу в будь-якому вигляді. А далі там дуже багато пунктів...

— *Запуск навчального процесу, волонтерство, безпека... Мені дуже близьке визначення, яке Ви колись дали у моєму фільмі про Б. Грінченка: «Наш Університет — це колективний Грінченко». Як ця риса нашого Університету спрацювала в дні війни?*

— Ви знаєте, ми мобілізували всі ресурси, які мали. І наші університетські, і Благодійного фонду імені Бориса Грінченка, який так тісно зв'язаний з університетом, бо його заснували роки двадцять тому. Фонд завжди допомагав університету, підтримував, але, скажемо відверто, здебільшого це були пожертви самих грінченківців. Сторонніх коштів

було чимало, коли ми споруджували пам'ятник Борису Грінченку. Це у 2010 році був наш перший досвід великого масштабного проекту, від задуму пам'ятника до його виконання в гіпсі, потім в бронзі. А потім його встановлення і так далі. У нас було дуже багато проектів, скажімо, пов'язаних зі створенням нашої телестудії, із започаткуванням нових спеціальностей. Зараз ми переказали через фонд на рахунок для ЗСУ 1,5 млн гривень. Звичайно, це не такі великі кошти, але якщо б кожен університет по півтора мільйона, а у нас 350 університетів, то це була б колосальна сума. Але чомусь інші університети скромненько, чи, може, я не знаю, і це пізніше розкриється... Може, люди бояться це оприлюднювати, бо ворог має агентуру свою, і хто знає, що кожного з нас чекає за рогом будинку, коли ми йдемо додому. Ми маємо не втратити пильність і бути уважними. Тому і я скажу дещо узагальнююче. Це допомога теробороні ресурсами університету, навіть просто передання в користування комп'ютерної техніки для обробки даних. Це створення сучасного центру, який називається «очі» і дозволяє спостерігати за місцевістю.

— Я хотіла Вам подякувати від всього колективу, що Ви нас надихали в ці буремні дні.

— Знаєте, а я зараз хотів би подякувати всім свідомим грінченківцям, які це роблять кожного дня. Які попри все роблять свою справу... Нас 11 тисяч! Ми одні із перших відновили навчальний процес в Україні — 17 березня 2022 року. Я пам'ятаю реакцію частини студентів. У мене була дуже гостра дискусія з президенткою Студентського парламенту, бо вона намагалася довести, що тут війна, а якийсь, вибачте, «сумазбродний» ректор вирішив вчитися і вчити всіх. Моїм завданням було відволікти людей від думок лише про війну, щоб вони не зациклювалися на цій темі. Я опирався на власний досвід. Оскільки я був усі 24 години зайнятий, і для мене дійсно не було ні вівторка, ні середи, ні четверга, ні п'ятниці, ні чисел. Це дійсно була одна доба, яка почалася 24 лютого, і вона для мене закінчилася 3 квітня. От з 24 лютого до 3 квітня — це одна суцільна доба великої напруги. Відновити навчання — доволі складне рішення!.. Були незадоволені і студенти, і викладачі. Особливо частина викладачів, які перебували в комфортних умовах за кордоном. Але ж вони зараз працюють, отримують заробітну плату. Вдумайтесь,

величезний здобуток, що ми можемо сьогодні вчити наших студентів, перебуваючи будь-де.

— Пригадалося, як всі бурчали, коли довелося створювати електронні навчальні курси (ЕНК). А насправді це стало порятунком...

— Це величезна перевага сучасних технологій. Це новий університет народжується: університет без стін! Ну, певна річ, нам і стіни дуже потрібні. Нам потрібно ресурси концентрувати, техніку десь мати і вдосконалювати практичні навички. Але ми вже європейський університет, відповідно до декларації, яку підписали європейські університети. Ми також серед підписантів цієї декларації. Університет 2030 року. Там так і написано: університет без стін. Просто життя змусило нас раніше це зробити. Нам не довелося чекати 2030 року. Ми наш університет «без стін» маємо у 2022 році, він ефективно працює і навчає. Ми насправді діяли на користь студентам, тому що багато з них у 2022-му мали закінчити навчання, отримати дипломи. І чим пізніше б ми відновили навчальний процес, тим складніше було б це зробити. Я думав тоді про студентів, їхнє майбутнє, їхнє працевлаштування. Я радію, що ми свого часу перейшли на нову освітню стратегію і почали розробляти електронні навчальні курси. І у нас з дистанційним навчанням, коли був COVID, проблем не було. Прийшла війна, кілька днів — і ми відновили навчання. І це великий здобуток усього колективу! Я хочу подякувати взагалі кожному: від прибиральниці до проректора, до професора, кожному. Бо кожна людина, яка працювала у цей час, робила свою справу. Наша професура і студенти відновили навчальний процес, волонтери, працівники корпусів створювали умови для людей, які перебували у стінах університету в цей час, для мешканців довколишніх будинків. Я радий, що цей колективний Грінченко, який відбувся, відповідає справжньому Б. Грінченку. Знаєте, колись Б. Грінченка так охарактеризував його соратник Єфремов: «Він більше працював, ніж жив». Можливо, у цей період ми також більше працювали, ніж жили. Ось це і є відповідь на ваше питання «як?»

«В рай дуга...», 2022 р.

Весняний ранок з присмаком зими
Ранковий промінь зігріває пущу
І, хоч мороз... Та подихом весни
Співоче птаство звеселяє душу.
У свіжому повітрі розчиняю простір
Іду за горизонти сподівань
У кожному кроці відчуваю розмір
Своїх земних зачарувань
У ці зморожені світанки
У кожен стеблиночку буття
Грайливі барви на смерканку
І кожен день свого життя...

Віктор Огнев'юк

Квітень, 2022 р.

ЗНОВУ КЛИЧУТЬ ЛИТАВРИ ДО ЗБРОЇ

Знову кличуть литаври до зброї
Наших пращурів дух ожива
Ми зібрались на бій із ордою
В ці криваві та люті жнива.

Ми достойного племені діти
Скіфів кров в нас від люті кипить
Згинуть всі вороги-московити
В один день, один час, одну мить.

Ми умієм за плугом ходити
І косити ворожю рать
Наше жито уміє родити
Мрії наші уміють літати

Назавжди присягнули Україні
Скіфську доблесть за неї віддати
Піднімемо з руїн Україну ...

4 липня, 2022 р.

З нотаток Віктора Огнев'юка

kubg.edu.ua

ФОТОЖИТТЕПИС
ВІКТОРА
ОГНЕВ'ЮКА

Kybg.com.ua

kubg.edu.ua

Фото: Віктор ОГНЕВ'ЮК

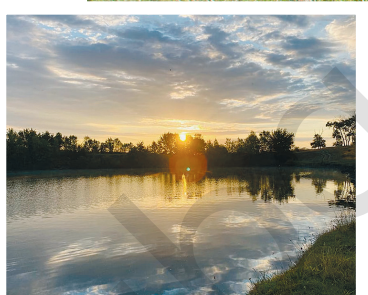
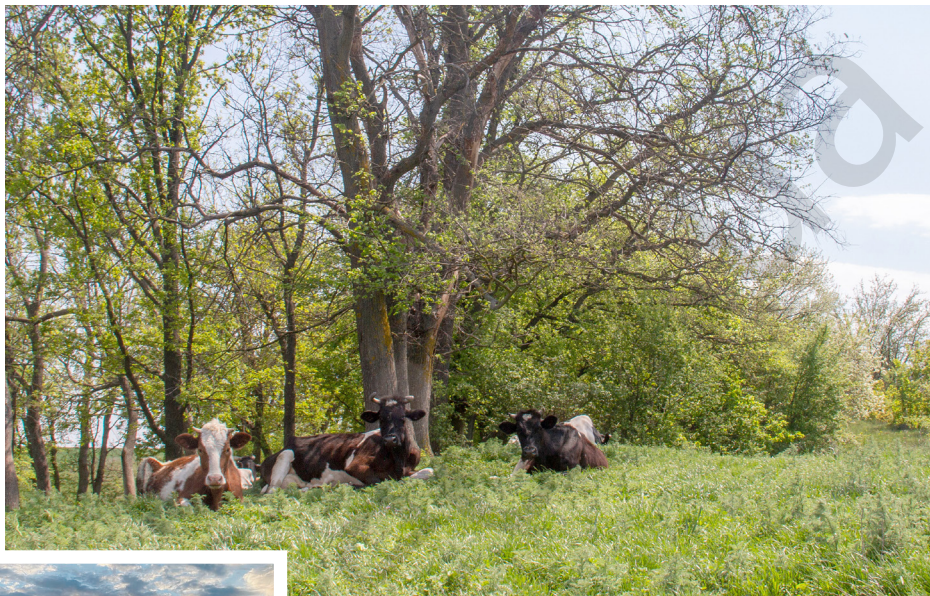

Фото: Віктор ОГНЕВ'ЮК

Фото: Віктор ОГНЕВ'ЮК

Вика рос мови і алт.
Кучеренко Е.Л.

Вик. UKP. Алт.
Кучеренко Л.Ф.

Директор
Брмакова Т.В.

Вика. математ.
Манжели К.Ф.

Вика. Кресалення
Нагаєвський М.О.

Вика історії
Огнев'юк В.О.

Мерша. Фінанс.
Погребні І.Г.

Почервожата
Лужкошко Н.С.

Вик. інформ. мови
Белан Н.В.

Вика. Фізкульт.
Плетемецький

Вик. виробн. навч.
Гуренко М.П.

10 квітня 2023 року

10 квітня 2023 року

Публіцистичне видання

КНИГА СПОГАДІВ про Віктора Огнев'юка

*Служити
людині,
громаді,
суспільству*

За загальною редакцією Огнев'юк Л. Є.

*В оформленні видання використано ілюстративний матеріал,
що міститься у вільному доступі в інтернеті, а також світлини
з архіву Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
й особистого архіву родини Огнев'юків*

Видання підготовлене в науково-методичному центрі видавничої діяльності
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Завідувачка НМЦ видавничої діяльності *М. М. Прядко*

Відповідальна за випуск *А. М. Даниленко*

Над виданням працювали *О. А. Марюхненко, Т. В. Нестерова, Н. І. Погорєлова*

Підписано до друку 05.04.2024 р. Формат 70х90/16.

Ум. друк. арк. 19,3. Наклад 200 пр. Зам. № 4-16.

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8052 від 29.01.2024 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі «Інтернет» без письмового дозволу Київського столичного університету імені Бориса Грінченка й авторів. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.